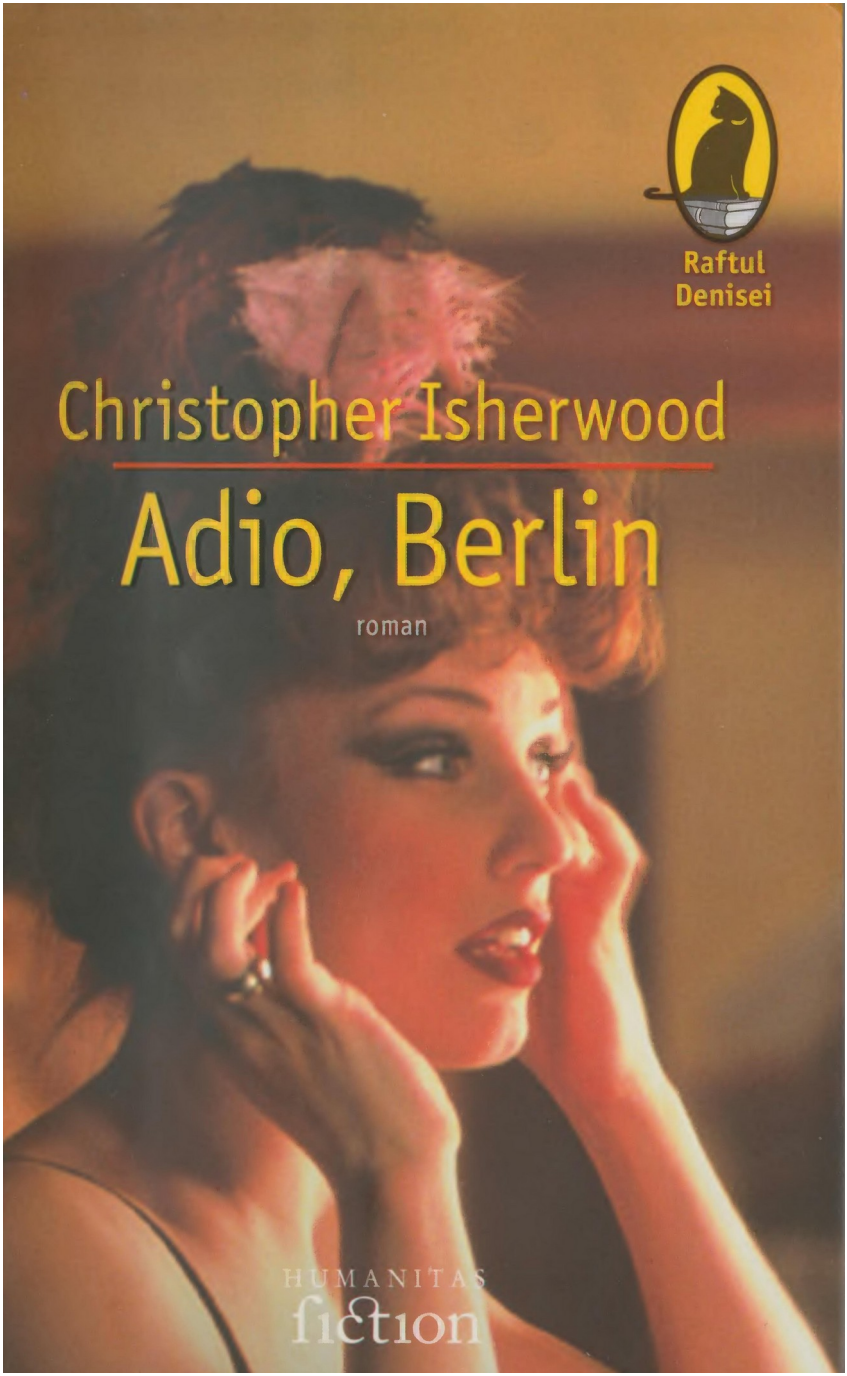
Raftul
Denisei
Christopher Isherwood
Adio, Berlin
roman
HUMANITAS
fiction

CHRISTOPHER ISHERWOOD

Adio, Berlin

Traducere din engleză şi note de
ILEANA RAUS

HUMANITAS

Lui John şi Beatrix Lehmann

Cele şase povestiri cuprinse în acest volum formează în linii mari o singură naraţiune. Ele sunt unicele fragmente rămase din ceea ce iniţial fusese conceput ca un imens roman compus din episoade separate despre Berlinul perioadei prehitleriste şi pe care aveam de gând să-l intitulez Pierduţii. *Cu toate acestea am renunţat la vechiul titlu: mi se părea cam pretenţios pentru această scurtă suită discontinuă de jurnale şi crochiuri.*

Cititorii romanului Domnul Norris schimbă trenul *(publicat în Statele Unite sub titlul* Ultimele veşti despre domnul Norris*) vor observa poate că unele pasaje şi situaţii de acolo se suprapun sau se contrazic cu unele amănunte prezente aici – de exemplu, Sally Bowles se va fi întâlnit cu domnul Norris pe scările domnişoarei Schroeder; iar Christopher Isherwood se va fi întors cu siguranţă într-o seară acasă pentru a-l găsi pe William Bradshaw dormind în patul său. Explicaţia este simplă: aventurile domnului Norris făceau parte şi ele cândva din romanul* Pierduţii.

Întrucât mi-am oferit propriul nume „eului" acestei naraţiuni, cititorii nu trebuie să se simtă în niciun caz îndemnaţi a considera aceste pagini ca strict autobiografice, sau personajele ca fiind portrete calomnios de exacte ale unor persoane în viaţă. „Christopher Isherwood" este dublura convenabilă a unui ventriloc, atât şi nimic mai mult.

Primul Jurnal berlinez, Familia Nowak *şi* Familia Landauer *au apărut deja în revista* New Writing *a lui John Lehmann. Dintre acestea*, Jurnal berlinez *şi* Familia Nowak, *precum şi al doilea* Jurnal berlinez *au apărut în seria „New Writing" la editura Penguin.* Sally Bowles *a fost iniţial publicată ca volum separat de către Hogarth Press.*

C. I.

Jurnal berlinez
(toamna 1930)

De la fereastra mea se vede jos, departe, strada solemnă şi masivă. Magazine la demisol, în care lămpile ard toată ziua, pitite în umbra faţadelor apăsătoare cu balcoane masive la fiecare etaj, frontoane din ghips murdar cu încreţituri de pergament ori semne heraldice oculte. Tot cartierul arată aşa: stradă de stradă casele se înşiruie ca nişte seifuri precar-monumentale, înţesate cu obiecte de preţ coclite şi mobile de mâna a doua ale unei clase mijlocii falite.

Eu sunt un aparat de fotografiat cu căpăcelul scos, înregistrând pasiv, fără a gândi. Îi înregistrez pe bărbatul care se bărbiereşte în faţa ferestrei de vizavi şi pe femeia în chimono care se spală singură pe cap. Cândva toate acestea vor trebui developate, înregistrate atent, fixate.

La orele opt seara porţile de la intrare se zăvorăsc. Copiii iau cina. Magazinele se închid. Becul electric este aprins deasupra soneriei de noapte a micului hotel din colţ, unde camerele se închiriază cu ora. Şi curând începe fluieratul. Tinerii îşi cheamă iubitele. Stând jos, pe trotuar, în frig, fluieră către ferestrele luminate ale camerelor calde, unde patul este deja aşternut pentru somn. Fluieră să fie primiţi şi ei înăuntru. Semnalele lor răsună în tunelul adânc şi gol al străzii, lascive, intime, triste. Din cauza acestui fluierat nu-mi place să stau serile acasă. El îmi reaminteşte că mă aflu într-un oraş străin, departe de casă

şi singur. Uneori hotărăsc să nici nu-l mai ascult, îmi iau o carte din raft şi-ncerc să citesc. Dar câte o chemare sună atât de pătrunzător, atât de insistent, atât de disperat umană, încât în cele din urmă tot trebuie să mă scol şi să privesc printre fâşiile transperantului afară, ca să fiu sigur că nu e – deşi ştiu foarte bine că n-are cum să fie – pentru mine.

Mirosul acela extraordinar din cameră de câte ori funcţiona soba, iar geamul stătea închis… un miros nu tocmai neplăcut, un amestec de tămâie şi chifle uscate. Soba era înaltă, din cahle, colorată năstruşnic şi semăna cu un altar. Chiuveta aducea în schimb cu un sanctuar al goţilor. Tot gotic era şi dulapul din cameră, cu vitralii sculptate ca de catedrală: Bismarck stătea faţă în faţă cu regele Prusiei pe sticla colorată. Cel mai bun scaun din cameră putea servi drept jilţ episcopal. În colţ, trei simulacre de halebarde medievale (de la vreo trupă de teatru în turneu?) au fost legate laolaltă pentru a da naştere unui cuier. Din când în când domnişoara Schroeder deşurubează vârfurile halebardelor pentru a le lustrui. Acestea sunt destul de grele şi de ascuţite ca să omoare un om.

Totul în camera mea arată aşa: inutil de solid, anormal de greu şi periculos de ascuţit. Aici, la masa de scris, mă înconjoară o falangă de obiecte ascuţite – un sfeşnic cu două braţe sub forma a doi şerpi încolăciţi, o scrumieră din care se ridică un cap de crocodil, un *coupe-papier* copiat după un stilet florentin, un delfin de alamă ţinând în vârful cozii un ceas mic şi stricat. Ce se întâmplă oare cu acest gen de obiecte? Cum ar putea fi ele distruse vreodată? Probabil vor rămâne intacte timp de mii şi mii de ani: lumea le va admira în muzee. Sau poate vor fi topite şi transformate în arme la un nou război. În fiecare dimineaţă, domnişoara Schroeder le aranjează cu multă grijă în anumite poziţii invariabile: iar ele stau şi-şi ocupă

locurile precum tot atâtea afirmaţii categorice ale opiniilor ei despre capital şi societate, despre religie şi sexe.

Toată ziua se învârte prin apartamentul ei mare şi mohorât. Corpolentă, dar sprintenă, umblă legănându-se dintr-o cameră într-alta, încălţată în pâslari şi îmbrăcată într-un capot înflorat cusut cu multă ingeniozitate, astfel încât niciun colţişor de combinezon sau corsaj să nu iasă la iveală, vânturându-şi cârpa de praf, trăgând cu ochiul şi vârându-şi nasul ei scurt şi ascuţit în şifonierele şi geamantanele chiriaşilor ei. Are nişte ochi căprui inteligenţi, scormonitori, şi un păr şaten buclat de care este foarte mândră. Ca vârstă, i-aş da vreo cincizeci şi cinci de ani.

Demult, înainte de război şi de marea inflaţie fusese relativ înstărită. Mergea vara în vacanţă la Marea Baltică şi avea o servitoare care-i făcea menajul. De treizeci de ani încoace stă în actuala ei locuinţă şi ia chiriaşi în gazdă. La început a făcut-o fiindcă-i plăcea să aibă companie.

— „Lina, îmi spuneau prietenii mei, ce ţi-a venit ţie, dragă, să faci una ca asta? Cum poţi tu suporta să ţii nişte oameni străini în camerele tale, ca să îţi strice mobila, mai ales când ai destui bani ca să trăieşti independentă?” Iar eu le răspundeam mereu la fel. „Chiriaşii *mei* nu-s nişte chiriaşi oarecare, aşa le spuneam. Ei sunt oaspeţii mei”.

— Pe vremea aceea, Herr Issyvoo, îmi puteam permite să fiu foarte pretenţioasă cu persoanele care voiau să locuiască aici. Îmi alegeam numai crema. Îi luam doar dacă aveau relaţii înalte şi educaţia cuvenită – adică, ce mai, din lumea bună, ca dumneavoastră, Herr Issyvoo. Odată am avut un baron, un căpitan de cavalerie şi un profesor. Îmi aduceau adesea cadouri – câte o sticlă de coniac sau o cutie de bomboane ori nişte flori. Şi, de câte ori vreunul din ei pleca în vacanţă, îmi trimitea şi mie o ilustrată – din Londra, poate, sau din Paris, din Baden-Baden. Ce ilustrate frumoase primeam…

Iar acum domnişoara Schroeder n-are nici măcar o

cameră a ei şi e nevoită să doarmă în salon, pe un divan mic, desfundat, în spatele unui paravan. La fel ca în multe locuinţe berlineze vechi, salonul nostru leagă partea din faţă a casei cu cea din spate. Chiriaşii care locuiesc în faţă trebuie să treacă prin salon ca să ajungă la baie, astfel că domnişoara Schroeder e adesea deranjată în timpul nopţii.

— Dar adorm imediat la loc. Nu-i nicio tragedie. Sunt mult prea obosită oricum.

Tot menajul îl face acuma singură şi-i ocupată aproape toată ziua.

— Doar să-mi fi spus mie cineva, cu douăzeci de ani în urmă, să-mi frec eu însămi podeaua, că-i şi ardeam o palmă de să mă ţină minte. Păi, mi-amintesc de vremea când mai degrabă mi-aş fi tăiat mâna dreaptă decât să scot eu mobila din camera asta… Iar acum, spune domnişoara Schroeder ilustrându-şi vorba prin gesturi, vai de capul meu! O fac la fel de firesc ca şi cum mi-aş turna o ceaşcă de ceai!

Îi place foarte mult să-mi arate diferitele semne şi pete lăsate de chiriaşii ei care au stat înainte în camera mea:

— Da, Herr Issyvoo, pe fiecare dintre ei mi-l aduc aminte cu câte un amănunt… Uitaţi aici, pe carpetă – nici nu mai ştiu de câte ori am dat-o la curăţat şi tot nu vrea să iasă –, aici obişnuia să verse domnul Noeske după petrecerea de ziua lui. Mă-ntreb ce Dumnezeu mânca de se păta covorul în halul ăsta. Venise, ştiţi, la Berlin la studii. Părinţii lui trăiau la Brandenburg – o familie, vă asigur, de prima calitate! Şi ce de bani aveau! Herr Papa al lui era chirurg şi bineînţeles că voia ca băiatul să-i calce pe urme… Un tânăr nemaipomenit! „Herr Noeske, îl sfătuiam eu, iertaţi-mă că vă spun, dar, zău, ar trebui să munciţi şi dumneavoastră mai mult – cu capul pe care-l aveţi! Gândiţi-vă numai la Herr Papa şi Frau Mama ai dumneavoastră; nu e frumos să le irosiţi în felul ăsta

bunătate de avere. Mai cinstit ar fi să aruncaţi banii direct în Spree. Cel puţin ar face pleosc!” Eram ca o mamă cu el. Mereu, când ajungea la ananghie – pentru că era foarte nesăbuit venea aţă la mine: „Schroederschen, aşa-mi spunea, te rog să nu te înfurii pe mine, dar am jucat azi-noapte iarăşi cărţi şi am pierdut toată alocaţia pe luna asta. Nici nu ştiu cum să-i mai spun lui tata…” Şi mă privea aşa cu ochii ăia mari ai lui, că-mi şi dădeam seama ce vrea de la mine, escrocul! Dar n-aveam inima să-l refuz. Aşa că mă aşezam la masă şi-i scriam o scrisoare lui Frau Mama, rugând-o să-l mai ierte şi de data asta şi să-i trimită ceva bani. Şi-i trimitea întotdeauna… Eu, ca femeie, ştiam, bineînţeles, cum să apelez la sentimentul ei de mamă, deşi n-am avut niciodată un copil al meu… De ce zâmbiţi, Herr Issyvoo? Da, da! Se mai întâmplă buclucuri, să ştiţi!

— Iar aici domnul căpitan de cavalerie stropea mereu cu cafea tapetul. Stătea acolo, pe canapea, cu logodnica dumnealui. „Domnule căpitan, îi spuneam, vă rog foarte mult să vă beţi cafeaua la masă. Şi, vă rog să nu mi-o luaţi în nume de rău, dar aveţi destul timp pentru restul pe urmă…” Însă el – nimic, numai şi numai pe canapea. Şi, bineînţeles, când începeau să i se aprindă călcâiele, bâldâbâc ceştile de cafea… Dar ce bărbat bine! Frau Mama şi sora dumnealui veneau pe la noi în vizită uneori. Le plăcea să vină la Berlin. „Domnişoară Schroeder, îmi spuneau ele, nici nu vă daţi seama ce noroc aveţi că trăiţi aici, în miezul evenimentelor. Noi suntem doar nişte biete rude de la ţară – nici nu ştiţi cât vă invidiem! Şi-acum, hai, spuneţi-ne repede ultimele bârfe de la Curte!” Bineînţeles, glumeau. Aveau o căsuţă, o dulceaţă, nu alta, nu departe de Halberstadt, în Munţii Harz. Îmi arătau poze cu ea. Parcă era un vis!

— Vedeţi petele astea de cerneală pe covor? Aici îşi scutura stiloul Herr Profesor Koch. Deşi de-o sută de ori i-am atras atenţia. Până la urmă am ajuns să aştern pe jos coli mari de sugativă, în jurul scaunului dumnealui. Ţineam

foarte mult la el. Când îi coseam cămaşa sau când îi cârpeam ciorapii, îmi mulţumea cu lacrimi în ochi. Dar îi plăceau şi glumele, ce-i drept. Uneori se întâmpla, când mă auzea venind, să stingă lumina şi să se ascundă după uşă; iar apoi răgea ca leul şi mă speria. Parcă era un copil…

Domnişoara Schroeder o poate ţine aşa timp de ore şi ore întregi, fără să se repete. Când o ascult vorbind aşa, după o vreme mă simt cuprins de o ciudată stare depresivă. Şi-ncep să mă simt profund nefericit. Unde i-or fi oare toţi chiriaşii acum? Unde-o să fiu eu însumi în următorii zece ani? În niciun caz aici. Câte mări şi câte ţări va trebui să străbat până a ajunge în acea zi; cât de departe voi avea de mers pe jos, călare, cu maşina, cu trotineta, cu aeroplanul, cu pachebotul, cu trenul, cu liftul, cu scara rulantă, cu tramvaiul? câţi bani îmi vor trebui pentru această uriaşă călătorie? Câtă mâncare va trebui să consum treptat şi în silă pe drumul meu? Câte perechi de pantofi voi toci? Câte mii de ţigări voi avea de fumat? Câte ceşti de ceai voi avea de băut şi câte pahare de bere? Ce perspectivă groaznic de searbădă… Şi totuşi – într-o zi murim… Deodată un spasm de teamă îmi cuprinde stomacul şi trebuie să mă scuz şi să alerg la toaletă.

Auzind că am studiat cândva medicina, îmi mărturiseşte că-i tare tristă din cauza mărimii pieptului ei. Suferă de palpitaţii şi-i sigură că ele se datorează efortului la care îi este supusă inima. Nu ştie dacă să se opereze sau nu. Unele cunoştinţe o sfătuiesc că da, altele dimpotrivă:

— Of, of, să cari mereu atâta greutate după tine! Şi când mă gândesc, Herr Issyvoo, că am fost cândva la fel de subţire cum sunteţi dumneavoastră acum!

— Îmi închipui că aveaţi o mulţime de admiratori, domnişoară Schroeder.

Da, avusese zeci. Dar numai un singur prieten. Era însurat şi trăia despărţit de soţie, care nu voia să-i acorde

divorţul.

— Am fost împreună unsprezece ani. Pe urmă el a murit de pneumonie. Câteodată, nopţile, mă trezesc când e frig şi mi-aş dori să fie din nou lângă mine. Parcă nici nu te-ncălzeşti cu adevărat când dormi de unul singur.

În acest apartament sunt încă patru chiriaşi. Alături de mine, în camera cea mare de la stradă, stă domnişoara Kost. În camera de vizavi, cu vedere spre curtea de serviciu, stă domnişoara Mayr. În spate, de cealaltă parte a salonului, stă Bobby. Iar dincolo de camera lui Bobby, deasupra băii, în capul scărilor, e o mansardă mică, pe care, din cine ştie ce motiv ocult, domnişoara Schroeder a botezat-o „pavilionul suedez”. Pe aceasta i-o închiriază, cu douăzeci de mărci pe lună, unui comis-voiajor suedez, care lipseşte toată ziua de acasă, precum şi cea mai mare parte a nopţii. Mă întâlnesc din când în când cu el duminicile dimineaţa la bucătărie, unde, îmbrăcat în pantaloni şi vestă, se-nvârte în căutare de chibrituri.

Bobby e barman la un local pe nume Troika, din extremitatea vestică a Berlinului. Cum îl cheamă de fapt nu ştiu. Şi-a luat numele Bobby fiindcă prenumele englezeşti sunt foarte la modă acum în *demi-monde*-ul[1] berlinez. Arată palid, preocupat, se îmbracă elegant şi are un păr negru moale şi rar. După-amiezile, când se trezeşte, se plimbă prin apartament doar în cămaşă, purtând un fileu pe cap.

Domnişoara Schroeder şi Bobby sunt foarte apropiaţi. El o gâdilă şi o plesneşte peste fund; ea îl loveşte în cap cu tigaia sau cu cârpa de vase. Prima oară când i-am surprins hârjonindu-se astfel au fost destul de încurcaţi. Acum nici nu se mai sinchisesc de prezenţa mea.

Domnişoara Kost e o fată blondă şi îmbujorată, cu ochi mari albaştri şi cam tâmpi. Când ne-ntâlnim, amândoi în halate, unul venind şi altul mergând spre baie, îmi evită

1 Lumea moravurilor uşoare (fr.).

sfioasă privirile. E durdulie, dar nu are o siluetă prea atractivă.

Într-o zi am întrebat-o pe domnişoara Schroeder ce profesiune avea domnişoara Kost.

— Profesiune? Ha, ha, ha, asta-i bună! Aţi nimerit-o! A, da, are o profesiune frumoasă. Aşa…

Şi, cu aerul că face un lucru foarte comic, a început să meargă legănându-se ca o raţă prin bucătărie, ţinând delicat cârpa de praf între degetul mare şi arătător. La uşă s-a învârtit triumfătoare, fluturând cârpa de praf ca şi cum ar fi fost o eşarfă de mătase şi şi-a sărutat singură mâna în bătaie de joc:

— *Ja, ja,* Herr Issyvoo, aşa se face!

— Nu prea înţeleg, domnişoară Schroeder. Adică e dansatoare pe sârmă?

— He, he, he! Asta chiar că-i bună, Herr Issyvoo! Aveţi dreptate! Aşa e! îşi câştigă pâinea umblând pe sârmă. Aţi nimerit-o cum nu se poate mai bine!

La scurtă vreme, într-o seară, am întâlnit-o pe domnişoara Kost pe scări, însoţită de un japonez. Domnişoara Schroeder mi-a explicat mai târziu că e unul din cei mai buni clienţi ai femeii. O întrebase odată pe aceasta ce anume făcea cu el când nu stăteau în pat, căci japonezul nu prea ştia germana.

— A, da, spusese domnişoara Kost, mai ascultăm amândoi gramofonul, ştiţi, şi ne-ndopăm cu bomboane de ciocolată şi apoi murim de râs. Teribil ce-i place să râdă…

Domnişoara Schroeder ţine sincer la domnişoara Kost şi n-are nici cea mai mică obiecţie morală faţă de îndeletnicirea ei; cu toate acestea, când se supără fiindcă domnişoara Kost a rupt robinetul de la samovar sau când a omis să facă destule cruci pentru telefoanele ei pe blocnotesul din salon, îmi exclamă invariabil:

— La urma urmelor, la ce te poţi aştepta de la o femeie de teapa ei, o prostituată ordinară? Păi, ştiţi dumneavoastră, Herr Issyvoo, ce-a fost femeia asta

înainte? Servitoare, asta a fost. Aşa a ajuns în termeni intimi cu stăpânul casei şi într-o zi, bineînţeles, s-a trezit că e într-o anumită poziţie… Iar când această mică neplăcere a fost şi ea înlăturată, a trebuit, fireşte, să-şi pună coada pe spinare şi să plece…

Domnişoara Mayr e cântăreaţă de iodlere la music-hall – una dintre cele mai bune din toată Germania, cum ţine să mă asigure solemn domnişoara Schroeder. De plăcut nu-i prea place chiriaşa ei, dar îi ştie foarte tare de frică; şi pe bună dreptate. Domnişoara Mayr are un maxilar ca de buldog, nişte braţe imense şi un păr aspru, cânepiu. Vorbeşte un dialect bavarez cu o emfază agresivă. Când este acasă, stă ca un cal de luptă în faţa mesei din salon, ajutând-o pe domnişoara Schroeder să-şi dea în cărţi. Amândouă se pricep la chiromanţie şi niciuna din ele n-ar accepta să-nceapă ziua fără să consulte semnele. Cel mai important în momentul de faţă pentru amândouă este să afle când va căpăta domnişoară Mayr următorul ei angajament. Întrebarea o preocupă pe domnişoara Schroeder aproape la fel de mult ca pe interesată, căci domnişoara Mayr îi datorează chirie din urmă.

Pe Motzstrasse, în colţ, când e vreme bună, se aşază un om jerpelit şi cu ochii holbaţi lângă o cabină portabilă de pânză. Pe pereţii cabinei sunt prinse cu ace de gămălie diagrame astrologice şi scrisori autografe de recomandare de la clienţi satisfăcuţi. Domnişoara Schroeder se duce să-l consulte ori de câte ori îşi permite să cheltuiască o marcă – taxa lui. De fapt, omuleţul ocupă un loc major în existenţa ei. Atitudinea sa faţă de el e un amestec de drăgălăşenie şi ameninţare. Dacă lucrurile bune pe care i le promite se vor adeveri, o să-l îmbrăţişeze, spune ea, o să-l invite la masă, o să-i cumpere un ceas de aur; dacă nu, o să-l strângă de gât, o să-i rupă urechile, o să-l denunţe la poliţie că-i şarlatan. Printre alte profeţii ale sale, astrologul i-a prezis că va câştiga o sumă de bani la Loteria Prusacă de Stat. Până acum însă – niciun succes. În schimb, discută întruna

ce va face ea cu banii câştigaţi. Nouă tuturor ne va face cadouri, bineînţeles. Mie-mi va lua o pălărie, fiindcă domnişoara Schroeder socoate necuviincios ca un bărbat cu educaţia mea să umble cu capul descoperit.

Când nu e ocupată cu datul în cărţi, domnişoara Mayr bea ceai şi îi ţine prelegeri domnişoarei Schroeder despre triumfurile ei teatrale de odinioară:

— Şi-atunci directorul mi-a spus: „Fritzi, Dumnezeu mi te-a scos în cale! Vedeta spectacolului s-a îmbolnăvit. Diseară pleci la Copenhaga”. Şi, pe deasupra, nici nu voia să conceapă un refuz. „Fritzi, îmi spunea el (mereu îmi spunea aşa), Fritzi, doar nu vrei să părăseşti un prieten vechi la ananghie, nu?” Aşa că m-am dus… Domnişoara Mayr soarbe din ceai asaltată de amintiri: Adorabil bărbat. Şi-aşa de bine crescut. Zâmbeşte: Familiar… Însă ştia mereu să păstreze o limită.

Domnişoara Schroeder aprobă energic din cap, sorbindu-i şi savurându-i fiecare cuvânt:

— Mi-nchipui că unii dintre directorii ăştia de trupe trebuie să fie nişte măgari. Dar mai luaţi cârnat, domnişoară Mayr.

— Mulţumesc, domnişoară Schroeder, doar o bucăţică. Da, unii din ei sunt… nici nu-ţi vine să crezi ce sunt în stare să facă! Dar eu ştiam mereu să mă feresc. Chiar şi atunci când nu eram decât un fulg de fată…

Muşchii braţelor cărnoase şi dezgolite ale domnişoarei Mayr se văluresc neapetisant sub piele. Împunge cu bărbia voluntar în faţă:

— Eu, domnişoară Schroeder, sunt bavareză; şi-o bavareză nu uită niciodată o insultă.

Intrând ieri în salon, le-am găsit pe domnişoara Schroeder şi domnişoara Mayr culcate pe burtă, cu urechea lipită de covor. Din când în când schimbau rânjete de încântare şi se ciupeau în joacă una pe alta, cu exclamaţii simultane: „Şşş-şşş!”

— Auzi! şoptea domnişoara Schroeder, îi sparge toată mobila!

— O-nvineţeşte! exclamă domnişoara Mayr cuprinsă de extaz.

— Ascultă numai! Zdrang!

— Şşş! Şşş!

— Şşş!

Domnişoara Schroeder nu-şi mai încăpea în piele de bucurie. Când am întrebat-o ce se întâmplă, s-a ridicat, în picioare, a venit spre mine legănându-se şi, cuprinzându-mă de talie, a început să valseze cu mine prin cameră, spunându-mi întruna:

— Herr Issyvoo! Herr Issyvoo! Herr Issyvoo! până ce şi-a pierdut răsuflarea.

— Dar ce-i? Ce s-a-ntâmplat? am întrebat-o iar.

— Şşş! ne porunci de jos domnişoara Mayr. Şşş! Au început din nou.

În apartamentul de sub noi locuieşte o anume doamnă Glanterneck, o evreică din Galiţia, motiv suficient pentru ca domnişoara Mayr să fie duşmanca ei personală; căci, nu mai este nevoie să spun, domnişoara Mayr e o nazistă înfocată. Dar, în afară de acest fapt, se pare că doamna Glanterneck şi domnişoara Mayr avuseseră odată un schimb de replici pe scări în legătură cu iodlerele domnişoarei Mayr. Poate din cauză că nu este ariană, doamna Glanterneck a declarat că preferă mai degrabă mieunatul pisicilor, insultând-o astfel nu numai pe domnişoara Mayr, ci pe toate femeile bavareze, ba mai mult chiar, pe toate femeile germane; iar domnişoara Mayr îşi făcuse o plăcută misiune din a le răzbuna.

Cu vreo două săptămâni în urmă, se aflase printre vecine că doamna Glanterneck, care e în vârstă de şaizeci de ani şi urâtă ca muma pădurii, a dat un anunţ matrimonial în ziar. Mai mult decât atât, apăruse chiar şi un candidat: un măcelar văduv din Halle. O văzuse pe doamna Glanterneck şi, cu toate acestea, era dispus s-o ia

de nevastă. Aici a găsit domnişoara Mayr teren prielnic pentru răzbunarea ei. Prin tot felul de investigaţii ocolite, a reuşit să afle adresa măcelarului şi i-a trimis o anonimă. Ştia el că doamna Glanterneck *a)* avea gândaci în apartament, *b)* fusese arestată pentru escrocherie şi eliberată pe motiv de alienare mintală, *c)* îşi închiria dormitorul în scopuri imorale şi *d)* se culca apoi în pat fără a schimba aşternutul? Acum măcelarul venise să-i arate doamnei Glanterneck cele aflate din scrisoare. Vocile lor se auzeau distinct: mugetul prusacului înfuriat şi ţipetele stridente ale evreicei. Din când în când mai răsuna şi bufnetul câte unui pumn izbit în lemn, sau, uneori, vacarmul de sticlă spartă. Hărmălaia a durat vreo oră.

Azi-dimineaţă am aflat că vecinii s-au plâns portăresei de acest scandal şi că doamna Glanterneck avea un ochi învineţit. De căsătorie nici pomeneală.

Locuitorii de pe stradă mă cunosc deja din vedere. La băcănie, oamenii nu mai întorc miraţi capul când mi-aud vocea cu accent englezesc cerând o livră de unt. La colţul străzii, pe întuneric, cele trei prostituate nu-mi mai şoptesc răguşit: *„Komm, Süsser*!*”*[2] când trec.

Cele trei prostituate sunt toate trecute bine de cincizeci de ani, dar nu încearcă să-şi mascheze vârsta. Nici măcar nu se rujează sau nu se pudrează bătător la ochi. Poartă toate blănuri vechi şi cam uzate, fuste lungi şi pălării venerabile. I-am scăpat despre ele o vorbă lui Bobby, care mi-a explicat că există un interes constant şi răspândit pentru acest gen de femeie confortabilă. Mulţi bărbaţi de vârsta mijlocie le preferă fetelor tinere. Ba chiar îi atrag şi pe adolescenţi. Un băiat, mă lămureşte Bobby, e adesea timid cu o fată de vârsta lui, în schimb n-are nicio reticenţă în faţa unei femei destul de bătrâne ca să-i poată fi mamă. Asemenea majorităţii barmanilor, Bobby e un mare expert în chestiunile sexuale.

Mai deunăzi am trecut să-l văd în orele lui de

---

2 Vino, scumpule! (germ.)

program. Era încă foarte devreme, numai vreo nouă seara, când am intrat la Troika. Localul era cu mult mai mare şi mai impunător decât mă aşteptasem. Portarul plin de fireturi ca un arhiduce mi-a privit creştetul gol cu multă suspiciune, până ce am vorbit englezeşte. O garderobieră elegantă a insistat să-mi ia pardesiul, care de fapt ascunde mai multe pete urâte de pe pantalonii mei ca nişte burlane. Un piccolo, aşezat pe tejghea, nu s-a mai ridicat ca să-mi deschidă uşa spre sala interioară. Spre uşurarea mea, Bobby era la postul său, în spatele barului albastru-argintiu. M-am îndreptat spre el ca spre un vechi prieten. M-a salutat în modul cel mai amabil:

— Bună seara, domnule Isherwood. Mă bucur să vă văd aici.

Am comandat o bere şi m-am aşezat pe un scaun la colţul barului. Cu spatele rezemat de zid, puteam studia întreg localul.

— Şi cum merg treburile? am întrebat.

Figura preocupată şi pudrată de om nocturn a lui Bobby deveni dintr-odată gravă. Îşi aplecă spre mine capul cu o seriozitate confidenţial-măgulitoare:

— Nu prea bine, domnule Isherwood. Cu clienţii pe care-i avem în ziua de azi… nici nu vă vine să credeţi dacă vă spun. Păi, acum un an nu i-am fi primit nici măcar la uşă. Comandă câte o bere şi pe urmă îşi închipuie că au dreptul să stea aici toată seara numai cu atât.

Bobby vorbea cu multă amărăciune în glas. Eu am început să mă simt stânjenit.

— Ce bei? l-am întrebat, terminându-mi berea cu înghiţituri mari, apoi am adăugat, ca să nu persiste nicio neînţelegere: Eu aş bea un whisky cu sifon.

Bobby a spus că şi el ar bea.

Localul era aproape gol. I-am studiat atent pe cei câţiva clienţi, încercând să-i văd cu ochii deziluzionaţi ai lui Bobby. Trei fete frumoase şi bine îmbrăcate şedeau la bar: cea mai apropiată de mine era deosebit de elegantă şi

avea un aer destul de cosmopolit. Dar, în timpul unei pauze în conversaţie, am prins frânturi din dialogul ei cu celălalt barman. Vorbea în cel mai autentic şi lătăreţ dialect berlinez. Arăta obosită şi plictisită; colţurile gurii îi atârnau în jos. Un tânăr s-a apropiat de ea şi a intrat în vorbă; era un băiat frumos şi lat, în umeri, într-o haină de smoching bine croită; putea fi şi un licean englez din ultimele clase, aflat în vacanţă.

— *Nee, nee,* l-am auzit spunând. *Bei mir nicht*![3]

După care a zâmbit şi a făcut un gest scurt şi obscen al străzilor.

Într-un colţ şedea un piccolo, care discuta cu bătrânul paznic de la toalete, îmbrăcat într-o tunică albastră. Băieţelul spuse ceva, râse şi căscă deodată cu multă poftă. Cei trei instrumentişti de pe estradă stăteau de vorbă între ei, nevrând, evident, să înceapă fără un auditoriu care să merite osteneala. La una din mese am crezut că disting un client autentic, un bărbat îndesat, care purta mustaţă. După o clipă însă i-am surprins privirea, mi-a făcut o mică reverenţă şi mi-am dat seama că trebuie să fie proprietarul.

Deodată uşa s-a deschis. Au intrat doi bărbaţi cu două femei. Femeile erau mai în vârstă, aveau picioare groase, părul scurt şi rochii de seară scumpe. Bărbaţii erau letargici, palizi, probabil olandezi. Aici, fără îndoială, erau bani zdraveni la mijloc. Proprietarul, băiatul cu ţigările şi omul de la toalete s-au ridicat simultan în picioare. Paznicul a dispărut la toaletele lui. Proprietarul i-a scrâşnit ceva pe un ton înfuriat băiatului de la ţigări şi acesta a dispărut la rândul lui. Apoi, aplecat din talie şi zâmbitor, s-a apropiat de masa nou-veniţilor, dând mâna cu cei doi bărbaţi. Piccoloul a reapărut cu tava sa de ţigări, urmat de un chelner ce aducea grăbit lista de vinuri. Între timp, orchestra de trei oameni şi atacase repertoriul. Fetele de la bar s-au răsucit pe scaunele lor, zâmbind a

3 Nu, nu. Cu mine nu ţine asta! (germ.)

ispită, dar nu foarte direct. Trei gigolo au avansat spre ele ca spre nişte străine absolute, s-au înclinat ceremonios şi au întrebat, pe un ton amabil, dacă voiau să le acorde plăcerea unui dans. Afectat, discret zâmbitor şi legănându-se din mijloc precum o tulpină de floare, piccoloul traversă localul cu tava sa de ţigări: „*Zigarren! Zigaretten*!”[4] Vocea îi era batjocoritoare şi limpede ca a unui actor. Pe acelaşi ton, dar şi mai tare, şi mai batjocoritor, şi mai vesel, ca să putem auzi cu toţii, chelnerul îi comandă lui Bobby:

— Un Heidsieck Monopol!

Pătrunşi de o gravitate absurdă şi îndatoritoare, dansatorii îşi executau figurile complicate, mărturisind prin fiecare mişcare o conştiinţă acută a rolului pe care-l jucau. Iar saxofonistul, lăsându-şi instrumentul să atârne liber de panglica de la gât, avansa spre marginea estradei, cântând într-un mic megafon:

Sie werden lachen.
Ich lieb
Meine eigene Frau...[5]

Cânta cu o privire complice, incluzându-ne pe toţi în conspiraţia lui, încărcându-şi vocea de echivocuri şi dându-şi ochii peste cap într-o pantomimă epileptică a bucuriei totale. Suav, onctuos, întinerit cu cinci ani, Bobby îi întinse sticla peste bar. Între timp cei doi bărbaţi puhavi discutau între ei, probabil despre afaceri, fără să arunce nici măcar o privire spre viaţa de noapte pe care o treziseră din amorţeală, în vreme ce femeile lor stăteau tăcute, ignorate, nedumerite, prost dispuse şi foarte, foarte plictisite.

Prima mea elevă, domnişoara Hippi Bernstein, locuieşte în Grünewald, într-o casă construită aproape în

4 Trabucuri, ţigări! (germ.)

5 O să râdeţi, / Eu o iubesc / Pe soţia mea... (germ.).

întregime din sticlă. Majoritatea familiilor berlineze bogate locuiesc în acest cartier. E greu de înţeles de ce. Vilele lor, în toate stilurile consacrate ale urâţeniei costisitoare, de la nebunia excentrică a rococoului până la cutiile din oţel şi sticlă, cu acoperişul plat, în stil cubist, se înghesuie în această pădure de pini deasă şi plină de umezeală. Puţini proprietari îşi pot permite să aibă grădini mai mari, căci terenul este fabulos de scump: singura lor vedere este spre curtea din spate a vecinului, fiecare protejată de câte un gard de sârmă ghimpată şi de un câine-lup fioros. Groaza de spărgători şi de revoluţie i-a redus pe aceşti nefericiţi la o adevărată stare de asediu. N-au acces nici la singurătate, nici la lumina soarelui. Toată zona este pur şi simplu un ghetou al milionarilor.

Când am sunat la poarta grădinii, un tânăr servitor a ieşit cu o cheie din casă, urmat de un câine-lup care mârâia ameninţător.

— Cât timp sunt eu aici, n-o să vă muşte, m-a asigurat servitorul zâmbind.

Holul familiei Bernstein are uşi cu ghinturi de fier şi un ceas fixat în perete cu bolţuri. Lămpile sunt moderniste, concepute să arate ca nişte manometre sau cadrane de centrală telefonică. Însă mobilierul nu se asortează deloc cu casa şi cu accesoriile ei. Decorul pare al unei hidrocentrale pe care tehnicienii au încercat să o facă mai confortabilă mobilând-o cu scaune şi mese dintr-o pensiune cam vetustă, dar altfel întru totul respectabilă. Pe zidurile austere de metal atârnă peisaje foarte lăcuite din secolul al XIX-lea, încadrate în rame aurii masive. Domnul Bernstein îşi comandase vila, probabil, într-un moment de nesăbuinţă, vreunui arhitect celebru de avangardă şi apoi, fiind îngrozit de rezultat, încercase să acopere cât mai mult din ea cu obiecte din patrimoniul familiei.

Domnişoara Hippi e o fată nostimă şi grasă, de vreo nouăsprezece ani, cu un păr castaniu lucios, dinţi sănătoşi şi ochi mari căprui. Are un râs leneş, voios, mulţumit de

sine şi un bust mai mult decât dezvoltat. Vorbeşte destul de bine, deşi cu un uşor accent american, o limbă engleză de nivel şcolar, spre deplina ei satisfacţie. Când am încercat, modest, să-i sugerez un plan după care să ne orientăm lecţiile, m-a întrerupt mereu oferindu-mi bomboane de ciocolată, ţigări sau cafea:

— Scuzaţi-mă un minut, nu sunt nişte fructe, a zâmbit ea ridicând receptorul telefonului interior: Anna, te rog, adu nişte portocale.

Când a apărut servitoarea cu portocalele, am fost nevoit, în ciuda protestelor mele, să mănânc o masă în toată regula, cu farfurie, cuţit şi furculiţă, ceea ce a distrus până şi ultima aparenţă de relaţie profesor-elev pe care încercasem s-o stabilesc. Mă simţeam ca un poliţist oprit la masă în bucătărie de o bucătăreasă seducătoare. Domnişoara Hippi stătea şi mă privea, cu zâmbetul ei binevoitor şi leneş:

— Spuneţi-mi, vă rog, de ce veneaţi în Germania?

E curioasă în ce mă priveşte, dar numai în felul în care o viţică îşi vâră placidă capul printre graţiile unei porţi, deşi nu vrea neapărat s-o deschidă. I-am spus ce mi se părea foarte interesant în Germania:

— Situaţia economică şi politică, am început eu să improvizez pe un ton de autoritate profesorală, e mai interesantă în Germania decât în oricare altă ţară europeană. Cu excepţia Rusiei, am adăugat apoi, ca să încerc marea cu degetul.

Însă domnişoara Hippi n-a reacţionat în niciun fel, ci doar a zâmbit cu amabilitate:

— Eu cred că va fi plicticos pentru dumneavoastră aici. Dumneavoastră nu aveţi mulţi prieteni la Berlin, aşa?

— Aşa-i. N-am mulţi.

Mărturisirea mea a părut să o mulţumească şi s-o distreze în acelaşi timp:

— Nu cunoaşteţi nişte fete drăguţe?

Din nou bâzâi soneria telefonului. Zâmbind leneşă,

ridică receptorul, fără a lăsa însă impresia că ascultă glasul subţire ce se auzea din el. Reuşeam să disting destul de bine vocea reală a doamnei Bernstein, mama lui Hippi, care vorbea din camera alăturată.

— Ţi-ai lăsat aici cartea *cea roşie*? repetă în bătaie de joc domnişoara Hippi, zâmbind spre mine, ca şi cum ar fi fost o glumă la care puteam lua parte şi eu: Nu, eu n-o văd. Trebuie să fie jos, în birou. Sună-l pe tata. Da, lucrează jos. (Şi, pe muţeşte, îmi oferi încă o portocală. Am dat politicos din cap că nu. Zâmbete de o parte şi de alta.) Mămico, ce-i de mâncare azi la prânz? Da? Serios? Atunci e splendid!

A pus jos receptorul şi a reluat chestionarea:

— Nu cunoaşteţi nici vreo fată drăguţă?

— *Nicio* fată… am corectat-o eu evaziv, dar domnişoara Hippi tăcea, aşteptând un răspuns la întrebarea ei. Ba da, una, a trebuit să adaug până la urmă, gândindu-mă la domnişoara Kost.

— Numai una? ridică ea din sprâncene cu un gest de surpriză comică. Şi, spuneţi-mi, vă rog, găsiţi fetele germane diferite ca fetele englezeşti?

Am roşit.

— Găsiţi fetele germane… am început eu s-o corectez, dar m-am oprit subit dându-mi seama în ultima clipă că nu mai eram nici eu sută la sută sigur cum se spune corect: *diferit de* sau *diferit faţă de*?

— Găsiţi fetele germane diferite ca fetele englezeşti? repetă ea cu o insistenţă plină de zâmbete.

Am roşit mai tare ca niciodată.

— Da. Foarte diferite, am răspuns eu îndrăzneţ.

— Cum sunt ele diferite?

Slavă Domnului, în acel moment a sunat din nou telefonul. De data aceasta era cineva de la bucătărie, care voia s-o anunţe că prânzul se va servi cu o oră mai devreme ca de obicei, pentru că domnul Bernstein mergea după-amiază în oraş.

— Îmi pare atât de rău, spuse domnişoara Hippi

sculându-se în picioare, dar pentru astăzi noi trebuie să terminăm. Şi ne vom vedea iarăşi vineri? Atunci la revedere, domnule Isherwood. Şi vă mulţumesc foarte mult.

S-a scotocit prin poşetă şi mi-a întins un plic, pe care l-am îndesat stângaci în buzunar şi nu l-am deschis decât când am ajuns departe de casa familiei Bernstein. Înăuntru era o monedă de cinci mărci. Am aruncat-o în sus, n-am reuşit s-o prind, dar apoi am găsit-o după cinci minute îngropată în nisip şi am alergat tot drumul până la staţia de tramvai cântând şi dând cu piciorul în pietrele de pe şosea. Mă simţeam nespus de vesel şi de vinovat, ca şi cum aş fi încercat o mică hoţie şi aş fi reuşit.

Ar fi o adevărată pierdere de vreme să te prefaci că vrei s-o înveţi ceva pe domnişoara Hippi. Dacă nu ştie vreun cuvânt, îl foloseşte în germană. Dacă mă apuc s-o corectez, ea îl repetă tot în germană. În ceea ce mă priveşte, sunt categoric bucuros că am o elevă atât de comodă, a cărei unică teamă e doar ca mama ei să nu afle ce slabe progrese face odorul. Ceea ce pare foarte improbabil. Căci, de îndată ce s-au hotărât să aibă încredere în tine, majoritatea celor bogaţi se lasă traşi pe sfoară aproape nelimitat. Singura problemă reală pentru meditatorul particular este să fie acceptat pe uşa din faţă.

Cât despre Hippi, ea pare să se bucure de vizitele mele. Din ce mi-a povestit mai deunăzi, am înţeles că se laudă colegelor ei de şcoală cu faptul că are un profesor de engleză autentic. Ne înţelegem de minune amândoi. Eu sunt mituit cu fructe ca să n-o obosesc prea tare; iar ea le spune părinţilor ei că sunt cel mai bun profesor particular pe care l-a avut vreodată. Şi la ore pălăvrăgim împreună în limba germană despre subiecte care o interesează pe ea, întrerupţi, la fiecare trei sau patru minute, de rolul pe care Hippi îl joacă în comedia schimbului de mesaje complet anodine între membrii familiei sale prin intermediul

telefonului interior.

Hippi nu-şi face nicio grijă pentru viitor. Ca toată lumea la Berlin, se referă încontinuu la situaţia politică, dar foarte succint, cu un soi de melancolie convenţională, ca atunci când se vorbeşte despre religie. Totul este absolut ireal pentru ea. Vrea să urmeze universitatea, să călătorească mult, să se distreze bine, iar după aceea, desigur, să se mărite. Are deja o mulţime de prieteni băieţi. Ne petrecem mult timp discutând despre ei. Unul are o maşină grozavă. Altul – aeroplan. Altul a avut şapte dueluri. Altul a descoperit o şmecherie prin care se pot scoate din uz felinarele de pe stradă aplicându-le un şut puternic într-un anume loc. Într-o noapte, venind de la un ceai dansant, Hippi şi el au stins în felul acesta toate luminile din cartier.

Azi prânzul s-a servit mai devreme la familia Bernstein, astfel încât am fost invitat şi eu, în loc să mai ţinem „lecţia” fixată. Toată familia era prezentă în păr: doamna Bernstein, solidă şi tăcută, domnul Bernstein, scund, nervos şi viclean; mai era şi o soră mai mică, o elevă de doisprezece ani, care plesnea de grasă. Aceasta înfuleca mâncarea, neafectată de glumele şi avertismentele lui Hippi că s-ar putea să crape. Par toţi să ţină mult unii la alţii, în felul lor aparte, atent şi sufocant. Am avut parte chiar şi de un mic conflict domestic, pentru că domnul Bernstein nu voia ca soţia lui să ia după masă maşina la cumpărături. În ultimele zile fuseseră o mulţime de manifestaţii naziste în oraş.

— Poţi să mergi şi cu tramvaiul, spunea domnul Bernstein. Eu nu-s de acord să risc să arunce vreunul cu pietre în maşina mea cea frumoasă.

— Şi-atunci să arunce cu pietre în mine? întrebă doamna Bernstein bine dispusă.

— Ah, ce importanţă are? Dacă o să arunce cu pietre în tine, o să-ţi cumpăr un plasture pentru cap. Şi n-o să mă

coste decât cinci *Groschen.* Pe când, dacă dau cu pietre în maşina mea, o să mă coste poate cinci sute de mărci.

Şi astfel discuţia s-a tranşat. Apoi domnul Bernstein şi-a îndreptat atenţia către mine:

— Nu poţi să te plângi că eşti rău tratat în casa asta, tinere, eh? Nu numai că-ţi servim o masă bună, ci te mai şi plătim ca s-o mănânci!

Am observat, după expresia feţei lui Hippi, că gluma mersese prea departe, chiar şi pentru noţiunea de umor ce se cultiva în familia ei; aşa că am râs şi am replicat:

— Ce-ar fi să-mi plătiţi câte o marcă în plus pentru fiecare înghiţitură pe care o iau?

Ideea mea l-a înveselit pe domnul Bernstein; avu însă grijă să-mi arate că înţelesese el prea bine că doar nu vorbisem serios.

Săptămâna trecută apartamentul nostru a fost scena unui scandal teribil.

Acesta a început când domnişoara Kost s-a prezentat la domnişoara Schroeder şi-a anunţat-o că din camera ei se furaseră cincizeci de mărci. Era extrem de tulburată, mai ales că, a explicat ea, aceştia erau banii pe care-i pusese deoparte anume pentru chirie şi nota de telefon. Bancnota respectivă se afla într-un sertar de la bufet, chiar lângă uşă, în camera domnişoarei Kost.

Domnişoara Schroeder i-a sugerat pe loc, nu fără îndreptăţire, că banii îi furase probabil vreunul dintre clienţi. Domnişoara Kost a replicat că aşa ceva era imposibil, fiindcă niciunul dintre aceştia n-o vizitase în ultimele trei zile. Mai mult decât atât, a adăugat ea, *prietenii ei* rămâneau în afară de orice dubiu. Aceştia erau nişte domni bogaţi, pentru care o bancnotă păduchioasă de cincizeci de mărci era o simplă bagatelă. Ceea ce a supărat-o foarte rău pe domnişoara Schroeder.

— Bănuiesc că vrea să insinueze că *unul dintre noi* i-a luat banii aceia! auzi la ea neobrăzare! Păi, vă rog să mă

credeţi, Herr Issyvoo, că-mi venea s-o fac fărâme!

— Da, domnişoară Schroeder. Sunt sigur că aşa vă venea să faceţi.

Domnişoara Schroeder a ajuns apoi la teoria că banii, de fapt, nici nu fuseseră furaţi şi că totul nu era decât o şmecherie a domnişoarei Kost pentru a scăpa de plata chiriei. I-a sugerat ideea şi domnişoarei Kost, care, desigur, s-a înfuriat. A spus că, în orice caz, ea va face rost de bani în câteva zile; ceea ce s-a şi întâmplat. După care a anunţat că eliberează camera la sfârşitul lunii.

Între timp, am descoperit, în mod absolut întâmplător, că domnişoara Kost era în combinaţie cu Bobby. Venind acasă într-o seară, am observat că nu era nicio lumină în camera domnişoarei Kost, lucru uşor de constatat de altfel, căci uşa ei are un geam cu sticlă givrată, pentru iluminarea vestibulului. Mai târziu, pe când stăteam culcat în pat şi citeam, am auzit deschizându-se uşa domnişoarei Kost, iar după aceea nişte râsete şi şoaptele lui Bobby. După mult scârţâit de parchet şi chicoteală înfundată, Bobby a ieşit tiptil din apartament, închizând în urma sa uşa cât mai încet cu putinţă. După o clipă a intrat din nou, cu foarte mult zgomot şi a trecut direct în holul cel mare, unde l-am auzit urându-i noapte bună domnişoarei Schroeder.

Dacă aceasta nu ştie ce se petrece de fapt, în cel mai rău caz bănuieşte ceva. Ceea ce explică şi furia sa împotriva domnişoarei Kost: căci adevărul e că este extrem de geloasă şi am avut parte cu toţii de incidente din cele mai groteşti şi mai stânjenitoare. Într-o dimineaţă, pe când voiam să merg la baie, am găsit-o ocupată de domnişoara Kost. Domnişoara Schroeder s-a repezit la uşă înainte s-o pot eu opri şi i-a ordonat domnişoarei Kost să iasă neîntârziat afară, iar când aceasta, fireşte, nu a dat curs poruncii primite, domnişoara Schroeder a început, în ciuda protestelor mele, să bată insistent cu pumnii în uşă.

— Să ieşi afară din baia mea! urla ea ca ieşită din

minţi. Să ieşi afară în clipa asta, sau chem poliţia să te scoată cu forţa.

După care a izbucnit în lacrimi. Plânsul i-a provocat curând palpitaţii. Bobby a trebuit s-o care pe canapea, gâfâind şi oftând. În timp ce stăteam cu toţii în jurul ei, destul de neajutoraţi, domnişoara Mayr a apărut în pragul uşii cu o figură ca de călău şi i s-a adresat cu un glas teribil domnişoarei Kost:

— Zi bogdaproste, fetiţo, că n-ai omorât-o, s-o ai pe conştiinţă acum!

Apoi şi-a asumat iniţiativa, ne-a trimis pe toţi la treburile noastre, iar pe mine până la băcan să cumpăr un flacon de valeriană. Când m-am întors, şedea alături de canapea, mângâind mâna domnişoarei Schroeder şi murmurând cu o intonaţie plină de tragism:

— Săraca de tine, Lina… Ce ţi-au făcut, fetiţă?

Sally Bowles

Într-o după-amiază, pe la începutul lui octombrie, am fost invitat acasă la Fritz Wendel să bem o cafea neagră împreună. Fritz te invita mereu la o „cafea neagră”, cu accent pe „neagră”. Era foarte mândru de cafeaua lui. Se spunea că ar fi cea mai tare cafea din Berlin.

Fritz era îmbrăcat în ţinuta sa obişnuită de vizite la cafea – un pulover marinăresc alb şi foarte gros şi pantaloni de flanelă albastru-deschis. M-a primit cu un zâmbet de încântare pe buzele sale pline:

— lut, Chris!

— Salut, Fritz. Ce mai faci?

— Bine.

S-a aplecat peste filtrul de cafea, iar părul moale şi negru i s-a desprins din pieptănătura rigidă, câteva bucle îmbibate de parfum căzându-i peste ochi.

— Nu vrea porcăria asta şi pace, a adăugat el.

— Cum merg treburile? l-am întrebat.

— E ceva de groază, a rânjit Fritz cu toată gura. Fie

închei o nouă afacere luna viitoare, ori mă fac gigolo.

— *Fie – fie* sau *ori-ori,* l-am corectat eu în virtutea obişnuinţei profesionale.

— În clipa asta vorbesc o engleză de baltă, îşi tărăgăna Fritz cuvintele, cu vădită mulţumire de sine. Sally chiar e de părere că nu mi-ar strica să iau câteva lecţii cu ea.

— Cine-i Sally?

— O, am şi uitat că tu n-o cunoşti. Sunt un tâmpit. Până la urmă trece şi ea pe-aici, în după-amiaza asta.

— E drăguţă?

Fritz îşi dădu peste cap ochii săi negri de şţrengar, oferindu-mi o ţigară muiată cu rom din tabachera lui de metal.

— Nemaipomenită! îşi tărăgănă el iar silabele. Până la urmă îmi vine să cred că-s nebun după ea.

— Dar cine e? Cu ce se ocupă?

— E englezoaică, actriţă; cântă la cabaretul Lady Windermere – tipa-i o adevărată bombă, te rog să mă crezi.

— Nu pare o însuşire prea tipică pentru o englezoaică, după părerea mea.

— Până la urmă are şi ceva sânge franţuzesc în vine. Maică-sa era franţuzoaică.

După câteva minute a sosit şi Sally.

— Am întârziat teribil, Fritz dragă?

— Doar o jumătate de oră, spuse Fritz lungind vocalele şi radiind de o plăcere posesivă. Dă-mi voie să ţi-l prezint pe domnul Isherwood – domnişoara Bowles. Domnul Isherwood e cunoscut mai degrabă sub numele de Chris.

— Aiurea, am replicat eu. Cred că Fritz e singura persoană care mi-a spus Chris până acuma.

Sally râse. Era îmbrăcată în mătase neagră, cu o capă scurtă pe umeri şi o tocă de paj zvârlită degajat pe o tâmplă.

— Te superi dacă dau un telefon de la tine, dulceaţă?

— Nicio problemă. Dă liniştită. (Fritz mă privi stăruitor.) Haidem dincolo, Chris. Vreau să-ţi arăt ceva.

Era vizibil nerăbdător să-mi afle primele impresii despre noua lui cucerire, Sally.

— Vai, pentru Dumnezeu, nu mă lăsaţi singură cu individul ăsta! exclamă ea. La cât e de pătimaş, e-n stare să mă seducă prin telefon.

În timp ce forma numărul, am observat că unghiile îi erau ojate în verde ca smaraldul, o culoare nefericit aleasă, căci atrăgea atenţia asupra mâinilor ei, foarte pătate de la fumat şi la fel de murdare ca ale unui copil. Era îndeajuns de brunetă pentru a fi sora lui Fritz. Chipul îi era lung şi subţire şi pudrat cu atâta alb, încât părea o faţă de mort. Avea ochi foarte mari, căprui, care n-ar fi stricat să fie mai negri, spre a se asorta cu părul şi cu creionul folosit la sprâncene.

— Ealuuu, gânguri ea, pungindu-şi buzele vopsite în roşu-aprins, ca şi cum ar fi avut de gând să sărute pâlnia receptorului. *Ist dass Du mein Liebling?*[6] Şi deschise gura schiţând un surâs dulceag, stupid. Fritz şi cu mine o priveam ca la teatru. *Was wollen wir machen morgen abend? Oh, wie wunderbar... Nein, nein, Ich werde bleiben heute abend zu Hause. Ja, ja, Ich werde wirklich bleiben zu Hause... Auf Wiedersehen, mein Liebling...*[7]

A pus receptorul în furcă şi s-a întors spre noi triumfătoare.

— Ăsta e tipul cu care m-am culcat azi-noapte, ne informă ea. Face dragoste minunat. E un geniu fără rival în afaceri şi pe deasupra mai e şi putred de bogat... Se apropie şi se aşează lângă Fritz pe canapea, cufundându-se între perne cu un oftat: Am să te rog să-mi dai nişte cafea, iubitule. Sunt pur şi simplu moartă de sete.

---

6 Tu eşti iubitule? (germ.)

7 Ce facem mâine-seară? O, ce minunat... Nu, nu, astă-seară am să rămân acasă. Da, da, serios că am să rămân acasă... La revedere, iubitule... (germ.).

Curând am ajuns la subiectul preferat al lui Fritz: îl pronunţa *Iobire.*

— În medie, spunea el, am câte o mare legătură sentimentală cam la doi ani.

— Şi cât timp a trecut de la ultima mare legătură? întrebă Sally.

— Exact un an şi unsprezece luni, îi aruncă Fritz cea mai ştrengărească privire cu putinţă.

— Ce minunat! îşi încreţi ea nasul şi ne oferi un mic râs cristalin, ca de scenă. Hai, *te rooog,* spune-mi – ultima cum era?

O asemenea întrebare desigur că l-a împins pe Fritz pe panta unei autobiografii complete. Am aflat povestea seducerii lui la Paris, amănunte ale unui flirt de vacanţă în Las Palmas, despre cele patru mari idile newyorkeze, despre o dezamăgire la Chicago şi o cucerire făcută la Boston; apoi din nou la Paris pentru o mică recreere, un episod minunat la Viena, la Londra pentru consolare şi, în final, Berlinul.

— Vezi tu, Fritz dragă, îi spuse Sally strângând din nas spre mine, *eu* cred că necazul cu tine e că n-ai găsit încă femeia potrivită.

— S-ar putea să ai dreptate, rosti Fritz foarte pătruns de idee. Ochii săi negri deveniră sentimentali şi lăcrimoşi: S-ar putea să-mi caut încă idealul…

— Dar o să dai peste el într-o zi, sunt absolut sigură că o să dai.

Şi Sally mă incluse şi pe mine, cu o privire, în jocul ei de-a râsul pe seama lui Fritz.

— Aşa zici tu? îi zâmbi el satisfăcut, aruncându-i ocheade scânteietoare.

— *Dumneata* nu crezi? făcu apel şi la mine Sally.

— Eu n-aş putea spune precis, m-am eschivat eu. Pentru că n-am fost niciodată în stare să descopăr ce ideal are Fritz.

Cine ştie din ce motiv, cuvintele mele au părut a-l

mulţumi pe Fritz, drept care le-a şi luat pe loc ca pe un fel de atestare:

— Şi doar Chris mă cunoaşte destul de bine, a intervenit el. Dacă nici Chris nu mă cunoaşte, atunci nu mă cunoaşte nimeni.

Apoi s-a făcut ora când Sally trebuia să plece.

— Aveam întâlnire cu un tip la Hotel Adlon la cinci, ne-a explicat ea. Şi uite că deja s-a făcut ora şase! Nu-i nimic, lasă-l să aştepte, porcul. Vrea să devin amanta lui, dar i-am spus că a naibii să fiu dacă accept până nu-mi plăteşte toate datoriile mai întâi. De ce-or fi oare toţi bărbaţii nişte animale? Deschizând poşeta, îşi retuşă în grabă sprâncenele şi gura: O, apropo, Fritz iubitule, nu vrei tu să fii un înger şi să mă-mprumuţi cu zece mărci? N-am niciun chior ca să plătesc taxiul.

— Cum să nu?! Da' sigur.

Şi Fritz băgă o mână în buzunar, plătind fără ezitare, ca un erou.

Sally se-ntoarse către mine:

— Auzi, nu vrei să treci odată pe la mine, să bem împreună un ceai? Dă-mi numărul tău de telefon. Te sun eu.

Cred că-şi închipuie acum, mă gândeam eu în sinea mea, că sunt un tip cu bani. Atunci foarte bine, să-i fie învăţătură de minte o dată pentru totdeauna. Mi-am scris numărul de telefon în mica ei agendă cu coperte de piele. Fritz a condus-o la uşă.

— Ei? Se întorsese năvalnic în cameră, închizând mulţumit uşa în urma lui. Ce părere ai de ea, Chris? Nu ţi-am spus eu că e o tipă trăsnet?

— Ba mi-ai spus!

— Sunt tot mai nebun după ea cu fiecare dată când o văd. Scoţând un oftat lung de plăcere, îşi luă o ţigară din tabacheră. Mai vrei nişte cafea?

— Nu, mulţumesc foarte mult.

— Ştii, Chris, am impresia că i-ai plăcut şi tu.

— Hai, fugi de-aici!

— Serios că da. (Fritz părea satisfăcut.) Până la urmă cred că o să ne vedem cam des cu ea de-acum încolo.

Când m-am întors acasă, la domnişoara Schroeder eram atât de ameţit, că a trebuit să stau întins vreo jumătate de oră în pat. Cafeaua neagră a lui Fritz era, ca întotdeauna, o adevărată otravă.

După câteva zile m-a luat şi m-a dus s-o auzim pe Sally cum cântă.

Cabaretul Lady Windermere (care acum aud că nu mai există) era un bar „neformal", cu pretenţii artistice, pe o stradă ce dădea în Tauentzienstrasse şi pe care proprietarul său încerca în mod vădit să-l facă să semene cât mai mult cu un local din Montparnasse. Pereţii erau acoperiţi cu meniuri, caricaturi şi fotografii de artişti semnate – („Lui Lady Windermere, singura şi cea mai cea". „Lui Johnny, din toată inima."). Până şi Evantaiul[8], de patru ori mai mare, atârna deasupra barului. Pe un podium din mijlocul sălii era un pian cu coadă.

Eram curios să văd prestaţia lui Sally. Mi-o imaginasem, nu ştiu nici eu de ce, puţin nervoasă, ca să constat că nu era deloc aşa. Avea o voce surprinzător de profundă şi răguşită. Însă cânta prost, inexpresiv, cu mâinile atârnându-i pe lângă corp – şi totuşi apariţia îi era, în felul ei, un număr de efect din cauza prezenţei sale aparte şi a faptului că părea să nu dea doi bani pe părerea lumii despre ea. Cu braţele inerte, la voia întâmplării şi cu un rânjet ce parcă spunea „îţi place, bine – nu-ţi place, să fii sănătos", cânta:

Acuma ştiu că mama
A vrut să-mi fie bine
Şi să mă ştie alături

---

8 Numele localului este inspirat de titlul comediei lui Oscar Wilde *Evantaiul lui Lady Windermere* (1892).

De cineva ca tine.

Aplauzele au fost vii. Pianistul, un tânăr chipeş, cu păr blond ondulat, s-a ridicat solemn de la pian şi i-a sărutat mâna lui Sally. Ea a cântat apoi încă două cântece, unul în franceză, altul în germană, care însă n-au mai fost la fel de bine primite.

După aceste două melodii a urmat o lungă repriză de sărutat mâna şi toată lumea s-a îndreptat spre bar. Sally părea să cunoască pe toată lumea din local. Tuturor li se adresa cu „tu" şi „iubitule". Pentru o presupusă *demimondenă,* avea uimitor de puţin tact ori simţ al afacerilor. Şi-a pierdut, de exemplu, o mulţime de timp făcându-i avansuri insistente unui domn mai în vârstă, care în mod vizibil prefera o conversaţie cu barmanul. Mai târziu ne-am îmbătat destul de tare toţi. Pe urmă Sally a trebuit să plece la o întâlnire, iar proprietarul a venit la masa noastră. El şi Fritz au discutat despre aristocraţia engleză. Fritz era în elementul lui. Iar eu am luat hotărârea, ca de atâtea alte ori până atunci, să nu mai frecventez genul acesta de localuri.

Apoi m-a sunat Sally, aşa cum promisese, şi m-a invitat la ceai.

Locuia departe pe Kurfürstendamm, tocmai la capătul mohorât al bulevardului, care ajungea la Halensee. Am fost condus într-o cameră mare, întunecoasă, doar pe jumătate mobilată, de o proprietăreasă grasă şi neîngrijită, cu o falcă umflată şi căzută, ca a unei broaşte. Într-un colţ erau o canapea desfundată şi o pictură ştearsă înfăţişând o bătălie din secolul al XVIII-lea, în care răniţii, proptiţi pe coate în atitudini demne, admirau salturile făcute de armăsarul lui Frederic cel Mare.

— O, bună, Chris iubitule! strigă Sally din prag. Ce drăguţ din partea ta că ai venit! Mă simţeam teribil de singură. Am şi plâns la pieptul lui Frau Karpf. *Nicht wahr,*

Frau Karpf? ceru ea confirmarea proprietăresei ca *Ich habe geweint auf Dein Brust*.[9]

Frau Karpf îşi săltă bustul, plescăind întocmai ca o broască.

— Ce vrei, Chris, ceai sau cafea? continuă Sally. Alege. Numai că eu nu ţi-aş recomanda ceaiul de aici, pentru că nu ştiu ce pune Frau Karpf în el; cred că adună toate resturile de la bucătărie într-o oală mare şi le fierbe împreună cu nişte frunze de ceai.

— Atunci am să vreau cafea.

— *Frau Karpf, Liebling, willst Du sein ein Engel und bring zwei Tassen von Kaffee*?[10]

Germana lui Sally nu era numai incorectă, ci pur şi simplu o invenţie personală. Pronunţa fiecare cuvânt într-un mod afectat şi voit „străin". Puteai spune imediat că vorbeşte o limbă străină, fie şi numai după expresia feţei.

— Chris iubitule, eşti drăguţ să tragi perdelele?

M-am executat, deşi era încă destulă lumină afară. Între timp Sally aprinsese lampa de masă. Când m-am întors de la fereastră, ea s-a ghemuit pe canapea graţioasă ca o pisică şi, deschizându-şi poşeta, a început să scotocească după o ţigară. Dar nici n-a apucat bine să fie completă poza că a şi sărit iar în picioare:

— Vrei un cocktail Prairie Oyster[11]? (A scos pe dată două pahare, ouă şi o sticlă de sos de Worcester din dulapul de încălţăminte de sub chiuveta cea dislocată.) Eu practic trăiesc numai cu aşa ceva. (Apoi, cu multă dexteritate, a spart ouăle în cele două pahare, a turnat pe deasupra sos şi a învârtit bine amestecul cu capătul unui stilou.) Cam asta e tot ce-mi pot permite.

Şi s-a întors pe canapea, ghemuindu-se iar plină de gingăşie.

---

9 Nu-i aşa, doamnă Karpf?... Am plâns la pieptul tău (germ.).

10 Doamnă Karpf, iubito, vrei să fii un înger şi să aduci două ceşti de cafea? (germ.)

11 Stridie de prerie (engl.).

Purta aceeaşi rochie neagră şi azi, însă fără capă. În schimb, avea un guleraş şi manşete albe, care dădeau o anumită impresie de castitate teatrală, ca şi cum ar fi fost o călugăriţă dintr-o operă cunoscută.

— De ce râzi, Chris? mă întrebă ea.

— Nu ştiu, am spus.

Dar nu mă puteam abţine. Înfăţişarea lui Sally avea ceva extrem de comic. Fără îndoială, era frumoasă, cu căpşorul ei negricios, cu ochii mari şi nasul fin, arcuit – şi totodată în mod atât de absurd conştientă de toate aceste trăsături ale ei. Stătea ghemuită cu o feminitate mulţumită de sine, ca o porumbiţă, cu capul înclinat într-o poziţie studiată şi cu mâinile împreunate afectat.

— Spune-mi, Chris, porcule, de ce mai râzi acum?

— N-am nici cea mai vagă idee.

Atunci a început să râdă şi ea:

— Eu cred că eşti nebun, să ştii!

— Şi stai de mult aici? am întrebat-o aruncându-mi privirea prin camera întunecoasă.

— De când am venit la Berlin. Stai, să vedem – să tot fie vreo două luni.

Am întrebat-o ce anume o determinase să vină în Germania. Venise singură? Nu, cu o prietenă. Actriţă. Mai mare ca Sally. Fata aceea mai fusese la Berlin înainte. Ea îi spusese lui Sally că aveau să capete aproape sigur amândouă de lucru la studiourile de film UFA. Sally a împrumutat zece lire de la un domn în vârstă foarte simpatic şi a venit cu ea.

Nu le-a spus nimic părinţilor; i-a anunţat doar în momentul când au ajuns amândouă în Germania.

— Îmi pare rău că n-o cunoşti pe Diana. Era cea mai teribilă profitoare pe care ţi-o poţi imagina. Reuşea să facă rost de bărbaţi oriunde – n-avea nicio importanţă dacă ştia să le vorbească limba sau nu. Când eram cu ea, îmi venea să mor de râs. Pur şi simplu o adoram.

Dar, după ce au petrecut trei săptămâni în Berlin fără

să poată găsi o slujbă, Diana apus mâna pe un bancher, care a luat-o cu el la Paris.

— Şi te-a lăsat singură aici? Trebuie să-ţi spun că mi se pare cam josnic din partea ei.

— De, ştiu şi eu...? Fiecare trebuie să-şi vadă de pielea lui. Cred că, în locul ei, la fel aş fi făcut şi eu.

— Sunt gata să pun pariu că n-ai fi făcut la fel.

— Oricum, deocamdată sunt bine mersi. Întotdeauna mă descurc singură.

— Câţi ani ai, Sally?

— Nouăsprezece.

— Dumnezeule mare! Credeam că ai vreo douăzeci şi cinci!

— Da, ştiu. Toţi cred aşa.

Frau Karpf a intrat în cameră târşâindu-şi picioarele, cu două ceşti de cafea pe o tăviţă de metal coclit.

— *Oh, Frau Karpf, Liebling, wie wunderbar von Dich*![12]

— Dar de ce stai în casa asta? am întrebat-o după ce a ieşit proprietăreasa. Sunt sigur că ai putea găsi o cameră mult mai bună.

— Da, ştiu.

— Şi-atunci de ce nu cauţi?

— O, nu ştiu nici eu. Probabil că din lene.

— Ce chirie plăteşti aici?

— Optzeci pe lună.

— Cu micul dejun inclus?

— Nu... nu cred.

— Cum adică *nu crezi*? am exclamat eu cu severitate. Aşa ceva trebuie ştiut precis.

— Da, e o prostie din partea mea, recunoscu ea moale. Dar, vezi tu, eu îi dau banii bătrânei atunci când îi am şi eu. Aşa că e cam greu de calculat totul foarte exact.

— Dar, pentru Dumnezeu, Sally, eu plătesc doar cincizeci de mărci pe lună pentru camera mea, cu micul

---

12 O, doamnă Karpf, iubito, ce minunat din partea ta (germ.).

dejun inclus, şi e şi mult mai frumoasă decât asta.

Sally dădu aprobator din cap, însă continuă pe un ton de scuză:

— Şi mai e ceva, Christopher, iubitule. Vezi tu, nu prea ştiu ce s-ar face Frau Karpf dacă aş părăsi-o. Sunt sigură că n-ar mai găsi niciodată alt chiriaş. Pentru că nimeni n-ar fi în stare să-i suporte figura şi mirosul şi tot restul. De fapt, datorează şi ea chiria pe trei luni. Dacă s-ar afla că nu are chiriaşi, ar fi dată afară imediat de proprietarul casei; iar dacă i s-ar face una ca asta, ea spune că s-ar sinucide.

— Şi totuşi, nu înţeleg de ce trebuie să te sacrifici tu pentru ea.

— De fapt, nu prea mă sacrific, îmi şi face plăcere să stau aici, să ştii. Eu şi Frau Karpf ne înţelegem foarte bine. Cam aşa am să fiu şi eu peste treizeci de ani. O gazdă ceva mai respectabilă m-ar da probabil afară după o săptămână.

— Gazda mea nu te-ar da afară.

Sally zâmbi uşor, încreţindu-şi nasul:

— Îţi place cafeaua, iubitule?

— O prefer cafelei de la Fritz, am răspuns eu evaziv.

— Nu că-i un tip grozav Fritz? râse Sally. Eu îl ador. Ador felul cum spune: „Fir-ar să fie de viaţă”.

— Ei, fir-ar să fie de viaţă, am încercat eu să-l imit pe Fritz.

Am râs amândoi. Sally şi-a mai aprins o ţigară: fuma încontinuu. Am observat ce bătrânicioase arătau mâinile ei la lumina lămpii. Aveau mişcări nervoase, vene proeminente şi foarte subţiri – mâini de femeie de vârstă mijlocie. Unghiile ojate cu verde păreau să nu le aparţină în niciun caz; fuseseră fixate pe degete din întâmplare – ca nişte gândaci lucioşi, lungi şi urâţi.

— Ce e mai nostim însă, adăugă ea gânditoare, e că eu şi cu Fritz nu ne-am culcat încă niciodată, ştii? făcu o pauză scurtă, apoi mă întrebă cu însufleţire: Credeai că ne-am culcat?

— Mă rog, da… cred că da.

— Ei, află că nu ne-am culcat. Nici măcar o singură dată… căscă ea. Şi acum nici nu cred că o să ne mai culcăm vreodată.

Am fumat câteva minute în tăcere. Apoi Sally a început să-mi povestească despre familia ei. Era fiica unui proprietar de moară din Lancashire. Mama ei se numea Bowles ca domnişoară şi avea ceva avere, aşa că, la căsătoria ei cu domnul Jackson, mirii şi-au alăturat şi numele de familie.

— Tata e groaznic de snob, deşi se preface că nu e. Pe mine de fapt mă cheamă Jackson-Bowles; dar bineînţeles că nu pot apărea pe scenă cu numele ăsta. Ar crede lumea că-s nebună.

— Dar parcă Fritz îmi spusese că mama ta era franţuzoaică.

— E, sigur că nu, răspunse Sally plictisită. Fritz e un idiot. Întotdeauna inventează fel de fel de lucruri.

Sally avea o soră, pe nume Betty.

— E o scumpete. O ador. Are şaptesprezece ani, dar e de o naivitate… Mama a crescut-o ca pe o doamnă. Cred că Betty ar muri dacă ar afla ce paraşută sunt. Nu ştie absolut nimic despre bărbaţi.

— Dar tu de ce nu eşti o doamnă, Sally?

— Nu ştiu. Cred că semăn cu tata. Ţi-ar plăcea tare mult de el. Nu-i pasă de nimeni şi de nimic. Se pricepe la afaceri. Cam o dată pe lună se îmbată criţă şi îi oripilează pe prietenii simandicoşi ai mamei. El a fost cu ideea să merg la Londra şi să studiez actoria.

— Îmi închipui că ai abandonat şcoala de foarte tânără.

— Da. Nu-mi plăcea deloc. Am aranjat să fiu exmatriculată.

— Cum naiba ai reuşit?

— I-am zis directoarei că sunt gravidă.

— Doamne, Sally, nu pot să cred!

— Pe bune! A ieşit un scandal teribil. Au adus un medic să mă examineze şi i-au chemat pe părinţii mei. Când s-au prins că nu e adevărat, au fost îngrozitor de dezamăgiţi. Directoarea a zis că unei fete care e în stare de aşa ceva nu i se poate permite să rămână la şcoală şi să le corupă pe colegele ei. Aşa că a ieşit ca mine. După aia, l-am bătut la cap pe tata până mi-a dat voie să plec la Londra.

Sally se stabilise la Londra, într-o pensiune, împreună cu alte fete care studiau şi ele. Deşi erau supravegheate, Sally reuşise să-şi petreacă nopţile prin apartamentele unor tineri.

— Primul bărbat care m-a sedus nu ar fi avut habar că eram virgină dacă nu i-aş fi spus eu după. Era un bărbat minunat. L-am iubit foarte mult. Era un geniu al rolurilor comice. Sunt sigură că o să ajungă celebru.

După o vreme, Sally a ajuns să facă figuraţie prin filme, şi până la urmă a prins un rolişor la o companie teatrală în turneu. Apoi o întâlnise pe Diana.

— Şi cât ai de gând să stai în Berlin?

— Habar n-am. Angajamentul la Lady Windermere mai ţine o săptămână. Am făcut rost de numărul ăsta printr-un tip pe care l-am cunoscut la barul Eden. Dar acum el e la Viena. Ar trebui să-i sun din nou pe cei de la UFA. Şi mai e un evreu bătrân şi nesuferit cu care mai ies câteodată; dar porcul ăla nu vrea decât să se culce cu mine. Bărbaţii din ţara asta sunt groaznici. N-au niciun chior şi se aşteaptă să le cazi în plasă după ce-ţi fac cadou o cutie de bomboane.

— Şi ce-o să faci când o să-ţi expire contractul ăsta?

— Păi, primesc o alocaţie de la ai mei. Dar nu ştiu cât o să mai am parte de ea. Mama m-a ameninţat că o să-mi taie fondurile dacă nu mă întorc mai repede în Anglia… Bineînţeles, ei cred că am venit aici cu o prietenă. Dacă ar şti că sunt de capul meu, mama ar muri. Mă rog, o să văd eu cum să fac rost de bani. Nu vreau să iau de la părinţi.

Afacerea tatii merge foarte prost acum, din cauza crizei economice…

— Să ştii, Sally, că, dacă o să fii vreodată la ananghie, mi-ar plăcea să-mi ceri ajutorul.

Sally râse.

— Ce drăguţ din partea ta, Chris! Dar nu-mi place să trăiesc pe spinarea prietenilor.

— Dar Fritz nu ţi-e prieten?

Întrebarea îmi scăpase de pe buze; Sally nici n-a clipit.

— Ţin foarte mult la Fritz, desigur. Dar e plin de bani. Nu ştiu cum se face, dar, când oamenii au bani, parcă şi sentimentele tale faţă de ei sunt altele – nu ştiu cum se întâmplă asta.

— De unde ştii că nu sunt şi eu plin de bani?

— Tu? izbucni Sally în râs. Păi mi-am dat seama din clipa când te-am văzut că-ţi suflă vântul prin buzunare.

În după-amiaza când Sally a venit la mine la ceai, domnişoara Schroeder nu-şi mai încăpea în piele de emoţie. S-a îmbrăcat cu cea mai bună rochie a ei şi chiar şi-a ondulat şi părul. Când s-a auzit soneria a deschis uşa cu o reverenţă:

— Herr Issyvoo, m-a anunţat ea, făcându-mi complice cu ochiul şi vorbind cu voce foarte tare, a venit o doamnă să vă vadă.

Apoi le-am prezentat pe una alteia oficial. Domnişoara Schroeder făcea o adevărată risipă de politeţuri: tot timpul i se adresa lui Sally cu *„gnädiges Fräulein”*[13]. Sally, cu toca ei de paj pusă pe o ureche, râdea cu râsul ei cristalin şi şedea plină de eleganţă pe canapea. Domnişoara Schroeder se tot învârtea în jurul ei, copleşită de o admiraţie şi de o uimire neprefăcute. Era evident că nu mai văzuse pe cineva ca Sally până atunci. Când ne-a adus ceaiul, în loc de obişnuitele felii de aluat palid şi

13 Stimată domnişoară (germ.).

neapetisant, a apărut o farfurie de tarte cu dulceaţă, aranjate în formă de stea. Am remarcat de asemenea că domnişoara Schroeder ne-a pus şi două şerveţele mici de hârtie alături, perforate pe margini, ca să semene cu dantelă. (Mai târziu, când am lăudat-o pentru toate aceste pregătiri în plus, mi-a mărturisit că întotdeauna folosea şerveţelele când domnul căpitan de cavalerie primea vizita logodnicei lui la ceai. „O, da, Herr Issyvoo. Doar vă puteţi lăsa liniştit în grija mea. Dacă nici eu nu ştiu ce-i place unei tinere doamne…”)

— Te superi dacă mă întind pe canapeaua ta, iubitule? m-a întrebat Sally de îndată ce am rămas numai noi doi.

— Nu, sigur că nu.

Şi-a scos toca de paj, şi-a săltat pantofiorii de catifea pe canapea, şi-a deschis poşeta şi-a început să se pudreze:

— Sunt absolut moartă de oboseală. Azi-noapte n-am închis ochii deloc. Am un iubit nou, un tip minunat.

Eu am început să îi torn ceaiul. Sally mi-a aruncat o privire piezişă.

— Te şochez când vorbesc aşa, Christopher?

— Câtuşi de puţin.

— Dar nu-ţi place.

— Nu-i treaba mea.

Şi i-am întins paharul de ceai.

— O, pentru Dumnezeu, exclamă Sally, nu-ncepe să te porţi ca un englez! Ba e treaba ta ce gândeşti!

— Bine, atunci, dacă vrei să ştii, află că mă cam plictisesc poveştile astea.

Replica mea a indispus-o mai mult decât avusesem intenţia. Tonul ei se schimbă brusc. Îmi spuse cu răceală:

— Credeam că ai să-nţelegi. Apoi oftă: Dar am uitat că tu eşti bărbat.

— Îmi pare rău, Sally. Asta-i situaţia: sunt bărbat… Dar te rog să nu fii supărată pe mine, fiindcă n-am vrut să spun decât atât: că, atunci când vorbeşti aşa, o faci numai

din cauza emoţiei. Din fire eşti timidă cu străinii, cred; şi atunci recurgi la vechiul truc de a-i obliga să te aprobe ori să te dezaprobe violent. Eu ştiu trucul ăsta, pentru că uneori îl încerc eu însumi… Dar n-aş vrea să faci lucrul ăsta şi cu mine, fiindcă n-are niciun efect asupra mea, ba mai mult, mă face să mă simt foarte prost. Dacă te culci cu toţi bărbaţii din Berlin şi pe urmă vii să-mi povesteşti despre fiecare în parte, tot n-ai să mă poţi convinge că eşti „Dama cu camelii", pentru că, zău, sincer vorbind, să ştii că nu eşti.

— Nu… Probabil că nu sunt… (Vocea lui Sally era prudentă, neutră. Vedeam că începea să-i placă dialogul. Reuşisem, cine ştie cum, să o flatez.) Dar ce *sunt* eu, Christopher iubitule?

— Eşti fiica domnului şi a doamnei Jackson-Bowles.

Sally sorbi puţin din ceai:

— Da… Cred că-nţeleg ce vrei să spui… Şi poate că ai dreptate… Atunci, după tine, ar trebui să nu mai am niciun iubit?

— Nu asta am vrut să spun. Eşti liberă să ai câţi vrei, atâta timp cât poţi fi sigură că-ţi face într-adevăr plăcere.

— Bineînţeles, rosti cu gravitate Sally, după un scurt moment de gândire, eu n-aş permite niciodată ca dragostea să impieteze asupra muncii mele. Munca înainte de toate… Însă nu-mi vine să cred că o femeie poate deveni o mare actriţă fără să aibă o aventură… Se întrerupse brusc: Acum de ce mai râzi, Chris?

— Nu râd.

— Tot timpul râzi de mine. Ţi-nchipui că sunt cea mai mare tâmpită?

— Nu, Sally. Nu cred că eşti tâmpită. Dar adevărul e că *râdeam.* Adesea îmi vine să râd de oamenii la care ţin. Şi nu ştiu de ce.

— Înseamnă că ţii şi la mine, Christopher?

— Da, bineînţeles că ţin la tine, Sally. Tu ce credeai?

— Dar nu-i aşa că nu eşti îndrăgostit de mine?

— Nu. Nu sunt îndrăgostit de tine.

— Atunci mă bucur tare mult. Am vrut să ţii la mine încă din clipa în care ne-am cunoscut. Însă mă bucur că nu eşti îndrăgostit de mine, fiindcă mi-ar fi imposibil să te iubesc – aşa că, dacă erai îndrăgostit, se ducea totul dracului.

— În cazul ăsta e un mare noroc, nu-i aşa?

— Da, foarte mare… Sally ezita. Şi mai e ceva ce-aş vrea să-ţi mărturisesc, iubitule… Deşi nu sunt prea sigură că ai să înţelegi.

— Ţine cont că nu sunt decât un bărbat, Sally.

Ea râse.

— De fapt e un fleac, o prostie, cât roata carului de mare. Dar n-aş dori în niciun caz să afli fără să-ţi spun eu… Ştii, mai deunăzi Fritz ţi-a zis că mama mea ar fi franţuzoaică.

— Da, mi-amintesc.

— Şi eu am spus că probabil e vreo invenţie de-a lui. Ei bine, nu e… Vezi tu, el de la mine ştie.

— Şi ce ţi-a venit să inventezi aşa ceva?

Am început amândoi să râdem.

— Naiba ştie, spuse Sally. Cred că am vrut să-l impresionez.

— Dar ce-i atât de impresionant să ai o mamă franţuzoaică?

— Uite-aşa mă apucă pe mine uneori nebunia, Chris. Trebuie să ai răbdare cu mine.

— E în regulă, Sally. O să am răbdare.

— Şi juri pe onoarea ta că n-ai să-i spui lui Fritz?

— Jur.

— Dacă te prind că-i spui cumva, porcule, exclamă Sally râzând şi apucând *coupe-papi*erul de pe masa de scris, află că vin şi îţi tai gâtul.

După plecarea ei, am întrebat-o pe domnişoara Schroeder ce părere are despre Sally. Gazda mea era pur şi simplu extaziată:

— E frumoasă ca o cadră, Herr Issyvoo! Şi de-o eleganţă…! Ce mâini, ce picioare! Se vede că e din lumea bună… Ştiţi, Herr Issyvoo, nu m-aş fi aşteptat niciodată din partea dumneavoastră să vă găsiţi aşa o prietenă. Păreţi un om atât de liniştit…

— Ei, ştiţi dumneavoastră cum se-ntâmplă, domnişoară Schroeder. De multe ori ăia mai liniştiţi sunt cei mai…

Dar ea izbucni într-un râs subţire şi foarte strident, legănându-se înainte şi înapoi pe picioarele ei cele scurte:

— Aşa e, Herr Issyvoo! Aveţi dreptate!

În ajunul Anului Nou, Sally s-a mutat la domnişoara Schroeder.

Totul se aranjase în ultima clipă. Pusă în gardă de avertismentele mele repetate, Sally o prinsese pe Frau Karpf cu o escrocherie grosolană şi stângace. Astfel că şi-a călcat pe inimă şi a anunţat-o că pleacă. La noi urma să primească fosta cameră a domnişoarei Kost. Domnişoara Schroeder era, fără îndoială, încântată.

Am servit toţi cina de Anul Nou acasă; domnişoara Schroeder, domnişoara Mayr, Sally, Bobby, un coleg al lui de la Troika şi eu. Seara a fost un adevărat triumf. Bobby, care îi reintrase în graţii, flirta acum îndrăzneţ cu domnişoara Schroeder. Domnişoara Mayr şi Sally, discutând ca între două artiste, au analizat posibilităţile de angajare în teatrele de music-hall din Anglia. Sally a turnat câteva minciuni de-a dreptul năucitoare, pe care însă, în acea clipă, aproape că le credea şi ea, despre apariţiile ei la Palladium şi la London Colisseum. Domnişoara Mayr şi-a dat în petic şi ea povestind cum fusese purtată prin München într-o trăsură la care se înhămaseră singuri studenţii entuziasmaţi. De aici încolo n-a mai durat mult până ce Sally a convins-o pe domnişoara Mayr să cânte *Sennerins Abschied von der Alm*[14] care, după vinul de

14 Păstoriţa îşi ia rămas-bun de la păşunea de munte (germ.).

Bordeaux şi o sticlă de coniac foarte ieftin, se potrivea atât de bine la starea mea de spirit încât pe loc am şi vărsat câteva lacrimi. Am cântat cu toţii refrenele şi acel *Juch-je* final, care-ţi spărgea, timpanele. Apoi Sally a cântat *sunt tristă ca un copil mic* cu atâta sentiment, încât colegul lui Bobby, simţindu-se direct vizat, a apucat-o de talie, trebuind să fie potolit de Bobby, care i-a reamintit solemn că era timpul să mergem fiecare la treburile noastre.

Eu şi Sally am mers cu el la Troika, să ne-ntâlnim cu Fritz. Fritz era însoţit de Klaus Linke, tânărul pianist care o acompaniase pe Sally la Lady Windermere. Mai târziu eu am plecat singur cu Fritz, care părea cam abătut şi nu voia să spună de ce. Nişte fete luau poze din tablouri clasice în spatele unei perdele de voal. Apoi am nimerit într-o sală de dans cu telefon pe fiecare masă. Ne-am antrenat şi noi în conversaţia curentă:

— Iertaţi-mă, doamnă, dar simt din vocea dumneavoastră că trebuie să fiţi o blondă mititică şi dulce foc, cu gene lungi şi negre, adică exact genul meu. Cum am ghicit? A, ăsta-i secretul meu. Da, într-adevăr, sunt înalt, solid, brunet, lat în umeri, am o ţinută de militar şi o mustăcioară subţire-subţire… Cum, nu mă credeţi? Atunci veniţi să vă convingeţi!

Perechile se legănau, fiecare îşi ţinea mâinile pe şoldurile partenerului, urlându-şi în faţă, şiroind de sudoare. O orchestră în costume bavareze chiuia, bea şi transpira pe un podium. Întreg localul puţea ca o menajerie. După aceea cred că am pornit singur pe străzi şi am rătăcit ore în şir printr-o adevărată junglă de serpentine de hârtie. A doua zi, când m-am trezit, tot patul mi-era plin de ele.

Eram deja sculat de câtva timp şi îmbrăcat când s-a întors şi Sally acasă. A venit direct în camera mea; arăta obosită, dar mulţumită de sine.

— Bună, iubitule! Cât e ceasul?

— Aproape de ora prânzului.

— Ei taci! Serios? Atunci e minunat. Sunt pur şi simplu moartă de foame. La micul dejun n-am mâncat nimic, am băut doar o ceaşcă de cafea… Şi s-a oprit, evident aşteptând următoarea mea întrebare.

— Dar unde-ai fost? am întrebat-o.

— Vai, iubitule, făcu ea ochii mari cu o surpriză afectată, credeam că ştii.

— Nu am nici cea mai vagă idee.

— Aiurea!

— Serios n-am, Sally!

— O, Christopher iubitule, cum poţi să fii atât de mincinos? Când e şi clar că tu ai pus la cale toată şusta. Cum ai scăpat de Fritz – şi ce supărat era! Klaus şi cu mine mai, mai să murim de râs.

Cu toate acestea, nu era în apele ei. Pentru prima oară am văzut-o roşind.

— Ai o ţigară, Chris?

I-am oferit o ţigară şi i-am aprins şi chibritul. A suflat un nor mare de fum, apoi s-a îndreptat încet spre geam.

— Sunt moartă după el.

S-a întors, uşor încruntată, s-a dus până la canapea şi s-a ghemuit cu grijă într-un colţ, aranjându-şi mâinile şi picioarele mai comod.

— Sau cel puţin aşa cred, mai adăugă.

Am tăcut discret o vreme şi apoi am întrebat:

— Dar Klaus te iubeşte?

— Pur şi simplu mă adoră.

Sally vorbea cu toată seriozitatea. A mai fumat o vreme în tăcere.

— Spunea că s-a îndrăgostit de mine încă de prima dată când m-a văzut la Lady Windermere. Dar, fiindcă lucram împreună, n-a îndrăznit să-mi spună o vorbă, de teamă să nu mă las de cântat… Zicea că, până nu m-a cunoscut pe mine, habar n-avea ce minunat putea fi corpul unei femei. În toată viaţa lui n-a avut decât vreo trei ţipe.

Mi-am aprins şi eu o ţigară.

— Desigur, Chris, nu mă aştept să-nţelegi exact… E foarte greu de explicat.

— Sunt sigur că-i greu.

— Mă văd din nou cu el la ora patru.

Tonul lui Sally avea o notă vag sfidătoare în el.

— În cazul acesta ai face mai bine să te culci puţin. O s-o rog eu pe domnişoara Schroeder să-ţi prăjească nişte ouă în tigaie; sau le prăjesc chiar eu dacă ea e încă prea ameţită. Tu bagă-te în pat. Le poţi mânca şi-acolo.

— Îţi mulţumesc, Chris dragă. Eşti un înger. (Căscă.) Ce naiba m-aş face eu fără tine nu ştiu.

După aceea Sally şi Klaus au început să se vadă în fiecare zi. În general, se întâlneau la noi acasă; o dată chiar, el a rămas peste noapte. Domnişoara Schroeder n-a comentat prea mult cu mine, dar am văzut că faptul o şocase. Şi nu pentru că nu-i plăcea de Klaus; dimpotrivă, i se părea un bărbat bine. Dar o privea pe Sally ca pe o proprietate a mea şi o şoca să mă vadă cum stau deoparte atât de liniştit. Totuşi sunt sigur că, dacă n-aş fi ştiut de această legătură şi dacă Sally într-adevăr m-ar fi înşelat, domnişoara Schroeder ar fi luat parte cu mult deliciu la complotul din casa ei.

În acest timp, eu şi Klaus ne cam evitam. Când se-ntâmpla să ne întâlnim pe scări, ne înclinam unul spre altul cu răceală, ca doi duşmani.

Pe la jumătatea lui ianuarie, Klaus a plecat în Anglia. Primise pe neaşteptate o ofertă avantajoasă să lucreze la sincronizarea unei muzici de film. În după-amiaza când a trecut să-şi ia rămas-bun, în casă domnea o adevărată atmosferă de spital, ca şi cum Sally ar fi suferit o operaţie foarte riscantă. Domnişoara Schroeder şi domnişoara Mayr stăteau în salon şi dădeau în cărţi. Rezultatul, m-a asigurat domnişoara Schroeder, nici nu putea fi mai bun de-atât. Optul de treflă ieşise de trei ori în combinaţii favorabile.

Toată ziua următoare Sally a stat în camera ei,

ghemuită pe canapea, cu creion şi hârtie în poală… Scria poezii. N-a vrut să mi le arate şi mie. Fuma ţigară după ţigară, îşi făcea câte un Prairie Oyster şi a refuzat să guste mai mult de câteva înghiţituri din omleta domnişoarei Schroeder.

— Vrei o mâncare anume, Sally?

— Nu, mulţumesc, Chris dragă. Nu-mi trebuie să mănânc absolut nimic. Mă simt minunat, sunt aeriană, ca şi cum aş fi devenit o sfântă, sau cam aşa ceva. N-ai idee ce sentiment măreţ e… Dar ia o bomboană, dragă. Mi-a adus Klaus trei cutii. Dacă mai mănânc, mi se face greaţă.

— Mulţumesc.

— Nu cred că am să fiu vreodată soţia lui. Ar însemna să ne distrugem amândoi cariera. Vezi tu, Christopher, când ştiu cât de mult mă adoră, n-ar fi deloc bine pentru el dacă m-ar avea toată ziua pe capul lui.

— Dar v-aţi putea căsători când o să fiţi amândoi celebri.

Sally cântări şi această posibilitate:

— Nu… O căsătorie ar strica totul. Fiindcă am încerca întruna să trăim ca vechiul nostru eu, dacă înţelegi ce vreau să spun. Şi de fapt noi am fi alţi oameni… El are un primitivism atât de minunat în el: parcă-i un faun. Iar pe mine m-a făcut să mă simt minunat, ca o nimfă, sau cam aşa ceva, departe de toţi şi de toate, în mijlocul pădurii.

Prima scrisoare a lui Klaus a venit foarte prompt. O aşteptam toţi cu îngrijorare; domnişoara Schroeder m-a trezit în zori, ca să îmi spună că a sosit. Poate îi era şi teamă că va scăpa prilejul de a o citi ea însăşi, aşa că se baza pe mine să-i relatez conţinutul scrisorii. Dacă aşa stăteau lucrurile, temerile ei s-au dovedit nefondate. Sally nu numai că a arătat scrisoarea domnişoarei Schroeder, domnişoarei Mayr, lui Bobby şi mie, dar a citit cu voce tare pasaje din ea şi în faţa nevestei portarului, care urcase să-şi încaseze chiria.

Din prima clipă, mie scrisoarea mi-a lăsat un gust neplăcut. Era scrisă pe un ton egoist şi cam superior. Lui Klaus nu-i plăcea Londra. Se simţea singur acolo. Mâncarea nu-i pria. Cei de la studio se purtau nepoliticos cu el. Îi părea rău că nu e şi Sally cu el: i-ar fi fost de mare ajutor. Acum însă, dacă tot era în Anglia, voia măcar să profite; la maximum de ocazie. Va munci din greu şi va câştiga bani; Sally să muncească şi ea, fiindcă munca îi va menţine moralul şi o va feri de stările depresive. La sfârşitul scrisorii erau şi câteva duioşii, destul de abil aduse din condei. Citindu-le, aveai impresia că mai fuseseră scrise de câteva ori înainte.

Cu toate acestea, Sally era în al nouălea cer. Îndemnul lui. Klaus produse un asemenea efect asupra ei, încât pe loc sună mai multe companii cinematografice, o agenţie teatrală şi vreo jumătate de duzină dintre cunoştinţele ei „de afaceri”. Ce-i drept, nu s-a ales cu nimic concret; dar a rămas extrem de optimistă în următoarele douăzeci şi patru de ore – până şi visele îi fuseseră pline, mi-a povestit, doar de contracte şi cecuri de mii de mărci.

— E un sentiment minunat, Chris. De-acuma ştiu că n-am să mă abat din drumul meu şi că am să devin cea mai formidabilă actriţă din lume.

La vreo săptămână după acest episod, intrând într-o dimineaţă în camera lui Sally, am găsit-o cu o scrisoare în mână. Caligrafia lui Klaus era de neconfundat.

— Bună dimineaţa, Chris iubitule.

— Bună dimineaţa, Sally.

— Cum ai dormit?

Tonul îi era neobişnuit de vesel şi se vedea că are chef de vorbă.

— Mulţumesc, bine. Dar tu?

— Aproape bine… Scârboasă vreme, nu?

— Da.

M-am dus la fereastră să văd. Aşa era.

Sally îmi zâmbi cu acel surâs pe care îl folosea pentru conversaţii:

— Ştii ce figură mi-a făcut porcul ăsta nenorocit?

— Care porc?

N-aveam de gând să mă las acum prins în cursă.

— Of, Chris! Ce Dumnezeu, nu fi atât de opac!

— Îmi pare rău, Sally. Mă tem că sunt cam greu de cap în dimineaţa asta.

— În orice caz, eu nu-mi pot pierde timpul să-ţi explic, iubitule. (îmi întinse scrisoarea.) Poftim, te rog citeşte asta! Să vezi neruşinarea naibii! Citeşte-o cu voce tare. Vreau să aud cum sună.

„Mein liebes, armes Kind”[15], începea scrisoarea. Klaus i se adresa lui Sally cu „draga şi iubita lui copilă” deoarece, îi explica el, se temea că lucrurile pe care voia să i le spună aveau s-o facă foarte nefericită. Şi, cu toate acestea, trebuia să-i spună: trebuia s-o anunţe că luase o mare hotărâre. Să nu-şi imagineze că-i fusese uşor; îi fusese peste măsură de greu şi de dureros. Oricum, era convins că luase o hotărâre bună. Pe scurt, avea să se despartă de ea.

„Îmi dau seama acum, îi scria Klaus, că m-am purtat extrem de egoist cu tine. M-am gândit doar la plăcerea mea. Dar tot acum am înţeles şi că aveam o influenţă proastă asupra ta. Fetiţa mea iubită, mă adorai prea tare. Dacă am continua să fim împreună, tu ai ajunge, într-o bună zi, lipsită de o voinţă şi de o gândire a ta”. Mai departe Klaus o sfătuia să trăiască doar pentru munca ei. „Munca e singurul lucru care contează, după cum m-am convins eu însumi”. Era foarte preocupat ca Sally să nu sufere peste poate: „Fii tare, Sally, sărmana mea copilă dragă”.

Chiar la sfârşitul scrisorii ieşea la iveală şi motivul real:

---

15 Draga, sărmana mea copilă (germ.).

„Acum câteva seri am fost invitat la o petrecere dată de Lady Klein, o figură de frunte a aristocraţiei engleze. Aici am cunoscut o tânără englezoaică foarte frumoasă şi foarte inteligentă, domnişoara Gore-Eckersley. Se înrudeşte cu un lord englez, n-am reţinut exact cum îl cheamă, dar tu probabil că ştii la cine mă refer. De atunci m-am întâlnit cu ea încă de două ori şi am purtat discuţii minunate despre tot felul de lucruri interesante. Cred că încă n-am întâlnit o fată care să-mi înţeleagă spiritul atât de bine cum mi-l înţelege ea…”

— Uite, vezi, asta-i o noutate pentru mine, interveni Sally cu mult năduf, izbucnind într-un râs scurt şi nervos. Niciodată n-am bănuit că băiatul ăsta avea şi spirit.

În această clipă am fost întrerupţi de domnişoara Schroeder care, mirosind că-i vorba de secrete, a venit s-o întrebe pe Sally dacă voia să facă baie. Le-am lăsat singure ca să profite din plin de prilejul ivit.

— Nici măcar nu pot fi supărată pe un prost ca el, mi-a spus mai târziu Sally, plimbându-se încoace şi încolo prin cameră şi trăgând cu furie din ţigară. Îmi pare doar rău pentru el într-un mod aproape matern. Ce naiba o să se-ntâmple cu munca *lui* dacă s-o ţine tot timpul de capul femeilor ălora nu pot să-mi imaginez.

Şi a mai făcut un rond prin cameră.

— Cred că, dacă ar fi avut o legătură stabilă cu o altă femeie şi mie nu mi-ar fi spus de ea decât după multă vreme, aş fi suferit mai tare. Dar fata asta! Păi cred că nici măcar n-a fost metresa lui.

— Evident că n-a fost, am acceptat eu pe dată ideea. Ascultă, nu vrei mai bine să bem un Prairie Oyster?

— Ce minunat eşti, Chris! Întotdeauna te gândeşti exact la ce-i nevoie în clipa aia. Îmi pare rău că nu mă pot îndrăgosti de tine. Klaus ăsta nu valorează nici cât degetul tău cel mic.

— Ştiu.

— Auzi neruşinarea naibii, exclamă Sally sorbind din

sosul de Worcester şi lingându-şi buzele, să spună că eu îl adoram!… Partea proastă e că aşa era!

În acea seară, când am intrat în camera ei, am găsit-o din nou cu creion şi hârtie în mână.

— I-am scris vreun milion de scrisori, dar le-am rupt pe toate.

— N-are niciun rost, Sally, să-ţi mai pierzi timpul cu el. Haide mai bine la un film.

— Mare dreptate ai tu, Chris iubitule. Sally se şterse la ochi cu un colţ al batistei: N-are rost să mă mai necăjesc, nu-i aşa?

— Niciun pic.

— Află că de-abia acum am să *devin o* mare actriţă, şi am să-i arăt eu lui!

— Aşa te vreau, Sally!

Ne-am dus la un mic cinematograf de pe Bülowstrasse, unde rula un film despre o fată care-şi sacrifica o strălucită carieră teatrală pentru marea iubire, cămin şi copii. Am râs atât de mult, încât am fost nevoiţi să ieşim înainte de sfârşitul filmului.

— Zău, mă simt cu mult mai bine acum, îmi spuse Sally, când am ajuns în stradă.

— Mă bucur, să ştii.

— Poate că, la urma urmelor, nici nu am fost vreodată îndrăgostită de el ca lumea… Tu ce zici?

— E destul de greu de spus.

— De multe ori mi s-a părut că sunt îndrăgostită de un bărbat, ca să-mi dau seama pe urmă că de fapt nu eram. Numai de data asta – în vocea lui Sally se distingea regretul – am fost *sigură*, zău… Iar acum parcă totul e dintr-odată confuz…

— Poate că nu ţi-ai revenit încă de pe urma şocului, i-am sugerat eu.

Sally a îmbrăţişat pe loc ideea.

— Aşa e, cred că nu mi-am revenit!… Ştii, Chris, tu înţelegi de minune femeile, mai bine ca oricare alt bărbat

pe care l-am cunoscut în viaţa mea… Sunt sigură că într-o zi o să scrii cel mai fantastic roman, care o să se vândă în milioane de exemplare.

— Mulţumesc pentru încredere, Sally.

— Chris, şi tu ai încredere în mine?

— Sigur că da.

— Hai, nu, serios?

— Ei bine… Sunt absolut sigur că vei avea un succes nebun la ceva… numai că nu ştiu prea bine la ce anume… Vreau să spun că sunt atâtea lucruri pe care le-ai putea face, nu-i aşa?, dacă ai încerca.

— Da, cred că sunt. (Şi căzu pe gânduri.) Uneori, cel puţin, cam aşa simt şi eu… În schimb, alteori simt că nu sunt în stare de absolut nimic… Poftim, nu reuşesc să fac un bărbat să-mi fie fidel nici măcar o lună de zile.

— Hai, Sally, să nu-ncepem iar cu asta!

— În regulă, Chris, să nu-ncepem. Mai bine să mergem să bem ceva.

În săptămânile următoare mi-am petrecut cea mai mare parte a timpului în compania lui Sally. Ghemuită pe canapeaua din camera ei mare şi sărăcăcioasă, fuma, bea câte un Prairie Oyster şi vorbea întruna despre viitor. Când era vreme frumoasă şi n-aveam niciun elev la lecţie, făceam câte o plimbare până în Wittenbergplatz, iar acolo ne aşezam pe o bancă la soare, comentând pe seama oamenilor care treceau. Toată lumea se uita la Sally, cu bereta ei galben-canar şi haina de blană jerpelită, ca pielea unui câine bătrân şi răpciugos.

— Mă-ntreb, îi plăcea ei să repete, ce-ar spune dacă ar şti că vagabonzii ăştia doi, adică tu şi cu mine, vor fi într-o zi cel mai grozav romancier şi cea mai mare actriţă din lume.

— Ar fi foarte surprinşi.

— Cred că ne vom aduce aminte de vremurile astea când vom umbla în Mercedesul nostru personal şi ne vom

spune: în fond, n-am dus-o prea rău atunci!

— Nu am duce-o acum prea rău dacă am avea respectivul Mercedes!

Vorbeam încontinuu despre bogăţie, renume, contracte fabuloase pentru Sally şi tiraje record pentru romanele mele, pe care aveam să le scriu într-o zi.

— Eu cred, spunea Sally, că e fantastic să fii romancier. Eşti teribil de visător şi nepractic şi nepriceput în afaceri şi lumea-şi închipuie că te poate trage pe sfoară cum vrea – şi-atunci tu odată o să te-aşezi la masă şi o să scrii o carte despre ei, arătându-le cât sunt de porci şi o să ai un succes nebun şi o să câştigi bani de să-i întorci cu lopata.

— Necazul, cred, e că nu sunt destul de visător…

— …numai de-aş putea pune mâna pe un om cu adevărat bogat, să-l fac amantul meu. Stai să vedem… N-aş dori mai mult de trei mii pe an, un apartament şi o maşină civilizată. Aş face orice, chiar şi în clipa asta, ca să devin bogată. Când eşti bogată, îţi poţi permite să aştepţi un contract mai bun; nu eşti silită să accepţi prima ofertă pe care-o primeşti… Bineînţeles, i-aş fi absolut fidelă bărbatului care m-ar întreţine…

Sally comunica acest gen de lucruri cu toată gravitatea şi era evident convinsă că vorbeşte serios. Avea o stare de spirit ciudată, era neliniştită şi nervoasă. De multe ori se-nfuria fără un motiv anume. Vorbea mereu despre o nouă slujbă, dar nu depunea niciun efort ca să-şi găsească vreuna. E drept că alocaţia de acasă nu îi fusese tăiată încă şi trăiam foarte modest amândoi, căci Sally nu mai voia să ieşim serile în oraş sau să mai vadă pe cineva. O dată doar a venit Fritz, invitat la ceai. După ce am băut împreună ceaiul, i-am lăsat singuri pe amândoi şi m-am retras la mine, vrând să termin o scrisoare. Când am revenit, Fritz plecase, iar Sally era cu lacrimi în ochi.

— Aşa *mă plictiseşte* omul ăsta! suspină ea. Îl urăsc! Îmi vine să-l omor.

Dar după câteva minute era din nou liniştită. Am început să mixez inevitabila Prairie Oyster. Sally fuma gânditoare ghemuită, pe canapea.

— S-ar putea, spuse, ea deodată, să am un copil.

— Doamne Dumnezeule! (Puţin mi-a lipsit să nu scap paharul din mână.) Crezi serios că s-ar putea una ca asta?

— Nu ştiu. La mine e foarte greu de spus: totul e atât de întâmplător… Mi-a fost de câteva ori şi greaţă. O fi de la vreo mâncare…

— N-ar fi mai bine să te vadă un doctor?

— Da, cred că ar fi mai bine, căscă nepăsătoare Sally. Oricum, nu-i nicio grabă.

— Ba e o grabă foarte mare! Chiar mâine te duci la un doctor.

— Ascultă, Chris, tu cui îţi imaginezi că poţi să-i dai ordine aici? Îmi pare rău că am apucat să-ţi spun.

Era din nou pe punctul de a izbucni în lacrimi.

— Lasă, e-n regulă… E-n regulă! am încercat eu să o calmez. Fă cum vrei tu. Nu-i treaba mea.

— Iartă-mă, dragă. N-am vrut să fiu chiar aşa de brutală. Să vedem cum o să mă simt mâine-dimineaţă. Poate mă duc să mă vadă un doctor, la urma urmelor.

Dar, bineînţeles, nu s-a dus. A doua zi de dimineaţă părea să aibă un moral mai bun.

— Hai să ieşim astă-seară, Chris. Mi s-a făcut lehamite de camera asta. Poate vedem şi noi cum mai arată viaţa.

— Ai mare dreptate, Sally? Şi unde ai vrea să mergem?

— La Troika, să mai vorbim cu tâmpitul ăla de Bobby. Poate ne face cinste cu o băutură – nu poţi să ştii niciodată.

Bobby nu ne-a făcut cinste; dar ideea lui Sally s-a dovedit, de data aceasta, bună. Căci, stând la barul de la Troika, am intrat pentru prima oară în vorbă cu Clive.

Începând din acea clipă, am fost cu el aproape tot timpul; sau câte unul din noi pe rând, sau eram toţi trei împreună. Şi nici măcar o dată nu l-am văzut să fie complet treaz. Clive ne-a încredinţat că bea o jumătate de sticlă de whisky înainte de micul dejun şi nu aveam niciun motiv să-i pun la îndoială mărturisirea. Adesea începea să ne explice de ce bea el atât de mult – fiindcă era nefericit. Dar pentru ce era nefericit n-am reuşit să aflăm niciodată, din cauză că Sally îl întrerupea mereu ca să spună că era timpul să plecăm, ori să-ncercăm la un alt local, ori să fumăm o ţigară, ori să mai bem un pahar de whisky. Acum bea şi ea aproape la fel de mult ca şi Clive. Părea că nu apucă să se îmbete niciodată, dar uneori ochii îi arătau oribil, de parcă ar fi fiert în propriile orbite. Cu fiecare zi, stratul de machiaj de pe faţa ei se îngroşa din ce în ce mai mult.

Clive era un bărbat masiv, frumos precum un senator roman şi cu un uşor început de burtă. Avea acel aer trist şi absent specific americanilor, care e întotdeauna atractiv, şi cu atât mai atractiv la un om cu bani mulţi ca el. Era un personaj discret, melancolic, puţin pierdut, animat de o dorinţă obscură de a se simţi bine, dar neştiind cum să procedeze ca să se simtă bine. Părea că nu e niciodată sigur dacă îi place cu adevărat ceva, sau dacă ceea ce făceam noi însemna *cu adevărat* a te distra. Trebuia asigurat mereu. *Era* oare acesta produsul veritabil? Era acesta oare apogeul garantat al Distracţiei? Zău? Da, da, desigur – era minunat! Era grozav! Ha, ha, ha! Râsul lui sonor de ştrengar se rostogolea jur-împrejur, răsuna, devenea oarecum forţat şi murea brusc pe acea notă nedumerită şi întrebătoare. Nu îndrăznea să facă un pas fără sprijinul nostru. Şi totuşi, deşi apela mereu la noi, mi se părea că pot uneori desluşi în vorbele lui ciudate scântei viclene de sarcasm. Oare ce gândea în realitate despre noi?

În fiecare dimineaţă, Clive trimitea o maşină închiriată să ne ia pe amândoi la hotelul unde-şi avea el

reşedinţa. Şoferul aducea de fiecare dată un buchet de flori copleşitor, comandat la cea mai scumpă florărie de pe Unter den Linden. Într-o dimineaţă, având fixată o lecţie cu un elev, am aranjat cu Sally să mă întâlnesc cu ei ceva mai târziu. Când am ajuns la hotel, am aflat că Sally şi Clive plecaseră mai devreme cu avionul la Dresda. Printr-un bilet, Clive îşi cerea milioane de scuze şi mă ruga să mănânc de prânz la restaurantul hotelului, singur, ca invitat al său. N-am vrut să dau curs invitaţiei. Mă temeam de acea privire anume a şefului de sală. Pe înserate, când Clive şi Sally s-au întors, el mi-adusese un cadou: un pachet cu şase cămăşi de mătase…

— Ar fi vrut să-ţi ia o tabacheră de aur, mi-a şoptit la ureche Sally, dar eu i-am spus că ţi-ar prinde mai bine nişte cămăşi. Ale tale sunt într-un hal… Şi, în plus, deocamdată e bine să-l luăm încet. N-avem nevoie să creadă despre noi că suntem nişte profitori.

Am acceptat cu recunoştinţă cămăşile de la Clive. Ce altceva puteam face? Clive ne corupsese pe amândoi complet. Se subînţelegea că avea să finanţeze lansarea lui Sally în cariera actoricească şi vorbea adesea despre ea în maniera lui profund simpatică, de parcă ar fi fost o chestiune absolut minoră, care se putea rezolva fără probleme între nişte prieteni. Dar nici nu atingea bine subiectul, că atenţia lui părea s-o şi ia razna – gândurile îi erau la fel de fugare ca ale unui copil. Câteodată vedeam cum Sally făcea eforturi considerabile pentru a-şi masca nervozitatea şi nerăbdarea.

— Te rog, lasă-ne puţin acum, iubitule, îmi şoptea ea discret. Clive şi cu mine avem de discutat afaceri.

Însă, oricât de mult tact folosea ea ca să-l aducă la subiect, nu reuşea niciodată să ajungă până la capăt. Când mă întorceam, după o jumătate de oră, la ei, îl găseam pe Clive surâzând şi sorbind din whisky, iar pe Sally zâmbind pentru a-şi ascunde nervii întinşi la culme.

— Îl ador, îmi spunea ea mereu, pe un ton serios, ori

de câte ori rămâneam în doi. Încerca să se convingă de asta. Părea o dogmă a unei noi religii: Sally îl adoră pe Clive. A adora însă un milionar e o întreprindere foarte solemnă, şi trăsăturile lui Sally începeau să adopte, tot mai des, expresia de extaz a unei călugăriţe isterice. Şi, într-adevăr, când fermecătorul Clive îi oferea, cu aerul său distrat, unui cerşetor de profesie câte o bancnotă de douăzeci de mărci, noi doi schimbam priviri pline de o groază sinceră şi neprefăcută. Risipa atâtor bani ni se părea o întâmplare extraordinară, ca un soi de miracol.

A venit însă şi o după-amiază când Clive părea mai treaz ca de obicei. Începuse să facă planuri de viitor. Peste câteva zile vom părăsi toţi trei Berlinul, pentru totdeauna. Cu Orient-Expresul ne ducem la Atena. De acolo luăm avionul până-n Egipt. Apoi din Egipt la Marsilia. De la Marsilia, cu vaporul, spre America de Sud. Pe urmă Tahiti, Singapore, Japonia. Clive pronunţa toate aceste nume pe un ton prozaic, de parcă ar fi fost simple gări pe linia către Wannsee: le văzuse pe toate. Ştia totul. Plictiseala lui prozaică şi firească a reuşit treptat să dea consistenţă acestei conversaţii fără noimă. La urma urmelor, putea chiar s-o şi facă. Am început să cred că avea de gând s-o facă într-adevăr. Doar cu un gest, la bogăţia lui, putea da un curs fabulos întregii noastre existenţe.

Ce se va întâmpla cu noi? Odată porniţi, nu ne mai puteam întoarce. Dar nici nu-l puteam părăsi pe Clive. Fireşte că Sally se va mărita cu el. În ce mă priveşte, voi ocupa o funcţie cam nedefinită: un fel de secretar particular, fără atribuţii precise. Într-o strălucire de anticipaţie m-am văzut pe mine însumi, peste zece ani, într-un costum sport, cu pantofi alb-negri de piele, mai rotunjit în fălci şi mai împlinit, dând peste cap un pahar de băutură în holul unui hotel din California.

— Veniţi să aruncaţi un ochi la înmormântarea asta, ne spuse Clive.

— Ce înmormântare, dragă? întrebă Sally nerăbdătoare.

Era un nou gen de întrerupere.

— Ce, n-aţi observat-o? râse Clive. E o înmormântare foarte elegantă. De o oră tot trece alaiul.

Am ieşit toţi trei pe balconul camerei lui. Strada era plină de oameni. Îl înmormântau pe Hermann Müller[16]. Şiruri de funcţionari palizi, cu chipuri severe, oficialităţi guvernamentale, secretari sindicali – toată parada monotonă şi plicticoasă a social-democraţiei prusace – se scurgeau pe sub propriile stindarde spre arcele zvelte ale Porţii Brandenburg, de pe care eşarfe lungi, negre, se legănau uşor în briza înserării.

— Oricum, ia ziceţi, cine era tipul? întrebă Clive privind în jos. După mine, era vreun mahăr, ceva.

— Da' naiba ştie, răspunse Sally căscând. Uite, Clive iubitule, ce asfinţit magnific.

Aici avea dreptate. Noi n-aveam nimic în comun nici cu germanii care mărşăluiau pe stradă, nici eu mortul aflat în sicriu, nici cu inscripţiile de pe stindarde. Peste câteva zile aveam să ne pierdem orice asemănare cu nouăzeci şi nouă la sută din populaţia globului, cu acei oameni care-şi câştigă existenţa muncind, care încheie asigurări pe viaţă, care sunt îngrijoraţi pentru viitorul copiilor lor. Poate că acelaşi lucru simţeau în Evul Mediu cei care credeau că şi-au vândut sufletele diavolului. Era o senzaţie ciudată, ameţitoare, deloc neplăcută; dar în acelaşi timp mă simţeam şi puţin speriat. Da, îmi spuneam eu, acum am făcut pasul. De-acum înainte sunt pierdut.

A doua zi dimineaţă am sosit la hotel la ora obişnuită. Portarul ne-a măsurat din ochi, mi s-a părut mie, cu un aer destul de ciudat.

---

16 Politician german (1876-1931), social-democrat; ca ministru de Externe al Germaniei, a semnat în 1919 Tratatul de la Versailles. în 1939 şi 1928-1930 a fost cancelar.

— Pe cine căutaţi, doamnă?

Întrebarea părea atât de deplasată, încât am izbucnit amândoi în râs.

— Ei, bineînţeles că pe domnul de la numărul 365, a răspuns Sally. Pe cine altcineva credeai? Nu ne recunoşti după atâta vreme?

— Mă tem că e imposibil, doamnă. Domnul de la 365 a plecat azi-dimineaţă în zori.

— Cum a plecat? Vrei să spui că lipseşte azi. Ciudat! Şi la ce oră vine înapoi?

— N-a spus nimic de venit înapoi, doamnă. A plecat spre Budapesta.

În timp ce rămăsesem cu ochii holbaţi la el, un chelner a venit în goană cu un bilet.

„Dragă Sally şi Chris", glăsuia biletul, „nu mai înghit oraşul ăsta nenorocit, aşa că am plecat. Sper să ne mai vedem vreodată, Clive.

(Astea sunt pentru cazul când am uitat ceva.)".

În plic erau trei bancnote de câte o sută de mărci. Aceste bancnote, împreună cu florile ofilite, cele patru perechi de pantofi şi două pălării ale lui Sally (cumpărate la Dresda) şi cele şase cămăşi ale mele erau tot câştigul nostru de pe urma prieteniei cu Clive. În prima clipă, Sally a fost extrem de furioasă. Apoi am început să râdem amândoi:

— Ei, Chris, mă tem că nu suntem buni nici de profitori, nu-i aşa, iubitule?

Restul zilei ni l-am petrecut dezbătând dacă plecarea lui Clive era sau nu un truc premeditat. Eu mă simţeam înclinat să susţin că nu. Mi-l imaginam părăsind fiecare nou oraş şi fiecare nou rând de cunoştinţe cam în acelaşi mod ca şi pe noi. În mare măsură, îl compătimeam.

Apoi ne-am întrebat ce urma să facem cu banii lui. Sally a hotărât să pună deoparte două sute cincizeci de mărci pentru nişte haine noi; iar cincizeci de mărci erau bune de topit chiar în aceeaşi seară.

Însă topitul celor cincizeci de mărci n-a fost nici pe departe atât de distractiv pe cât ne imaginaserăm noi. Lui Sally îi era cam rău şi nici nu s-a atins de cina copioasă pe care ne-am comandat-o. Am fost amândoi extrem de abătuţi.

— Ştii, Chris, încep să mă gândesc că pe mine bărbaţii or să mă părăsească mereu. Şi, cu cât mă gândesc mai mult, cu atât îmi aduc aminte de mai mulţi bărbaţi care m-au părăsit. Zău că e îngrozitor.

— Eu n-am să te părăsesc niciodată, Sally.

— Serios, iubitule?… Acum fără glumă, dar cred că sunt genul de „femeie ideală”, dacă înţelegi ce vreau să spun. Sunt genul care îi smulge pe bărbaţi de lângă nevestele lor. În schimb nu reuşesc să-l păstrez pe niciunul prea multă vreme alături de mine. Şi asta din cauză că sunt tipul pe care orice bărbat îşi închipuie că-l doreşte, până ce a reuşit să-l aibă, când îşi dă seama că nici nu-l dorea prea tare, de fapt.

— Eu zic: mai bine aşa decât să fii răţuşca cea urâtă cu inimă de aur, nu?

— Îmi vine să-mi dau pumni în cap când mă gândesc cât de prosteşte m-am purtat cu Clive. N-ar fi trebuit niciodată să-l sâcâi aşa de tare cu banii. Cred că-şi închipuia despre mine că-s doar o curvuliţă oarecare, exact ca toate celelalte. Şi zău că îl adoram – în felul meu… Dacă mă lua de nevastă, să ştii că om făceam din el. În primul rând nu-l mai lăsam să bea.

— Chiar tu i-ai oferit un model exemplar.

Am râs amândoi.

— Măcar să mă fi părăsit lăsându-mi un cec ca lumea, porcul.

— Nu face nimic, dragă. Nu-i el nici primul, nici ultimul de pe lumea asta.

— Nu-mi pasă, spuse Sally. M-am plictisit de meseria asta. De-acum încolo în veci să nu mai aud de bărbaţi cu bani.

A doua zi dimineaţă, lui Sally îi era foarte rău. Am pus-o amândoi pe seama băuturii. A rămas toată dimineaţa în pat, iar când a vrut să se ridice a leşinat. Eu eram de părere s-o vadă imediat un medic, dar ea se opunea din răsputeri. Pe la ora ceaiului a leşinat din nou şi arăta atât de prost, încât domnişoara Schroeder şi eu am trimis după un medic fără s-o mai întrebăm.

Când a venit, medicul a stat multă vreme la ea. Eram în salonaş cu domnişoara Schroeder, aşteptând să aflăm diagnosticul. Dar, spre marea noastră surprindere, acesta a ieşit brusc din apartament, în mare grabă, fără a se mai osteni să ne spună la revedere. M-am dus pe dată în camera lui Sally. Stătea în capul oaselor în pat, cu un zâmbet cam îngheţat pe faţă:

— Ei bine, află, Christopher, dragul meu, că soarta mi-a jucat o festă de toată frumuseţea.

— În ce fel?

Sally încercă să râdă:

— Doctorul zice că o să am un copil.

— Vai de mine!

— Nu fi aşa de speriat, iubitule! E un lucru la care, să ştii, eu mă aşteptam mai mult sau mai puţin.

— E al lui Klaus, presupun.

— Al lui e.

— Şi ce faci acum?

— Încerc să scap de el, bineînţeles.

Întinse mâna după o ţigară. Eu am rămas privindu-mi prosteşte pantofii.

— Şi n-ar vrea doctorul să…

— Nu, nu vrea. L-am întrebat direct. A fost teribil de şocat. I-am spus: „Omule, ce îţi închipui dumneata că s-ar întâmpla cu acest copil nefericit dacă s-ar naşte? Am eu figură de mamă bună pentru el?”

— Şi ce ţi-a răspuns?

— În ce-l priveşte, mi s-a părut că nu despre asta-i

vorba. Singurul lucru care-l interesa e reputaţia lui medicală.

— Bine, atunci va trebui să căutăm pe cineva care să n-aibă reputaţie medicală, şi gata.

— După părerea mea, spuse Sally, ar fi mai bine s-o întrebăm pe domnişoara Schroeder.

Aşa că am consultat-o pe gazda noastră. Aceasta a primit bine vestea: era alarmată, ce-i drept, dar extrem de practică. Da, ştia ea pe cineva. O prietenă a unei prietene avusese odată probleme. Doctorul era un om absolut calificat şi foarte inteligent. Singurul necaz era că avea să fie cam scump.

— Slavă cerului, exclamă Sally, că n-am apucat să topim toţi banii porcului de Clive!

— După părerea mea, Klaus ar trebui să…

— Ascultă, Chris. Îţi spun o dată pentru totdeauna: dacă te prind că-i scrii lui Klaus despre povestea asta, n-am să te iert în vecii vecilor şi n-am să mai vorbesc în viaţa mea cu tine.

— A, nu, fii liniştită… Sigur că n-o să-i scriu. Nu era decât o sugestie…

Doctorul însă nu mi-a plăcut. O tot mângâia şi o ciupea pe Sally de braţ şi-i frământa mâna în mâna lui. Însă părea omul potrivit pentru ceea ce ne trebuia nouă. Sally urma să se interneze în clinica lui particulară de îndată ce se elibera un loc. Totul se făcea absolut oficial şi pe faţă. Din câteva fraze bine ticluite, doctoraşul cel spilcuit a risipit până şi ultimul nor de sinistră ilegalitate. Starea sănătăţii, i-a explicat el, îi interzicea lui Sally să-şi asume riscurile unei naşteri: îi va da el un certificat în acest sens. Nu mai e nevoie să spun că certificatul avea să coste o mulţime de bani. La fel şederea în clinică şi operaţia în sine. Doctorul cerea două sute cincizeci de mărci, banii jos, înainte de a începe orice pregătire. Până la urmă ne-am tocmit cu el şi am ieşit la două sute. Sally voia cele cincizeci de mărci rămase, după cum mi-a

explicat ceva mai târziu, ca să îşi cumpere nişte cămăşi de noapte.

În sfârşit, venise primăvara. Cafenelele îşi scoteau mesele şi umbrelele de soare afară, pe trotuare, iar prăvăliile de îngheţată începeau să îşi deschidă porţile. Până la clinică am mers într-un taxi deschis. Datorită vremii frumoase, Sally era, pentru prima oară după săptămâni de zile, într-o stare de spirit mai bună. Însă domnişoara Schroeder, deşi încerca să zâmbească stăpână pe sine, era totuşi cu lacrimile în ochi.

— Sper că doctorul nu-i vreun evreu, s-a interesat severă domnişoara Mayr. Să nu daţi voie vreunui împuţit de evreu să se atingă de ea, mititica. Numai lucruri de felul ăsta le place să facă, animalele!

Sally avea o cameră drăguţă, curată şi veselă, cu balcon. Am trecut din nou s-o văd, mai pe seară. Cum stătea culcată în pat, nemachiată, arăta cu mulţi ani mai tânără, aproape ca o fetiţă.

— Bună, iubitule… După cum vezi, încă nu m-au omorât. Deşi şi-au dat toată silinţa… Nu că-i nostim aici?… Ce-aş da să mă vadă acum porcul ăla de Klaus… Uite, vezi, asta s-a întâmplat dacă nu i-am înţeles *spiritul…*

Avea puţină febră şi râdea tot timpul. O soră a intrat o clipă, ca şi cum ar fi căutat ceva, apoi a ieşit, imediat.

— Murea să vadă cum arăţi, mi-a explicat Sally. I-am spus că tu eşti tatăl. Nu te superi, nu-i aşa, iubitule…

— Deloc. O iau ca pe un compliment.

— Ştii, asta simplifică lucrurile. Altfel, dacă nu-i nimeni tatăl, li se pare şi lor ciudat. Şi nu mi-ar conveni să fiu privită acum de sus sau compătimită ca o biată fată trădată şi părăsită de iubitul ei. N-ar fi o postură prea măgulitoare pentru mine, nu? Aşa că i-am spus că ne iubim la nebunie, însă stăm îngrozitor de prost cu banii şi nu ne putem permite să ne căsătorim, dar că visăm să fim celebri şi bogaţi cândva şi atunci să avem o familie cu zece copii,

ca să compensăm pentru ăsta. Şi sora a fost foarte mişcată, biata de ea. De fapt, a şi plâns. Diseară, când e de gardă, o să-mi arate pozele cu iubitul *ei.* Nu că-i o dulce?

A doua zi domnişoara Schroeder şi cu mine am mers împreună la clinică. Am găsit-o pe Sally în pat, cu pătura trasă până sub bărbie.

— O, bună! Nu staţi jos? Cât o fi ceasul? apoi s-a întors cu greutate pe o parte, frecându-se la ochi: De unde-s toate florile astea?

— Noi le-am adus.

— Ce fantastic din partea voastră! ne zâmbi Sally uşor absentă, îmi pare rău că sunt aşa de ameţită azi… Dar porcăria asta de cloroform… Din cauza lui îmi simt capul de-o tonă.

Am stat la ea doar câteva minute. Pe drumul spre casă, domnişoara Schroeder era teribil de tulburată:

— Mă credeţi, Herr Issyvoo, că n-aş pune atât de tare la inimă suferinţa ei nici dacă ar fi propria mea fiică? Numai când o văd, săraca de ea, cum se chinuie, aş vrea să fiu în locul ei, întinsă acolo – asta aş vrea!

Însă a doua zi Sally se simţea iarăşi mai bine. Ne-am dus cu toţii s-o vizităm: domnişoara Schroeder, domnişoara Mayr, Bobby şi Fritz. Bineînţeles că Fritz habar n-avea de cele ce se întâmplaseră. Îi spusesem că Sally era operată de un ulcer. Ca întotdeauna când cineva nu ştie despre ce e vorba, a făcut tot felul de remarci neintenţionate, dar foarte la obiect, despre berze, căruţuri şi bebeluşi în general; ba chiar a povestit o bârfă nouă-nouţă despre o bine-cunoscută doamnă din lumea bună a Berlinului, despre care se spunea că suferise de curând o anumită operaţie ilegală. Eu şi cu Sally ne-am evitat privirile.

În seara următoare, am vizitat-o pentru ultima oară la clinică. A doua zi dimineaţă se externa. Am găsit-o singură şi am stat amândoi pe balcon. Părea refăcută şi acum putea umbla prin cameră.

— I-am spus sorei-şefe că nu vreau să văd pe nimeni azi, afară de tine. (Sally căscă alene.) Vizitele astea mă fac să mă simt teribil de obosită.

— Dacă vrei, pot să plec.

— A, nu, îmi spuse ea fără prea mult chef. Dacă te duci şi tu, vine precis vreo soră şi începe să mă bată la cap; iar dacă n-am să fiu destul de veselă şi vioaie cu ea, or să spună că trebuie să mai rămân câteva zile în infernul ăsta, ceea ce n-aş mai putea suporta.

Privi morocănoasă afară, la strada cea liniştită.

— Vezi tu, Chris, într-un fel parcă îmi pare şi rău că n-am păstrat copilul ăsta… Ar fi fost un lucru fantastic să-l am. În ultimele două zile începusem parcă să simt ce înseamnă să fii mamă. Ştii că azi-noapte am stat aici multă vreme singură şi am ţinut o pernă în braţe, închipuindu-mi că e copilul meu? Ei bine, a fost cel mai fantastic sentiment de izolare completă de restul lumii pe care l-am avut. Mi-am imaginat cum el ar creşte şi eu aş munci pentru el şi apoi cum, după ce l-aş culca serile, m-aş duce şi m-aş culca cu bătrâni scârboşi, ca să fac rost de bani pentru mâncarea şi hăinuţele lui… N-ai decât să râneşti, Chris, până nu mai poţi… Aşa mi-am imaginat.

— Şi-atunci de ce nu te măriţi, Sally, să faci şi tu un copil, ca toată lumea?

— Nu ştiu… Parcă simt că mi-am pierdut încrederea în bărbaţi. Nu mă mai interesează nici atâtica… Până şi tu, Christopher, dacă ai ieşi acum pe stradă şi te-ar călca un autobuz… desigur că mi-ar părea într-un fel rău, dar până la urmă zău că nu mi-ar păsa niciun pic de tine.

— Mulţumesc mult de tot, Sally.

Am râs amândoi.

— Bineînţeles că n-am vorbit serios, iubitule – cel puţin nu m-am referit la tine. Nu trebuie să iei în serios tot ce spun eu când mă vezi în halul în care sunt, dar îmi trec tot felul de idei tâmpite prin cap. Când ai copii, te simţi extrem de primitivă, ca o sălbăticiune sau cam aşa ceva,

care-şi apără puiul. Necazul e doar că eu nu mai am nimic ce să mai apăr… Şi cred că din cauza asta şi sunt acum îngrozitor de urâcioasă cu toată lumea.

În parte şi datorită rezultatului acestei convorbiri, m-am hotărât brusc, în aceeaşi seară, să contramandez toate lecţiile pe care le aveam fixate, să plec din Berlin cât mai repede cu putinţă şi să mă duc undeva pe malul Mării Baltice, ca să reîncep lucrul la cartea mea. De la Crăciun nu mai scrisesem un rând.

Când i-am împărtăşit lui Sally ideea mea, mi s-a părut oarecum uşurată parcă. Aveam nevoie amândoi de o schimbare. Am discutat vag posibilitatea să vină şi ea mai târziu, însă chiar de atunci mi-am dat seama că nu va veni. Planurile ei de viitor erau foarte incerte. Mai încolo poate mergea la Paris, ori în Alpi, ori în sudul Franţei, spunea ea – dacă reuşea să facă rost de bani.

— Dar probabil că o să rămân aici, a adăugat. Aş fi foarte fericită aşa. Mi se pare că am început să mă deprind cu oraşul ăsta.

M-am întors la Berlin pe la mijlocul lui iulie.

În tot acest interval n-am primit nicio veste din partea lui Sally, cu excepţia a vreo cinci-şase cărţi poştale, în timpul primei luni a absenţei mele. N-am fost însă foarte surprins când am aflat că părăsise camera ei din apartamentul unde eram chiriaşi.

— Sigur, o înţeleg foarte bine că a plecat. Eu nu-i puteam oferi confortul pe care ea avea tot dreptul să-l pretindă; mai ales că nici n-avem apă curentă în camere. (Ochii sărmanei domnişoare Schroeder înotau în lacrimi când vorbea.) Şi totuşi a fost o mare dezamăgire pentru mine… Domnişoara Bowles s-a purtat foarte generos cu mine, nu mă pot plânge. A insistat să achite camera până la sfârşitul lui iulie. Banii mi se cuveneau, sigur că da, pentru că nu m-a anunţat că pleacă până pe 21 – dar nu i-

aş fi amintit niciodată de ei… Era o tânără atât de şarmantă…

— Aveţi cumva adresa ei?

— A, da, şi numărul de telefon. O s-o sunaţi, nu-i aşa? O să fie fericită să vă vadă… Domnii ceilalţi au venit şi-au plecat, dar dumneavoastră aţi fost un prieten adevărat, Herr Issyvoo. Ştiţi, eu totdeauna am sperat că dumneavoastră doi o să vă căsătoriţi până la urmă. Aţi fi făcut o pereche ideală împreună. Dumneavoastră aveaţi mereu asupra ei o influenţă bună şi echilibrată, iar ea vă mai descreţea puţin fruntea când stăteaţi prea cufundat în cărţile şi în studiul dumneavoastră… Da, da, Herr Issyvoo, puteţi să râdeţi dumneavoastră, dar nu se ştie niciodată! Poate că încă nu e prea târziu!

A doua zi dimineaţa domnişoara Schroeder m-a trezit extrem de agitată:

— Herr Issyvoo, Herr Issyvoo, ce credeţi? Au închis banca Darmstädter und Naţional! Nu m-ar mira să fie mii de oameni ruinaţi acum. Lăptarul zice că-n două săptămâni o să avem război civil în Germania. Ei, ce spuneţi de una ca asta?

De îndată ce m-am îmbrăcat, am coborât în stradă. Şi, într-adevăr, în faţa filialei din colţul lui Nollendorfplatz erau o mulţime de oameni, bărbaţi cu săculeţe de piele şi femei cu sacoşe de plasă – întocmai ca domnişoara Schroeder. Obloanele de fier erau trase până jos deasupra ferestrelor băncii. Majoritatea oamenilor priveau concentraţi sau cu un aer uşor prostesc la uşa încuiată. În mijlocul acesteia era prins un mic anunţ, tipărit în minunate caractere gotice, ca o pagină dintr-un autor clasic. Anunţul spunea că preşedintele se declarase garant pentru toate depunerile. Totul era în perfectă regulă. Numai că banca nu se mai deschidea.

Un băieţaş se juca printre oameni cu cercul lui. Acesta s-a lovit de picioarele unei femei, care s-a şi răstit

la el:

— *Du, sei bloss nicht se frech!*[17] Obrăznicătură mică ce eşti! Ce cauţi aici?

O altă femeie i s-a alăturat, năpustindu-se şi ea asupra copilului:

— Pleacă de-aici! Nu-nţelegi de vorbă bună?

Iar o a treia l-a întrebat, cu furie amestecată cu sarcasm:

— Nu cumva ai şi tu bani depuşi aici?

Băieţaşul s-a făcut nevăzut pe dată din faţa mâniei lor mocnind gata să izbucnească.

În acea după-amiază a fost foarte cald. Amănunte ale noilor decrete excepţionale au apărut în ziarele de seară – toate sobre, de orientare guvernamentală. Un titlu alarmist ieşea ostentativ în evidenţă, barat cu tuş roşu ca sângele: „Totul se prăbuşeşte!” Un ziarist nazist le reamintea cititorilor săi că a doua zi, 14 iulie, era sărbătoarea naţională a Franţei şi că, fără îndoială, adăuga el, francezii se vor bucura în mod deosebit anul acesta cu gândul la apropiata perspectivă a prăbuşirii Germaniei. Intrând într-un magazin de îmbrăcăminte, mi-am cumpărat o pereche de pantaloni din flanelă, pe care am dat douăsprezece mărci şi cincizeci – un gest de încredere din partea Angliei. Apoi m-am urcat în metrou şi m-am dus s-o vizitez pe Sally.

Locuia într-un bloc cu apartamente de trei camere, destinat pentru o colonie de artişti, nu departe de Breitenbachplatz. Când am sunat, mi-a deschis ea însăşi.

— Buuună, Chris, porc bătrân ce eşti!

— Bună, Sally dragă!

— Ce mai faci?… Fii atent, iubitule, să nu mă şifonezi, că trebuie să plec peste câteva clipe.

N-o mai văzusem niciodată îmbrăcată complet în alb. Îi stătea bine. Însă arăta slăbită la faţă şi îmbătrânită. Era pieptănată altfel acum şi avea un permanent superb.

— Arăţi minunat, i-am spus.

---

17 Hei, nu fi atât de obraznic! (germ.)

— Serios? zâmbi Sally cu zâmbetul ei mulţumit, visător şi sigur de sine.

Am urmat-o în salonul apartamentului. Unul din pereţi era o fereastră imensă. Avea o mobilă dintr-un lemn de culoarea vişinei şi un divan foarte jos, cu perne fistichii înflorate. Un căţel alb şi flocos, ca o miniatură, sări în picioare şi începu să latre subţire. Sally îl luă în braţe, mimând gestul de a-l săruta, însă fără a-l atinge cu buzele.

— *Freddi, mein Liebling, Du bist* sooo *süss!*[18]

— E al tău? am întrebat-o observând îmbunătăţirea accentului ei în germană.

— Nu. E al Gerdei, fata cu care locuiesc.

— O cunoşti de mult?

— De vreo săptămână sau două.

— Şi cum e?

— Nu-i rea. Dă-i zgârcită ca naiba. Practic pentru orişice fleac sunt nevoită să plătesc.

— E frumos aici.

— Ţi se pare frumos? Da, cred că-i un schimb bun. În orice caz e mult mai plăcut decât în hruba aia din Nollendorfplatz.

— Dar de ce-ai plecat? Te-ai certat cu domnişoara Schroeder?

— Nu, nu chiar. Doar că m-am săturat de vorbăria ei. Mi-a împuiat pur şi simplu capul. Zău, e o femeie teribil de plicticoasă.

— Ea ţine foarte mult la tine.

Sally ridică din umeri cu o uşoară mişcare de nerăbdare şi indiferenţă. În tot timpul discuţiei am observat că-mi evită privirile. A urmat o tăcere lungă. Mă simţeam încurcat şi uşor jenat. Am început să mă întreb cât de curând puteam invoca o scuză ca să plec.

Apoi a sunat telefonul. Sally căscă şi-şi puse aparatul pe genunchi.

— Ealuuu, cu cine vorbesc? Da, eu sunt… Nu… Nu…

---

18 Freddi, iubitule, eşti atât de dulce! (germ.)

Serios că nu ştiu… *Foarte* serios, n-am deloc idee. Să ghicesc? îşi încreţi nasul: Nu-i cumva Erwin? Nu? Paul? Nu? Stai puţin… Să mă gândesc…

— Şi acum, iubitule, trebuie să fug! îmi strigă Sally când, în sfârşit, termină convorbirea. Şi-aşa am întârziat aproape două ore.

— Ai un nou prieten.

Dar Sally nu-mi luă în seamă zâmbetul. Îşi aprinse o ţigară cu o expresie de vagă neplăcere.

— Trebuie să mă văd cu un tip pentru o afacere, îmi spuse ea laconic.

— Şi noi când ne mai vedem?

— De, ştiu şi eu, iubitule… Am atâtea pe cap, în momentul de faţă… Mâine sunt toată ziua plecată din Berlin, probabil şi poimâine… Te-anunţ eu… S-ar putea să mă mut curând la Frankfurt.

— Ai găsit o slujbă acolo?

— Nu. Nu chiar. Tonul lui Sally era laconic, refuza subiectul. M-am hotărât oricum să nu mai încerc nimic cu filmele până în toamnă. Vreau să mă odihnesc o vreme.

— S-ar părea că ţi-ai făcut o mulţime de prieteni noi.

Din nou atitudinea lui Sally deveni evazivă şi prudent detaşată:

— Da, cred că da… Probabil ca o formă de reacţie după toate lunile alea state la domnişoara Schroeder, când nu m-am văzut cu niciun suflet.

— În regulă, i-am spus eu neputându-mi reprima un rânjet maliţios, atunci sper, pentru binele tău, că niciunul dintre prietenii cei noi pe care ţi i-ai făcut nu avea banii depuşi la Darmsädter und Naţional.

— De ce? se arătă ea pe dată interesată. S-a întâmplat ceva?

— Chiar vrei să spui că n-ai auzit?

— Habar nu am. Eu nu citesc niciodată ziarele, iar azi încă n-am ieşit din casă.

I-am comunicat vestea falimentului băncii. La

sfârşitul povestirii mele arăta destul de alarmată.

— Şi de ce nu mi-ai spus asta de la început? exclamă ea impacientată. S-ar putea să fie serios.

— Îmi pare rău, Sally. Dar mi-am închipuit că ştiai deja… mai ales cum te învârţi tu acum mai mult prin cercurile financiare…

Însă n-a sesizat înţepătura mea. Stătea încruntată, adâncită cum era în gândurile ei.

— Dacă era *foarte* grav, mă suna Leo şi-mi spunea… murmură ea în cele din urmă, reflecţie ce păru să-i ridice o piatră grea de pe suflet.

Am însoţit-o până la colţul străzii, unde a făcut semn unui taxi să oprească.

— E foarte peste mână să locuieşti atât de departe, îmi spuse ea la despărţire. S-ar putea să am în curând o maşină. Apropo, şi-aduse aminte chiar în clipa când să ne luăm rămas-bun, cum a fost şederea ta pe insula Rügen?

— Am înotat mult.

— La revedere, iubitule. Sper că o să ne vedem curând.

— La revedere, Sally. Distracţie plăcută.

La vreo săptămână după această întâlnire, mă trezesc cu un telefon de la ea:

— Poţi veni la mine acum, imediat, Chris? E ceva foarte important. Vreau să te rog să-mi faci un serviciu.

Şi de data aceasta am găsit-o singură în apartament.

— Vrei să câştigi nişte bani, iubitule? m-a întrebat ea în loc de „bună ziua”.

— Bineînţeles.

— Atunci e splendid! Uite, treaba stă aşa… (Era într-un capot roz şi pufos şi îşi pierdea întruna suflul.) Un tip pe care-l cunosc eu vrea să lanseze o revistă. O să fie ceva foarte pretenţios şi artistic, cu o mulţime de poze frumoase, moderne, călimări şi capete de fete întoarse cu susu-n jos – mă rog, cunoşti genul… Problema e că fiecare

număr va fi dedicat câte unei ţări şi se va ocupa de ea pe larg, cu articole despre obiceiuri şi tradiţii, în fine, şi-aşa mai departe… Iar prima ţară pe care vor s-o facă e Anglia şi mi-au cerut mie să scriu un articol despre englezoaice… Bineînţeles că n-am nici cea mai vagă idee despre ce-ar trebui să scriu, aşa că ştii la ce m-am gândit? Să scrii tu articolul ăsta în numele meu şi să încasezi toţi banii. N-aş vrea să-l refuz pe individul care scoate revista, pentru că s-ar putea să-mi fie teribil de util în alte feluri, mai târziu…

— Bine, atunci am să-ncerc.

— Fantastic!

— Şi cât de repede ai nevoie de el?

— Vezi tu, iubitule, aici e buba. Mi-ar trebui în clipa asta… Altfel nu mai e de niciun folos, pentru că eu l-am promis acum vreo patru zile şi efectiv trebuie să i-l dau în seara asta… Nu-i nevoie să fie prea lung. Vreo cinci sute de cuvinte.

— O să-mi dau toată silinţa…

— Bine. E nemaipomenit… Ia loc unde-ţi place. Poftim hârtie. Ai stilou? A, da, şi-aici uite un dicţionar, dacă se-ntâmplă să nu ştii cum se scrie vreun cuvânt… Iar eu între timp mă duc la baie.

După trei sferturi de oră, când Sally a apărut îmbrăcată de ieşit în oraş, eram gata şi eu. Ca să fiu sincer, eram destul de mulţumit de rezultatul străduaniei mele.

A citit textul cu multă grijă, adunând o cută abia schiţată între sprâncenele ei atât de frumos desenate. Când a fost gata, a pus manuscrisul jos şi a oftat:

— Îmi pare rău pentru tine, Chris, dar nu aşa ceva îmi trebuia.

— Nu aşa ceva trebuia să fie? am întrebat eu sincer luat prin surprindere.

— Sigur că nu, deşi din punct de vedere literar e foarte bun şi aşa mai departe…

— Şi-atunci, ce nu-i bine la el?

— N-are destul nerv. (Sally era foarte categorică.)

Nu-i deloc genul de articol de care are nevoie individul ăsta.

Am ridicat din umeri:

— Îmi pare rău, Sally. Eu am făcut tot ce-am putut. Dar ziaristica, vezi tu, nu prea e punctul meu forte.

A urmat o tăcere încărcată de reproşuri. Orgoliul îmi fusese rănit.

— Dumnezeule mare, dar ştiu cine mi-l poate face, dacă-l rog! exclamă deodată Sally sărind în picioare. Cum de nu m-am gândit la el mai înainte? Apucă telefonul şi formă un număr: O, caluuu, Kurt, iubitule…

În răstimp de trei minute îi explicase totul despre articol. Punând înapoi receptorul în furcă, mă anunţă triumfătoare:

— E formidabil! Mi-l scrie imediat… Făcu o mică pauză de efect, apoi adăugă: Era Kurt Rosenthal.

— Asta cine mai e?

— N-ai auzit niciodată de el? Sally era nemulţumită de ignoranţa mea, dar se prefăcu numai extrem de surprinsă: Aveam impresia că te interesează cinematograful. E de departe cel mai bun scenarist tânăr. Câştigă, de altfel, o groază de bani. Articolul ăsta a spus că-l scrie doar ca să-mi facă mie un serviciu, bineînţeles… Zicea că i-l dictează secretarei în timp ce se bărbiereşte şi că pe urmă i-l trimite el direct acasă editorului… E un tip absolut fantastic!

— Şi eşti convinsă că o să fie exact ce vrea editorul de data asta?

— Cred şi eu că o să fie! Kurt doar e un geniu. Poate face orice. Acum scrie un roman în timpul liber. Are un program atât de încărcat, încât nu-l poate dicta decât în timp ce serveşte micul dejun. Mai deunăzi mi-a dat să citesc primele lui capitole. Sincer vorbind, cred că e fără discuţie cel mai bun roman pe care l-am citit vreodată.

— Chiar aşa?

— Eu genul ăsta de scriitor îl admir cel mai mult,

continuă Sally, atentă să-mi evite privirile. E nemaipomenit de ambiţios şi munceşte absolut nonstop; iar de scris îţi poate scrie fără probleme orice – orice îţi trebuie adică: scenarii, romane, piese, poezii, reclame… Nu e deloc arogant în privinţa asta. În orice caz nu ca tinerii care, dacă au scris şi ei o carte, încep să nu mai discute decât despre Artă, cu A mare, şi-şi închipuie că sunt buricul pământului… Mie îmi vine să şi vărs când îi aud…

Oricât de enervat eram pe ea, nu m-am putut abţine să nu râd:

— De când mă condamni tu atât de tare, Sally?

— Eu… nu te condamn – dar tot nu mă privea în ochi –, de ce aş face-o?

— Dar îţi vine să şi verşi când mă auzi.

— Nu ştiu ce s-a-ntâmplat cu tine… Dar pari deodată aşa, schimbat…

— Cum adică schimbat?

— Mi-e greu să îţi explic… Parcă-ţi lipsesc energia sau voinţa de a realiza ceva. Şi eşti atât de diletant pe deasupra. Mă deprimă să te văd aşa.

— Îmi pare rău că te necăjesc.

Dar tonul meu voit glumeţ suna destul de forţat acum. Sally îşi privea încruntată pantofiorii negri.

— Trebuie să ţii cont că eu sunt femeie, Christopher. Şi femeilor le place ca bărbaţii să fie puternici şi hotărâţi şi să lupte pentru o carieră în viaţă. Femeia vrea să fie maternă faţă de bărbat şi să-i apere latura slabă, dar el trebuie să aibă şi o latură tare, pe care ea s-o poată respecta… Dacă ai să ţii vreodată la o femeie, te sfătuiesc să n-o laşi să observe la tine că n-ai nicio ambiţie în viaţă. Pentru că altfel o să ajungă să te dispreţuiască.

— Da, înţeleg… Şi bănuiesc că tot ăsta-i principiul după care-ţi alegi tu prietenii – mă refer la *cei noi*, desigur.

Aici Sally însă izbucni:

— Îţi vine uşor ţie să-ţi baţi joc de prietenii mei pentru că se pricep la afaceri. Dacă au bani, e numai

fiindcă şi-au dat osteneala să-i câştige, să ştii… îmi imaginez că tu te consideri mai bun decât ei.

— Da, Sally, dacă tot mă-ntrebi; dacă ei sunt chiar aşa cum mi-i închipui eu, într-adevăr mă cred mai bun.

— Vezi, asta-i, Christopher! Reacţia ta e tipică şi asta mă deprimă cel mai mult la tine: eşti încrezut şi leneş. Dacă afirmi lucruri de genul ăsta, ar trebui să poţi face şi dovada lor.

— Şi cum poate dovedi un om că e mai bun decât altul? În plus, nici n-am afirmat una ca asta. Am spus doar că mă cred mai bun – nu-i decât o chestiune de gust.

Sally nu răspunse nimic. Uşor încruntată, îşi aprinse o ţigară.

— Spui că par schimbat, am continuat eu. Ca să fiu absolut sincer, şi eu am avut aceeaşi impresie despre tine.

Sally nu păru surprinsă.

— Serios, Christopher? Poate că ai dreptate. Nu ştiu… Sau poate că nu ne-am schimbat niciunul. Poate că ne vedem în fine aşa cum suntem de fapt. Şi ne deosebim îngrozitor de tare în multe privinţe, să ştii.

— Da, lucrul ăsta l-am observat şi eu.

— Cred, spuse Sally fumând meditativă, cu ochii aţintiţi la pantofi, că ne-am cam dezvăţat unul de altul, puţin.

— Poate că da… (Am zâmbit. Sensul real al vorbelor lui Sally era cum nici nu se putea mai clar.) În orice caz, nu e nevoie să ne certăm pentru atâta lucru.

— Bineînţeles că nu, iubitule.

A urmat o tăcere. Apoi am spus că trebuie să plec. Eram foarte încurcaţi amândoi acum şi peste măsură de politicoşi.

— Eşti sigur că nu vrei o cafea?

— Nu, mulţumesc mult de tot.

— Atunci poate un ceai? E deosebit de bun. L-am primit de curând cadou.

— Nu, mulţumesc foarte mult încă o dată, Sally. Dar

acum chiar că trebuie s-o iau din loc.

— Vorbeşti serios? (Părea însă destul de uşurată.) Şi nu uita să mă mai suni din când în când, ne-am înţeles?

— Ne-am înţeles.

Abia după ce-am părăsit imobilul şi am început să umblu pe stradă repede, mi-am dat seama deodată câtă furie şi ruşine se adunaseră în sufletul meu. Ce ticăloasă mică şi fără scrupule e, mă gândeam. Dar la urma urmelor, îmi spuneam tot eu, nu e decât aşa cum o ştiusem de la început. Ba nu, nu e adevărat: nu aşa o ştiusem. Mă amăgisem singur – de ce să nu recunosc adevărul? – crezând că ţinea la mine. Se pare că mă înşelasem; dar puteam eu oare s-o învinuiesc pentru prostia mea? Şi totuşi o învinuiam, ba chiar eram furios pe ea; nimic nu mi-ar fi făcut mai multă plăcere în acel moment decât s-o văd bătută bine cu nuiaua. De fapt, eram indispus într-un mod atât de prostesc, încât am început să mă întreb dacă, în toată această vreme, nu fusesem cumva, în felul meu ciudat şi aparte, îndrăgostit de Sally.

Dar nu, nu era nici dragoste la mijloc – ci mult mai rău. Era în joc orgoliul meu rănit, un orgoliu de speţa cea mai ieftină şi cea mai copilăroasă. Şi nu m-ar fi afectat vreun pic părerea ei despre acel articol al meu – sau foarte puţin, poate, numai foarte, foarte puţin; înfumurarea mea literară era impermeabilă la orice-ar fi putut veni din partea uneia ca *ea* –, ci mă deranjau criticile pe care mi le aducea. Femeile astea aveau un adevărat talent de a-i dezumfla pe bieţii bărbaţi! N-avea niciun rost să-mi spun acum în sinea mea că Sally avea vocabularul şi mentalitatea unei eleve de doisprezece ani, că era absolut ridicolă şi absurdă; n-avea niciun rost – ştiam doar atât, că fusesem făcut să mă simt ca un impostor. Dar nu eram eu oare puţin impostor – deşi nu pentru acele motive ridicole înşirate de ea –, cu felul meu rafinat de a mă adresa elevelor de sex feminin şi cu recent dobânditul meu

socialism de salon? Ba da, eram. Dar ea habar n-avea de toate astea. Puteam s-o impresionez foarte uşor. Aici era şi partea cea mai umilitoare a întregii istorii; ratasem întâlnirea noastră încă din prima clipă. Roşisem şi mă bâlbâisem, în loc să apar în ochii ei şarmant, convingător, patern, superior, matur. Încercasem să concurez cu bestia aia mică de Kurt chiar pe terenul lui; adică, desigur, exact ceea ce voia şi dorea să mă vadă Sally făcând! După atâtea luni de zile comisesem unica eroare cu adevărat fatală – îi demonstrasem că eram nu doar incompetent, ci şi gelos. Da, vulgar de gelos. Îmi venea să-mi dau palme. Până şi simplul gând la Sally mă făcea să mă roşesc de ruşine din cap până în picioare.

Mă rog, prostia o făcusem de-acum, şi gata. Nu-mi rămânea decât o singură soluţie, să-ncerc să dau totul uitării. Şi, categoric, mi-era cu neputinţă s-o mai văd vreodată pe Sally în ochi.

La vreo zece zile după această întâmplare, am primit într-o dimineaţă vizita unui tânăr scund, palid, cu păr negru şi care vorbea fluent engleza americană, deşi cu un uşor accent străin. Mi-a spus că se numea George P. Sandars. Văzuse în ziar anunţul meu că dau lecţii de engleză.

— Şi când aţi dori să-ncepeţi? l-am întrebat.

Însă tânărul clătină grăbit din cap. A, nu, el nu venise pentru lecţii. Destul de dezamăgit, am aşteptat răbdător să-mi explice motivul vizitei. Însă el nu părea deloc grăbit să-mi ofere o explicaţie. În schimb, a acceptat o ţigară din partea mea, s-a aşezat pe un scaun şi a început să-mi vorbească degajat despre Statele Unite. Fusesem vreodată la Chicago? Nu? Bine, atunci auzisem cumva de James L. Schraube? Nu auzisem? Tânărul scoase un suspin uşor. Avea aerul că e foarte răbdător cu mine şi cu lumea în general. Se vedea că mai trecuse prin acest chestionar cu o mulţime de oameni. James L. Schraube, m-a lămurit el,

era un om cu greutate în Chicago, proprietarul unei reţele de restaurante şi ăl mai multor cinematografe. Avea două case mari la ţară şi un iaht pe Lacul Michigan. Şi nu mai puţin de patru maşini. În acest moment eu am început să bat darabana cu degetele pe masă. O expresie de stinghereală trecu pe faţa tânărului meu vizitator, care se scuză că-mi răpea din timpul meu atât de preţios; dacă-mi povestise despre domnul Schraube, adăugă el, o făcuse numai bănuind că voi fi interesat – tonul său conţinea în el şi un mic reproş discret – şi de asemenea pentru că domnul Schraube, dacă l-aş fi cunoscut, ar fi garantat cu siguranţă pentru respectabilitatea prietenului său Sandars. Mă rog… sigur… acum n-avea ce face… pe scurt, îl puteam împrumuta cu două sute de mărci? Aceşti bani îi trebuiau ca să poată porni o afacere; era o ocazie unică, pe care o pierdea definitiv dacă nu făcea rost de bani până a doua zi dimineaţă. Urma să-mi restituie suma în decurs de trei zile. Dacă-i dădeam banii acum, trecea din nou mai pe seară să-mi arate actele doveditoare că tranzacţia era absolut reală.

Nu? Atunci, mă rog… Nu părea peste măsură de afectat. Se şi ridică să plece, întocmai ca un om de afaceri care-şi pierduse douăzeci de minute preţioase pe seama unui posibil cumpărător; părea să vrea să-mi spună implicit şi amabil că eu pierdeam prin acest refuz, nu el. Însă la uşă mai zăbovi un moment: cunoşteam eu, din întâmplare, ceva actriţe de film? În mod colateral, o făcea şi pe comis-voiajorul cu un nou tip de cremă de faţă, inventată anume pentru a feri pielea de uscăciunea provocată de reflectoarele de pe platourile de filmare. Vedetele de la Hollywood o foloseau toate deja, dar în Europa era încă necunoscută. Dacă găsea vreo jumătate de duzină de actriţe care s-o folosească şi apoi s-o recomande mai departe, acestea primeau deocamdată eşantioane gratuite şi în continuare comenzi la jumătate din preţ.

După un moment de ezitare, i-am oferit adresa lui

Sally. Nu ştiu nici eu ce mi-a venit în clipa aceea. În parte, desigur, pentru a scăpa de acest tânăr care dădea semne că dorea să se reaşeze, spre a continua discuţia începută. Însă poate şi din maliţie. N-o să fie nicio pagubă pentru Sally să facă faţă la dialogul lui timp de o oră sau două: doar îmi spusese că îi plac bărbaţii ambiţioşi. Poate primea şi vreun borcan cu cremă de faţă – dacă exista vreo asemenea cremă. Iar dacă o tapa de cele două sute de mărci – o privea, şi-aşa n-avea prea mare importanţă. Individul nu putea fraieri nici măcar un copil.

— Însă, orice ar fi, l-am pus eu în gardă, nu spuneţi că eu v-am trimis.

A consimţit pe loc, zâmbindu-mi complice. Probabil avea explicaţia lui pentru această dorinţă a mea, căci nu i s-a părut deloc ciudată. Când a pornit în jos pe scări, şi-a ridicat amabil pălăria. Până a doua zi dimineaţă uitasem complet de persoana lui.

După câteva zile am primit un telefon de la Sally. Cum mă întrerupsese din mijlocul unei lecţii, am fost extrem de scurt şi urâcios cu ea.

— A, tu eşti, Christopher, iubitule?

— Da, eu.

— Auzi, poţi trece pe la mine în clipa asta?

— Nu.

— A…

Refuzul meu o şocase în mod evident. După o tăcere de un minut, a continuat pe un ton de umilinţă neobişnuit la ea:

— Presupun că eşti foarte ocupat.

— Da. Sunt.

— Atunci… te-ai supăra tare dacă aş veni eu până la tine?

— În legătură cu ce?

— Iubitule, vocea lui Sally era de-a dreptul disperată, nu pot să-ţi explic mai mult la telefon… E vorba de ceva

foarte serios.

— A, înţeleg, încercam eu să fiu cât mai urâcios cu putinţă, vreun alt articol pentru o revistă?

Cu toate acestea, de îndată ce am rostit aceste cuvinte, am şi izbucnit amândoi în râs.

— Eşti un animal, Chris! clincheti veselă vocea lui Sally pe fir. Apoi îşi reveni deodată: Nu, iubitule, de data asta te rog să mă crezi; e un lucru teribil de serios, îţi spun cu toată sinceritatea. Făcu o pauză, apoi adăugă dramatic: Şi tu eşti singurul om de pe lumea asta care mă poate ajuta.

— Of, bine, bine… (Deja supărarea îmi trecuse pe jumătate.) Hai, vino peste o oră.

— Deci să încep cu începutul, iubitule, nu-i aşa?… Ieri dimineaţă mă sună un individ şi mă-ntreabă dacă poate trece pe la mine ca să mă vadă. Zicea că e vorba de-o chestiune foarte importantă; şi, cum părea să ştie numele meu şi tot restul, bineînţeles că i-am spus să vină imediat… Şi-a venit. Zicea că îl cheamă Rakowski – Paul Rakowski – şi că era unul dintre agenţii europeni al lui Metro-Goldwyn-Mayer, drept care venise să-mi facă o ofertă. Zicea că studioul era în căutarea unei actriţe englezoaice care să vorbească limba germană, pentru a juca într-o comedie ce urma să fie turnată pe Riviera italiană. Era teribil de convingător; mi-a spus şi cine va fi regizorul şi operatorul şi directorul artistic şi chiar şi cine a scris scenariul. Nu auzisem de niciunul din ei, dar nu mi s-a părut nimic ciudat: de fapt, totul suna mult mai real aşa, pentru că majoritatea oamenilor şi-ar fi ales unul dintre numele pe care le întâlneşti mereu prin ziare… În orice caz, mi-a spus că acum, dacă tot mă văzuse, putea garanta că eu eram persoana potrivită pentru rol şi că aproape că mi-l putea promite, dacă reuşeam să trec de probe… Bineînţeles că am fost pur şi simplu entuziasmată şi l-am întrebat când aveau loc probele, iar el mi-a spus că

încă vreo zi sau două nu, până reuşea să aranjeze totul cu cei de la studiourile UFA... Pe urmă am început să vorbim despre Hollywood şi mi-a povestit tot felul de întâmplări de acolo – presupun că puteau să fie *într-adevăr* lucruri citite prin revistele de cinema, însă parcă-mi vine să bag mâna-n foc că nu erau – şi mi-a spus cum se realizează efectele sonore şi trucajele; serios, era teribil de interesant şi sunt sigură că trebuie să fi umblat printr-o mulţime de studiouri mari... În orice caz, când am terminat de vorbit despre Hollywood, a trecut la tot felul de poveşti despre restul Americii şi despre oamenii pe care-i cunoştea el acolo şi despre gangsteri şi New York. Zicea că tocmai venea de la New York şi că bagajul încă îi era în vamă la Hamburg. De fapt, mă gândeam şi eu că era cam straniu cât de sărăcăcioasă îi arăta îmbrăcămintea; dar, după ce mi-a spus povestea cu vama, mi s-a părut absolut normal... Ei, şi acum trebuie să-mi promiţi că nu ai să râzi la partea asta, Chris, pentru că altfel n-o să mai fiu în stare să-ţi mai spun nimic; n-a trecut mult şi s-a apucat să-mi facă o curte nebună. La început chestia asta m-a cam deranjat, fiindcă amesteca afacerile şi plăcerea; dar pe urmă, după o vreme, nu prea mi-a mai păsat, pentru că tipul avea destul de mult farmec, de un gen mai degrabă slav... Până la urmă m-a invitat la cină şi ne-am dus împreună la Horcher, unde am mâncat una dintre cele mai formidabile mese din viaţa mea (măcar cu atâta consolare am rămas). Doar când a venit nota, mi-a spus: „O, apropo, iubito, nu m-ai putea tu împrumuta cu trei sute de mărci până mâine? Am numai dolari la mine şi nu mi-i schimbă decât la bancă”. Bineînţeles că i-am dat; şi ghinionul meu a fost că aveam o mulţime de bani la mine în seara aia... Dar pe urmă tot el cică: „Hai să comandăm şi o sticlă de şampanie, să bem în cinstea contractului nostru”. Am fost de acord şi cred că m-am ameţit destul de tare, pentru că m-a rugat să rămân cu el peste noapte şi eu am spus că da. Ne-am dus la unul din hotelurile alea mici de pe Augsburger Strasse – nu-i

mai ţin minte numele, dar l-aş putea recunoaşte uşor… O văgăună înfiorătoare… Oricum, nu prea mai ştiu ce s-a întâmplat mai departe. Abia azi-dimineaţă am început să cântăresc lucrurile ca lumea, în timp ce el dormea încă, şi să mă-ntreb dacă totul era oare în ordine cu băiatul ăsta… Nu-i observasem până atunci lenjeria: dar am fost cam şocată văzându-i-o. Te-ai aştepta de la un tip important în cinematografie să poarte mătase pe piele, nu? Ei bine, el purta nişte chestii absolut fantastice, ca din păr de cămilă, sau cam aşa ceva; şi arătau de parcă ar fi fost ale lui Ioan Botezătorul. Ca să nu mai vorbim că avea un ac de cravată obişnuit, din tinichea curată, de la Woolworth. Şi nu ar fi fost un capăt de ţară că hainele lui arătau cam roase, dar îţi dădeai seama că nici noi nu fusese vreodată prea mare lucru de capul lor… Tocmai mă hotărâsem să mă ridic din pat şi să arunc o privire prin buzunarele lui, când s-a trezit şi a trebuit să renunţ. Aşa încât ne-am comandat micul dejun… Nu ştiu dacă-şi închipuia cumva că eram prea nebuneşte îndrăgostită de el ca să mai observ sau dacă obosise să se prefacă, dar azi-dimineaţă era cu totul alt om – un vagabond oarecare. Mânca gemul direct de pe lama cuţitului, drept care, fireşte, cea mai mare parte a nimerit pe aşternut. Şi mai sugea interiorul oului cu un leorbăit de groază. Nu am putut să nu râd de el, ceea ce l-a înfuriat la culme… Atunci a spus: „Vreau să beau bere!” I-am spus: „Foarte bine, sună la recepţie şi zi să-ţi trimită în cameră”. Ca să fiu sinceră, începusem să mă cam tem de el. Se încrunta urât, ca un om al cavernelor; eram tot mai sigură că e nebun. Aşa că m-am gândit să-i fac cât mai mult pe plac… În orice caz, sugestia mea i s-a părut probabil bună, pentru că a luat telefonul şi a urmat o conversaţie lungă, care l-a înfuriat teribil, fiindcă, spunea el, hotelul refuza să servească bere în camere. Abia acum îmi dau seama că probabil a ţinut receptorul tot timpul la ureche şi doar s-a prefăcut că vorbeşte; fapt e că i-a reuşit îngrozitor de bine şmecheria asta şi eu eram, mă rog, mult prea speriată ca

să mă mai prind. Mă temeam să nu-i vină cheful să mă omoare pentru că nu avea bere... Dar a fost destul de liniştit. A spus că trebuie să se îmbrace ca să coboare el s-o cumpere. În regulă, i-am spus... Şi aştept, aştept, nimic. Într-un târziu, sun camerista şi-o întreb dacă-l văzuse ieşind din hotel. „Da, cum să nu?" răspunde fata. „Domnul a achitat şi a plecat acum vreo oră... Zicea să nu vă deranjeze nimeni". Eram atât de surprinsă încât am spus: „Da, bine, mulţumesc..." Culmea e că între timp aşa de mult mă convinsesem că era sonat, încât nu mă mai gândeam că e escroc. Poate că asta şi urmărea... În fine, nici foarte sonat nu era până la capăt, de vreme ce, aruncând eu o privire în poşetă, am constatat că se servise cu toţi banii mei, precum şi cu ce mai rămăsese din cele trei sute de mărci pe care i le împrumutasem cu o seară înainte... Ceea ce mă necăjeşte însă în toată povestea asta e că – pot pune pariu – el îşi închipuie că-mi va fi ruşine ca să anunţ poliţia. Ei bine, am să-i arăt eu cât de tare se înşală.

— Ascultă, Sally, cum arăta de fapt individul?

— Cam cât ţine de înalt. Palid la faţă. Brunet. Îţi dădeai imediat seama că nu era născut în America; vorbea cu un accent străin...

— Şi-ţi mai aduci aminte dacă s-a referit cumva la un anume Schraube, care trăieşte la Chicago?

— Stai să vedem. Da, da, s-a referit. Mi-a tot vorbit despre el o mulţime... Dar, Chris, ce Dumnezeu!, de unde ştii tu toate astea?

— Ascultă, Sally, adevărul e că... Aş vrea să-ţi fac o mărturisire teribilă... Şi nu ştiu dacă ai să mă poţi ierta vreodată...

În aceeaşi după-amiază ne-am dus în Alexanderplatz.

Discuţia a fost şi mai jenantă decât mi-am închipuit. Cel puţin pentru mine. Sally, chiar dacă n-a fost în apele ei, n-a arătat-o nici măcar printr-o singură mişcare a

pleoapelor. Expunea în detaliu cazul său în faţa a doi funcţionari de poliţie ochelarişti cu o asemenea vioiciune şi naturaleţe, încât îţi venea să crezi, auzind-o, că voia să depună plângere pentru vreun căţel pierdut sau vreo umbrelă uitată în autobuz. Cei doi funcţionari – amândoi vizibil taţi de familie – au lăsat impresia la început că sunt realmente şocaţi. Îşi înmuiau excesiv de mult cele două tocuri în cerneala violetă din călimări, schiţau gesturi inhibate largi şi circulare cu cotul drept înainte de a începe să scrie şi erau foarte concişi şi ursuzi.

— Referitor la respectivul hotel, rosti cu gravitate cel mai în vârstă dintre cei doi, presupun că v-aţi dat seama, înainte de a intra acolo, că era un aşezământ de o anume speţă.

— Doar nu v-aţi închipuit că era să ne ducem la Bristol, nu? Tonul lui Sally era blând şi excesiv de rezonabil: Oricum, nu ne-ar fi primit fără bagaje.

— A, prin urmare n-aveaţi bagaje?

Cel mai tânăr dintre cei doi se agăţă triumfător de acest amănunt, ca şi cum ar fi fost de o importanţă capitală. Mâna sa, ce caligrafia violet şi poliţieneşte ceva, începu să se deplaseze în ritm constant peste o coală de hârtie mare şi liniată. Profund absorbit de ocupaţia sa, nu dădu nicio atenţie replicii lui Sally:

— De obicei nu-mi iau valiza când mă invită un bărbat la masă.

Cel vârstnic însă reacţiona pe loc:

— Vasăzică nu înainte de a ajunge la restaurant v-a invitat acel tânăr să… ăăă… să-l însoţiţi la hotel?

— Nu, abia după cină a făcut-o.

— Stimată domnişoară, se rezemă cel vârstnic de spătarul scaunului său cu aerul unui tată sarcastic, pot să vă întreb dacă obişnuiţi în mod curent să acceptaţi acest soi de invitaţii de la indivizi care vă sunt total străini?

Sally îi zâmbi toată numai dulceaţă. În acel moment era candoarea şi inocenţa întruchipate:

— Dar, vedeţi dumneavoastră, Herr Kommissar, nu mi-era deloc total străin. Era logodnicul meu.

La această replică tresăriră amândoi pe scaune. Cel tânăr scăpă chiar şi un strop de cerneală în mijlocul paginii sale albe – singura pată, probabil, din toate dosarele imaculate ale comisariatului de poliţie.

— Adică vreţi să spuneţi, domnişoară Bowles – dar, în ciuda lipsei lui de amabilitate, în ochii celui mai vârstnic apăruse deja o lucire anume – dacă înţeleg eu bine, că v-aţi logodit cu acest om în ziua în care l-aţi cunoscut?

— Exact.

— Şi nu vi se pare… de ştiu şi eu… cam neobişnuit?

— Tot ce se poate, îi concedă ea foarte serioasă. Dar, în ziua de azi, o fată nu-şi poate permite să lase un bărbat să aştepte. Dacă o roagă o dată şi ea-l refuză, atunci el se duce la alta. Şi asta numai din cauza surplusului de femei.

Aici funcţionarul cel vârstnic pufni în râs. Îşi împinse scaunul în spate şi râse până se învineţi la faţă. A trebuit să treacă un minut întreg până să poată articula din nou vreun cuvânt. Cel tânăr se arătă ceva mai atent cu convenienţele; îşi scoase o batistă mare din buzunar şi se prefăcu a-şi sufla îndelung nasul. Dar suflatul de nas se transformă într-un fel de strănut, care apoi deveni hohot în toată legea; şi curând încetă şi el să mai încerce s-o ia pe Sally în serios. Restul discuţiei s-a desfăşurat pe un ton absolut neoficial, de operă bufă, punctat de tentativele lor greoaie de galanterie masculină. Mai cu seamă funcţionarul cel vârstnic devenise deosebit de îndrăzneţ; cred că le părea rău că mai eram şi eu de faţă. Ar fi vrut să rămână singuri cu Sally.

— Nu vă faceţi griji, domnişoară Bowles, i-au spus ei bătând-o uşor pe mână la despărţire, vi-l găsim noi chiar dacă ar fi să răsturnăm tot Berlinul cu fundul în sus.

— Bravo! am exclamat eu admirativ de îndată ce nu ne mai puteau auzi. Trebuie să recunosc că te pricepi cum

să îi iei pe poliţişti.

Sally zâmbi visătoare; se vedea că e foarte mulţumită de sine.

— Nu înţeleg prea bine ce vrei să spui, iubitule.

— Ba mă-nţelegi foarte bine. Adică ideea de a-i face să râdă în halul ăla: să le spui că era logodnicul tău! Ce inspiraţie pe tine!

Dar Sally nu mai râdea. În schimb, se înroşi puţin şi privi în jos. O expresie puerilă şi comic de vinovată i se întipări pe chip.

— Ei bine, Chris, vezi tu, întâmplarea face să fie adevărat…

— Adevărat?!

— Da, iubitule.

Acum, pentru prima dată, Sally arăta într-adevăr stingherită; începu să vorbească repede:

— Pur şi simplu n-am fost în stare să-ţi spun astăzi de dimineaţă: după tot ce mi s-a întâmplat ieri, ar fi sunat prea idiot… Mi-a cerut să mă căsătoresc cu el în timp ce eram la restaurant şi – ce crezi? – am acceptat… M-am gândit că, ştii, lucrând în cinematografie, probabil era deprins cu logodnele astea rapide. În fond, la Hollywood, toţi fac la fel… Şi, cum el e american, m-am gândit că am putea divorţa uşor, oricând am dori… Ca să nu mai vorbim că putea fi un atu în cariera mea – vreau să spun dacă ar fi lucrat cu adevărat în industria filmului – nu?… Urma să ne căsătorim chiar azi, dacă reuşeam să facem formele necesare… Acum, când mă gândesc, mi se pare atât de straniu…

— Ah, Sally! m-am oprit eu în loc şi am privit-o.

Nu mă puteam abţine să nu râd:

— Zău, eşti cea mai de pomină fiinţă pe care-am cunoscut-o în viaţa mea!

Ea chicoti uşor, ca un copil neastâmpărat care a izbutit să-i distreze pe cei mari:

— Ţi-am spus mereu că sunt puţin nebună, recunoşti?

Acum, în fine, poate că ai să mă crezi…

A trecut mai mult de-o săptămână până ce poliţia să ne dea vreo veste. Într-o dimineaţă, doi detectivi au venit să mă caute. Un tânăr corespunzând descrierilor noastre fusese reperat şi era ţinut sub urmărire. Poliţia îi cunoştea adresa actuală, însă voia să-l identific eu înainte de a opera arestarea. Insistau să vin neapărat până la un mic bufet de pe Kleisistrasse. Individul era acolo, cam la această oră, aproape în fiecare dimineaţă. Puteam să-l identific din mulţime şi apoi să plec imediat, fără alte formalităţi şi neplăceri.

Ideea nu mă prea atrăgea, dar nu aveam de ales acum. Când am ajuns, bufetul era înţesat de lume, căci tocmai era ora gustării de prânz. L-am identificat aproape imediat pe tânăr: stătea în picioare lângă samovarul cel mare, la bar, cu o ceaşcă de ceai în mână. Văzut astfel, singuratic şi neştiutor de primejdia care-l pândea, arăta jalnic; părea şi mai jerpelit, dar şi mult mai tânăr decât atunci când îl văzusem – era aproape un băieţandru. Îmi venea să spun: „Nu, nu-i aici”. Dar la ce bun? Tot ar fi pus până la urmă mâna pe el.

— Da, el e, le-am spus celor doi detectivi. Acela de colo.

Au dat din cap afirmativ. Eu m-am întors şi am pornit grăbit pe stradă, simţindu-mă cumplit de vinovat şi jurându-mi în sinea mea că niciodată de-aici încolo poliţia nu va mai primi ajutorul meu.

După câteva zile m-am trezit cu Sally, care venise să-mi povestească şi restul întâmplării.

— A trebuit să-l văd, bineînţeles. M-am simţit îngrozitor, ca un monstru. Arăta atât de nenorocit, săracul. N-a spus decât: „Credeam că eşti prietena mea”. I-aş fi zis să păstreze el banii ăia, dar şi-aşa îi cheltuise deja pe toţi… Cei de la poliţie spuneau că fusese într-adevăr în Statele Unite, dar că nu era deloc american, ci polonez… Cel puţin

n-or să-i facă proces, măcar atâta consolare am. L-a consultat şi medicul şi o să fie trimis la casa de corecţie. Sper să-l trateze cu înţelegere acolo…

— Deci până la urmă tot era sărit de pe fix.

— Am impresia că da. O formă mai blândă însă… Sally zâmbi: Nu-i prea măgulitor pentru mine, cred. O, Chris, şi ştii câţi ani avea? N-o să ghiceşti în veci!

— Eu zic că în jur de vreo douăzeci.

— Aş, şaisprezece!

— Aoleu!

— Da, serios… Cazul lui ar fi trebuit judecat la tribunalul pentru minori.

Am râs amândoi.

— Ştii, Sally, i-am spus eu, ce-mi place mie mai mult la tine? Cât de uşor poţi fi trasă pe sfoară. Oamenii care nu sunt traşi niciodată pe sfoară sunt tare plicticoşi.

— Deci tot mai ţii la mine, iubitule?

— Da, Sally. Mai ţin la tine.

— Eu mă temeam că ai să fii supărat pentru ce ţi-am făcut mai deunăzi.

— Să ştii că am fost. Chiar foarte supărat.

— Dar acum?… Mai eşti?

— Nu… Cred că nu.

— N-are niciun rost să-ncerc să mă scuz ori să-ţi explic, ori lucruri de genul ăsta… Aşa mă apucă pe mine câteodată… Cred că mă înţelegi, nu-i aşa, Chris?

— Da, i-am spus eu. Cred că te înţeleg.

De-atunci n-am mai văzut-o niciodată. După vreo două săptămâni, când tocmai mă gândeam că ar fi momentul să-i dau telefon, am primit o carte poştală de la ea din Paris: „Sosit aseară aici. Scriu mâine mai mult. Dragoste cu carul”.

Nu a urmat însă nicio scrisoare. Vreo lună mai târziu o nouă carte poştală, de data aceasta din Roma, fără vreo adresă indicată pe ea: „Scriu mai mult peste vreo zi sau

două”. Aceasta se întâmpla cu şase ani în urmă.

Acum îi scriu eu ei.

Când vei citi aceste rânduri, Sally – dacă le vei citi vreodată –, primeşte-le, te rog, ca pe un omagiu, cel mai sincer, pe care ţi-l pot aduce ţie şi prieteniei noastre.

Şi poate-mi mai trimiţi atunci o ilustrată.

Pe insula Rügen
(vara 1931)

Mă trezesc în zorii zilei şi ies pe verandă în pijama. Pădurea aruncă umbre lungi peste câmpie. Păsările ţipă cu o violenţă neobişnuită, ca nişte ceasuri deşteptătoare declanşate brusc. Mestecenii atârnă împovăraţi peste pământul răscolit şi nisipos al drumului de ţară. O fâşie fragilă de nor se apropie încet dinspre şirul de copaci de pe malul lacului. Un bărbat călare pe o bicicletă îşi priveşte calul păscând pe un petic de iarbă de lângă drum; încearcă să îi descâlcească o copită din funia cu care e priponit; împinge calul cu amândouă mâinile, dar animalul nici nu vrea să se mişte. Iar acum o femeie bătrână cu un şal pe umeri se apropie, ţinând un băieţel de mână. Băieţelul poartă un costumaş albastru-închis, de marinar; arată foarte palid la faţă, iar gâtul îi este bandajat. Curând se întorc. Un alt bărbat trece pe bicicletă şi-i striga ceva omului care se luptă cu calul. Vocea lui răsună clar, şi totuşi de neînţeles, în nemişcarea dimineţii. Undeva cântă un cocoş. Bicicleta scârţâie uşor în mers. Rouă căzută pe masa şi scaunele albe din chioşcul grădinii şi picurând din liliacul înflorit. Cântă un alt cocoş, mult mai aproape şi mult mai tare. Şi mi se pare că se-aude marea, sau nişte clopote extrem de îndepărtate.

Satul este ascuns în pădure, undeva în stânga, sus. E aproape în întregime alcătuit din pensiuni concepute în diferitele stiluri ale arhitecturii de litoral – imitaţie maură, clasic bavarez, Taj Mahal sau căsuţă rococo pentru păpuşi, cu balcoane de lemn dantelate. De cealaltă parte a pădurii

se întinde marea. Până la ea se poate ajunge şi fără a trece prin sat, pe o potecă în zigzag, care te-aduce deodată pe marginea unor faleze nisipoase, ce străjuiesc o plajă mică dedesubt, cu Marea Baltică puţin adâncă şi călduţă pornind aproape de la picioarele tale. Acest capăt al golfului e practic pustiu; plaja pentru public e după promontoriu. Cupolele în formă de bulb de la restaurantul Ştrand din Baabe vibrează, la vreun kilometru distanţă de-aici, pe valurile fluide ale caniculei.

În pădure trăiesc iepuri, vipere şi căprioare. Ieri-dimineaţă am văzut un căprior urmărit de un câine Borzoi, gonind drept peste câmp şi pierzându-se printre copaci. Câinele nu-l putea prinde pe căprior, deşi părea să fugă mai repede ca el, cu salturi lungi şi graţioase, în timp ce căpriorul doar ţopăia atingând pământul, cu zvâcnete rigide, ca un pian cu coadă vrăjit.

În afară de mine, în această casă mai stau doi oameni: unul din ei, un englez pe nume Peter Wilkinson, e cam de vârsta mea. Celălalt e un băiat german din clasa muncitoare berlineză şi se numeşte Otto Nowak. Are vreo şaisprezece – şaptesprezece ani.

Peter – cum am şi ajuns să-i spun, chiar după prima seară, în care ne-am îmbătat şi am legat rapid prietenie – e slab, brunet şi nervos. Poartă ochelari cu rame de aur. Când este enervat, îşi ţine mâinile vârâte între genunchi, cu degetele strâns împreunate. Venele groase i se umflă pe tâmple. Începe să tremure tot, cuprins de un râs reţinut, nervos, până ce Otto, destul de iritat, exclamă:

— *Mensch, reg Dich bloss nicht se auf!*[19]

Otto are o figură ca o piersică foarte coaptă. Părul blond şi des îi acoperă aproape în întregime fruntea. Are nişte ochi mici, scânteietori, cu o privire parşivă, şi un zâmbet larg şi dezarmant, parcă mult prea nevinovat pentru a fi real. De câte ori zâmbeşte, două gropiţe adânci apar în obrajii lui ca floarea de piersic. Deocamdată îmi

19 Omule, nu te ambala aşa! (germ.)

face asiduu curte, când linguşindu-mă, când râzând la glumele mele şi nescăpând niciun prilej de a-mi face cu ochiul şiret şi complice. Am impresia că mă socoate un aliat potenţial în raporturile sale cu Peter.

Astăzi dimineaţă am făcut cu toţii baie în mare. Acum Peter şi Otto sunt ocupaţi cu construitul unei cetăţi de nisip. Eu stau culcat şi-l privesc pe Peter, care munceşte îndrăcit, se bucură de căldură şi sapă furios cu lopăţica sa de copil, ca un ocnaş înlănţuit sub privirile pazniculuiînarmat. Pe toată durata dimineţii aceleia lungi şi caniculare, nu a stat locului nicio clipă. El şi cu Otto au înotat, au săpat, s-au luptat între ei, s-au întrecut la fugă şi s-au jucat cu o minge de cauciuc în sus şi-n jos pe nisipul plajei. Peter e slab, dar vânos. La jocurile lui cu Otto nu face faţă, din câte mi se pare, decât printr-un imens şi furios efort de voinţă. Voinţa lui Peter se întrece de fapt cu trupul lui Otto. Pentru că Otto e numai trup, iar Peter e numai cap. Otto se mişcă fluid, parcă fără efort; mişcările sale au graţia sălbatică şi inconştientă a unui animal elegant şi crud, Peter se mână singur din urmă biciuindu-şi trupul ţeapăn şi rigid cu nemiloasa cravaşă a voinţei sale.

Îngâmfarea lui Otto e revoltătoare. Peter i-a cumpărat un extensor şi exersează solemn la orice oră a zilei. Intrând în dormitorul lor, după masa de prânz, în căutarea lui Peter, l-am găsit pe Otto luptându-se singur cu extensorul, ca Laocoon, în faţa unei oglinzi:

— Uite-aici, Christoph! mi-a spus gâfâind. Vezi, pot face cu toate cinci corzile!

Fără doar şi poate, Otto are nişte umeri şi un piept superbe pentru un băiat de vârsta lui – însă trupul lui e totuşi puţin ridicol. Frumoasele linii împlinite ale torsului său se pierd prea abrupt în conturul îngust al bazinului şi picioarelor sale osoase, imature. Iar toată această luptă cu extensorul îl face zi de zi parcă şi mai masiv de la talie în sus.

Astă-seară Otto a suferit de insolaţie şi s-a culcat devreme cu o durere de cap. Peter şi cu mine ne-am dus singuri în sat. La cafeneaua bavareză, unde orchestra face un zgomot infernal, Peter mi-a zbierat în ureche povestea vieţii lui.

E cel mai mic dintr-o familie cu patru copii. Mai are două surori, amândouă măritate. Una dintre surori locuieşte la ţară şi-i mare vânătoare. Cealaltă este ceea ce ziarele numesc „o amfitrioană din lumea bună”. Fratele mai mare al lui Peter e om de ştiinţă şi explorator. A fost în expediţii pe fluviul Congo, în Noile Hebride, la Marea Barieră de Corali. E un şahist pasionat, are o voce de moş de şaizeci de ani şi niciodată, după ştiinţa lui Peter, n-a încercat experienţa actului sexual. Singurul membru al familiei cu care Peter mai întreţine în prezent relaţii este sora sa îndrăgostită de vânătoare, dar se întâlneşte arareori cu ea, căci îl urăşte pe cumnatul său.

Peter a fost un copil firav. N-a mers la nicio şcoală pregătitoare, dar, la vârsta de treisprezece ani, tatăl său l-a înscris la o şcoală de stat. Părinţii lui s-au tot certat pe acest subiect până ce Peter, la încurajarea mamei sale, a făcut o complicaţie cardiacă şi a trebuit să fie retras la sfârşitul celui de-al doilea trimestru. Odată scăpat de şcoală, a început să-şi urască mama fiindcă îl oblojise şi-l alintase până-l făcuse să-i fie frică de tot şi de toate. Aceasta şi-a dat seama că n-o putea ierta şi, deoarece era singurul dintre toţi copiii la care ţinea cu adevărat, mama s-a îmbolnăvit şi a murit curând.

Era prea târziu acum ca să-l mai trimită pe Peter la şcoală, astfel că domnul Wilkinson i-a angajat un profesor particular, un tânăr foarte atras de catolicism, care voia să intre în preoţie. Făcea iarna băi reci şi avea un păr buclat şi o figură clasică grecească. Domnului Wilkinson nu i-a plăcut de la început, iar fratele mai mare tot făcea remarci ironice la adresa lui, motiv pentru ca Peter să treacă pătimaş cu arme şi bagaje de partea nedreptăţitului

profesor. Cei doi porneau în drumeţii prin Regiunea Lacurilor[20], discutând despre semnificaţia sacramentului în mijlocul unui peisaj mlăştinos auster. Genul acesta de discuţii a produs în mod inevitabil o încâlceală complicată de emoţii, rezolvată într-o seară brusc printr-o cumplită ceartă într-un şopron. A doua zi de dimineaţă profesorul a plecat, lăsând în urma sa o scrisoare de zece pagini. Peter s-a gândit la sinucidere. Mai târziu, pe-o cale ocolită, a aflat că profesorul său îşi lăsase mustaţă şi emigrase în Australia. A continuat cu un alt profesor şi în cele din urmă s-a înscris la Oxford.

Detestând afacerile tatălui şi preocupările ştiinţifice ale fratelui său mai mare, a început să venereze muzica şi literatura. În primul an, s-a simţit foarte bine la Oxford. Mergea la tot felul de petreceri şi prinsese curaj să ia parte la discuţii. Spre plăcuta lui surprindere, oamenii păreau să asculte ce spune. Dar, după mai multe ocazii de acest gen, a început să observe aerul lor de stânjeneală.

— Nu ştiu cum se făcea, spunea Peter, dar izbuteam întotdeauna să ating coarda care nu trebuia.

Între timp, acasă, în reşedinţa lor impunătoare din Mayfair, cu patru săli de baie şi cu garaj pentru trei maşini, unde mereu se gătea foarte multă mâncare, familia Wilkinson se dezintegra încet, ca un fruct atins de putregai. Tatăl, cu boala de rinichi, cu whisky-ul şi experienţa lui în a „trata cu oamenii”, era supărat acum, confuz şi demn, într-o oarecare măsură, de milă. Se răstea sau bombănea la copii ca un câine bătrân şi urâcios ori de câte ori se-ntâmpla să treacă pe lângă el. La mese nimeni nu scotea o vorbă. Îşi evitau privirile, apoi se grăbeau să urce în camerele lor, unde scriau scrisori pline de ură şi sarcasm către prietenii apropiaţi. Doar Peter nu avea cui

---

20 Zonă în partea de nord-vest a Angliei, declarată parc naţional în anul 1951. Cuprinde mai multe lacuri (Derwentwater, Ullswater, Windermere) şi un peisaj variat, cu şesuri, mlaştini, dealuri şi munţi.

scrie. Se închidea în dormitorul său plin de lucruri scumpe, dar fără niciun gust şi citea fără întrerupere.

Şi-a păstrat acelaşi program şi la Oxford. Nu mai mergea la ceaiuri. Muncea din zori şi până-n noapte, însă, chiar înainte de examen, a avut un colaps nervos. Doctorul i-a recomandat o schimbare radicală de decor şi interes către alte domenii. Tatăl său l-a lăsat să se joace timp de şase luni de-a fermierul la o fermă din Devonshire, apoi a început să-i vorbească de afaceri. Domnul Wilkinson nu fusese în stare să trezească la vreunul din ceilalţi copii ai săi niciun interes, fie el şi de convenienţă, faţă de sursa venitului lor. Cu toţii erau intangibili, fiecare în lumea lui. Una din fiice era pe punctul de a se mărita cu un aristocrat, cealaltă vâna frecvent cu prinţul de Wales. Fiul său mai mare ţinea comunicări la Societatea Regală de Geografie. Numai Peter nu avea nicio justificare pentru existenţa sa. Ceilalţi copii se purtau egoist, dar cel puţin ştiau ce vor. Peter era şi el egoist, dar nu ştia ce vrea.

Cu toate acestea, chiar atunci, un unchi de-al lui Peter, din Canada, fratele mamei sale, muri. Îl văzuse pe Peter numai o dată în viaţă, demult, şi copilul îi fusese simpatic, aşa că i-a lăsat toţi banii, nu foarte mulţi, însă destui ca să poată trăi tihnit.

Peter s-a dus la Paris şi a început să studieze muzica. Profesorul său i-a spus că nu va fi niciodată mai mult decât un amator, dar el s-a înverşunat să lucreze şi mai intens. Muncea numai ca să nu fie nevoit să se gândească, drept care a făcut o nouă criză, mai puţin gravă decât prima. De data aceasta a fost convins că va înnebuni curând. A făcut un drum până la Londra, unde nu l-a găsit acasă decât pe tatăl său, cu care s-a certat din prima seară, după care abia dacă au mai schimbat vreo vorbă. După o săptămână de tăcere şi mese copioase, Peter a avut un atac uşor de manie criminală. Pe toată durata micului dejun nu şi-a putut desprinde ochii de la o bubuliţă de pe gâtul tatălui său! Învârtea între degete întruna cuţitul de pâine.

Deodată partea stângă a feţei sale a început să se contracte, iar el a trebuit să-şi acopere obrazul cu mâna. Era sigur că tatăl său remarcase amănuntul, dar că refuza să-l menţioneze – anume ca să-l tortureze. În cele din urmă, Peter n-a mai putut suporta. A sărit în picioare şi a ieşit ca un vârtej afară din cameră, în grădină, unde s-a aruncat cu faţa în jos pe iarbă. Acolo a rămas culcat, mult prea speriat ca să se mai mişte. După vreun sfert de oră contracţiile feţei sale au încetat.

În acea seară, Peter s-a plimbat pe Regent Street şi a agăţat o prostituată. S-au dus împreună în camera fetei, unde au stat de vorbă ore întregi. El i-a depănat povestea vieţii lui, pe urmă i-a dat zece lire şi a plecat fără s-o fi sărutat măcar. A doua zi dimineaţă, o eczemă ciudată i-a apărut pe şoldul stâng. Doctorul nu a prea reuşit să-i stabilească motivul, dar i-a prescris o alifie. Eczema s-a mai retras puţin, însă n-a dispărut complet până luna trecută. De asemenea, la scurt timp după episodul din Regent Street, Peter a început să aibă necazuri cu ochiul stâng.

De mai multă vreme cocheta discret cu ideea de a consulta un psihanalist. Alegerea sa finală s-a oprit la un bătrân freudian ortodox, care avea o voce când iritată, când adormită şi număr mare la pantofi. Peter nu l-a putut suferi din prima clipă, lucru pe care i l-a comunicat imediat. Bătrânul freudian şi-a luat mai departe notiţe pe o foaie de hârtie, fără să pară ofensat. Mai târziu, Peter a descoperit că nu-l interesa nimic, afară de arta chineză. Se întâlneau de trei ori pe săptămână, iar fiecare întâlnire costa câte două guinee[21].

După şase luni, a renunţat la freudian şi a început să frecventeze alt psihanalist, o doamnă finlandeză cu păr alb şi conversaţie spumoasă. I s-a părut o parteneră ideală pentru discuţii. I-a povestit deci, cum s-a priceput el mai

---

21 1 guinee = 1 liră şi 1 şiling. Unitate monetară folosită în Anglia mai ales la stabilirea onorariilor.

bine, tot ce-a făcut, rostit, gândit sau visat vreodată. Uneori numai, în clipele de deznădejde, îi povestea istorii neadevărate sau anecdote culese de prin cărţi. Mai apoi îşi recunoştea minciuna şi discutau împreună ce anume îl determinase s-o spună, fiind amândoi de acord că motivul era foarte interesant. În zilele de sărbătoare, Peter avea câte un vis care le oferea apoi subiecte de discuţii pentru următoarele săptămâni. Această psihanaliză a durat aproape doi ani şi n-a dus la niciun rezultat.

Anul acesta Peter s-a plictisit de doamna finlandeză, în schimb, a auzit că la Berlin ar fi un bun specialist. În fond, de ce nu? şi-a zis. Era, oricum, o schimbare. Şi o economie, în plus. Pentru o şedinţă, psihanalistul din Berlin cerea doar cincisprezece mărci.

— Şi-acum mai mergi la el? am întrebat.

— Nu… zâmbi Peter. Nu-mi pot permite.

Luna trecută, la vreo zi sau două după sosirea sa, Peter s-a dus la Wannsee, să facă baie. Apa era încă destul de rece şi nu venise prea multă lume. A observat un tânăr care făcea singur roata în nisip. Mai târziu, tânărul a venit la el şi i-a cerut un foc. Aşa au intrat în vorbă. Era Otto Nowak.

— Otto a fost scandalizat când i-am povestit de psihanalist. „Cum, îi dădeai ăluia cincisprezece mărci pe zi doar ca să stai de vorbă cu el? mi-a zis. Păi dă-mi mie zece mărci şi o să stăm de vorbă toată ziua şi toată noaptea, dacă vrei!”

Peter a început să râdă în hohote, roşu ca sfecla şi dând din mâini.

În mod paradoxal, Otto nu fusese complet deplasat când se oferise să ia locul psihanalistului. Ca mulţi dintre oamenii rudimentari, Otto dă dovada unor calităţi tămăduitoare instinctive – dacă îşi dă osteneala. În astfel de ocazii, se poartă cu Peter cum nu se poate mai inspirat.

Peter stă uneori la masă, adus de spate, cu colţurile gurii căzute, sub apăsarea unor temeri din copilărie: o imagine grăitoare a felului în care şi-a petrecut vârsta fragedă. Iar Otto dă buzna în cameră, numai zâmbete şi gropiţe, dărâmă un scaun, îl bate pe Peter pe umăr, îşi freacă mâinile şi exclamă plin de sine: *„Ja, ja… se ist die Sache*!”[22]

Peter se metamorfozează pe dată. Se relaxează, adoptă o postură firească. Buzele nu îi mai sunt strânse, ochii îşi pierd căutătura de fiară hăituită. Cât timp se află în puterea vrăjii, e un om obişnuit.

Peter îmi povesteşte că, până să-l întâlnească pe Otto, era atât de îngrozit de infecţii, încât se spăla pe mâini cu fenol după ce mângâia o pisică. Acum, bea câteodată din acelaşi pahar cu Otto, foloseşte acelaşi burete sau mănâncă din aceeaşi farfurie.

La sanatoriu şi la cafenea au început să se organizeze seri de dans. Am văzut anunţul primei seri acum două zile, când ne făceam plimbarea de seară pe strada principală din sat. Am observat că Otto a privit îndelung afişul, pe gânduri, şi că Peter a băgat de seamă. Însă niciunul din ei nu a comentat nimic.

Ieri vremea a fost rece şi umedă. Otto ne-a propus să închiriem o barcă şi să pescuim pe lac. Peter s-a arătat încântat de idee şi a fost imediat de acord. Dar, după ce am stat trei sferturi de oră în burniţă fără să prindem nimic, s-a cam enervat. Vâslind spre mal, Otto ne-a tot împroşcat cu apă, la început pentru că nu se obişnuise cu vâslele, dar apoi ca să-l necăjească pe Peter. Peter s-a supărat foarte tare şi l-a înjurat pe Otto, care s-a îmbufnat.

După cină, Otto ne-a anunţat că merge să danseze la Kurhaus. Peter a primit vestea în tăcere, posomorât, iar colţurile gurii i s-au lăsat în jos. Otto, fie că nu-şi dădea seama de dezaprobarea lui Peter, fie că o ignora anume, a considerat chestiunea lămurită.

După plecarea lui Otto, eu şi Peter am stat în camera

22 Asta-i treaba! (germ.)

mea friguroasă, ascultând cum picăturile de ploaie lovesc în geam.

— Ştiam eu că nu poate dura, a zis Peter mohorât. Asta e doar începutul. O să vezi.

— Astea-s prostii, Peter. Începutul a ce? Mi se pare firesc ca Otto să aibă chef să danseze. Nu trebuie să fii aşa posesiv.

— Ştiu, ştiu. Sunt absurd, ca de obicei… însă ăsta e începutul…

Spre surprinderea mea, s-a dovedit că eu am avut dreptate. Otto s-a întors de la dans înainte de zece seara. Era dezamăgit. Nu erau decât câţiva oameni, iar orchestra era jalnică.

— Nu mă mai duc, a adăugat el, zâmbind uşor. O să stau în fiecare seară cu tine şi cu Christoph. Ne distrăm mai bine toţi trei, nu-i aşa?

Ieri dimineaţă, pe când stăteam în fortăreaţa noastră de pe plajă, un omuleţ cu ochi albaştri mici, ca de viezure, şi cu mustăcioară a venit la noi şi ne-a propus să ne jucăm cu mingea. Otto, întotdeauna plin de entuziasm faţă de străini, a acceptat imediat, aşa că eu şi Peter n-aveam de ales: ori ne dovedeam nepoliticoşi, ori luam parte la partidă.

După ce ni s-a prezentat şi am aflat că e chirurg la un spital din Berlin, omuleţul a preluat conducerea, arătându-ne unde trebuie să stăm. Era foarte autoritar – mă trimitea imediat la locul meu dacă încercam să mă apropii un pic, ca să nu am de aruncat mingea prea departe.

Apoi s-a dovedit că Peter arunca greşit: micuţul medic a întrerupt scurt jocul pentru a-i demonstra cum se făcea corect mişcarea. La început Peter s-a amuzat, însă pe urmă s-a enervat. I-a răspuns cu multă brutalitate, dar doctorul avea o piele groasă.

— Aveţi o poziţie prea rigidă, îi explică el zâmbitor. Şi este greşit. Încercaţi din nou, iar eu am să ţin mâna pe

omoplatul dumneavoastră, să văd dacă vă relaxaţi cu adevărat... Nu. Nici acum n-a fost bine!

Părea încântat, de parcă nereuşita lui Peter ar fi însemnat triumful metodei lui explicative. Privirea i s-a întâlnit cu a lui Otto, care a rânjit aprobator.

Întâlnirea noastră cu medicul berlinez l-a indispus pe Peter pentru tot restul zilei. Vrând să-l sâcâie în continuare, Otto s-a prefăcut că-i plăcuse doctorul foarte mult:

— Ăsta e genul de individ cu care mi-ar plăcea să fiu prieten, spunea el cu un zâmbet sfidător. Sportiv adevărat! Ar trebui să faci şi tu sport, Peter! Dacă vrei să ai o ţinută ca el!

Într-o altă stare de spirit, o asemenea remarcă l-ar fi făcut poate pe Peter să zâmbească. Dar, în starea în care era, s-a supărat:

— Mai bine du-te la doctorul tău chiar acum, dacă-l iubeşti atât de mult!

— Nu m-a chemat încă, rânji Otto provocator.

Ieri-seară s-a dus să danseze din nou la sanatoriu şi nu s-a întors până târziu de tot.

Acum sunt mulţi vilegiaturişti în sat. Plaja de lângă dig, cu toată mulţimea ei de steguleţe, începe să arate ca o tabără militară din Evul Mediu. Fiecare familie are propriul ei scaun uriaş din nuiele şi fiecare scaun arborează câte un steguleţ. Sunt steaguri ale oraşelor germane – Hamburg, Hanovra, Dresda, Rostock şi Berlin, alături de culorile naţionale, republicane şi naziste. Fiecare scaun e înconjurat de un mic brâu de nisip, pe care ocupanţii au scris din conuri de brad: *Waldesruh*[23]*, Familie Walter, Stahihelm*[24]*, Heil Hitler!* Multe din aceste fortăreţe

23 Liniştea pădurii (germ.).

24 „Casca de Oţel“ organizaţie militaristă înfiinţată în 1918 la Magdeburg, pentru înfrângerea revoluţiei germane de după Primul Război Mondial. Organizaţia a conlucrat îndeaproape cu

sunt de asemenea împodobite cu zvastica nazistă. Mai deunăzi, dimineaţa, am văzut un copilaş de vreo cinci ani, gol-goluţ, mărşăluind de unul singur cu un steguleţ cu zvastică pe umăr şi cântând *Deutsebland über alles.* Micuţul doctor aproape că înfloreşte în această atmosferă. Dimineaţă de dimineaţă se prezintă la fortăreaţa noastră, cu o vizită de misionariat.

— Zău că ar trebui să veniţi pe cealaltă plajă, ne spune el. E mult mai plăcut acolo. Şi vă prezint şi unor fete drăguţe. Tinerii de aici sunt absolut superbi! Ca medic, o spun în cunoştinţă de cauză. Deunăzi am fost la Hiddensee. Numai evrei! E o plăcere să te întorci aici, să vezi iarăşi figuri de nordici adevăraţi.

— Hai să mergem pe cealaltă plajă, a fost de părere Otto. E aşa o plictiseală aici. Nu e nimeni interesant.

— Poţi să te duci, dacă vrei, i-a replicat Peter cu sarcasm. Eu mă tem să nu arăt cam deplasat acolo, fiindcă o bunică de-a mea avea ceva sânge spaniol.

Dar micul doctor nu voia să ne dea pace. Reticenţa noastră şi neplăcerea mai mult sau mai puţin manifestă păreau să-l fascineze. Otto ne trădează mereu în faţa lui. Într-o zi, pe când doctorul ne vorbea entuziast de Hitler, i-a spus:

— Lui Christoph n-are rost să-i povestiţi aşa ceva, Herr Doktor. El este comunist!

Ceea ce a părut să-l încânte de-a dreptul pe medic. Ochii săi gri vicleni sclipiră a triumf. Şi-a lăsat mâna cu afecţiune pe umărul meu.

— *Nu se poate* să fiţi comunist! *Nu se poate!*

— De ce nu se poate? l-am întrebat cu răceală, îndepărtându-mă câţiva paşi, căci îmi repugnă atingerea lui.

— Pentru că nu există noţiunea de comunism. E numai o halucinaţie. O boală mintală. Oamenii doar îşi închipuie că sunt comunişti. Şi de fapt nu sunt.

---

mişcarea fascistă, fiind absorbită în SA după 1933.

— Atunci ce sunt?

Dar el nu mă urmărea. Mă fixă cu zâmbetul său triumfător, viclean.

— Acum cinci ani gândeam şi eu ca dumneavoastră. Dar munca mea la clinică m-a convins între timp că acest aşa-zis comunism nu este decât o halucinaţie. Oamenii au nevoie de disciplină, de autocontrol. V-o spun acum ca medic. O ştiu din propria mea experienţă.

Azi-dimineaţă eram toţi trei în camera mea, gata să plecăm la scăldat. Atmosfera era încărcată, pentru că Peter şi Otto mai continuau încă o ceartă măruntă, pe care o începuseră înainte de micul dejun, în camera lor. Eu întorceam încet paginile unei cărţi, neacordându-le nicio atenţie. Deodată Peter l-a plesnit cu putere pe Otto peste obraji. Pe loc sau şi repezit unul la altul şi au început, încleştaţi, să se lupte, răsturnând scaunele din calea lor. Îi priveam, ferindu-mă de ei cât puteam, de teamă să nu mă lovească. Erau caraghioşi, dar în acelaşi timp şi respingători, căci furia îi desfigurase, făcându-i să-mi apară urâţi şi străini. Curând Otto l-a pus pe Peter la pământ, răsucindu-i braţul la spate. „Te-ai săturat? Ţi-ajunge?”, îl întreba el fără încetare. Râjea: în acea clipă era de-a dreptul hidos, cu trăsăturile deformate de răutate. Ştiam că Otto se bucura că eram eu de faţă, fiindcă prezenţa mea sporea umilinţa lui Peter. Aşa că am râs, ca şi cum totul ar fi fost o glumă şi am ieşit. Am mers prin pădure în direcţia Baabe şi am intrat în mare în dreptul unei plaje îndepărtate. Nu doream să-i mai văd timp de câteva ore bune.

Dacă Otto vrea să-l umilească pe Peter, în felul său şi Peter ţine neapărat să-l umilească pe Otto. Vrea să-l oblige să se supună în faţa voinţei lui, iar Otto refuză în mod instinctiv. Otto este de un egoism direct şi sănătos, ca de animal. Dacă sunt două scaune în cameră, îl alege fără ezitare pe cel mai confortabil, pentru că niciodată nu-i

trece prin minte să se gândească la confortul lui Peter. Egoismul lui Peter e mult mai puţin onest, dar mai civilizat – şi mai pervers. Dacă ştii cum să-l iei, e-n stare de orice sacrificiu, oricât de absurd şi inutil. Însă când Otto îşi însuşeşte cel mai bun scaun ca printr-un drept al său incontestabil, Peter o ia ca pe o provocare pe care nu îndrăzneşte s-o refuze. Cred că – date fiind naturile lor opuse – situaţia este fără ieşire. Peter nu poate decât să lupte spre a dobândi supunerea lui Otto. Dacă va înceta nu va însemna decât că şi-a pierdut complet interesul faţă de el.

Elementul distructiv din relaţia lor e plictiseala. E absolut normal ca Peter să se simtă adesea plictisit de Otto – căci nu prea au vreun interes comun – dar, din motive sentimentale, el n-o va recunoaşte niciodată. Când Otto, care n-are asemenea motive de prefăcătorie, spune de-a dreptul: „E plicticos aici!” Peter clipeşte des şi arată îndurerat. Cu toate acestea, Otto se plictiseşte de fapt mult mai puţin decât se plictiseşte Peter; îi place compania lui Peter şi-i bucuros să fie cu el aproape toată ziua. Adeseori, când Otto vorbeşte aiurea timp de o oră, simt că Peter îşi doreşte ca prietenul lui să tacă şi să ne lase în pace. Dar, pentru el, să recunoască aşa ceva ar fi o înfrângere totală, aşa că râde şi îşi freacă mâinile, făcându-mă complice la tentativa sa de simulare a interesului pentru cele spuse de Otto.

Pe drumul de întoarcere, prin pădure, l-am văzut pe doctoraşul cel blond şi viclean venindu-mi în întâmpinare. Era prea târziu ca să mă mai întorc. I-am urat „Bună dimineaţa” cât mai amabil şi rece cu putinţă. Doctorul era echipat în chiloţi de sport şi maiou; mi-a explicat că tocmai făcea un *Waldiauf*[25].

— Dar acum cred că am să mă întorc, a adăugat el. Nu vreţi să alergaţi puţin cu mine?

---

25 Alergare prin pădure (germ.).

— Mă tem că nu pot, i-am spus grăbit. Mi-am sucit ieri glezna.

Îmi venea să-mi trag palme de necaz la vederea licărului de triumf din ochii lui.

— A, v-aţi luxat glezna? Vă rog, daţi-mi voie să văd! (M-am supus în scârbă atingerii degetelor lui neliniştite.) Dar nu e nimic, vă asigur. N-aveţi niciun motiv să fiţi îngrijorat.

După ce am pornit împreună pe potecă, doctorul a început să mă chestioneze despre Peter şi Otto, răsucindu-şi gâtul în sus pentru a mă privi ori de câte ori îmi punea vreo întrebare cu glasul său precis, scormonitor. Era aproape mistuit de curiozitate.

— Munca mea la clinică m-a învăţat că n-are niciun rost să-ncerci să salvezi acest tip de tânăr. Prietenul dumneavoastră e foarte generos şi bine intenţionat, însă face o mare greşeală. Tinerii de teapa lui recidivează mereu. Din punct de vedere ştiinţific, mie mi se pare extrem de interesant.

Şi, ca şi cum s-ar fi pregătit să rostească un lucru senzaţional, doctorul se opri brusc în mijlocul potecii, tăcu o clipă spre a-mi ascuţi atenţia şi proclamă zâmbind:

— Are un chip de criminal!

— Şi credeţi că oamenii cu chipuri de criminali chiar trebuie lăsaţi să devină criminali?

— Bineînţeles că nu. Eu cred în disciplină. Băieţii aceştia ar trebui băgaţi în lagăre de muncă.

— Şi ce vă gândiţi să faceţi cu ei după ce i-aţi băgat în lagăr? spuneaţi că oricum tot nu se pot schimba, aşa că îmi închipui că i-aţi ţine închişi tot restul vieţii lor.

Doctorul râse încântat, ca şi cum aş fi spus o glumă care-l viza direct, dar pe care era în stare totuşi s-o aprecieze. Îşi puse mâna pe braţul meu:

— Sunteţi un idealist! Să nu vă imaginaţi că nu vă înţeleg punctul de vedere. Dar el este neştiinţific, absolut neştiinţific. Dumneavoastră şi prietenul dumneavoastră nu-

i înţelegeţi pe tinerii de felul lui Otto. Eu îi înţeleg. Săptămânal vin câte doi-trei astfel de băieţi la mine la clinică şi trebuie să-i operez fie de adenoide, fie de mastoide, fie de amigdale purulente. Aşa că, vedeţi dumneavoastră, îi cunosc ca pe buzunarul meu.

— Eu cred că ar fi mai potrivit să spuneţi că le cunoaşteţi gâtul şi urechile.

Probabil însă că germana mea nu era îndeajuns de complexă ca să redea sensul exact al ultimei remarci. În orice caz, doctoraşul a ignorat-o complet.

— Cunosc foarte bine tinerii de teapa lui, a repetat el. Sunt răi şi degeneraţi. Cu băieţii de genul acesta nu mai este nimic de făcut. Amigdalele lor sunt aproape fără excepţie bolnave.

Peter şi Otto se ciondănesc mereu, dar n-aş putea totuşi spune că viaţa alături de ei e foarte neplăcută. În clipa de faţă sunt foarte absorbit de noul meu roman. Ca să mă pot gândi la el, fac lungi plimbări de unul singur. De fapt, caut tot mai des pretexte pentru a-i lăsa în voia lor; e un gest egoist, căci, dacă sunt cu ei, le pot înăbuşi în faşă certurile schimbând subiectul sau făcând vreo glumă. Lui Peter, ştiu, nu-i plac dezertările mele. „Eşti un ascet, mi-a spus el mai deunăzi înciudat, mereu îţi place să te retragi în contemplaţiile tale”. Odată, pe când stăteam la o cafenea de lângă dig şi ascultam cum cântă orchestra, Peter şi Otto au trecut prin dreptul meu. „Vasăzică aici te ascundeai!” a exclamat Peter. Mi-am dat seama că, în acel moment, mă antipatiza profund.

Într-o seară ne plimbam toţi trei pe strada principală, înţesată de vilegiaturişti, când Otto i-a spus lui Peter, cu un zâmbet cât se poate de provocator:

— De ce-i nevoie să te uiţi mereu unde mă uit eu?

Era o observaţie justă, căci, de câte ori Otto întorcea capul după vreo fată, ochii lui Peter îi urmăreau privirea cu o gelozie instinctivă. Am trecut pe lângă vitrina atelierului

de fotografie, în care, zi de zi, erau expuse ultimele grupuri de turişti pozaţi de fotografii de pe plajă. Otto s-a oprit să studieze cu mare atenţie o fotografie anume, ca şi cum subiectul ei l-ar fi atras în mod deosebit. Am văzut cum buzele lui Peter se contractă. Încerca să se controleze, dar nu-şi putu înfrânge curiozitatea şi se opri şi el. Fotografia era a unui bărbat gras şi bătrân, cu barbă lungă şi care flutura un steguleţ al oraşului Berlin. Văzând că izbutise să-l atragă în cursă, Otto râse răutăcios.

În fiecare seară, după cină, Otto se duce să danseze la sanatoriu sau la cafeneaua de lângă lac. Nici măcar nu se mai osteneşte să-i ceară lui Peter permisiunea; şi-a impus deja dreptul de a-şi petrece serile singur. Eu şi cu Peter ne plimbăm prin sat. Ne rezemăm, tăcuţi, pe gânduri, de balustrada digului şi privim la salba ieftină a luminilor de la sanatoriu, reflectate în apa neagră de sub noi. Câteodată mergem la cafeneaua bavareză, iar Peter se îmbată criţă; gura lui severă şi puritană se contractă uşor a scârbă ori de câte ori duce la buze paharul. Eu nu spun nimic. Ar fi oricum prea multe de spus. Ştiu bine că Peter ar vrea să fac vreun comentariu critic la adresa lui Otto, să-i ofer o scuză ca să-şi exprime resentimentele. Eu însă tac şi bem împreună – schimbând câteva remarci despre cărţi, concerte sau piese de teatru. Târziu, când ne întoarcem acasă, paşii lui Peter se lungesc treptat până ce, în momentul când intrăm în vilă, mă părăseşte brusc şi fuge în camera lui. Adeseori nici nu ne întoarcem până la douăsprezece şi jumătate sau unu fără un sfert, însă pe Otto nu-l găsim în pat decât arareori.

Alături de gară e un cămin de vacanţă pentru copiii din cartierele sărace ale Hamburgului. Otto a cunoscut o profesoară de la acest cămin şi acum merg împreună să danseze aproape în fiecare seară. Uneori fata, cu mica ei trupă de copii, trece prin dreptul casei noastre. Copiii îşi ridică privirile şi, dacă Otto este la fereastră, se amuză pe

seama lui, făcând glume precoce. O trag şi o ciupesc de braţ pe profesoară până ce reuşesc s-o convingă să se uite şi ea în sus.

În asemenea ocazii, fata zâmbeşte sfios şi îi aruncă lui Otto câte o privire scurtă pe sub genele-i lungi, în timp ce, urmărindu-i de după perdele, Peter scrâşneşte înciudat printre dinţi: „Căţeaua… căţeaua, căţeaua…” Această formă de persecuţie îl irită mai mult decât prietenia în sine. De câte ori ne plimbăm prin pădure, copiii par să ne aţină calea. Merg doi câte doi, cu cântec – doar cântece despre patria-mamă iar glasurile lor subţiri sunt ca un ciripit de păsări. Îi auzim de departe venind şi suntem nevoiţi s-o apucăm în grabă în direcţia opusă.

După ce Peter a făcut o scenă, Otto i-a spus prietenei sale să nu-şi mai aducă alaiul de copii prin faţa casei noastre. Acum însă au început să vină pe plaja aleasă de noi, nu departe de fortăreaţă. În prima zi când au apărut, Otto şi-a întors privirile întruna spre ei. Peter, desigur, a observat şi n-a mai ieşit din muţenia lui ursuză.

— Dar ce s-a-ntâmplat cu tine astăzi, Peter? l-a întrebat Otto la un moment dat. De ce eşti aşa urâcios cu mine?

— Urâcios? *Cu tine?* râse sarcastic Peter.

— Ei, foarte bine atunci. (Otto sări în picioare.) Văd că n-ai chef de prezenţa mea.

Şi, trecând peste zidul fortăreţei noastre, începu să alerge cu multă graţie peste plajă spre profesoară şi copiii ei, punându-şi în valoare silueta sa de sportiv.

Ieri-seară a fost gală de dans la sanatoriu. Într-un acces de neobişnuită generozitate, Otto i-a promis lui Peter să nu întârzie peste ora unu fără un sfert şi Peter s-a aşezat să-l aştepte cu o carte în mână. Cum nu eram obosit şi voiam să termin un capitol, i-am propus să vină în camera mea, să aştepte acolo.

Eu scriam. Peter citea. Orele treceau încet. La un

moment dat, am privit la ceas şi am constatat că era două şi un sfert. Peter aţipise în fotoliul lui. Chiar în clipa când mă gândeam cum e mai bine, să-l trezesc sau nu, l-am auzit pe Otto urcând pe scări. Avea paşii nesiguri, ca de om beat. Negăsind pe nimeni în camera lui, a trântit uşa mea de perete, iar Peter s-a trezit speriat.

Otto stătea rezemat de cadrul uşii. Mi-a adresat un salut de beţiv.

— Şi în toată vremea asta ai citit? l-a întrebat pe Peter.

— Da, îi răspunse Peter pe un ton stăpânit.

— De ce? spuse Otto cu un zâmbet prostesc.

— Pentru că nu am putut dormi.

— Şi de ce n-ai putut dormi?

— Ştii foarte bine, zise Peter, abia descleştându-şi buzele.

Otto căscă lung, cu o nepăsare jignitoare.

— Ba nu ştiu şi nici nu-mi pasă… Îţi place să faci mereu atâta caz!

Peter sări ca ars.

— Eşti un porc! strigă el plesnindu-l pe Otto cu dosul palmei.

Otto nici măcar nu schiţă vreun gest de apărare. În schimb, ochii săi mici şi senini îi aruncară lui Peter o privire plină de ură.

— Bine! spuse el pe un ton aproape grav. Mâine mă-ntorc la Berlin.

Şi se răsuci nesigur pe călcâie.

— Otto, vino aici, strigă Peter. (încă o clipă şi ar fi izbucnit în lacrimi din cauza furiei neputincioase. Îl urmă pe Otto în coridor.) Vino aici, spuse el din nou, pe un ton aspru, poruncitor.

— Lasă-mă-n pace, îi aruncă Otto complet absent. M-am săturat de tine. Vreau să dorm. Mâine mă-ntorc la Berlin.

Azi-dimineaţă, totuşi, s-au împăcat – dar cu un preţ.

Căinţa lui Otto a luat forma unei izbucniri de duioşie faţă de familia lui:

— Eu m-am distrat aici şi nu m-am gândit la ei nici măcar o dată… Săraca mama, trage ca la jug… ea, care-i atât de bolnavă… Plămânii… Hai să-i trimitem nişte bani, Peter! Hai să-i trimitem cincizeci de mărci…

Dar generozitatea i-a amintit lui Otto de propriile-i nevoi. Pe lângă banii pentru doamna Nowak, Peter a fost convins să comande pentru prietenul său un costum nou-nouţ, care urma să coste o sută optzeci de mărci, precum şi o pereche de pantofi, un halat de casă şi o pălărie.

În schimbul acestor cheltuieli, Otto s-a oferit să rupă relaţiile cu mica profesoară. (Abia acum descoperim că, oricum, fata urma să plece chiar a doua zi.) După cină a apărut, plimbându-se în sus şi-n jos prin faţa casei noastre.

— Las-o să aştepte până-i trece cheful, declară sus şi tare Otto. Eu nu mai cobor la ea.

Nerăbdătoare, fata începu curând să fluiere, ceea ce-i provocă lui Otto o criză euforică. Deschizând larg fereastra, începu să ţopăie în faţa ei, agitându-şi braţele şi făcând scălâmbăieli hidoase către profesoara care rămăsese ca paralizată de uimire la vederea acestei exhibiţii absurde.

— Du-te de-aici! îi striga Otto. Pleacă odată!

Fata se întoarse şi se îndepărtă încet, demnă de milă, prin înserarea ce se cobora.

— Puteai să-ţi iei măcar la revedere, îi spuse Peter, căruia-i dădea mâna acum să fie mărinimos, dacă-şi vedea alungat duşmanul.

Dar Otto nici nu voia să audă.

— Ce nevoie avem noi de fetele astea nenorocite? În fiecare seară veneau la mine şi mă tot băteau la cap să dansez cu ele… Şi tu ştii cum sunt eu, Peter, mă las atât de uşor convins… A fost urât din partea mea să te las singur, dar crezi că aveam de ales? Zău, numai din vina lor…

Traiul nostru comun a intrat acum într-o nouă fază. Promisiunile lui Otto au avut o viaţă foarte scurtă. Peter şi cu mine rămânem cea mai mare parte a timpului în doi. Micuţa profesoară a plecat şi, odată cu ea, a dispărut şi interesul lui Otto de a mai înota cu noi la fortăreaţă. Acum se duce în fiecare dimineaţă pe plaja de lângă dig, unde flirtează şi joacă mingea cu partenerele lui de dans din seara precedentă. A dispărut şi doctoraşul blond, aşa că eu şi cu Peter suntem iarăşi liberi să stăm tolăniţi la soare în modul cel mai puţin atletic cu putinţă.

După mesele de seară începe ritualul pregătirilor lui Otto pentru dans. Din camera mea, aud pe culoar paşii elastici şi uşori ai lui Peter, căci acum e momentul când se simte complet scutit de obligaţia de a arăta vreun interes pentru activităţile lui Otto. Când îl aud bătând la uşa mea, închid pe dată cartea. Am fost mai devreme în sat şi am cumpărat o jumătate de lichior de mentă. Peter îşi ia la revedere de la Otto, nutrind încă speranţă deşartă că poate va fi şi el o dată punctual:

— Atunci până la douăşpe jumate…

— Până la unu, se tocmeşte Otto.

— Bine, îi concede Peter. Până la unu. Dar să nu întârzii.

— Nu, Peter, nu întârzii.

Când deschidem poarta grădinii şi traversăm strada către pădure, Otto ne face cu mâna de la balcon. Eu trebuie să bag de seamă să ascund lichiorul de mentă sub haină, ca nu cumva să-l vadă. Râzând amândoi vinovaţi, o luăm prin pădure spre Baabe. Ne petrecem serile mereu la Baabe. Ne place mai mult decât în satul nostru. Singura lui stradă mare şi nisipoasă, mărginită de case scunde, pierdute printre pini, are un aer romantic, colonial; e ca o adunătură de colibe pierdută în străfundul pădurii, unde oamenii vin după o mină de aur inexistentă şi eşuează acolo pentru tot restul vieţii lor.

În restaurantul micuţ de-aici mâncăm fragi cu frişcă

şi discutăm cu un chelner tânăr. Acesta urăşte Germania şi ar vrea să plece în America. *„Hier ist nichts los.”*[26] În timpul verii nu are niciun minut liber, în schimb iernile nu câştigă nimic. Majoritatea băieţilor din Baabe sunt nazişti. Doi dintre ei mai vin pe la restaurant şi purtăm discuţii politice nu foarte aprinse. Ne povestesc despre instrucţia şi jocurile lor militare.

— Voi vă pregătiţi de război, le spune Peter indignat.

Deşi nu-l interesează câtuşi de puţin politica, în asemenea ocazii se înfierbântă peste măsură.

— Scuzaţi-mă, îl contrazice unul din băieţi, aici greşiţi. Führerul nu vrea război. Programul nostru doreşte pacea, dar o pace onorabilă. Ce-i drept… adaugă el nostalgic, luminându-se tot la faţă, războiul poate fi un lucru minunat, nici nu vă închipuiţi! Să ne gândim la vechii greci!

— Vechii greci, intervin eu, nu foloseau gazele toxice.

Băieţii reacţionează ironic la acest subterfugiu. Unul din ei răspunde suficient:

— Nu e decât un aspect pur tehnic.

La zece jumătate coborâm şi noi, odată cu majoritatea populaţiei, până la gară, să asistăm la sosirea ultimului tren. De obicei e gol. Se face nevăzut cu un clămpănit de osii prin pădurea sumbră, şuierând de câteva ori strident. În fine, se face destul de târziu ca să pornim spre casă. Peste câmpie se vede intrarea iluminată a cafenelei de lângă lac, unde se duce Otto să danseze.

— Focurile iadului strălucesc puternic astă-seară, îi place lui Peter să spună.

Gelozia extremă îi dă insomnii. A început să ia somnifere, dar recunoaşte că nu-şi fac efectul decât arareori. Cel mult a doua zi, după micul dejun, se simte ca drogat şi adesea doarme o oră-două în fortăreaţa noastră de nisip de pe malul mării.

---

26 Aici nu se-ntâmplă nimic (germ.).

Azi-dimineaţă vremea era închisă şi rece, iar marea – cenuşie. Eu şi Peter am luat o barcă, am tras la rame până dincolo de dig, apoi ne-am lăsat în voia curentului slab, ce ne ducea uşor către larg, în derivă. Peter şi-a aprins o ţigară. Deodată a izbucnit:

— Mă-ntreb cât mai poate dura situaţia asta…

— Cred că atâta timp cât o vei accepta.

— Aşa-i… S-ar părea că am ajuns într-un fel de fundătură, nu? Şi nu văd ce ne-ar putea face să nu ne mai purtăm unul cu altul ca acum… Făcu o pauză, apoi adăugă: în afara cazului în care nu-i mai dau niciun ban.

— Ce crezi că s-ar întâmpla dacă ai face asta?

Peter vâsli uşor cu degetele prin apă.

— M-ar părăsi.

Barca luneca în derivă de câteva minute bune. L-am întrebat:

— Tu crezi că nu-i pasă de tine? Deloc?

— La început i-a păsat, poate… Dar acum nu. Nu mai contează decât banii mei.

— Dar ţie-ţi mai pasă de el?

— Nu… adică nu ştiu. Poate… Uneori îl urăsc, dacă şi ăsta e un semn că-ţi pasă de cineva.

— S-ar putea.

A urmat o pauză prelungă. Peter şi-a şters cu batista mâna udă. Gura îi tremura nervos.

— Ei, spuse el în cele din urmă, tu ce mă sfătuieşti să fac?

— Dar tu ce-ai vrea să faci?

Buzele lui Peter schiţară o grimasă.

— Cred, foarte serios, că vreau să-l părăsesc.

— Atunci părăseşte-l!

— Aşa, deodată?

— Cu cât mai repede, cu atât mai bine. Fă-i un cadou frumos şi trimite-l urgent la Berlin. Chiar azi după-amiază.

Peter clătina din cap zâmbind cu tristeţe:

— Nu pot.

Urmă altă pauză lungă, după care Peter vorbi din nou:

— Îmi pare rău, Christopher… Ai perfectă dreptate, ştiu. În locul tău, şi eu aş spune la fel… Dar nu pot. Lucrurile trebuie să continue aşa – până se va ajunge la un deznodământ. Mult nu mai poate dura, oricum… Ah, ştiu că sunt un om foarte slab…

— Nu-i nevoie să mi te scuzi mie, am zâmbit încercând să-mi ascund uşoara iritare. Nu sunt psihanalistul tău!

Apoi am apucat lopeţile şi am început să vâslesc spre mal. Când am ajuns în dreptul digului, Peter a-spus:

— Acum îmi vine să râd dar, când l-am cunoscut pe Otto, am fost convins că o să putem trăi împreună tot restul vieţii noastre.

— Doamne Dumnezeule!

Imaginea unei vieţi petrecute în preajma lui Otto mi se părea ca un infern ridicol. Am râs. Peter râdea şi el, frângându-şi mâinile încleştate între genunchi. Din roz chipul lui se făcu roşu, din roşu – purpuriu. Venele i se umflaseră. Când am sărit pe mal, încă râdeam amândoi cu poftă.

Proprietarul ne aştepta în grădină.

— Ce păcat! exclamă el. Domnii sosesc prea târziu! Ne arătă cu mâna peste câmpuri, în direcţia lacului, unde, pe după şirul de plopi, se vedea ridicându-se un fuior de fum de la trenuleţul ce tocmai ieşea din gară. Prietenul dumneavoastră a fost nevoit să plece de urgenţă la Berlin, pentru chestiuni ce nu suferă amânare. A sperat că domnii vor sosi la timp ca să-şi ia rămas-bun de la dumnealui. Ce păcat!

Eu şi Peter am urcat în fugă scările. În camera lui domnea o harababură de nedescris – toate sertarele şi dulapurile erau desfăcute. În mijlocul mesei, proptit de un vas, un bilet cu caligrafia înghesuită şi neglijentă a lui

Otto:

„Dragă Peter. Te rog să mă ierţi, nu mai puteam suporta să stau aici, aşa că mă întorc la mine acasă.

Cu drag, Otto.

Nu fi supărat”.

(Am remarcat că biletul era scris pe pagina de titlu a uneia dintre cărţile de psihologie ale lui Peter, *Dincolo de principiul plăcerii.)*

— Mda!

Gura lui Peter a început să tremure. L-am privit încordat, aşteptându-mă la o izbucnire de violenţă, dar el părea relativ calm. După o clipă, s-a dus la dulap şi a început să caute prin sertare.

N-a luat prea mult, mă anunţă el la sfârşitul cercetării. Doar câteva cravate, trei cămăşi – noroc că nu purtăm acelaşi număr la pantofi! – şi, să vedem… vreo două sute de mărci… Peter începu să râdă cam isteric: A fost destul de modest!

— Crezi că s-a hotărât să plece aşa, din senin? l-am întrebat eu mai mult ca să nu tac.

— Probabil că da. I-ar sta în fire… Şi, dacă mă gândesc mai bine, i-am spus că o să ieşim în dimineaţa asta cu barca în larg, iar el m-a întrebat dacă lipsim mai mult…

— Aha, înţeleg…

M-am aşezat pe patul lui Peter, gândindu-mă, în chip destul de straniu, că, măcar o dată, Otto făcuse un gest ce-mi inspira un anumit respect.

Buna dispoziţie isterică a lui Peter a durat tot restul dimineţii; la prânz era însă trist şi nu mai scotea nici măcar o vorbă.

— Mă duc să-mi fac bagajul, mi-a spus la sfârşitul mesei.

— Te-ai hotărât să pleci şi tu?

— Bineînţeles.

— Tot la Berlin?

— Nu, Christopher, zâmbi el. Nu fi îngrijorat. Plec în Anglia…

— A…

— E un tren cu care ajung la noapte până la Hamburg. De-acolo cred că am să plec direct… Simt că nu trebuie să mă opresc până ce nu ies din ţara asta blestemată…

Ce-ar mai fi fost de spus? L-am ajutat să-şi facă bagajele în tăcere. Când îşi punea oglinda de bărbierit în valiză, m-a întrebat:

— Ţii minte cum a spart-o Otto odată când a stat în cap?

— Da.

Cu valizele pline, Peter a ieşit pe balcon.

— Cred că o să ai un cor de fluierături diseară, mi-a spus.

Am zâmbit.

— O să fiu nevoit să cobor să le consolez.

— Da. N-ai ce face!

L-am însoţit la gară. Din fericire, mecanicul locomotivei era grăbit şi trenul n-a stat decât câteva minute.

— Şi ce-ai să faci când o să ajungi la Londra? l-am întrebat.

Colţurile gurii i s-au lăsat în jos; mi-a zâmbit cu un fel de rânjet strâmb:

— O să-mi caut alt psihanalist, aşa cred.

— Bine, dar să te tocmeşti la preţ!

— De acord.

Când trenul s-a pus în mişcare, mi-a făcut semn cu mâna:

— La revedere, Christopher. Şi-ţi mulţumesc pentru sprijinul tău moral!

Nu mi-a sugerat nici măcar o dată să-i scriu sau să-l

mai vizitez acasă. Bănuiesc că doreşte să uite acest loc şi pe oricine a fost cumva legat de el. Nu-l pot condamna pentru asta.

Abia astă-seară, dând paginile unei cărţi pe care o citeam, am găsit un alt bilet scris de Otto şi strecurat în ea.

„Te rog, Christopher dragă, nu fi şi tu supărat pe mine, doar nu eşti tâmpit ca Peter. Când o să te întorci la Berlin o să trec să te văd pentru că ştiu unde locuieşti; ţi-am văzut adresa pe una din scrisori şi atunci o să putem sta amândoi de vorbă în linişte şi pace.

Al tău sincer prieten.

Otto”.

Atunci mi-a trecut prin minte că de băiatul ăsta nu se putea scăpa aşa, cu una, cu două.

De fapt, acum plec şi eu la Berlin, probabil mâine, sau poate poimâine. Mă gândisem să stau până la sfârşitul lui august, să-ncerc să-mi termin romanul, dar deodată locul acesta mi se pare pustiu. Resimt lipsa lui Peter şi a lui Otto, cu certurile lor de zi cu zi, mai mult decât mi-aş fi închipuit. Nici partenerele de dans ale lui Otto nu mai dau acum târcoale pe sub fereastra mea, după lăsarea întunericului.

Familia Nowak

Intrarea în Wassertorstrasse se făcea printr-o arcadă mare de piatră, o frântură din vechiul Berlin, pictată cu seceri şi ciocane şi zvastici naziste şi împestriţată cu afişe ferfeniţite, care anunţau diferite licitaţii sau crime. Era o stradă cu case înalte, sărăcăcioase, pavată cu piatră şi plină de copii care plângeau întruna. Tineri în pulovere de lână o străbăteau vijelios pe bicicletele lor de curse,

strigând după fetele care treceau cărând căni mari de lapte. Trotuarul era marcat pentru un fel de şotron numit Pământ – şi Cer. La capătul străzii se înălţa o biserică, asemenea unui instrument roşu, mare şi periculos de ascuţit.

Doamna Nowak în persoană mi-a deschis uşa. Arăta mult mai bolnavă ca ultima dată când o văzusem şi avea pungi vineţii sub ochi. Purta aceeaşi pălărie şi acelaşi pardesiu vechi, negru şi jerpelit. În prima clipă nu m-a recunoscut.

— Bună ziua, doamnă Nowak!

Expresia ei se schimbă din suspiciune scormonitoare într-un zâmbet luminos, timid, aproape feciorelnic, de bun venit:

— Vai, dumneavoastră eraţi, Herr Christoph! Dar intraţi, Herr Christoph! Intraţi şi luaţi loc!

— Mi se pare că tocmai voiaţi să ieşiţi, nu-i aşa?

— Nu, nu, Herr Christoph – abia m-am întors, chiar în clipa asta. (Şi-a şters în grabă mâinile de şorţ înainte de a-mi întinde mie dreapta.) Azi e una din zilele mele foarte pline. Şi nu termin până la două şi jumătate, de-aia şi masa e gata mai târziu.

S-a dat la o parte să-mi facă loc să intru. Am deschis uşa, dar, împingând-o, am atins mânerul tigăii de pe maşina de gătit, aflată chiar în spatele ei. În bucătărioara cea strâmtă abia dacă aveam loc amândoi. Un miros sufocant de cartofi prăjiţi în margarină ieftină umplea apartamentul.

— Intraţi şi luaţi loc, Herr Christoph, a repetat ea făcând grăbită onorurile casei. Îmi pare rău că e mare dezordine la noi. Vă rog să ne iertaţi. Eu trebuie să plec dis-de-dimineaţă şi Grete a mea e o mare puturoasă, deşi a împlinit deja doişpe ani. Nu reuşesc s-o conving să facă nimic dacă nu stau toată ziua cu gura pe ea.

Salonul avea un tavan înclinat, cu pete de igrasie. În încăpere erau o masă mare cu şase scaune, un bufet şi

două paturi duble. Erau atâtea mobile încât trebuia să te strecori printre ele, pieziş.

— Grete! strigă doamna Nowak. Unde eşti? Vino încoace imediat!

— E plecată, se auzi vocea lui Otto din camera vecină.

— Otto! Haide să vezi cine a venit!

— Nu pot acum. Repar gramofonul.

— Ce să spun, eşti tare ocupat! Vai, vai! Neisprăvitule! Frumos vorbeşti cu mama ta! Hai, ieşi odată din camera aia, n-auzi?

Se înfuriase instantaneu şi cu o violenţă uimitoare. Toată faţa ei părea formată numai din nasul ascuţit, mânios, inflamat. Tot corpul îi era scuturat de un tremur nervos.

— Nu face nimic, doamnă Nowak, am spus eu. Lăsaţi-l să vină când vrea el. Surpriza o să fie cu atât mai mare.

— Halal fiu mi-a fost dat să am! Păi să-mi vorbească el mie în felul ăsta?!

Îşi scosese pălăria şi acum descâlcea nişte pachete unsuroase dintr-o plasă:

— Of, Doamne Dumnezeule, făcea ea în continuare caz, mă-ntreb: şi fata asta pe unde-o fi umblând? Tot timpul pe stradă, tot timpul. Dacă nu i-aş fi spus de-o sută de ori… Dar copiii ăştia n-au niciun respect.

— Şi cum o mai duceţi cu plămânii, doamnă Nowak?

A oftat.

— Câteodată mi se pare că mai rău de-atât nici nu se poate. Am ca o arsură puternică uite-aici. Iar când termin cu treaba, mă simt atât de obosită, că nu-mi vine nici să mai mănânc. Şi cât mă supără şi bila… Doctorul nu e nici el prea mulţumit de mine. Vorbeşte mereu că ar vrea să mă trimită la un sanatoriu, dar ceva mai târziu, la iarnă. Ştiţi, am mai fost eu odată acolo. Dar atât de mulţi îşi aşteaptă rândul… Pe urmă şi apartamentul e aşa de umed pe vremea asta! Vedeţi ce pete avem pe tavan? Sunt zile când

trebuie să punem un lighean sub ele, să nu se facă baltă pe jos. Desigur că n-au dreptul să-nchirieze podurile astea pentru locuit în ele, serios. Până şi inspectorul a atras atenţia de-atâtea şi-atâtea ori. Dar ce să facem? Undeva tot trebuie să dormim. Am făcut cerere de transfer acum mai bine de un an şi ni se tot promite că se va rezolva. Dar mai sunt încă destui care stau mai prost ca noi, trebuie să recunosc... Soţul meu citea zilele trecute în ziar despre englezi şi despre lira lor sterlină. Cică scade întruna, aşa scria. Eu nu ştiu cum vine asta, că nu mă pricep. Dar sper că n-aţi pierdut ceva bani, Herr Christoph?

— De fapt, doamnă Nowak, şi ăsta e unul din motivele pentru care am trecut azi pe la dumneavoastră. M-am hotărât să mă mut într-o cameră ceva mai ieftină şi mă întrebam dacă nu există vreuna pe care să mi-o puteţi recomanda pe-aici, prin apropiere.

— Vai de mine, Herr Christoph, să ştiţi că îmi pare rău! Arăta sincer tulburată: Dar cum să locuiţi în cartierul ăsta – tocmai un gentleman ca dumneavoastră?! Nu, nu. Cred că nu se cuvine. În niciun caz.

— Eu nu sunt atât de pretenţios cum poate vă-nchipuiţi dumneavoastră. Nu vreau decât o cameră curată, liniştită şi care să nu coste mai mult de douăzeci de mărci pe lună. Poate să fie oricât de mică. Şi-aşa eu lipsesc aproape tot timpul de-acasă.

A clătinat din cap cu îndoială.

— Păi, să vedem, Herr Christoph, să ne gândim ce posibilităţi există...

— Mamă, încă nu-i gata masa? întrebă Otto apărând în pragul uşii doar în cămaşă. Că mor de foame!

— Cum vrei să fie gata când toată dimineaţa mi-o pierd robotind pentru voi, tăntălău mare şi leneş ce eşti! ţipă doamna Nowak strident, pe un ton extrem de ascuţit. Apoi, trecând fără niciun efort la tonul ei amabil, de gazdă, spuse: Nu vezi cine-a venit în vizită la noi?

— O, Christoph!

Ca de obicei, Otto a început pe loc să joace teatru. Figura lui se lumina încet de soarele unei fericiri totale. Făcuse gropiţe în obraji de zâmbet. S-a repezit la mine aruncându-şi un braţ pe după gâtul meu şi strângându-mi mâna:

— Christoph, bătrâne, unde te-ai ascuns în tot timpul ăsta? apoi vocea i-a devenit languroasă, plină de reproş: Ne-a fost atât de dor de tine! De ce n-ai mai trecut pe-aici să ne vezi?

— Herr Christoph e un domn foarte ocupat, a intervenit mustrătoare mama. Şi n-are timp să umble după un neisprăvit ca tine.

Otto zâmbi şi-mi făcu prietenos cu ochiul; apoi se întoarse reprobator spre doamna Nowak:

— Mamă, ce-i cu tine? îl laşi pe Christoph să stea aici fără să-i dai măcar o ceaşcă de cafea? O fi însetat, după atâtea scări!

— Mai bine spune, Otto, că *tu* eşti însetat, aşa-i? Nu, serios, nu vreau nimic, doamnă Nowak. Şi nici nu vreau să vă mai reţin de la pregătitul mesei… Ascultă, Otto, eşti amabil să vii cu mine puţin să mă ajuţi să-mi găsesc o gazdă? Tocmai îi spuneam mamei tale că am de gând să mă mut în cartierul vostru. O să bem amândoi o cafea afară.

— Cum, Christoph, vrei să locuieşti aici, în Hallesches Tor?! Otto începu să ţopăie de fericire: O, mamă, ce grozav! O, cât de bine-mi pare!

— Mai bine du-te şi dă o raită prin jur cu Herr Christoph, spuse doamna Nowak. Masa tot nu e gata încă vreo oră de-aici încolo. Acasă nu faci decât să mă-ncurci. Nu *dumneavoastră,* Herr Christoph, se poate? Vă întoarceţi să mâncaţi ceva cu noi, da?

— Nu, doamnă Nowak, sunteţi foarte drăguţă, însă mă tem că azi nu pot. Trebuie să mă-ntorc la mine acasă.

— Dă-mi doar o coajă de pâine, mamă, ca de plecare, se milogi Otto abject. Am burta atât de goală că mi se-

nvârte capul.

— Bine, bine, spuse doamna Nowak tăind o felie de pâine şi mai mult azvârlindu-i-o de supărare, dar pe urmă să nu vii diseară să ţipi la mine că nu e nimic în casa asta, că n-ai nici cu ce face un sandvici… La revedere, Herr Christoph. E foarte drăguţ din partea dumneavoastră că aţi trecut să ne vedeţi. Dacă vă hotărâţi să locuiţi în cartier, poate veniţi mai des pe la noi, deşi mă îndoiesc că o să găsiţi prea multe lucruri să vă placă. Aici nu e cum sunteţi dumneavoastră obişnuit…

În clipa când Otto se pregătea să iasă în urma mea, ea l-a chemat înapoi. I-am auzit certându-se; apoi uşa s-a închis. Am coborât cele cinci etaje încet, până am ajuns în curtea interioară. Aici era şi ud şi întunecos, cu toate că soarele răsărise de după un nor. Găleţi desfundate, roţi de cărucior şi bucăţi de carneră de bicicletă zăceau risipite care încotro întocmai ca obiectele căzute într-o fântână.

După un minut sau două a coborât şi Otto, sărind câte patru trepte.

— N-a vrut să te-ntrebe mama, îmi zise el gâfâind. Se temea că ai să te simţi jenat… Dar i-am spus că eu sunt sigur că ţi-ar plăcea să stai la noi, unde eşti liber să faci ce vrei şi unde ştii că totul este curat, mai degrabă decât într-o casă străină, cu ploşniţe şi cu gândaci… Hai, spune da, Christoph, te rog! Şi ce-o să ne mai distrăm! Tu şi cu mine o să dormim în camera din spate. Iei patul lui Lothar, că tot nu se supără. El o să doarmă în patul dublu, cu Grete… Şi dimineaţa poţi lenevi cât ai chef. Iar dacă vrei, ţi-aduc eu micul dejun… Ei, ce zici, eşti de acord, nu-i aşa?

Ce mai puteam să fac? Am fost de acord.

Prima mea seară în calitate de chiriaş al familiei Nowak a semănat cu o ceremonie. Când am sosit, cu cele două valize după mine, puţin după ora cinci, doamna Nowak era deja ocupată cu pregătitul cinei. Otto mi-a şoptit discret că o să avem tocană de rinichi, o delicatesă

făcută anume pentru acest prilej.

— Mi-e teamă că n-o să vă placă mâncarea noastră, mi-a spus doamna Nowak, după toate bunătăţile cu care aţi fost obişnuit. Dar o să ne dăm silinţa.

Era toată numai zâmbete şi aferată de emoţie. Am zâmbit şi eu, cât am putut mai bine, simţindu-mă stingherit şi nelalocul meu. Într-un târziu, m-am căţărat peste mobila din hol şi m-am aşezat în patul meu. N-aveam unde să-mi desfac bagajul şi nici unde să-mi atârn hainele. La masa din salon, Grete era ocupată cu cărţile ei de joc şi cu nişte abţibilduri. Era o fetiţă îndesată, în vârstă de doisprezece ani, drăguţă la modul siropos, cu umeri plinuţi şi poate puţin prea grasă. Prezenţa mea o făcea să fie foarte plină de sine. Se fâţâia, se sclifosea şi striga, cu o voce afectată, cântată, „matură”:

— Mămico! Vino să vezi ce flori frumoase!

— N-am timp şi de florile tale frumoase, exclamă într-un târziu doamna Nowak, exasperată. Am o fată cât un elefant, dar eu tot singură robotesc aici, ca o sclavă, pentru masa voastră!

— Aşa e, mamă! strigă Otto, băgându-se vesel în vorbă. Se întoarse apoi spre Grete ca un moralist indignat: De ce n-o ajuţi şi tu, asta aş vrea să ştiu? Că doar eşti destul de grasă. Toată ziua stai şi nu faci nimic. Ridică-te de pe scaun în clipa asta, auzi? Şi mai lasă odată cărţile alea împuţite, că ţi le arunc în foc cu mâna mea!

Cu o mână a apucat cărţile de joc, iar cu cealaltă a plesnit-o pe Grete peste faţă. Grete, pe care lovitura n-o durea, a scos pe dată un chiot puternic, teatral.

— Ah, Otto, ce m-ai *lovit*!

Şi şi-a acoperit faţa cu palmele, privind spre mine printre degetele răsfirate.

— *Nu vrei* să laşi copilul ăla-n pace? a strigat ascuţit doamna Nowak din bucătărie. Aş vrea să ştiu şi eu cine te crezi ca să vorbeşti de lene *tocmai* tu! Iar tu Grete, mai termină odată cu bocitul, că altfel îi spun lui Otto să te

bată ca lumea, să ai măcar motiv serios de plâns. Voi doi o să mă scoateţi din minţi.

— Vai, mamă! Otto veni fuga în bucătărie, o luă de mijloc şi începu s-o sărute: Biata mămică, biata mamiţică, biata mamiţicuţă, fredona el pe tonul celei mai extreme solicitudini batjocoritoare. Tu trebuie să munceşti atât de mult şi Otto e aşa ticălos cu tine. Dar nu dinadins, doar ştii şi tu – ci numai din prostie… Să-ţi aduc eu cărbunii mâine, mămico? Te-ai bucura?

— Dă-mi drumul, parşivule ce eşti! strigă doamna Nowak râzând şi zbătându-se să scape din strânsoarea lui. N-am eu nevoie de cuvinte siropoase şi ieftine! Că mult îţi mai pasă *ţie* de bătrâna ta mamă! Lasă-mă-n pace acum, să-mi văd de treabă!

— N-ar fi băiat rău Otto, s-a întors ea spre mine când a scăpat în fine de el, dar e tare zăpăcit. Exact opusul lui Lothar – ăsta zic şi eu copil model! Nu-i cade rangul să facă nicio muncă, indiferent ce-ar fi şi, când a reuşit să adune câţiva *Groschen,* în loc să cheltuie doar pentru el, vine direct la mine şi-mi spune: „Ia-i tu, mamă, şi du-te de-ţi cumpără o pereche de pâslari călduroşi pentru iarnă”.

Şi doamna Nowak ţinea mâna întinsă spre mine cu gestul omului care dă nişte bani cuiva. Întocmai ca şi Otto, avea obiceiul să interpreteze scena pe care o descria.

— Da, Lothar în sus, Lothar în jos, a întrerupt-o Otto supărat. De dimineaţa până seara Lothar. Da’ spune, mamă, alaltăieri cine ţi-a dat bancnota aia de douăzeci de mărci? Lothar nu-ţi poate câştiga atât nici într-o viaţă de om. Păi, dacă vorbeşti în felul ăsta, să nu te mai aştepţi că-ţi dau ceva nici dacă vii la mine în genunchi.

— Eşti şi măgar acum, se ambala ea într-o clipă. Nu ţi-e deloc ruşine să vorbeşti despre lucruri dintre-astea în faţa lui Herr Christoph? Să ştie dumnealui de unde aveai tu mărcile alea – şi o mulţime încă pe deasupra – i-ar fi şi scârbă să mai stea o clipă cu tine în aceeaşi casă. Şi pe bună dreptate! auzi la el tupeu – să spună că mi-a dat banii

ăia! Când ştii foarte bine că, dacă nu găsea taică-tău plicul…

— Aşa-i! strigă Otto schimonosindu-şi faţa ca o maimuţă şi începând să ţopăie în loc de enervare. Abia aşteptam să spui asta! Recunoaşte şi-n faţa lui Christoph că i-ai furat! Eşti o hoaţă! Asta eşti! Hoaţo!

— Otto, cum îndrăzneşti?!

Şi doamna Nowak, iute ca o zvârlugă, luă capacul unei cratiţe în mână. Eu m-am dat iute înapoi, să ies din raza ei de acţiune, dar m-am împiedicat de un scaun şi am căzut pe spate cât eram de lung. Grete scoase o exclamaţie afectată, de alarmă, dar şi de veselie. În aceeaşi clipă uşa apartamentului s-a deschis. Era domnul Nowak, care venea de la slujbă.

Domnul Nowak era un bărbat bondoc, dar puternic, cu mustăţi ascuţite, părul tuns perie şi sprâncene stufoase. A fotografiat întreaga scenă cu un mormăit prelung, ce aducea mai mult a râgâială. Părea să nu-şi dea seama ce se întâmplă de fapt; sau poate că-i era indiferent. Nici doamna Nowak nu îi oferea vreo lămurire. A atârnat tăcută capacul într-un cui. Grete a sărit de la locul ei, repezindu-se spre nou-venit cu braţele deschise.

— *Pappi! Pappi!*

Domnul Nowak îi zâmbi cu drag, arătând două sau trei cioturi de dinţi pătate de nicotină. Aplecându-se, a luat-o în braţe, cu grijă, agilitate şi o anumită curiozitate admirativă, ca pe o amforă de mare valoare. Profesia sa era cărător de mobilă. Apoi mi-a întins mie mâna – încet, pe îndelete, cu metodă şi nu din cale-afară de amabil.

— *Servus*, *Herr!*

— Tu nu te bucuri, *Pappi,* că a venit să stea la noi Herr Christoph? cânta întruna Grete, cocoţată pe umărul tatălui ei, cu acelaşi ton de melodie siropoasă; la care, ca şi cum ar fi primit o infuzie bruscă de energie, domnul Nowak începu să-mi scuture mâna iar, cu mult mai multă prietenie acum şi să mă bată pe spate:

— Dacă mă bucur? Păi cum să nu mă bucur?! Dădu el din cap plin de o vigoare entuziastă. *Englisch man? Anglais, eh!* Ha, ha. Păi nu? Vorbesc şi franceza, vezi? Am uitat mult acum. Ce-am reuşit să prind în război. Eu am fost pe frontul de vest – *Feldwebel*[27]*.* Vorbeam cu prizonierii. Băieţi buni. Ca şi noi…

— Tată, iar eşti băut! exclamă doamna Nowak cu scârbă. Ce idee o să-şi facă Herr Christoph despre tine?

— Lui Christoph nu-i pasă. Îţi pasă, Christoph? mă bătu domnul Nowak uşor pe umăr.

— Christoph i-ai spus? Bravo ţie! Frumos! Pentru tine-i *Herr* Christoph! Tu nu recunoşti un domn când stai în faţa lui?

— Aş prefera să-mi spuneţi Christoph, am intervenit eu.

— Aşa e, Christoph! Ai dreptate! Toţi suntem o apă şi-un pământ… *Argent, money* – totuna! Ha, ha!

Otto mă luă de braţ:

— Cum s-ar zice, de-acum eşti din familia noastră, Christoph!

Curând ne-am aşezat la o masă mare compusă din tocană de rinichi, pâine neagră, cartofi fierţi şi cafea de malţ. Pradă impulsului de a cheltui văzându-se cu bani în mână (îi plătisem eu zece mărci înainte, în contul primei săptămâni), doamna Nowak făcuse destui cartofi să ajungă pentru o duzină de oameni. Îi tot căra dintr-un platou în farfuria mea, până am simţit că mă sufoc.

— Dar mai luaţi, Herr Christoph. N-aţi mâncat nimic.

— În viaţa mea n-am mâncat atâta, doamnă Nowak.

— Lui Christoph nu-i place mâncarea noastră, declară domnul Nowak. Nu face nimic, Christoph, te-obişnuieşti tu cu ea. Nici lui Otto nu-i mai plăcea după ce s-a întors de la mare. Se-obişnuise cu tot felul de bunătăţuri de la englezul lui…

— Mai ţine-ţi gura, tată! îi spuse doamna Nowak

---

27 Plutonier (germ.).

prevenitor. Nu poţi să nu te legi de băiat? E destul de mare acum să hotărască singur ce-i bine şi ce-i rău – mai mare ruşinea!

Eram încă la masă când a venit şi Lothar. Şi-a aruncat şapca pe pat, mi-a întins mâna amabil, dar tăcut, cu o mică reverenţă şi-apoi s-a aşezat la masă. Prezenţa mea părea că nu-l interesează şi nu-l surprinde câtuşi de puţin: privirile noastre abia dacă s-au întâlnit vreodată. Avea, aflasem, doar douăzeci de ani; dar îi puteai da mulţi în plus. Era deja un bărbat. Otto arăta ca un copil pe lângă el. Avea o figură prelungă, osoasă, de ţăran, înăsprită de ereditatea generaţiilor ce trudiseră pe pământuri neroditoare.

— Lothar merge la şcoala serală, m-a informat cu mândrie mama. Ştiţi, el lucra la un garaj; dar acum şi-a pus în gând să studieze ingineria. Azi nu te mai angajează nimeni dacă nu ai o diplomă, oricare ar fi. Să vă arate desenele lui, Herr Christoph, când o să aveţi odată timp să vă uitaţi la ele. Profesorul spune că-s foarte bune.

— Mi-ar plăcea să le văd.

Lothar nu reacţiona nicicum. Înţelegeam ce simte şi eram stingher. Însă doamna Nowak ţinea să se laude cu tot dinadinsul:

— În ce zile ai şcoală tu, Lothar?

— Lunea şi joia.

Mânca mai departe înciudat, obstinat, fără să-ntoarcă privirile către mama sa. Apoi, poate pentru a-mi arăta că n-avea nimic cu mine, adăugă:

— De la opt la zece treizeci.

De îndată ce a terminat, s-a ridicat fără un cuvânt, mi-a întins mâna cu aceeaşi mică reverenţă ca la venire, şi-a luat şapca şi a ieşit pe uşă. Doamna Nowak a rămas privind în urma sa şi suspinând:

— Cred că se duce iar la naziştii lui. Adesea îmi doresc să nu se fi-nhăitat cu ei, pentru că-i bagă tot felul de prostii în cap. Şi toate astea-l tulbură, săracul. De când

s-a înscris la ei, parcă-i alt om… Şi nu că m-aş pricepe eu la politica asta. Da' ce mă-ntreb mereu e: de ce nu-l putem noi avea iarăşi pe Kaiserul nostru? Fiindcă, orice s-ar spune, se trăia bine pe vremea lui.

— Eh, mai dă-l şi dracului pe Kaiserul tău, spuse Otto. Ce ne trebuie nouă acum e o revoluţie comunistă.

— O revoluţie comunistă! pufni doamna Nowak. Auzi la el! Păi, toţi comuniştii tăi nu sunt decât o bandă de…

— Şi Christoph e comunist, îi spuse Otto. Nu-i aşa, Christoph?

— Mă tem că… nu chiar…

Doamna Nowak zâmbi:

— Ce bazaconii îndrugi tu, băiete, acolo? Cum poate fi Herr Christoph comunist? Herr Christoph e un domn.

— Eu spun aşa, lăsă Herr Nowak jos cuţitul şi furculiţa, ştergându-şi grijuliu mustăţile cu dosul mâinii, că toţi suntem egali, aşa cum ne-a făcut Dumnezeu. Tu eşti la fel de bun ca mine; eu sunt la fel de bun ca tine. Francezul e la fel de bun ca englezul; englezul e la fel de bun ca neamţul. Nu ştiu dacă-nţelegi ce vreau să spun.

Am dat din cap că da.

— Bunăoară, să luăm războiul… Şi domnul Nowak şi-mpinse scaunul în spate. Într-o zi eram undeva, în pădure. Înţelegi, singur. Mergeam prin pădure singur, cum aş umbla, să zicem acum pe stradă… Când deodată, în faţa mea, un francez. Ca din pământ, aşa răsărise. Nu era mai departe de mine decât eşti tu acum. În timp ce vorbea, domnul Nowak se ridicase în picioare. Luând de pe masă cuţitul de pâine, îl ţinea încordat în faţa lui, într-o poziţie defensivă, ca pe o baionetă. De sub sprâncenele-i stufoase privea fix în direcţia mea, amintindu-şi scena: Stăm aşa amândoi. Ne privim unul pe altul. Francezul era palid ca moartea. Deodată numai ce strigă: „Nu mă-mpuşca!" Exact cum îţi spun. (Domnul Nowak îşi împreună mâinile într-un gest de implorare vrednic de toată mila. Cuţitul de pâine îl cam încurca, drept care îl puse pe masă.) „Nu mă-mpuşca!

Am cinci copii”. El vorbea, natural, franţuzeşte; dar eu înţelegeam. Pe vremea aceea vorbeam franţuzeşte fluent; de-atunci încoace am mai uitat. De, mă uit eu la el, se uită el la mine. Pe urmă-i spun: *„Ami”.* Asta înseamnă „prieten”. Şi ne întindem mâna. Domnul Nowak luă mâna mea între ale lui şi mi-o strânse cu multă emoţie. Apoi începem să ne depărtăm unul de altul, dar îndărăt, că nu voiam să mă împuşte pe la spate.

Privind întruna fix în faţa lui, domnul Nowak porni să se retragă prudent înapoi, pas cu pas, până ce se izbi violent de bufet. O fotografie înrămată se prăbuşi. Sticla ei se făcu ţăndări.

— *Pappi! Pappi!* strigă fericită Grete. Ia uită-te ce-ai făcut!

— Altă dată să te-nveţi minte cu aiurelile tale, măscărici bătrân ce eşti! exclamă doamna Nowak supărată.

Grete începu să râdă tare şi afectat, până ce Otto îi trase o palmă şi atunci arboră scâncetul ei teatral. Între timp, domnul Nowak îşi recâştigase favorurile soţiei sale sărutând-o şi ciupind-o de obraz.

— Pleacă de lângă mine, golan parşiv! protesta ea râzând, dar intimidată pentru că mă aflam şi eu de faţă. Lasă-mă-n pace! Miroşi a bere!

În acea vreme, dădeam o mulţime de lecţii. Aproape toată ziua eram plecat. Elevii mei erau împrăştiaţi prin toate suburbiile bogate ale cartierului de vest – erau mai cu seamă femei înstărite şi bine conservate, de-o vârstă cu doamna Nowak, dar arătând cu zece ani mai tinere; aveau toate hobby-ul de a face puţină conversaţie în limba engleză în după-amiezile monotone când soţii lor lucrau la firmă. Şezând pe perne de mătase în faţa şemineului aprins, discutam împreună *Punct contrapunct* şi *Amantul doamnei Chatterley.* Un valet aducea câte o tavă cu ceai şi pâine prăjită cu unt. Uneori, când se plictiseau de

literatură, le înveseleam cu istorioare din familia Nowak. Aveam totuşi grijă să nu-mi scape cumva că locuiam la ei: ar fi fost rău pentru firma mea să recunosc implicit că eram sărac. Doamnele îmi plăteau câte trei mărci pe oră, cu o anumită reticenţă, după ce căutaseră s-o scoată la capăt cu două şi jumătate. Majoritatea încercau, deliberat sau inconştient, să mă reţină peste oră. De aceea trebuia să fiu mereu cu ochii pe ceas.

Tot mai puţină lume voia lecţii de dimineaţă; aşa se făcea că de obicei mă sculam mai târziu decât restul familiei Nowak. Doamna pleca la treaba ei, domnul la mutat de mobile, Lothar, care era şomer, îşi ajuta un prieten să distribuie ziare, iar Grete se ducea la şcoală. Numai Otto îmi ţinea companie; în afară de acele dimineţi când, după o interminabilă tocmeală cu mama sa, era gonit până la biroul de plasare, să îşi vizeze cartea de muncă.

După ce luam micul dejun, o ceaşcă de cafea şi o felie de pâine îmbibată cu untură topită, Otto îşi scotea pijamaua şi începea să facă exerciţii, să practice box sau să stea în cap. Îşi încorda muşchii ca să i-i admir. Şezând apoi turceşte în patul meu, îmi povestea tot felul de lucruri.

— Ţi-am spus vreodată, Christoph, cum am văzut eu Mâna?

— Nu, nu cred.

— Atunci ascultă… Odată, când eram foarte mic, stăteam într-o noapte în pat. Era foarte întuneric şi foarte târziu. Deodată mă trezesc şi văd o mână mare, neagră, care se-ntinde spre mine. Eram atât de îngrozit, încât nici nu puteam ţipa. M-am ghemuit şi m-am uitat la ea. După un minut sau două a dispărut şi atunci am început să urlu. A venit mama în fugă şi i-am spus: „Mamă, am văzut Mâna”. Dar ea a râs de mine şi nu m-a crezut.

Figura inocentă a lui Otto, cu cele două gropiţe în obraji, devenise acum extrem de solemnă. Mă privea cu ochii lui mici, concentrându-se să-mi povestească.

— Mai târziu, Christoph, după câţiva ani, mă

angajasem ucenic la un tapiţer. Într-o zi – era în mijlocul dimineţii, în plină lumină – şedeam pe scăunelul meu şi lucram. Deodată mi s-a părut că totul se-ntunecă în jurul meu şi, când mi-am ridicat ochii, am văzut Mâna, nu mai departe decât stai tu acum, închizându-se asupra mea. Am simţit cum îmi îngheaţă şi mâinile şi picioarele şi că nu mai pot nici respira, nici striga după ajutor. Meşterul m-a văzut cum mă albesc la faţă şi-a spus: „Hei, Otto, ce-ai păţit? Nu te simţi bine?” Şi, în timp ce-mi vorbea el, mi s-a părut că Mâna se retrage de deasupra mea, făcându-se tot mai mică, până ce n-a mai rămas din ea decât un singur punct. Când mi-am venit în fire, în cameră era lumină ca şi până atunci şi acolo unde văzusem punctul acela negru era o muscă mare plimbându-se pe tavan. Dar m-am simţit atât de rău în ziua aceea, că meşterul a trebuit să mă trimită acasă.

În timpul relatării, chipul lui Otto pălise incredibil şi o expresie de teamă cu adevărat paralizantă îi coborâse peste trăsături. Acum era emoţionat; ochii săi mici înotau în lacrimi.

— Într-o zi o să văd iarăşi Mâna. Şi-atunci am să mor.

— Prostii, i-am spus eu râzând. Te-apărăm noi.

Otto însă clătină din cap cu tristeţe:

— Să sperăm, Christoph, să sperăm. Deşi mă tem că nu-i nimic de făcut. Mâna-mi va veni de hac până la urmă.

— Şi cât ai stat la acel tapiţer? l-am întrebat.

— A, nu prea mult. Numai câteva săptămâni. Meşterul era rău cu mine. Îmi dădea întotdeauna doar muncile cele mai grele – şi eu eram un copilaş pe-atunci. Într-o zi am sosit cu cinci minute întârziere. Nu-ţi închipui ce scandal mi-a făcut! Mi-a spus *verfluchter Hund*[28]*.* Îţi închipui că am acceptat, ce crezi? Şi Otto se aplecă în faţă, vârându-şi figura, contractată într-un rânjet uscat de răutate, sub nasul meu. *Nee, nee! Bei mir nicht!*[29]

---

28 Câine blestemat (germ.).

29 Nu, nu! La mine nu ţine asta! (germ.)

Ochii săi mici se aţintiră asupra mea cu o asemenea ură animalică, încât trăsăturile sale plinuţe deveniră uimitor de urâte. Apoi s-au relaxat. Nu mai eram tapiţerul. A râs nevinovat şi vesel, dându-şi părul pe spate.

— M-am prefăcut doar că-l lovesc. Dar ce sperietură a tras!

Mi-a imitat gestul speriat al unui bărbat de vârstă mijlocie ferindu-se de-o lovitură invizibilă. Râdea.

— Şi pe urmă a trebuit să pleci, nu?

A încuviinţat tăcut. Expresia i se schimba încet. Acum devenise din nou melancolic.

— Dar ce-au spus părinţii tăi?

— A, ei au fost întotdeauna împotriva mea. Încă de când eram copil. Dacă aveau două cojiţe de pâine, mama i-o dădea mereu pe cea mai mare lui Lothar. De câte ori mă plângeam şi eu, spuneau: „Du-te şi munceşte. Că eşti destul de mare. Câştigă-ţi singur pâinea. De ce să te ţinem noi?” Ochii lui Otto se înmuiară de cea mai sinceră autocompătimire: Nimeni nu mă-nţelege aici. Nimeni nu-i bun şi cu mine. Toţi mă urăsc şi ar vrea să mă vadă mort.

— Cum poţi vorbi asemenea tâmpenii, Otto? Crezi că mama ta e-n stare să te urască?

— Săraca mama! fu de acord şi el. Într-o clipă, tonul i se schimbase; părea complet inconştient de ce spusese până atunci: E-ngrozitor. Nu mai suport să mă gândesc la ea cum trage din greu zi de zi. Ştii, Christoph, ea-i foarte, foarte bolnavă. Adesea, nopţile, tuşeşte ore în şir. Iar câteodată mai scuipă şi sânge. Eu stau şi nu mai pot să dorm şi atunci mă tot gândesc că s-ar putea să moară.

L-am aprobat din cap. Neputându-mă abţine, am început să zâmbesc, dar nu pentru că n-aş fi crezut destăinuirile sale despre doamna Nowak, ci pentru că Otto, şezând turceşte pe patul meu, arăta atât de vital, bronzat cum era şi plesnind de sănătate, încât monologul său despre moarte părea la fel de caraghios ca o înmormântare descrisă de un clovn. Cred că şi-a dat el

însuşi seama, căci mi-a răspuns la zâmbet, câtuşi de puţin şocat de aparenta mea insensibilitate. Întinzându-şi picioarele, s-a aplecat fără efort în faţă şi şi-a cuprins gleznele cu ambele mâini.

— Tu poţi face asta, Christoph?

Deodată însă i-a venit o idee.

— Christoph, dacă-ţi arăt ceva, juri să nu spui nimănui?

— Îţi jur.

S-a ridicat şi a scotocit sub pat. O scândură de la duşumea era desprinsă la capătul dinspre fereastră: săltând-o puţin, a scos de sub ea o cutie de aluminiu, ce conţinuse cândva biscuiţi. Cutia era plină de poze şi scrisori, pe care le-a împrăştiat pe patul meu.

— Cred că mama le-ar pune pe foc, dacă mi le-ar găsi… Ia uite, Christoph, îţi place? O cheamă Hilde. Am cunoscut-o la sala unde merg să dansez… Iar asta-i Marie. Nu-i aşa că are ochi frumoşi? E-nnebunită după mine şi toţi băieţii crapă de gelozie. Dar nu e genul meu. Clătină din cap cu multă gravitate: Ştii, ce-i mai ciudat e că în momentul când văd că o fată se dă în vânt după mine, începe să mă lase rece şi nu mă mai interesează. Cu asta am vrut s-o rup complet; dar a venit aici şi mi-a făcut un circ în faţa mamei!… Acum sunt nevoit s-o văd din când în când, să stea liniştită nebuna… Şi aici e Trude – serios, Christoph, ai zice că are douăzeci şi şapte de ani? Atâta are. Ce corp frumos, nu? Locuieşte în cartierul de vest, are un apartament. A divorţat de două ori. Pot să mă duc la ea oricând am chef. Fotografia asta frate-său i-a făcut-o. Voia el să ne facă şi împreună, dar n-am vrut eu. M-am temut să nu le vândă pe urmă – că pentru aşa ceva se-ajunge la închisoare, ştii… Otto zâmbi încrezut şi-mi înmână un pachet de scrisori: Ia şi citeşte astea; să vezi dacă nu mori de râs. De exemplu, asta-i de la un olandez. Are cea mai mare maşină pe care am văzut-o în viaţa mea. L-am cunoscut în primăvară. Câteodată îmi mai scrie. Tata s-a

prins şi-acum pândeşte mereu să vadă dacă nu sunt şi bani în plic – măgarul! Dar i-am făcut-o eu! Am spus la toţi prietenii mei să-mi scrie pe adresa brutăriei din colţ. Băiatul brutarului mi-e prieten bun…

— Mai ai vreo veste de la Peter? l-am întrebat.

Mă privi timp de o clipă solemn:

— Christoph?

— Da.

— Vrei să-mi faci un favor?

— Ce anume? l-am întrebat prudent, căci Otto îşi alegea mereu momentele cele mai neaşteptate ca să-ţi ceară câte un mic împrumut.

— Te rog… – zise el pe un ton de reproş duios – te rog din suflet să nu mai pronunţi acest nume în faţa mea…

— A, bine, am spus eu luat prin surprindere, sigur, dacă nu vrei…

— Pentru că Peter, vezi tu, m-a rănit foarte tare. Credeam că mi-e prieten. Şi pe urmă, deodată, dispare, mă lasă singur…

Jos, în fundul curţii interioare noroioase, unde în acea toamnă umedă ceaţa nu se ridica niciodată, cântăreţii şi muzicanţii ambulanţi se succedau într-o reprezentaţie aproape neîntreruptă. Veneau echipe de băieţi cu mandoline, un bătrân care cânta la o concertină şi un tată acompaniat vocal de fetiţele sale. De la mare distanţă, cântecul preferat era *Aus der Jugendzeit*[30]. Adeseori îl auzeam cântat şi de câte zece ori într-o dimineaţă. Tatăl fetiţelor era paralizat şi nu putea scoate decât nişte sunete guturale disperate, ca un răget de măgar; în schimb fetiţele cântau cu o energie îndrăcită. „*Sie* kommt, *sie* kommt *nicht mehr!*”[31], zbierau ele la unison, ca nişte demoni care se bucurau de nenorocirile omenirii. Câteodată, de la ferestrele de sus, locatarii le aruncau câte un *Groschen* învelit într-un colţ de hârtie. Acesta lovea

30 Din tinereţe (germ.).

31 Ea *vine,* ea nu mai *vine* (germ.).

pavajul ricoşând ca un glonţ, dar fetiţele nici măcar nu schiţau gestul de a se feri din calea lui.

Din când în când venea câte o asistentă medicală s-o viziteze pe doamna Nowak şi clătina din cap văzând condiţiile de locuit, după care pleca din nou. Inspectorul cu problemele locative, un tânăr palid şi descheiat la guler (pe care-l purta aşa din principiu), trecea şi el şi lua notiţe amănunţite. Acel pod, îi spunea el doamnei Nowak, era absolut insalubru şi de nelocuit. Avea un uşor ton de reproş când spunea aceasta, de parcă noi am fi fost vinovaţi. Doamna Nowak primea cu mare neplăcere aceşti vizitatori. Ei nu încercau, după părerea ei, decât s-o spioneze şi permanent trăia cu teama că fie sora, fie inspectorul vor trece într-o zi când în apartament era mizerie. Atât de adâncă îi era suspiciunea că ajungea să spună minciuni – de pildă susţinea că gaura din tavan nici nu era prea serioasă – numai să-i vadă odată ieşiţi din casa ei.

Un alt vizitator obişnuit în imobil era croitorul evreu, care vindea haine de orice fel cu plata în rate. Era micuţ, amabil şi foarte convingător. Toată ziua şi-o petrecea făcând turul imobilelor din cartier şi adunând câte cincizeci de pfenigi de ici, câte o marcă de colo, ciugulindu-şi hrana precară ca o găină, din acest pământ aparent sterp. Niciodată nu insista să fie plătit, ci prefera să-şi îndemne clienţii să cumpere mărfuri noi, angajându-se astfel la noi credite pe termen lung. Cu doi ani în urmă, doamna Nowak îi cumpărase lui Otto un costum de haine şi un palton la preţul de trei sute de mărci. Şi costumul şi paltonul erau de mult uzate, însă banii nu fuseseră nici pe departe plătiţi. La scurtă vreme după venirea mea, a investit în haine pentru Grete alte şaptezeci şi cinci de mărci. Croitorul n-a obiectat nimic.

Tot cartierul îi era dator. Cu toate acestea, nu era hulit, ci se bucura de statutul unui veritabil erou popular, pe care lumea îl înjură cu bonomie.

— Poate că are dreptate Lothar, spunea uneori doamna Nowak. Să vină Hitler la putere şi le arată el evreilor ce şi cum, să nu mai fie atât de obraznici.

Dar, când i-am sugerat că, dacă ar fi după Hitler, ar dispărea complet şi croitoraşul nostru, doamna Nowak a-ntors-o pe loc:

— O, aşa ceva n-aş dori defel, în fond, el face haine foarte bune. Pe lângă asta, evreul te păsuieşte mereu când eşti la ananghie. N-ai vedea un creştin să vândă pe credit cum face el… întrebaţi pe-oricine din jur, Herr Christoph: nimeni nu i-ar goni în veci pe evrei.

Spre seară, Otto, care trândăvise toată ziua – fie învârtindu-se prin locuinţă, fie stând de vorbă cu prietenii săi jos, la intrarea în curte –, începea să se trezească la viaţă. Când mă-ntorceam de la ore, îl găseam de obicei schimbându-se din pantalonii trei sferturi şi pulover în costumul său de gală, cu umeri vătuiţi, cu vestă scurtă, la două rânduri şi cu pantaloni largi. Avea o impresionantă colecţie de cravate şi-i lua cel puţin o jumătate de ceas până îşi alegea una şi îi făcea un nod care să-i fie pe plac. Stătea zâmbind încântat de sine în faţa ciobului de oglindă din bucătărie, cu gropiţe de îngâmfare în obrajii săi roz şi bucălaţi, stându-i în drum doamnei Nowak şi ignorându-i protestele. De îndată ce termina cina, o şi ştergea degrabă la dans.

În general, serile ieşeam şi eu. Oricât de obosit eram, nu mă puteam culca imediat după masa de seară; adesea Grete şi părinţii ei la ora nouă erau în pat, aşa că mergeam la cinema sau mă aşezam într-o cafenea şi citeam presa din ziua aceea, căscând. Altceva tot nu era de făcut.

În capătul străzii noastre era un local deschis într-o pivniţă, numit Alexander Casino. Mi-l arătase într-o seară Otto, când am părăsit împreună casa. Coborai patru trepte de la nivelul străzii, deschideai o uşă, dădeai deoparte o cortină de piele grea, care oprea curentul de afară şi te

trezeai într-o încăpere lungă, joasă şi sordidă. Era luminată de nişte lampioane roşiatice şi împodobită cu ghirlande de hârtie prăfuite. De jur-împrejurul pereţilor se înşiruiau măsuţe de răchită şi banchete ponosite, ce semănau cu cele din vagoanele englezeşti de clasa a treia. În fundul sălii erau nişte separeuri, ai căror pereţi despărţitori erau năpădiţi de flori de cireş artificiale. Tot localul trăsnea a bere.

Mai fusesem aici cu vreun an în urmă, pe vremea când, sâmbetele seara, Fritz Wendel mă mai lua cu el să dăm o raită prin „bombele" capitalei. Totul arăta exact ca atunci, dar era mai puţin sinistru, mai puţin pitoresc, nemaisimbolizând parcă adevărul teribil despre sensul existenţei – pentru că, de data aceasta, nu eram beat. Acelaşi proprietar, un fost boxer, îşi sprijinea burdihanul de bar, acelaşi chelner umil îşi târşâia picioarele încoace şi încolo în tunica lui albă pătată; două fete, aceleaşi poate, dansau între ele pe muzica tânguitoare ce ieşea dintr-un difuzor. Un grup de tineri cu pulovere şi scurte de piele jucau cărţi; spectatorii se aplecau peste umărul lor să urmărească partida. Un băiat cu braţele tatuate şedea lângă sobă, cufundat în lectura unui roman poliţist de duzină. Avea cămaşa descheiată la gât şi mânecile suflecate până subsuoară; purta pantaloni scurţi şi şosete, ca şi cum ar fi venit pregătit să alerge într-o cursă. În separeul cel mai depărtat stăteau un bărbat şi un băieţandru. Acesta avea o figură rotundă, copilăroasă, dar pleoapele grele şi roşii îi arătau umflate, ca de nesomn. Îi povestea ceva bărbatului mai vârstnic, ras în cap şi respectabil, care stătea şi asculta cam fără chef, trăgând întruna din trabucul scurt. Băiatul îi depăna povestea cu mare grijă şi răbdare. Din când în când, pentru întărirea spuselor sale, îşi lăsa mâna pe genunchiul bărbatului de lângă el şi se uita direct în ochii lui, urmărindu-le cea mai mică mişcare cu atenţie şi viclenie, ca un doctor examinând un pacient nervos.

Mai târziu, am ajuns să-l cunosc destul de bine pe acest băiat. Se numea Pieps şi era un mare hoinar. Fugise de acasă la vârsta de paisprezece ani din cauză că tatăl său, un tăietor de lemne din Pădurea Thuringiană, îl bătea cumplit. Pieps a pornit pe jos spre Hamburg. Aici s-a îmbarcat în mod clandestin pe un vapor cu destinaţia Anvers, de unde s-a întors în Germania pe jos, urmând cursul Rinului în amonte. Mai fusese în Austria şi în Cehoslovacia. Cunoştea o mulţime de cântece, istorioare şi glume: era o fire extraordinar de veselă şi fericită şi îi plăcea să-mpartă cu prietenii săi tot ce avea, neîngrijindu-se niciodată de unde va face rost de următoarea masă. Era un hoţ de buzunare abil şi opera de preferinţă în sala de distracţii de pe Friedrichstrasse, nu departe de Pasaj, un loc înţesat de poliţişti în civil şi devenit, în zilele noastre, destul de periculos. În acea sală de distracţii erau standuri de tras cu mingea la ţintă, *peep-show*-uri şi maşini de încercat puterea. Majoritatea băieţilor de la Alexander Casino îşi petreceau după-amiezile aici, în timp ce fetele lor băteau Frieckichstrasse şi Unter den Linden, după eventuali clienţi.

Pieps locuia împreună cu prietenii săi Gerhardt şi Kurt într-un subsol de pe malul canalului, nu departe de gară. Proprietăreasa era o mătuşă a lui Gerhardt, prostituată bătrână de pe Friedrichstrasse, care avea braţele şi picioarele tatuate cu păsări, cu şerpi şi cu flori. Gerhardt era un tip înalt, cu un zâmbet absent, prostesc şi nefericit. Nu era hoţ de buzunare, ci fura din marile magazine, dar până acum încă nu fusese prins, poate tocmai din cauza neobrăzării nebuneşti a furturilor sale. Rânjind stupid, îşi înfunda obiectele în buzunare; direct sub nasul supraveghetorilor de la raioane. Tot ce fura dădea apoi mătuşii sale, care-l mai şi înjura că era leneş, ţinându-l foarte din scurt cu banii. Într-o zi, a scos din buzunar un cordon de damă din piele colorată şi mi l-a arătat:

— Nu-i aşa, Christoph, că-i frumos?

— De unde l-ai luat?

— Din magazinul Landauer, spuse el. Hei… dar de ce zâmbeşti?

— Vezi tu, familia Landauer sunt nişte prieteni buni de-ai mei. Şi mi se pare comic, atâta tot.

Figura lui Gerhardt fu cuprinsă de groază:

— Doar n-o să mă spui, Christoph, nu-i aşa?

— Nu, i-am promis. N-o să te spun.

Kurt venea la Alexander Casino mult mai rar decât ceilalţi doi. Pe el îl înţelegeam mai bine decât pe Gerhardt sau pe Pieps, fiindcă nefericirea lui era conştientă. Avea o trăsătură de caracter incontrolabilă şi fatală, o capacitate specială de a cădea pradă unor accese bruşte de furie împotriva existenţei sale lipsite de perspective. Germanii o numesc *Wut.* Şedea tăcut în colţul lui, dând unul după altul pe gât paharele şi bătând din când în când cu pumnul în masă, autoritar şi ursuz. Apoi deodată sărea în picioare, exclamă: *„Ach, Scheiss*!”[32] şi ieşea cu paşi mari afară. În această stare de spirit, se lua dinadins la harţă cu ceilalţi băieţi, încăierându-se cu câte trei-patru deodată, până ce era azvârlit în stradă, semiconştient şi plin de sânge. În asemenea ocazii chiar Pieps şi Gerhardt se uneau împotriva lui ca în faţa unui pericol public: îl loveau la fel de tare ca şi ceilalţi, după care îl cărau împreună acasă, fără cea mai mică ranchiună pentru vânătăile de la ochi pe care adesea el reuşea să li le facă. Purtarea lui nu părea să-i mire câtuşi de puţin. A doua zi dimineaţa erau din nou toţi trei prieteni buni.

La ora când mă-ntorceam eu acasă, domnul şi doamna Nowak dormeau deja de vreo două-trei ceasuri. Otto ajungea de obicei mai târziu ca mine. Dar, cu toate acestea, domnul Nowak, altfel foarte nemulţumit de toată atitudinea fiului său, nu părea niciodată supărat când se

32 Ah, la dracu’! (germ.)

scula să-i deschidă, indiferent la ce oră din noapte ar fi fost. Din cine ştie ce motiv misterios, nimic pe lume nu i-ar fi convins pe soţii Nowak să ne dea o cheie vreunuia din noi. Dar nici nu puteau adormi liniştiţi până ce uşa de la intrare nu era încuiată şi zăvorâtă.

În acel tip de imobile, era prevăzut un W.C. la patru apartamente. Al nostru se afla cu un etaj mai jos. Dacă, înainte de a mă retrage la culcare, natura îşi mai cerea o dată drepturile, trebuia să fac o adevărată expediţie prin întunericul salonului până în bucătărie, mergând de-a lungul mesei, ferindu-mă de scaune, încercând să nu mă lovesc de tăblia patului conjugal al soţilor Nowak, ori să zgudui celălalt pat, în care dormeau Lothar şi Grete. Dar, oricât de atent mergeam, doamna Nowak tot se trezea: părea să aibă darul de a mă vedea prin beznă şi mă făcea să intru în pământ de ruşine cu indicaţiile ei politicoase:

— Nu, Herr Christoph, nu acolo, vă rog frumos, în găleata din stânga, de lângă plită.

Întins în pat, pe întuneric, în colţişorul meu din uriaşa menajerie a acestor clădiri asemănătoare, auzeam, cu o precizie ce-ţi dădea fiori, fiecare sunet ce urca dinspre curtea interioară, de parcă forma ei ar fi acţionat ca pâlnia unui gramofon. Dedesubtul nostru cineva cobora pe scări, probabil vecinul de-alături, domnul Müller, care lucra în tura de noapte la căile ferate. Îi auzeam paşii din ce în ce mai slabi cu fiecare etaj; apoi au traversat curtea interioară, răsunând pe piatra udă. Încordându-mi auzul, am identificat, sau cel puţin mi-am închipuit că identific şi scrâşnetul cheii în broasca uşii masive de la intrare. O clipă mai târziu, uşa s-a închis cu un bufnet profund şi lung. Acum, în camera vecină, doamna Nowak avea un acces de tuse. În liniştea ce i-a urmat, patul lui Lothar a scârţâit când acesta s-a întors pe o parte, îngăimând ceva neclar şi ameninţător prin somn. De partea cealaltă a curţii un copil mic a început să plângă, la un etaj s-a trântit o fereastră, iar ceva foarte greu s-a izbit înfundat de un zid

în adâncurile pierdute ale clădirii. Era un sentiment de înstrăinare, nelinişte şi mister, întocmai ca atunci când dormi singur, sub cerul liber, în mijlocul unei jungle.

Duminica era o zi lungă în locuinţa familiei Nowak. Timpul era atât de urât afară, încât n-aveai unde te duce. Stăteam deci cu toţii acasă. Grete şi domnul Nowak urmăreau atenţi o capcană pentru prins vrăbii, pe care tatăl o construise şi o montase în fereastră. Ceas după ceas o priveau nemişcaţi, plini de o concentrare mută. Sfoara care urma să-nchidă capcana era în mâna Gretei. Din când în când chicoteau şi priveau spre mine. Eu şedeam de cealaltă parte a mesei, încruntat deasupra foii de hârtie, pe care scrisesem: „Dar, Edward, tu nu-ţi dai *seama*?" încercând să avansez cu romanul meu. Era despre o familie care trăia într-o casă mare la ţară, din rentă, şi ai cărei membri erau foarte nefericiţi şi-şi petreceau tot timpul explicându-şi unul altuia de ce nu se puteau bucura de viaţă; iar unele dintre motivele lor – şi nu o spun din orgoliu – erau foarte ingenioase. Din păcate, m-am trezit cum scade întruna interesul meu faţă de nefericitele personaje: atmosfera din familia Nowak nu mă inspira deloc. În camera din spate, cu uşa deschisă, Otto se distra punând obiecte în echilibru pe discul unui gramofon hârbuit şi studia cât timp le trebuia până să cadă şi să se spargă. Lothar şlefuia chei şi repara lacăte pentru vecini, ţinându-şi chipul palid şi ursuz aplecat cu acea concentrare a lui obstinată. În timp ce gătea lângă plită, doamna Nowak se lansă într-o predică despre fratele cel bun şi cel nevrednic:

— Uite la Lothar. Chiar şi când n-are slujbă, întruna îşi găseşte ceva de făcut. Dar tu nu eşti bun decât să spargi totul în jurul tău. Nici nu te mai recunosc de fiu, să ştii.

Otto se răsucea rânjind provocator în pat şi aruncând câte un cuvânt obscen sau făcând zgomote neruşinate din

buze. Anumite intonaţii ale vocii sale te scoteau pur şi simplu din minţi, de-ţi venea să-l plesneşti peste gură – iar el ştia foarte bine acest lucru. Dojana stridentă a doamnei Nowak devenea ţipăt:

— Să ştii că sunt absolut hotărâtă să te dau afară din casă! Ce-ai făcut tu vreodată bun pentru noi? Când e de muncă, eşti mereu obosit; în schimb nu eşti obosit să umbli toată noaptea haimana pe străzi – neisprăvit şi nemernic ce eşti…

Otto a sărit brusc în picioare şi a început să danseze prin cameră cu strigăte de triumf animalic. Doamna Nowak a luat o bucată de săpun şi a aruncat-o după el. Otto s-a făcut mic, iar săpunul a nimerit în geam, spărgându-l. La care doamna Nowak s-a aşezat pe un scaun şi s-a pornit pe plâns. Otto s-a repezit pe loc la ea şi a început s-o dezmierde cu săruturi sonore. Nici Lothar, nici domnul Nowak n-au dat prea mare atenţie conflictului. Tatăl părea chiar să se distreze şi îmi făcu şmecher cu ochiul. Mai târziu, gaura din fereastră a fost astupată cu o bucată de carton. Geamul a rămas aşa, neînlocuit, adăugând un curent în plus în mansarda familiei Nowak. La cină a fost o mare veselie. Domnul Nowak s-a ridicat de la masă pentru a imita diferitele feluri de rugăciuni catolice şi evreieşti. A căzut în genunchi şi s-a izbit cu capul de câteva ori puternic de podea, bălmăjind cuvinte aiurea, care voiau să fie rugăciunile respective în ebraică şi latină:

— *Kulivocika, kulivocika, kulivocika. Amen.*

Apoi ne-a istorisit poveşti cu execuţii, spre groaza şi deliciul lui Grete şi al doamnei Nowak:

— Wilhelm I – bătrânul Wilhelm – nu a semnat în viaţa lui o condamnare la moarte; şi ştiţi de ce? Fiindcă odată, la scurt timp după ce urcase el pe tron, a fost un proces celebru pentru o crimă şi multă vreme judecătorii n-au putut hotărî dacă inculpatul era vinovat sau nu, dar până la urmă l-au condamnat la moarte. L-au pus pe butuc

şi călăul a luat securea – uite-aşa a ridicat-o odată, şi-a luat avânt şi a trăsnit una: *trosc!* (pentru că ăştia, nu-i aşa? sunt antrenaţi, pe când noi n-am putea reteza capul cuiva nici pentru o mie de mărci dintr-o singură lovitură), iar capul a căzut în coş acolo: flop! (Domnul Nowak îşi dădu ochii peste cap, scoase limba să-i atârne prin colţul gurii şi ne oferi o imagine foarte vie şi dezgustătoare a capului retezat.) Şi atunci capul a vorbit aşa, singur, de capul lui şi a spus: „Sunt nevinovat!" Bineînţeles, era doar o chestiune de nervi care lucrau acolo; dar a vorbit, exact aşa cum vă vorbesc eu vouă acuma. „Sunt nevinovat!" a spus... Iar câteva luni mai târziu, alt om a mărturisit pe patul de moarte că el fusese adevăratul criminal. Aşa că, după asta, Wilhelm n-a mai semnat în viaţa lui o a doua condamnare la moarte.

În Wassertorstrasse fiecare săptămână semăna perfect cu celelalte. Micul nostru pod, cu găuri peste tot şi sufocant de strâmt, mirosea mereu a gătit şi a canalizare proastă. Când soba din hol era aprinsă, abia mai puteam respira; când era stinsă, îngheţam. Vremea se făcuse foarte rece. Dacă nu era la lucru, doamna Nowak bătea întruna străzile, de la clinică la serviciul medical al asigurărilor sociale şi înapoi; ore întregi aştepta pe câte o bancă, într-un coridor plin de curent, ori se uita nedumerită la formularele complicate pe care le primea spre completare. Medicii nu reuşeau să se pună de acord în privinţa cazului ei. Unul era de părere că trebuia trimisă urgent la sanatoriu. Altul considera că boala era prea avansată ca să mai merite osteneala – şi i-o spunea în faţă. Un al treilea o asigura că nu e nimic serios şi că avea nevoie de două săptămâni la munte. Doamna Nowak îi asculta pe toţi cu maximum de respect şi niciodată nu uita să precizeze, povestind aceste consultaţii, că fiecare din ei era cel mai drăguţ şi mai deştept profesor din toată Europa.

Se întorcea acasă tuşind şi tremurând toată, cu pantofii îmbibaţi de apă, moartă de oboseală şi isterizată. Nici n-apuca să intre bine în apartament că şi începea să se răstească la Grete sau la Otto, în mod automat, ca o păpuşă mecanică întoarsă cu cheia:

— Ascultă-mă ce-ţi spun: tu ai să ajungi la închisoare! Îmi pare rău că nu te-am băgat la şcoala de corecţie când aveai paisprezece ani. Ţi-ar fi venit şi ţie mintea la cap… în toată familia mea n-am avut pe nimeni să nu fie decent şi respectabil!

— Da, ce să spun! *Tu* şi respectabilă! pufni a batjocură Otto. În tinereţea ta te dădeai în vânt după orişice pantalon care-ţi ieşea în cale.

— Îţi interzic să-mi vorbeşti aşa! M-auzi? Îţi interzic! O, cât de rău îmi pare că n-am apucat să mor înainte de a te naşte pe tine, copil nenorocit şi ticălos ce eşti!

Otto se învârtea în jurul ei tot evitându-i loviturile, turbat de satisfacţie că izbutise s-o enerveze. Surescitarea îl făcea să se strâmbe oribil.

— E nebun! exclamă doamna Nowak. Uitaţi-vă numai la el, Herr Christoph. Spuneţi şi dumneavoastră dacă nu e nebun de legat. Trebuie neapărat să-l duc la spital să-l vadă un doctor.

Ideea a prins rădăcini în imaginaţia romantică a lui Otto. Când rămâneam numai noi doi, îmi spunea cu lacrimi în ochi:

— N-o să mai stau mult în casa asta, Christoph. Nervii mei sunt gata să plesnească. O să vină curând să mă ia de aici. O să mă lege în cămaşa de forţă şi o să mă hrănească prin furtun. Iar când o să vii să mă vezi, eu n-o să te mai recunosc.

Doamna Nowak şi Otto nu erau singurii oameni „cu nervi”. Încet, dar sigur, întreaga familie îmi toca mărunt răbdarea. Cu fiecare zi mirosul chiuvetei din bucătărie îmi devenea tot mai insuportabil; cu fiecare zi vocea lui Otto, când se certa, devenea tot mai aspră, iar a mamei sale tot

mai stridentă. Miorlăiala lui Grete mă făcea să scrâşnesc din dinţi. Când Otto izbea vreo uşă, clipeam iritat din ochi. Iar nopţile nu izbuteam să adorm dacă nu eram pe jumătate beat. De asemenea mă îngrijora în secret o anumită eczemă inexplicabilă şi neplăcută: poate mi se trăgea de la mâncarea doamnei Nowak, sau poate era ceva şi mai rău.

Îmi petreceam acum majoritatea serilor la Alexander Casino. La o masă din colţ, lângă sobă, îmi scriam scrisorile, vorbeam cu Pieps şi cu Gerhardt, sau pur şi simplu mă amuzam privind la ceilalţi clienţi. De obicei localul era liniştit. Stăteam cu toţii în cerc sau ne omoram timpul la bar, tot aşteptând să se-ntâmple ceva. Dacă se auzea vreun zgomot la uşa de afară, vreo zece perechi de ochi se întorceau să vadă ce vizitator apare de după perdeaua de piele. În general, era doar câte un vânzător de biscuiţi cu coşul atârnat de gât, sau vreo fată de la Armata Salvării cu o cutie de colectă şi cu broşuri. Dacă vânzătorul de biscuiţi avusese deverul bun sau dacă era beat, juca zaruri cu noi pe pachete de napolitane. Cât despre fata de la Armata Salvării, aceasta îşi făcea tristă rondul prin încăpere, nu primea niciun ban de la nimeni şi pleca, fără ca noi să ne simţim câtuşi de puţin stingheriţi din cauza ei. De fapt, ea devenise într-o măsură aşa de mare o parte componentă a rutinei serilor, încât Gerhardt şi Pieps nici măcar nu mai făceau glume pe seama ei după ce ieşea. Apoi se strecura înăuntru un bătrân, şoptea ceva la urechea barmanului şi se retrăgea cu el în camera din spate. Ştiam că se droga cu cocaină. O clipă mai târziu reapărea, îşi ridica pălăria uşor spre toată asistenţa, cu un gest de vagă curtoazie, apoi se strecura afară. Bătrânul acesta avea un tic nervos şi absolut tot timpul clătina din cap, de parcă i-ar fi spus întruna vieţii: Nu. Nu. Nu.

Câteodată apăreau şi poliţiştii, în căutarea vreunor delincvenţi ori a băieţilor scăpaţi de la şcoala de corecţie. De obicei, vizitele lor erau aşteptate, ba chiar şi pregătite,

în orice caz, puteai mereu, după cum mi-a explicat şi mie Pieps, ieşi în ultima clipă pe o fereastră de la WC-uri în curtea din spate a localului.

— Dar trebuie să ai grijă, Christoph, adăugase el, să sari departe de perete, că altfel cazi în toboganul de cărbuni şi te trezeşti frumos în pivniţă. Eu am păţit odată. Iar Hamburg Werner, care venea în urma mea, a râs atât de tare, încât curcanii l-au înhăţat.

Sâmbăta şi duminica seara Alexander Casino era plin. Soseau vizitatori din cartierul de vest, ca nişte ambasadori dintr-o altă ţară. Erau şi străini – mai ales olandezi, dar şi englezi. Englezii vorbeau foarte tare, acut şi surescitat. Discutau despre stânga, Van Gogh şi restaurante şic. Unii din ei păreau puţin speriaţi; poate se aşteptau la un cuţit în spate în această vizuină de hoţi. Pieps şi cu Gerhardt luau loc la mesele lor şi le mimau accentul, cerşindu-le ţigări şi băuturi. Un bărbat mic şi îndesat, cu rame groase la ochelari, a întrebat: „Aţi fost la petrecerea aia drăguţă, dată de Bill pentru coriştii negri?” Iar un tânăr care purta monoclu a murmurat: „Pe faţa aceea e toată poezia lumii”. Ştiam ce simte în acea clipă: îl înţelegeam, ba chiar îl invidiam. Dar era trist să îţi dai seama că peste două săptămâni o să se laude cu întâmplările sale de-aici în faţa unui grup select la clubul sau la catedra lui – colecţie de zâmbete încălzite şi discrete, în jurul unei mese aranjate cu argintărie veche şi legendarul porto, iar acest sentiment mă făcea să mă simt bătrân.

În fine, medicii s-au hotărât: doamna Nowak urma să meargă la sanatoriu cât mai repede – chiar înainte de Crăciun. De îndată ce a aflat de marea veste, şi-a şi comandat o rochie nouă la croitor. Era atât de mulţumită şi emoţionată de parcă ar fi fost poftită la o petrecere.

— Surorile în sanatoriu sunt foarte exigente cu noi, Herr Christoph. Au grijă să fim mereu curate şi elegante.

Dacă nu, ne pedepsesc – şi pe bună dreptate… Sunt sigură că o să-mi placă mult acolo, oftă ea copleşită, de nu mi-aş face atâtea griji cu familia asta a mea. Ce or să facă ei cât oi lipsi, doar cerul ştie. Că-s neajutoraţi ca o turmă de oi…

Serile îşi petrecea ore întregi împletindu-şi lenjerie groasă de flanelă şi zâmbindu-şi în sinea ei, ca o femeie care aşteaptă un copil.

În după-amiaza plecării mele, Otto a fost foarte deprimat.

— Acum că te duci şi tu, Christoph, eu ştiu ce-o să se-ntâmple cu mine. De-acum în şase luni, poate că n-am să mai fiu în viaţă.

— Te-ai descurcat foarte bine până la venirea mea, nu?

— Da… dar acum mama pleacă şi ea. Iar tata cred că n-o să-mi dea niciun dumicat de pâine.

— Vorbeşti prostii!

— Ia-mă cu tine, Christoph. Fă-mă servitorul tău. Ţi-aş putea fi de mare folos, să ştii. Ţi-aş găti mâncarea, ţi-aş cârpi hainele, aş deschide uşa elevilor tăi… Ochii lui Otto se luminară la perspectiva unui asemenea rol: Şi aş purta o livrea scurtă, albă – sau poate mai bine albastră, cu nasturi argintii…

— Mi-e teamă că tu eşti un lux pe care nu mi-l pot permite.

— O, Christoph, dar n-aş vrea nimic de la tine, desigur. (Otto se opri bănuind că totuşi oferta lui fusese prea generoasă.) Adică, adăugă el mai prudent, numai o marcă, două, din când în când, ca să mă duc la dans.

— Îmi pare foarte rău, nu se poate.

Am fost întrerupţi de sosirea doamnei Nowak, întoarsă mai devreme să-mi pregătească o masă de adio. Plasa îi era plină de lucrurile cumpărate şi se obosise cărând-o până sus. În clipa când a închis uşa de la bucătărie în urma ei, am şi auzit-o oftând profund şi

izbucnind pe dată, cu nervii încordaţi, gata să înceapă un nou scandal.

— Ascultă, Otto, de ce-ai lăsat să se stingă plita? Mai ales după ce te-am rugat să fii cu ochii pe ea. Doamne Dumnezeule, oare nu mă pot baza pe nimeni în casa asta, să mă ajute cu un lucru cât de mic?

— Îmi pare rău, mamă, spuse Otto, dar am uitat.

— Bineînţeles că ai uitat! Tu ţii vreodată minte ceva? Nu. *Ai uitat*! zbieră doamna Nowak la el, cu toate trăsăturile adunate într-o grimasă ascuţită, de furie. Doar pentru voi am muncit până am ajuns la sapă de lemn şi asta mi-e acum mulţumirea. Când n-oi mai fi eu, sper că taică-tău o să te dea afară, să stai pe străzi. Şi-atunci să vedem noi dacă o să-ţi placă! Mălai-mare şi bleg şi leneş ce eşti! Măcar pleacă din ochii mei, auzi? Piei din ochii mei!

— Aşa? Bine. Ai auzit şi tu, Christoph, ce mi-a spus?

S-a întors spre mine cu faţa contorsionată de ură; în clipa aceea semănau surprinzător de mult unul cu celălalt; erau ca nişte creaturi stăpânite de demoni.

— O s-o fac să-i pară toată viaţa rău pentru ce-ai auzit că mi-a spus acum.

Apoi s-a întors, dispărând în camera din fund şi izbind cu putere uşa în urma lui. Doamna Nowak s-a şi dus pe dată la sobă şi a început să scoată cenuşa afară. Tremura din tot corpul şi tuşea violent. Am ajutat-o şi eu, întinzându-i lemnele şi cărbunii; mi-i lua din mână orbeşte, fără o privire, fără un cuvânt. Simţindu-mă, ca de obicei, în plus, m-am retras în salon şi m-am proptit prosteşte de tocul ferestrei, dorindu-mi să pot dispărea curând. Mă săturasem. Pe pervaz era un ciot de creion. L-am luat şi am desenat un cerculeţ pe lemn, spunându-mi: aici am lăsat un semn al trecerii mele. Apoi mi-am amintit că acelaşi lucru îl făcusem, cu ani înainte, şi la plecarea mea dintr-o pensiune aflată în North Wales. În camera din spate era tăcere. M-am decis să dau piept cu bosumflarea lui Otto. Oricum trebuia să-mi fac valizele.

Când am deschis uşa, Otto şedea în pat. Se uita ca hipnotizat la o rană de la încheietura mâinii stângi, din care sângele se prelingea picătură cu picătură peste palma deschisă şi picura pe jos. În mâna dreaptă, între degetul mare şi arătător, ţinea aparatul de ras. Nu mi-a opus nicio rezistenţă când i l-am smuls din mână. Rana în sine era superficială; l-am bandajat cu batista lui. Timp de o clipă am avut impresia că o să leşine, căci s-a prăbuşit peste umărul meu.

— Cum dracu' de ţi-a venit o idee ca asta?

— Am vrut s-o învăţ minte, a spus Otto. (Era foarte palid. Se vedea că trăsese o spaimă urâtă.) Nu trebuia să mă-mpiedici, Christoph.

— Eşti un tâmpit, i-am spus supărat, căci mă speriase şi pe mine. Într-o zi o să-ţi faci singur vreun pocinog – şi totul numai din greşeală.

Otto îmi întoarse o privire lungă, plină de reproş. Încetul cu încetul, ochii i se umpleau de lacrimi.

— Ce mai contează, Christoph? Tot nu sunt bun de nimic… Ce crezi tu că o să se-ntâmple cu mine când am să fiu mai bătrân?

— Ai să munceşti.

— Să muncesc…

Până şi simplul gând îl făcu pe Otto să izbucnească în lacrimi. Suspinând profund, se şterse la nas cu dosul mâinii. I-am oferit batista mea din buzunar.

— Poftim. Ia asta.

— Mulţumesc, Christoph…

Şi-a tamponat ochii cu un gest dramatic şi şi-a suflat nasul puternic în ea. Ceva însă părea să-i fi atras atenţia la batistă. A început s-o examineze, mai întâi apatic, apoi cu tot mai mult interes.

— Vai, Christoph, exclamă el indignat, dar asta este batista mea!

La câteva zile după Crăciun, într-o după-amiază, am

vizitat din nou imobilul de pe Wassertorstrasse. Felinarele erau deja aprinse când am dat colţul şi am intrat, pe sub arcada boltită, în strada umedă, pătată ici şi colo cu resturi de zăpadă murdară. Prin vitrinele magazinelor de la demisol răzbăteau reflexe gălbui slabe. Sub unul din felinare, un invalid vindea legume şi fructe dintr-un cărucior. Un grup de adolescenţi cu chipuri posomorâte şi rele priveau la doi băieţi ce se băteau în dreptul intrării într-un gang: o voce de fată se auzi ţipând încântată când unul din cei doi se-mpiedică şi căzu. Traversând curtea noroioasă şi inhalând mirosul familiar de putregai şi umezeală degajat de clădiri, mă gândeam: Oare am trăit cu adevărat aici? Acum, când aveam o cameră confortabilă în cartierul de vest şi o slujbă excelentă, mă-nstrăinasem complet de mahalalele acestea.

Pe scara familiei Nowak lumina era stricată: întuneric beznă. Am urcat fără prea mare greutate pipăind pereţii şi am bătut la uşa lor. Făceam cât de mult zgomot puteam căci, judecând după strigătele şi cântecul dinăuntru, încinseseră o petrecere în toată legea.

— Cine-i acolo? răsună glasul domnului Nowak.

— Eu, Christoph.

— Aaa! Christoph! *Anglais! Englisch man!* Hai, intră! Intră!

Uşa s-a deschis de perete. Herr Nowak se clătina nesigur pe picioare în prag, cu braţele deschise pentru a mă îmbrăţişa. În spatele lui apăruse Grete, tremurând toată ca o piftie, cu lacrimi de râs scurgându-i-se pe obraji. Altcineva nu mai părea să fie.

— Bătrânul Christoph! a exclamat domnul Nowak bătându-mă pe spate. Tocmai îi spuneam fetiţei: Să vezi că o să vină Christoph! Doar nu ne părăseşte el aşa!

Cu un gest burlesc de bun venit, m-a împins violent în hol. În locuinţă domnea o harababură cumplită. Fel de fel de haine zăceau aruncate la voia întâmplării într-o grămadă ce se înălţa pe unul din paturi; pe celălalt erau

împrăştiate ceşti, farfurii, pantofi, cuţite şi furculiţe. Pe bufet trona o tigaie cu grăsime sleită. Camera era luminată de trei lumânări înfipte în trei sticle de bere.

— Ni s-a tăiat lumina, mi-a explicat domnul Nowak cu o mişcare neglijentă a mâinii. Pentru că n-am achitat factura… O să plătim odată, bineînţeles… Da' nu-i nimic – e mai plăcut aşa parcă, nu? Hai, Grete, vino să aprindem pomul de Crăciun.

Pomul lor de Crăciun era cel mai mărunt pe care-l văzusem vreodată. Era atât de mic şi de amărât, încât n-avea decât o singură lumânare, şi aceea în vârf. Un singur fir subţire de beteală se înfăşură jur-împrejur. Domnului Nowak i-au scăpat mai multe chibrituri aprinse până să reuşească să dea foc fitilului lumânării. Dacă n-aş fi călcat eu pe ele, poalele feţei de masă ar fi luat foc.

— Unde sunt Lothar şi Otto? am întrebat eu.

— Habar n-am. Pe-aici, pe undeva… Nu prea se-arată ei pe-acasă în ultima vreme, nu le convine aici… Treaba lor, noi suntem fericiţi unul cu altul, nu-i aşa, Grete? Domnul Nowak schiţă câţiva paşi greoi de dans şi-ncepu să cânte: O *Tannenbaum! O Tannenbaum!…* Hai, Christoph, cu toţii acum! *Wie treu sind Deine Blätter*![33]

Când s-a încheiat acest ritual, le-am oferit cadourile mele: ţigări de foi pentru domnul Nowak, iar pentru Grete bomboane de ciocolată şi un şoricel mecanic. Domnul Nowak a scos şi el de sub pat o sticlă de bere. După ce şi-a căutat îndelung ochelarii, pe care în cele din urmă i-a găsit agăţaţi de robinetul din bucătărie, mi-a citit o scrisoare primită de la doamna Nowak din sanatoriu. Fiecare frază o repeta de câte trei-patru ori, pe la mijloc s-a încurcat, a tras o înjurătură, şi-a suflat nasul şi s-a scobit în urechi. Abia dacă înţelegeam ici-colo câte un cuvânt. Apoi el şi cu Grete au început să se joace cu şoricelul mecanic lăsându-l să alerge pe masă şi ţipând cât îi ţinea gura când jucăria

33 O, brad frumos! O, brad frumos!… Cu cetina ta verde! (germ.)

ajungea la margine şi risca să cadă. Atâta succes a avut şoricelul meu, încât m-am putut retrage uşor, fără multe discuţii.

— La revedere, Christoph. Şi mai treci pe-aici, mi-a spus domnul Nowak grăbit, întorcându-se imediat spre masă.

Şedeau aplecaţi deasupra ei cu acel aer absorbit al unor jucători de cărţi, în timp ce eu ieşeam pe neobservate din apartament şi îmi vedeam de drumul meu.

Nu mult după această vizită, a trecut pe la mine Otto. Venise să mă întrebe dacă nu voiam să merg cu el duminica următoare s-o vizităm pe doamna Nowak. Era ziua de vizite a sanatoriului şi un autobuz special pleca chiar de la Hallesches Tor.

— Nu e nevoie să-mi plăteşti tu drumul, să ştii, adăugă el mărinimos.

Aproape că strălucea, într-atât era de mulţumit de sine.

— E un gest frumos din partea ta, Otto… Costumul ăsta-i nou?

— Îţi place?

— Cred că a costat ceva.

— Două sute cincizeci de mărci.

— Măi, măi! Dar unde-ai dat lovitura?

Otto zâmbi satisfăcut:

— Mă văd acum destul de des cu Trude. I-a lăsat ceva bani un unchi de-al ei. Poate ne căsătorim la primăvară.

— Felicitări… Presupun însă că deocamdată locuieşti tot acasă.

— A, da, mai trec pe la ei uneori, îşi lăsă el colţurile gurii în jos într-o grimasă de neplăcere şi plictiseală. Numai că tata e mereu beat.

— Dezgustător, nu-i aşa? i-am imitat cu tonul, şi am izbucnit amândoi în râs.

— Aoleu, Christoph, atât de târziu s-a făcut? Înseamnă că trebuie s-o iau din loc… Pe duminică, deci.

Până atunci fii cuminte.

Am sosit la sanatoriu pe la amiază.

Un drum accidentat, pentru căruţe, şerpuia câţiva kilometri printre pădurile de pini înzăpezite, apoi trecea pe neaşteptate printr-o poartă gotică din cărămizi, ca o intrare într-un cimitir, dincolo de care se înălţau mai multe clădiri masive şi roşii. Autobuzul s-a oprit, Otto şi cu mine am fost ultimii care au coborât din el. Ne-am dezmorţit membrele şi am clipit la vederea zăpezii strălucitoare: aici, în mijlocul naturii, totul era orbitor de alb. Înţepeniserăm cu toţii, căci autobuzul era un camion acoperit, cu lăzi de ambalaj şi bănci de şcoală în loc de scaune. Acestea totuşi nu se mişcaseră prea tare în timpul călătoriei, pentru că eram atât de mulţi încât stăteam înghesuiţi ca nişte cărţi pe un raft.

Acum pacienţii veneau în fugă spre noi – siluete stângace, încotoşmănate în şaluri şi pături groase, împiedicându-se şi alunecând pe gheaţa bătătorită de pe alee. Erau cu toţii atât de grăbiţi, încât atacul lor nesăbuit s-a încheiat cu un lunecuş general. S-au prăbuşit, pierzându-şi echilibrul, în braţele prietenilor şi rudelor lor, care se clătinau sub violenţa loviturii. Un cuplu chiar a căzut pe jos, în hohotul de râs general.

— Otto!

— Mamă!

— Deci ai venit până la urmă! Vai, ce frumos arăţi!

— Bineînţeles că am venit, mamă! Tu ce credeai?

Doamna Nowak s-a desprins din braţele lui Otto ca să dea mâna şi cu mine.

— Bună ziua, Herr Christoph.

Arăta fantastic de întinerită. Figura ei durdulie, ovală şi inocentă, vioaie şi puţin parşivă, cu ochişorii ei mici de ţărancă, semăna cu faţa unei fete tinere. Pe obraji era dată cu mult fard. Şi zâmbea de parcă nu se mai putea opri.

— A, Herr Christoph, ce drăguţ din partea

dumneavoastră că aţi venit! Şi ce drăguţ că l-aţi adus şi pe Otto să mă viziteze!

Hohoti scurt, ciudat şi puţin isteric. Am urcat câteva trepte până la clădire. Mirosul de interioare calde, curate şi antiseptice mi-a pătruns în nări, dându-mi fiori de teamă.

— M-au pus într-unul din saloanele mai mici, ne povestea cu animaţie doamna Nowak. Nu suntem decât patru în cameră. Şi ne ţinem de tot felul de nebunii. Deschizând mândră uşa de perete, făcu prezentările: Asta e Muttchen – ea ne mai ţine-n frâu! Asta e Erna. Şi asta e Erika – mezina noastră!

Erika era o blondă despletită de optsprezece ani, care chicoti voioasă:

— Deci ăsta-i celebrul Otto! De săptămâni de zile tot aşteptăm să-l vedem!

Otto zâmbea subtil, discret şi foarte încântat de sine. Costumul său nou-nouţ maro era de un prost gust indescriptibil; la fel şi ghetrele mov şi pantofii galbeni cu bot ascuţit. Pe deget purta un imens inel cu sigiliu, cu o piatră pătrată, ciocolatie. Era extrem de mândru de acest inel şi-şi tot odihnea într-o poziţie graţioasă mâna, aruncându-i priviri pe furiş, pentru a-i admira efectul. Iar doamna Nowak nu era în stare să îi dea pace, îmbrăţişându-l întruna şi tot ciupindu-l de obraz.

— Uitaţi-vă ce chipeş e! exclamă ea. Uitaţi-vă ce splendid arată! Păi, Otto, tu eşti atât de mare şi de puternic că poţi să mă ridici cu o singură mână!

Bătrâna Muttchen era răcită, ne-au explicat ele. Purta un bandaj la gât, strâns bine sub gulerul înalt al rochiei sale negre, de modă veche. Părea o bătrânică de treabă, dar oarecum uşor obscenă, ca un câine bătrân plin de bube. Şedea pe marginea patului, cu fotografiile copiilor şi ale nepoţilor pe măsuţa de lângă ea, ca nişte trofee pe care le câştigase. Avea un aer de mulţumire şireată, ca şi cum i-ar fi părut bine că e atât de bolnavă.

Doamna Nowak ne spuse că Muttchen mai fusese în acel sanatoriu de trei ori până atunci. De fiecare dată o externau vindecată, dar, după nouă luni sau un an de zile, boala recidiva şi trebuia să fie trimisă înapoi.

— Unii din cei mai pricepuţi profesori din Germania au venit aici s-o examineze, adăugă doamna Nowak mândră, dar tu i-ai tras mereu pe sfoară, nu-i aşa?, Muttchen dragă?

Bătrâna dădu din cap zâmbind, ca un copil inteligent lăudat de părinţi.

— Dar Erna e aici pentru a doua oară, continuă doamna Nowak. Doctorii i-au spus că o să se simtă bine; numai că ea n-avea destulă mâncare acasă. Aşa că acum s-a întors la noi, nu-i aşa, Erna?

— Da, m-am întors, confirmă Erna.

Era o femeie slabă, tunsă scurt, băieţeşte, de vreo treizeci şi cinci de ani, care trebuie să fi fost însă foarte feminină cândva, atrăgătoare, molatică în gesturi şi melancolică. Deşi era vlăguită, părea posedată de o hotărâre plină de disperare, de un anumit spirit sfidător. Avea nişte ochi imenşi, întunecaţi şi hămesiţi. Verigheta îi era largă pe degetul osos. De câte ori vorbea şi era emoţionată, mâinile începeau să-i fluture încoace şi încolo în gesturi fără niciun rost, întocmai ca doi fluturi veştejiţi.

— Soţul meu m-a bătut şi-apoi a fugit de-acasă. În seara când a plecat mi-a tras o asemenea bătaie, încât semnele mi-au rămas multe luni după aceea pe corp. Era un bărbat puternic şi mare. Puţin a lipsit să nu mă omoare atunci.

Vorbea calm, măsurat, însă cu o anumită emoţie reprimată, nedezlipindu-şi ochii de pe faţa mea. Privirea ei hămesită îmi scormonea creierul, citindu-mi cu intensitate gândurile.

— Îl mai visez uneori şi acum, adăugă ea parcă uşor amuzată.

Otto şi cu mine ne-am aşezat la masă, în timp ce

doamna Nowak se agita în jurul nostru cu cafeaua şi prăjiturile aduse de una din surorile sanatoriului. Tot ceea ce mi se-ntâmpla în ziua aceea rămânea, în mod straniu, fără niciun efect asupra mea: simţurile mi-erau amorţite, anesteziate, funcţionând parcă într-un vis ce se desfăşura aievea. În această cameră albă şi liniştită, cu ferestre mari dând spre pădurea tăcută de pini – brăduţul de Crăciun pe masă, ghirlandele de hârtie deasupra paturilor, fotografiile de familie prinse-n perete, farfuria plină de biscuiţi cu cacao în formă de inimioare –, aceste patru femei trăiau şi se mişcau. Ochii mei puteau explora fiecare colţişor al lumii lor: diagramele pentru febra zilnică, extinctorul cu spumă din perete, capitonajul cu piele al uşii. Îmbrăcate în hainele lor cele mai bune, cu mâinile curate, acum nerănite de înţepăturile acelor, neînăsprite de spălatul rufelor, stăteau în şezlonguri pe terasă şi ascultau radioul, neavând voie să vorbească între ele. Trăind împreună în aceeaşi cameră, aceste femei creau o atmosferă uşor greţoasă, ca rufele murdare închise într-un dulap neaerisit. Erau jucăuşe şi ţipau ascuţit, ca nişte şcolăriţe mai bătrâne. Doamna Nowak şi cu Erika erau cuprinse brusc de accese de rupt şi smuls, când se trăgeau una pe alta de haine în tăcere, apoi explodau într-un râs crispat şi strident. Se vedea că se dau în spectacol în faţa noastră.

— Nici nu ştiţi cât de mult am aşteptat ziua de azi, mi-a mărturisit Erna. Să vezi un bărbat adevărat în carne şi oase!

Doamna Nowak chicoti.

— Erika era o copilă atât de nevinovată până a venit aici… Habar n-aveai de nimic, nu-i aşa, Erika?

Aceasta pufni în râs.

— Am învăţat destule între timp…

— Da, păi te cred şi eu! Nici nu vă-nchipuiţi, Herr Christoph – mătuşa ei i-a trimis un Pinocchio cadou de Crăciun şi-acum îl ia în fiecare noapte cu ea în pat, cică nu poate dormi fără un bărbat alături.

Erika râse îndrăzneţ.

— Oricum, e mai bine decât nimic, nu-i aşa?

Şi clipi şmechereşte spre Otto, care-şi dădu ochii peste cap, prefăcându-se teribil de şocat.

După masa de prânz, doamna Nowak trebuia să se odihnească vreun ceas. Erika şi Erna ne-au luat în primire pentru o plimbare prin parcul sanatoriului.

— Să le-arătăm întâi cimitirul, propuse Erna.

În cimitir erau înmormântate animalele moarte ale personalului medical. Vreo duzină de cruci mici şi pietre funerare se ridicau din pământ, cu inscripţii în versuri eroicomice. Erau îngropate acolo păsările moarte şi cobai şi iepuri, ba chiar şi un liliac găsit degerat în urma unui viscol.

— Te-apucă tristeţea, nu?, când te gândeşti la ele cum zac aici, spuse Erna cu ochii scăldaţi în lacrimi dând la o parte zăpada de pe unul din micile morminte.

Dar, cum am pornit din nou pe alee, şi ea şi Erika s-au înveselit. Am râs toţi patru şi ne-am bătut cu bulgări. Otto a luat-o pe Erika în braţe şi s-a făcut că vrea s-o arunce într-un nămete. Puţin mai încolo am trecut pe lângă o casă de vară, ceva mai retrasă din drum şi înălţându-se printre copaci, pe o ridicătură a solului. Din ea tocmai ieşeau un bărbat şi o femeie.

— Asta e doamna Klemke, m-a informat pe dată Erna. Azi a venit s-o vadă soţul. Şi, închipuie-ţi, cocioaba asta e singurul loc de pe tot domeniul unde doi oameni pot fi împreună singuri…

— Dar cred că-i destul de rece pe vremea asta.

— Bineînţeles că-i rece! Mâine ea o să facă iar febră şi n-o să poată coborî vreo două săptămâni din pat… Dar nu-i nimic! În locul ei, la fel aş face şi eu. Erna mă strânse de braţ: Doar trebuie să trăim cât suntem tineri, nu?

— Bineînţeles!

Erna îşi întoarse iute privirile spre mine; ochii ei mari şi umbroşi se agăţară de-ai mei ca nişte cârlige; îmi şi

închipuiam că mă trag în jos.

— Eu n-am de fapt tuberculoză, Christoph, să ştii… Doar nu ţi-ai imaginat că am numai pentru că mă vezi aici?

— Nu, Erna, bineînţeles că nu.

— Multe din fetele de aici nu au. Le trebuie doar puţină îngrijire, ca mie… Doctorul spune că, dacă o să-mi văd de sănătate, o să mă pun în nou pe picioare… Şi care crezi că e primul lucru pe care o să-l fac când or să-mi dea drumul de-aici?

— Care?

— Întâi dau urgent divorţ, iar pe urmă-mi găsesc un soţ. Şi Erna râse, cu un soi de triumf amar: Asta n-o să dureze mult – îţi promit eu!

După ce-am băut ceaiul, ne-am dus în salon. Doamna Nowak făcuse rost de un gramofon, ca să putem dansa. Eu am dansat cu Erna. Erika l-a luat pe Otto. Era foarte băieţoasă în mişcări şi nepricepută, râzând prea tare de câte ori încurca paşii sau îl călca pe Otto pe pantofi. Acesta, cu un zâmbet lunecos, o conducea înainte şi înapoi, ţinându-şi umerii aduşi în faţă în acea postură de cimpanzeu la modă în Hallesches Tor. Bătrâna Muttchen şedea în capul oaselor, privindu-ne din patul ei. Când o ţineam pe Erna în braţe, o simţeam înfiorată şi tremurând. Acum se întunecase aproape complet, dar nimeni nu propunea să aprindem lumina.

După o vreme am terminat cu dansul şi ne-am aşezat pe paturile din salon în cerc. Doamna Nowak a început să povestească din copilăria ei, când trăia împreună cu părinţii la o fermă, în Prusia Orientală.

— Aveam un joagăr numai al nostru, îşi amintea ea, şi treizeci de cai. Cei mai grozavi din tot districtul; o mulţime de premii a câştigat tata cu ei, pe la expoziţii…

Acum se-ntunecase de-a binelea în salon. Ferestrele arătau ca nişte dreptunghiuri palide tăiate în beznă. Şezând lângă mine pe pat, Erna îmi prinse mâna şi mi-o

strânse tare; apoi se-ntoarse, petrecându-mi braţul pe după mijlocul ei. Tremura violent din tot corpul.

— Christoph… îmi şopti ea înfiorată la ureche.

— …iar verile, povestea întruna doamna Nowak, ne duceam toţi la dans la hambarul cel mare, de lângă râu…

Gura mea strivi buzele uscate, fierbinţi ale Ernei, dar tot nu reuşeam să am senzaţia contactului direct: nu era în continuare decât o parte din lungul şi sinistrul vis din care nu izbuteam să scap încă de dimineaţă.

— Aşa-s de fericită în seara asta… îmi şopti Erna încet.

— Băiatul poştaşului cânta la vioară, spunea doamna Nowak. Şi cânta atât de frumos… Îţi venea să plângi…

Din patul pe care şedeau Erika şi Otto se auzi un foşnet ca de încăierare scurtă şi un chicotit sonor:

— Vai, Otto, da' ce măgar poţi fi… Mă uimeşti cu purtările astea! Să ştii că te spun mamei tale!

Cinci minute mai târziu o soră medicală veni să ne spună că autobuzul era gata de plecare.

— Pe cuvântul meu, Christoph, îmi strecură Otto printre dinţi în timp ce ne puneam amândoi paltoanele, cu fata asta puteam face orice voiam. Află că am pipăit-o peste tot… Tu cum te-ai distrat cu a ta? Cam slăbănoagă, nu?, da' pun pariu că-i toată numai foc şi pară!

Apoi ne-am urcat în autobuz alături de ceilalţi pasageri. Pacienţii stăteau grămadă împrejur ca să ne spună la revedere. Înveliţi şi acoperiţi în cap cu păturile lor imense, puteau fi la fel de bine şi membrii unui trib aborigen din junglă.

Pe doamna Nowak o umflase plânsul, deşi încercase să fie zâmbitoare.

— Tatii să-i spui că vin în curând acasă…

— Am să-i spun, mamă! Las că te faci tu bine. Şi vii în curând acasă.

— Nu mai am mult… oftă doamna Nowak, cu lacrimile curgându-i şiroaie peste zâmbetul ei hidos, ca de

broască.

Dar deodată începu să tuşească şi trupul ei păru că se rupe în două, ca o marionetă scăpată din mână. Strângându-şi braţele peste piept, scotea o tuse spasmodică şi scâncită, ca un mic animal rănit. Cuvertura îi alunecă de peste cap şi umeri; o şuviţă de păr, desprinsă din coc, îi cădea întruna în ochi – se scutura orbeşte pentru a scăpa de ea. Două surori încercară uşor s-o ia de acolo, dar ea începu să li se zbată furioasă în braţe. Nu voia să plece cu ele.

— Du-te înăuntru, mamă! o rugă şi Otto, abia stăpânindu-se să nu plângă. Te rog, du-te înăuntru! Că altfel răceşti şi mori!

— Ai să-mi mai scrii din când în când, da, Christoph?

Erna se agăţa de mâna mea de parcă s-ar fi temut de înec. Privirile ei mă fixau cu acea cumplită intensitate a disperării ce nu mai cunoaşte nicio ruşine.

— Poate să fie şi o simplă carte poştală… Îţi scrii doar numele pe ea şi-atât.

— Sigur că da.

Timp de o clipă s-au grămădit asupra noastră în micul cerc de lumină din jurul autobuzului ce gâfâia uşor, cu chipurile lucind terifiant, ca nişte duhuri, pe fondul compact şi negru al pădurii de pini. Acesta avea să fie apogeul visului meu, momentul de coşmar în care a luat sfârşit. Timp de o clipă m-a încercat spaima absurdă că or să ne atace – umbre tăcute şi moi –, smulgându-ne din scaunele noastre şi târându-ne jos flămânde, într-o muţenie de moarte. Însă momentul a trecut. S-au tras înapoi – erau, în fond, inofensive ca orice duh – pierind în întuneric, în timp ce autobuzul nostru, cu un scrâşnet acut de roţi, se îndrepta către oraş, prin zăpada înaltă şi nevăzută.

Familia Landauer

Într-o seară de octombrie a anului 1930, la vreo lună

după alegeri, s-a iscat un mare tărăboi pe Leipziger Strasse. Câteva bande de nazişti s-au apucat să demonstreze împotriva evreilor. Au molestat nişte trecători bruneţi, cu nasuri mari, şi au spart vitrinele tuturor magazinelor evreieşti. Incidentul în sine n-a avut nimic deosebit; morţi nu au fost niciunul, cu arma s-a tras doar foarte puţin şi nu s-au operat mai mult de câteva zeci de arestări. Mi-l amintesc însă pentru că el a fost cel dintâi contact al meu cu politica berlineză.

Domnişoara Mayr, bineînţeles, era încântată.

— Aşa le trebuie! a exclamat ea. Oraşul ăsta e năpădit de evrei. Ridicaţi o piatră şi câţiva evrei şi-ncep să se târască de sub ea ca gândacii. Ne otrăvesc până şi apa pe care-o bem! Ne strangulează, ne fură, ne sug sângele şi viaţa din noi. Uitaţi-vă la toate marile magazine: Wertheim, KDW, Landauer. Ale cui sunt? Ale unor pungaşi de evrei împuţiţi!

— Îi cunosc personal pe cei din familia Landauer, i-am replicat eu tăios şi am părăsit încăperea înainte ca domnişoara Mayr să aibă timp să găsească un răspuns potrivit.

Afirmaţia mea nu era întru totul adevărată. De fapt, nu cunoscusem pe niciunul dintre membrii familiei Landauer. Înainte de a pleca din Anglia însă, un prieten comun îmi dăduse o scrisoare de recomandare către ei. Cum n-am nicio încredere în astfel de scrisori, probabil nu m-aş fi folosit nici de aceasta dacă n-ar fi fost remarca domnişoarei Mayr. Acum însă, m-am hotărât să-i scriu neîntârziat câteva rânduri doamnei Landauer.

Natalia Landauer, pe care am văzut-o prima dată trei zile mai târziu, era o elevă de vreo optsprezece ani. Avea un păr negru vâlvoi – o claie prea deasă, care-i făcea figura, cu ochi scânteietori, să pară prea lungă şi prea îngustă. Semăna cu un pui de vulpe. Când ne-am dat mâna, a scuturat-o pe a ei din umăr, în maniera energică a tinerilor. „Intrăm aici, vă rog”. Tonul îi era energic şi

hotărât.

Salonul era o încăpere mare şi veselă, aranjată după gustul dinainte de război şi cam prea plină de mobile. Natalia începu să vorbească pe dată, cu însufleţire, într-o engleză poticnită, dar plină de râvnă, arătându-mi discuri, tablouri, cărţi, dar nepermiţându-mi să mă uit la nimic mai mult de o singură secundă:

— Vă place Mozart? Da? O, şi mie! Foarte mult!… Aceşti tablouri sunt în Kronprinz Palast. Nu aţi văzut pe el? O să vă arăt pe el într-o zi, da?… Sunteţi îndrăgostit de Heine? Spuneţi foarte sincer, vă rog. Îşi ridică privirile dinspre bibliotecă zâmbind, însă cu o anumită severitate de profesoară pedantă: Să citiţi. E frumos, găsesc.

Nu eram nici de un sfert de oră în casa lor şi Natalia pusese deja patru cărţi deoparte, ca să le iau cu mine la plecare: *Tonio Kroger,* povestirile lui Jacobsen, un volum de Ştefan George şi scrisorile lui Goethe.

— Trebuie să-mi spuneţi opinia dumneavoastră sinceră, m-a avertizat ea.

Deodată o servitoare a deschis cele două uşi glisante de sticlă din capătul camerei şi ne-am trezit în prezenţa doamnei Landauer, o femeie mare, palidă, cu o aluniţă pe obrazul stâng şi cu părul pieptănat în coc. Şedea liniştită la o masă şi umplea pahare cu ceai dintr-un samovar. Mai erau acolo şi farfurii cu şuncă şi salam tăiat în felii şi un vas plin cu cârnaţi din aceia umezi şi lunecoşi care temproaşcă tot cu apă fiartă când le-nţepi pieliţa cu furculiţa; de asemenea brânză, ridichi, *Pumpernickel*[34] şi sticle de bere.

— Dumneata o să bei bere, porunci Natalia înapoindu-i mamei sale unul dintre paharele de ceai.

Privind în jurul meu, am observat că puţinele spaţii goale dintre tablouri şi dulapuri erau decorate cu siluete excentrice în mărime naturală, decupate din hârtie colorată – fecioare cu părul despletit sau gazele cu ochii

34 Varietate de pâine neagră de Westfalia.

oblici – fixate cu ace de gămălie pe perete; contrastau comic şi ineficient cu soliditatea burgheză a mobilei din mahon. Mi-am dat seama, fără să-mi spună nimeni, că Natalia trebuie să fi făcut acele desene. Da, ea le făcuse şi le prinsese acolo în vederea unei petreceri; acum însă le-ar fi dat jos, numai că mama ei n-o lăsa. Au şi avut pe loc o mică dispută pe acest subiect – evident, unul din punctele de program ale rutinei lor domestice.

— O, dar ele sunt *terrribile*! proclamă Natalia pe englezeşte.

— Mie mi se par foarte drăguţe, îi răspunse liniştită doamna Landauer în limba germană, fără a ridica ochii din farfurie, cu gura plină de *Pumpernickel* şi ridichi.

De îndată ce am terminat cina, Natalia mi-a dat de înţeles că trebuia să-i urez noapte bună doamnei Landauer. Apoi ne-am întors în salon. Aici s-a pornit să-mi ia un adevărat interogatoriu. Unde stăteam în gazdă? Cât plăteam pentru cameră? Când i-am spus, a decretat pe dată că nu alesesem bine cartierul (Wilmersdorf era preferabil) şi că fusesem tras pe sfoară. Puteam găsi exact acelaşi lucru, la acelaşi preţ, dar cu apă curentă şi încălzire centrală.

— Trebuia să întrebaţi pe mine, a adăugat ea parcă uitând că abia în acea seară ne cunoscusem. V-aş fi făcut eu rost.

— Prietenul dumitale ne spune că sunteţi scriitor, mă atacă apoi, din senin, Natalia.

— Ei, nu prea sunt eu scriitor, am protestat.

— Dar aţi scris o carte? Da?

Da, scrisesem o carte. Natalia triumfă:

— Aţi scris o carte şi spuneţi că nu sunteţi scriitor. Sunteţi nebun, eu aşa cred!

Atunci a trebuit să-i spun întreaga istorie despre *Toţi conspiratorii,* de ce se intitula aşa, despre ce era vorba în ea, când a apărut şi aşa mai departe.

— Să-mi aduceţi un exemplar, vă rog.

— Nu mai am niciunul, i-am spus cu satisfacţie, şi tirajul s-a epuizat.

Pe moment a fost descumpănită, apoi a adulmecat abilă o nouă urmă:

— Şi asta care scrieţi la Berlin? Spuneţi-mi, vă rog, ce e?

Spre mulţumirea ei, am început să-i spun rezumatul unei povestiri scrise cu ani în urmă pentru o revistă universitară din Cambridge. Am îmbunătăţit-o cât am putut *ex tempore,* pe măsură ce înaintam cu naraţiunea. Relatarea subiectului m-a captivat din nou, cu atât mai mult cu cât am început să simt că ideea nici nu fusese prea rea în fond şi că aş putea încerca s-o mai scriu o dată. După fiecare propoziţie pe care o rosteam, Natalia strângea din buze şi aproba atât de violent din cap că părul îi sălta în sus şi-n jos pe faţă.

— Da, da, repeta ea întruna. Da, da.

Abia după câteva minute bune mi-am dat seama că nu pricepea o iotă din ceea ce-i povesteam. Era evident că nu avea cum înţelege engleza mea, căci vorbeam foarte repede acum şi fără să-mi aleg cuvintele. În ciuda efortului ei teribil de concentrare şi devoţiune, observasem cum îmi studiază pe rând cărarea şi cravata lucioasă la nod. Ba chiar şi-a aruncat pe furiş o privire şi spre pantofii mei. M-am prefăcut totuşi că nu sesizez nimic, căci ar fi fost o grosolănie din partea mea să mă opresc din povestire şi o nedelicateţe să întrerup plăcerea Nataliei de a mă asculta vorbindu-i atât de intim despre ceva ce mă privea numai pe mine, în ciuda faptului că eram doi străini.

Când am fost gata, m-a întrebat pe dată:

— Şi va fi gata cât de curând?

Căci îşi apropiase povestirea, împreună cu toate celelalte lucruri ale mele. I-am spus că nu ştiu. Eram leneş.

— A, sunteţi leneş? căscă Natalia ochii a bătaie de joc. Aşa? În cazul ăsta îmi pare rău. Nu am ce vă face.

Nu peste mult am spus că trebuia să plec. A venit cu

mine până la uşă.

— Şi o să-mi aduceţi povestea curând? insistă ea.

— Da.

— Cât de curând?

— Săptămâna viitoare, am promis eu cam cu jumătate de gură.

Dar au trecut vreo două săptămâni până să trec din nou pe la familia Landauer. După cină, când doamna Landauer nu mai era în odaie, Natalia m-a informat că aveam să mergem la film împreună.

— Suntem invitaţii mamei mele.

Când ne-am ridicat de plecare, a înşfăcat de pe bufet o portocală şi două mere şi le-a îndesat în buzunarul meu. Probabil era convinsă că sufeream de subnutriţie. Am încercat să protestez.

— Când mai spui un cuvânt, sunt supărată, mă puse ea în gardă. Şi ai adus-o? mă-ntrebă în timp ce ieşeam pe uşă.

Fiind pe deplin conştient că se referea la povestire, m-am prefăcut cât mai inocent cu putinţă:

— Ce să aduc?

— Ştii foarte bine. Care ai promis.

— Nu ţin minte să fi promis ceva.

— *Nu ţii minte?* râse Natalia dispreţuitoare. În cazul ăsta îmi pare rău. N-am ce să-ţi fac.

Dar, până să ajungem la cinema, mă iertase totuşi. Marele film era cu Pat şi Patachon. Natalia rosti severă:

— Genul ăsta de film nu-ţi place, cred. El nu este ceva destul de inteligent pentru tine.

Am negat că mi-ar plăcea numai filmele „inteligente”, dar ea a rămas tot sceptică.

— Bine. Să vedem.

Pe toată durata filmului mi-a aruncat întruna priviri, să vadă dacă râdeam sau nu. La început am exagerat cu râsul. Apoi, plictisindu-mă de această joacă, n-am vrut să mai râd. Natalia a devenit tot mai nerăbdătoare. Către

sfârşitul filmului a început chiar să mă îmboldească în momentele când trebuia să râd. Nici nu s-au aprins bine luminile, că a şi izbucnit:

— Vezi? Am avut dreptate. Nu ţi-a plăcut, nu?

— Ba mi-a plăcut foarte mult.

— O, da, să ştii că te cred! Hai, spune drept.

— Ţi-am spus doar. Mi-a plăcut.

— Dar n-ai râs. Tu stai mereu cu faţa aşa… încercă Natalia să mă imite. Niciodată nu râzi.

— Eu nu râd niciodată când mă distrez, am spus.

— O, da, poate! Acesta e unul din obiceiurile voastre englezeşti, să nu râdeţi?

— Niciun englez nu râde când se distrează.

— Şi vrei să te cred? Atunci îţi spun: englezii voştri sunt nebuni.

— Remarca nu e foarte originală.

— Şi trebuie întotdeauna remarcile mele să fie aşa originale, stimate domn?

— Când eşti cu mine, da.

— Imbecilule!

Ne-am aşezat puţin într-o cofetărie din apropierea gării de la Grădina Zoologică şi am mâncat câte o îngheţată. Îngheţata avea cocoloaşe tari în ea şi un uşor gust de cartofi. Deodată Natalia a început să vorbească de părinţii ei.

— Eu nu înţeleg ce vor să spună cărţile astea moderne când spun: mama şi tata întotdeauna trebuie să aibă ceartă cu copiii. Să ştii, mie ar fi imposibil să am ceartă cu părinţii mei. Imposibil.

Şi mă privi cu atenţie, ca pentru a vedea dacă o credeam sau nu ce-mi spunea. Am dat din cap afirmativ.

— Absolut imposibil, repetă ea solemn. Pentru că ştiu că tatăl meu şi mama mea mă iubesc. Aşa că întotdeauna ei se gândesc nu la ei, ci la ce e pentru mine cel mai bun. Mama mea, ştii, nu e puternică. Are câteodată cele mai *terrribile* dureri de cap. Şi atunci, bineînţeles, eu nu pot

lăsa singură la ea. Foarte des aş vrea să merg afară la un cinema sau la un teatru sau la un concert şi mama mea, ea nu spune nimic, dar eu uit la ea şi văd că ea nu simte bine, aşa că spun: Nu, eu trebuie să răzgândesc pe mine, eu nu voi merge. Dar niciodată se întâmplă să spună un cuvânt mic despre durerea care ea o suferează. Niciodată.

(Prima dată când m-am dus la familia Landauer am cheltuit două mărci cincizeci pe trandafiri pentru mama Nataliei. A meritat efortul. Nici măcar o singură dată după aceea n-a mai avut dureri de cap în serile când propuneam să ies în oraş cu Natalia.)

— Tatăl meu vrea întotdeauna ca eu să am cel mai bun din totul, continuă ea. Tatăl meu vrea întotdeauna ca să spun: Părinţii mei sunt bogaţi, eu nu trebuie să gândesc despre bani. Oftă: Dar eu sunt altfel decât aşa. Eu aştept întotdeauna să vină cel mai rău. Eu ştiu cum sunt lucrurile în Germania azi şi deodată poate fi că tatăl meu pierde tot. Ştii că asta deja s-a întâmplat o dată? Înainte de război, tatăl meu a avut o fabrică mare la Posen. Vine războiul şi tatăl meu trebuie să plece. Mâine poate fi la fel aici. Dar tatăl meu, el e aşa un om că pentru el este egal. El poate să începe cu un pfennig şi să muncească şi să muncească până câştigă totul înapoi. Şi de aceea, spuse ea mai departe, eu vreau să las şcoala şi să încep a învăţa ceva folositor, ca să pot să câştig pâinea mea. Eu nu pot să ştiu cât timp mai au bani părinţii mei. Tatăl meu vrea să fac *Abitur*[35] şi să merg la universitate. Dar acum eu vreau să vorbesc cu ei şi să întreb pe el dacă nu pot să merg la Paris ca să studiez arta. Dacă ştiu să desenez şi să pictez, poate că pot să câştig viaţa mea; şi mai vreau să învăţ şi bucătărie. Ştii că eu nu ştiu să gătesc nimic, nici cel mai simplu lucru?

— Nici eu nu ştiu.

— Pentru un bărbat acesta nu este aşa important. Dar o fată trebuie să fie pregătită pentru tot. Dacă vreau,

35 Bacalaureat (germ.).

adăugă ea cu toată seriozitatea, eu voi pleca departe cu bărbatul pe care iubesc şi voi trăi cu el; chiar dacă nu putem deveni căsătoriţi, aceasta nu va fi important. Atunci eu trebuie să fiu în stare să fac tot singură, înţelegi? Nu ajunge să spui: Eu am făcut *Abitur*, eu am diplomă din universitate. El va răspunde: Şi prânzul meu, mă rog, unde-i?

A urmat o pauză.

— Nu eşti şocat la ce-am spus acum? mă-ntrebă Natalia pe neaşteptate. Că aş trăi cu un bărbat fără că suntem căsătoriţi?

— Nu, bineînţeles că nu.

— Să nu înţelegi greşit pe mine, te rog. Eu nu admirez femeile care întotdeauna merg de la un bărbat la altul… asta e aşa, făcu Natalia un gest de repulsie, aşa degenerat, găsesc.

— Nu crezi că femeile ar trebui să aibă şi ele dreptul de a se răzgândi?

— Nu ştiu. Eu nu înţeleg astfel de lucruri… Dar e degenerat.

Am condus-o acasă. Natalia avea obiceiul de a te aduce până în pragul uşii, iar acolo, cu o extraordinară rapiditate, îţi dădea scurt mâna şi apoi intra în casă brusc, trântindu-ţi uşa în nas.

— Mă telefonezi? Săptămâna viitoare? Da? parcă-i aud vocea şi acum, după care uşa se trântea cu zgomot şi ea dispărea nemaiaşteptând răspunsul meu.

Natalia evita orice contact, fie direct, fie indirect. Aşa cum nu stătea să mai pălăvrăgim în pragul uşii. Şi am remarcat că prefera să aibă o masă între noi, dacă şedeam cumva pe scaune. Îi displăcea de asemenea să-i ţin haina: „Încă n-am şaizeci de ani, stimate domn!” Dacă ne ridicam să plecăm dintr-o cofetărie sau dintr-un restaurant şi vedea privirile mele îndreptându-se spre cuierul unde era agăţată haina ei, în aceeaşi clipă se şi repezea asupra

acesteia şi o ducea cu ea într-un colţ, întocmai ca un animal care-şi păzeşte hrana.

Într-o seară, am intrat într-o cofetărie şi am comandat două ceşti de cremă de ciocolată. Când au sosit, am constatat că fata care servea uitase să pună linguriţă şi la Natalia. Eu sorbisem deja din ceaşca mea şi învârtisem cu linguriţa în ea după ce am sorbit. Mi s-a părut absolut firesc să-i ofer linguriţa mea, dar am rămas surprins şi puţin iritat când ea a refuzat cu o expresie de uşoară scârbă. Respingea până şi acest contact indirect cu gura mea.

Natalia a luat bilete la un concert de Mozart. Seara însă n-a fost reuşită. Sala severă în stil corintic era foarte rece, iar ochii îmi erau orbiţi de strălucirea luminilor electrice. Scaunele din lemn lustruit s-au dovedit a fi auster de tari. Iar publicul privea concertul aproape ca pe o ceremonie religioasă. Entuziasmul devoţional, rigid, mă apăsa ca o durere de cap; nicio clipă n-am reuşit să fac abstracţie de toate chipurile acelea ce ascultau orbite sau pe jumătate încruntate. Şi, cu toată muzica lui Mozart, nu m-am putut abţine să nu gândesc: Halal mod de a-ţi petrece seara!

În drum spre casă am fost cam obosit şi cam ursuz, iar rezultatul a fost o ciondăneală cu Natalia. Totul a pornit de la ea, în clipa când a adus vorba despre Hippi Bernstein. Natalia fusese cea care îmi făcuse rost de această elevă: ea şi Hippi erau colege de şcoală. Câteva zile mai înainte, Hippi avusese prima ei lecţie de engleză cu mine.

— Şi cum îţi place ea? mă-ntrebă Natalia.

— Foarte mult. Ţie nu?

— Da, eu de asemenea… însă are două mari greşeli. Cred că tu nu le-ai observat încă, da?

Cum nu m-am lăsat atras pe această pistă, a rostit solemn:

— Ştii că doresc să spui mie sincer care sunt

greşelile *mele*?

Într-o altă stare de spirit, mi s-ar fi părut o întrebare nostimă, ba chiar destul de emoţionantă. Aşa însă nu mi-a trecut prin cap decât: „Mai vrea şi complimente acum” şi am izbucnit:

— Nu ştiu ce înţelegi tu prin „greşeli”. Eu nu judec oamenii după mediile lor trimestriale. Aşa ceva să-ţi dea profesorii tăi de la şcoală.

Replica mea a redus-o pe Natalia la tăcere. Dar numai o clipă, căci a început din nou. Citisem vreuna din cărţile primite de la ea?

Nu citisem niciuna, dar am răspuns că da, citisem *Frau Marie Grubbe* de Jacobsen.

Şi ce părere aveam?

— E foarte bună, am răspuns arţăgos fiindcă mă simţeam cu musca pe căciulă.

Natalia mă privi tăios:

— Mă tem că eşti foarte nesincer. Tu nu dai sensul tău adevărat.

Deodată m-am simţit copilăreşte de furios:

— Sigur că nu. De ce aş face-o? Discuţiile în contradictoriu mă plictisesc. Şi n-am de gând să spun ceva cu care s-ar putea să nu fii de acord.

— Dar, dacă este aşa, spuse ea sincer contrariată, atunci nu are niciun rost să mai vorbim ceva serios.

— Bineînţeles că n-are.

— Şi-atunci să nu vorbim deloc? întrebă săraca Natalia.

— Cel mai bine ar fi, i-am replicat eu, să scoatem tot felul de zgomote, ca animalele dintr-o curte. Mie îmi place să aud sunetul vocii tale, dar nu mă interesează niciun pic ce zici. Aşa încât mult mai bine ar fi să spunem doar „Ham-ham” şi „Beee” şi „Mi-au”.

Natalia roşi. Era stupefiată şi profund jignită. După o lungă tăcere, spuse doar:

— Da, înţeleg.

Când ne-am apropiat de casa ei, am încercat să dreg ce mai era de dres transformând totul într-o glumă, dar n-a vrut să reacţioneze în niciun fel. M-am întors acasă foarte ruşinat de mine însumi.

După câteva zile totuşi, Natalia m-a sunat şi mi-a făcut o invitaţie pentru prânz. La sosire mi-a deschis ea însăşi – evident, aşteptase momentul acesta – şi, în loc de salut, a exclamat:

— Ham, ham! Beee! Mi-au!

Timp de o clipă am crezut că înnebunise cu adevărat. Apoi mi-am adus aminte de cearta noastră. Dar, odată făcută această glumă, Natalia era dispusă din nou să fim prieteni.

Am mers amândoi în salon, unde a început să pună pastile de aspirină în vasele cu flori, ca să le împrospăteze, spunea ea. Am întrebat-o ce mai făcuse în ultimele zile.

— Toată săptămâna aceasta, îmi explică Natalia, eu nu mă duc la şcoală. Nu m-am simţit bine. Acum trei zile, stau lângă pian acolo şi deodată cad pe jos – aşa. Cum se spune *ohnmächtig*?

— Adică ai leşinat?

— Da, asta e, dădu ea energic din cap. Eu sunt *ohnmächtig.*

— Dar în cazul ăsta ar trebui să stai în pat. Brusc mă simţeam masculin şi protector: Şi-acum te simţi mai bine?

Natalia râse voioasă şi nu cred că am văzut-o vreodată arătând mai bine:

— O, nu-i chiar aşa important. Am ceva care trebuie să-ţi spun, adăugă ea. Va fi o surpriză plăcută pentru tine, cred. Astăzi vine tatăl meu şi vărul meu Bernhard.

— O, ce plăcere!

— Da! Nu-i aşa? Tatăl meu ne face mare bucurie când vine, căci acum el este adesea în călătorie. Are multe afaceri peste tot, la Paris, la Viena, la Praga. Întotdeauna el trebuie să fie în tren. El îţi va plăcea, cred.

— Sunt sigur.

Şi, într-adevăr, când uşile cu geam au fost deschise, însuşi domnul Landauer mă aştepta ca să mă cunoască. Lângă el se afla Bernhard Landauer, vărul Nataliei, un tânăr înalt şi palid într-un costum închis, cu doar câţiva ani mai mare decât mine.

— Mă bucur foarte mult să vă cunosc, a rostit el când ne-am strâns mâinile.

Vorbea engleza fără urmă de accent străin.

Domnul Landauer era un omuleţ vioi, cu o piele măslinie, ridată şi tăbăcită, ca o cizmă veche şi lustruită. Avea ochi căprui scânteietori ca nişte nasturi de botină şi sprâncenele unui actor de mâna a treia – atât de groase şi de negre de parcă ar fi fost cănite. Era evident că-şi adora familia. Îi deschidea doamnei Landauer uşa curtenitor, ca pentru o domnişoară foarte drăguţă şi tânără. Zâmbetul său binevoitor şi satisfăcut îmbrăţişa întreaga adunare – Natalia radiind de bucurie pentru întoarcerea tatălui ei, doamna Landauer uşor îmbujorată, Bernhard molatic şi palid, de o politeţe enigmatică; până şi eu însumi eram inclus. De fapt, domnul Landauer îmi adresa aproape întreaga sa conversaţie numai mie, evitând cu grijă orice referire la chestiunile de familie, care mi-ar fi putut reaminti că eram doar un străin la masa lui.

— Acum treizeci şi cinci de ani eram în Anglia, îmi povestea el vorbind cu un accent foarte puternic. Am venit în capitala dumneavoastră să-mi scriu teza de doctorat despre condiţia muncitorilor evrei din East End. Am văzut o mulţime de lucruri atunci pe care oficialităţile dumneavoastră engleze n-ar fi dorit să le văd. Eram un băieţandru destul de tânăr pe atunci; mai tânăr, cred, decât eşti dumneata acum. Şi am purtat o serie de discuţii extrem de interesante cu docherii, cu prostituatele şi cu administratorii aşa-numitelor dumneavoastră Aşezăminte Publice. Foarte interesant… Domnul Landauer zâmbi nostalgic: Şi această teză mică şi neînsemnată a stârnit o

groază de discuţii. A fost tradusă în nu mai puţin de cinci limbi.

— Cinci limbi! îmi repetă Natalia în germană. Vezi că şi tata e scriitor!

— Ei, asta a fost acum treizeci şi cinci de ani! Cu mult înainte să te naşti dumneata, dragul meu. Domnul Landauer clătină dezaprobator din cap, ochii săi ca nişte nasturi clipiră cu bunăvoinţă: Acum nu mai am timp pentru asemenea studii. Se întoarse din nou spre mine: Tocmai am citit o carte în limba franceză despre marele dumneavoastră poet englez Lord Byron. O carte foarte interesantă. M-aş bucura foarte mult să aflu părerea dumitale, ca scriitor, despre această problemă atât de importantă, şi anume dacă Lord Byron s-a făcut sau nu vinovat de incest? Ei, ce zici, domnule Isherwood?

Am şi simţit cum încep să roşesc. Cine ştie din ce motiv, nu prezenţa Nataliei, ci a doamnei Landauer, care-şi mesteca liniştită mâncarea, mă stingherea cel mai teribil în această clipă. Bernhard stătea cu ochii în farfurie, surâzând uşor.

— Acum, am început eu, e destul de greu să…

— E o problemă foarte interesantă, mă întrerupse domnul Landauer privind jur-împrejurul său cu multă bunăvoinţă şi mestecând cu mare satisfacţie. Putem accepta că omul de geniu e o fiinţă de excepţie şi care poate să facă lucruri de excepţie? Sau trebuie să spunem: Nu, poţi tu să scrii un poem frumos, ori să pictezi un tablou inspirat, dar în viaţa de fiecare zi eşti dator să te porţi ca un om obişnuit şi trebuie să te supui acelor legi pe care le-am făcut pentru toţi? Noi nu-ţi vom îngădui să fii un om extraordinar. Domnul Landauer ne fixă triumfător pe fiecare, cu gura plină de mâncare. Deodată privirea lui se opri radioasă la mine: Sau dramaturgul dumneavoastră Oscar Wilde… iată alt caz. Ţi-l supun atenţiei, domnule Isherwood. Aş dori foarte mult să aflu părerea dumitale. Era sau nu justificată justiţia dumneavoastră engleză să-l

pedepsească pe Oscar Wilde? Spune-mi, te rog, ce crezi?

Şi domnul Landauer mă privi încântat, cu o furculiţă plină de carne oprită la jumătatea drumului către gură. În planul doi, eram conştient de prezenţa lui Bernhard, zâmbind discret.

— Sigur că… am început eu cu urechile arzându-mi de roşeaţă.

De data aceasta însă, doamna Landauer a fost cea de la care mi-a venit pe neaşteptate salvarea, căci i s-a adresat Nataliei cu o remarcă în limba germană referitoare la legume. A urmat un scurt dialog, în cursul căruia domnul Landauer a părut să fi uitat complet de întrebarea sa. În schimb mânca mulţumit mai departe. S-a băgat însă acum Natalia în vorbă.

— Te rog spune şi tatii numele cărţii tale. Eu nu mi-l aduc aminte. El e un nume tare caraghios.

Am încercat să-i adresez o încruntătură de nemulţumire, pe care ceilalţi să n-o observe.

— *Toţi conspiratorii,* am informat-o rece.

— *Toţi conspiratorii…* o, da, desigur!

— A, scrieţi istorii cu criminali, domnule Isherwood? zâmbi domnul Landauer aprobator.

— Mă tem că această carte n-are nimic de-a face cu criminalii, i-am răspuns eu politicos.

Domnul Landauer se arătă încurcat şi cam stingherit:

— N-are de-a face cu criminalii?

— Să-i explici, te rog, îmi comandă Natalia.

Am tras aer adânc în piept:

— Titlul voia să fie simbolic… E luat din *Iuliu Cezar* de Shakespeare…

— A, Shakespeare! Splendid! Foarte interesant… se lumină pe loc domnul Landauer.

— În limba germană, am zâmbit eu abia perceptibil la propria mea şiretenie de a îndrepta discuţia pe o altă pistă, aveţi, cred, traduceri admirabile din Shakespeare.

— Da, într-adevăr! Traducerile din opera lui sunt

adevărate monumente ale limbii noastre. Datorită lor, Shakespeare al dumneavoastră a devenit, cum s-ar zice, aproape un poet german…

— Dar tu nu spui, insistă Natalia cu o maliţie ce părea de-a dreptul diabolică, despre ce tratează cartea ta.

Am scrâşnit din dinţi:

— Este povestea a doi tineri. Unul din ei e artist, celălalt student la medicină.

— Şi ei sunt singurele persoane din cartea ta? întrebă Natalia.

— Bineînţeles că nu… Dar mă surprinde ce memorie scurtă ai. Doar ţi-am povestit de curând subiectul de-a fir a păr.

— Prostule! Nu pentru mine întreb. Natural că amintesc tot ce ai povestit mie. Dar tatăl meu n-a auzit încă. Aşa că vrei să-i spui?… Şi ce este apoi?

— Artistul are o mamă şi o soră. Toţi trei sunt foarte nefericiţi.

— Dar de ce sunt nefericiţi? Tatăl meu şi mama mea şi eu, noi nu suntem nefericiţi.

Aş fi dat orice s-o înghită pământul în acea clipă.

— Nu toţi oamenii sunt la fel, am rostit eu prudent, evitând privirea domnului Landauer.

— Bine, spuse Natalia. Ei sunt nefericiţi… Şi apoi?

— Artistul fuge de acasă, iar sora lui se mărită cu un tânăr foarte antipatic.

Natalia observa în mod evident că nu mai suportam multă vreme scena şi îmi servi o ultimă înţepătură:

— Şi câte exemplare ai vândut?

— Cinci.

— Cinci?! Dar aceasta este foarte puţin, nu-i aşa?

— Este foarte puţin, într-adevăr.

La sfârşitul mesei, s-a dat de înţeles că Bernhard cu unchiul şi mătuşa lui vor discuta în trei chestiuni de familie.

— Îţi place, m-a întrebat Natalia, ca noi să plimbăm

puţin împreună?

Domnul Landauer îşi luă rămas-bun foarte ceremonios de la mine:

— În orice împrejurare şi oricând sunteţi binevenit sub acoperişul meu, domnule Isherwood.

Ne-am înclinat amândoi.

— Poate într-o seară, îmi spuse Bernhard oferindu-mi cartea sa de vizită, veţi avea plăcerea să poftiţi şi pe la mine, să-nvioraţi puţin sihăstria în care trăiesc?

I-am mulţumit, declarându-i că voi fi încântat s-o fac.

— Şi ce părere ai despre tatăl meu? mă întrebă Natalia de îndată ce am ieşit din casă.

— Cred că e cel mai drăguţ tată pe care l-am cunoscut.

— Aşa crezi sincer?

Era fericită.

— Da, sincer.

— Şi acum mărturiseşte mie, tatăl meu te-a şocat când a vorbit despre Lord Byron, nu? Erai roşu ca racul.

— Tatăl tău mă face să mă simt extrem de demodat, am râs eu, cu conversaţia lui atât de modernă.

— Vezi, am avut dreptate! exclamă triumfătoare Natalia. Ai fost şocat. O, ce mă bucur! Pentru că, vezi tu, eu spun tatălui meu: Un tânăr foarte inteligent vine aici să viziteze pe noi – şi aşa că el doreşte să arate ţie că de asemenea şi el poate a fi modern şi a vorbi despre toţi subiecţii aceştia. Tu credeai că tatăl meu o să fie un bătrân cam prost? Hai, spune adevărul, te rog.

— Nu, câtuşi de puţin, am protestat eu, nici prin gând nu mi-a trecut una ca asta.

— Ei bine, el nu este prost, înţelegi… El este foarte deştept. Numai că nu are atâta de mult timp pentru citit, pentru că munceşte mereu. Câteodată el trebuie să muncească optsprezece sau nouăsprezece ore în zi; este *terrribil…* Şi el este cel mai bun tată din toată lumea!

— Vărul tău Bernhard este asociatul tatălui tău, nu-i

aşa?

Natalia dădu afirmativ din cap.

— El este care conduce magazinul aici, în Berlin. Şi el este foarte deştept.

— Presupun că vă întâlniţi adesea, nu?

— Nu… Nu este adesea că vine pe la noi acasă… Ştii, el este un om curios. Eu cred că place lui a fi foarte mult singur. Şi sunt surprinsă că te roagă să faci lui o vizită… Trebuie să fii atent.

— Atent? De ce trebuie să fiu atent?

— El este foarte sarcastic, înţelegi? Eu cred poate că el să râdă despre tine.

— Ei, asta n-ar fi chiar un capăt de ţară. O mulţime de oameni râd de mine… Chiar şi tu, uneori…

— A, eu! Aceasta este altceva. Natalia scutură solemnă din cap; era evident că vorbea dintr-o experienţă proprie neplăcută: Când eu râd, este pentru glumă, ştii? Dar când râde Bernhard despre tine, nu este frumos…

Bernhard avea un apartament pe o stradă liniştită, nu departe de Grădina Zoologică. Când am sunat la poarta dinspre stradă, un portar cu o statură de gnom s-a holbat la mine printr-o ferestruică de la parter, m-a întrebat la cine mergeam şi, după ce m-a cântărit câteva clipe cu o neîncredere profundă, a apăsat pe un buton care a ridicat automat zăvorul porţii. Aceasta era atât de grea, încât am fost nevoit s-o împing cu amândouă mâinile; s-a închis singură în urma mea cu o bubuitură prelungă, ca o salvă de tun. Au venit apoi două uşi la rând, ce dădeau spre o curte interioară, aici încă o uşă de la casa din fundul curţii, apoi cinci etaje pe scări şi, în fine, uşa de la apartament. În total, patru rânduri de uşi îl apărau pe Bernhard de lumea exterioară.

În acea seară purta un chimono cu minunate broderii orientale peste hainele sale de oraş. Nu mai arăta chiar aşa cum îl ţineam eu minte de la precedenta noastră

întâlnire: atunci nu mi se păruse câtuşi de puţin oriental – şi chimonoul, cred, îi scotea acum în evidenţă această trăsătură. Profilul rafinat, impecabil, conturat cu fineţe şi coroiat, îi conferea ceva din aerul unei păsări de pe o broderie chinezească. Era molatic, negativist, m-am gândit eu, şi totuşi ciudat de puternic, având concentrată în el toată acea forţă ascunsă a unei figuri de fildeş sculptate într-un altar. Am remarcat din nou engleza lui minunată şi gesturile reţinute ale mâinilor, în timp ce-mi arăta un cap din gresie al lui Buddha din Regatul Khmer, datând din secolul al XII-lea, pe care îl ţinea la piciorul patului său – „ca să-mi vegheze visele”. Pe o bibliotecă scundă şi albă se-nşiruiau statuete şi capete de piatră greceşti, siameze şi indochineze, majoritatea aduse de Bernhard din călătoriile sale. Printre volumele de istoria artei, reproduceri fotografice şi monografii despre sculpturi şi antichităţi, am văzut *Colina* de Vachell şi *Ce-i de făcut?* de Lenin. Locuinţa putea fi la fel de bine aşezată şi în străfundurile unui peisaj de ţară: dinspre lumea exterioară nu răzbătea niciun sunet. O servitoare sobră, într-o uniformă cu şorţ, ne-a servit cina. Eu am mâncat o supă, peşte, cotlet şi apoi desertul; Bernhard a băut doar lapte şi a mâncat roşii şi fursecuri.

Am stat de vorbă despre Londra, pe care n-o vizitase încă, şi despre Paris, unde studiase o vreme în atelierul unui sculptor.

— Însă, oftă el zâmbind cu blândeţe, Providenţa a decis altfel.

Aş fi dorit să vorbesc cu el despre afacerile familiei Landauer, dar n-am făcut-o, de teamă să nu i se pară o lipsă de tact din partea mea. Cu toate acestea, el însuşi a amintit şi de ele, într-o doară:

— Să treci pe la noi într-o zi, dacă subiectul te pasionează. Presupun că trebuie să fie interesant, fie şi numai ca fenomen economic contemporan.

Zâmbi şi pe chip i se coborî o mască a oboselii: mi-a

trecut prin minte o clipă gândul că poate suferea de vreo boală fatală.

După cină însă păru ceva mai senin: începu să-mi povestească din călătoriile sale. Cu câţiva ani înainte făcuse o dată înconjurul lumii – îşi vârâse, cu o curiozitate moderată şi o ironie binevoitoare, peste tot nasul său coroiat: cunoscuse aşezările rurale ale evreilor din Palestina, coloniile evreieşti de la Marea Neagră, comitetele revoluţionare din India, armatele rebele din Mexic. Ezitant şi alegându-şi cu mare grijă cuvintele, mi-a descris dialogul său despre demoni cu un luntraş chinez, precum şi un caz incredibil de brutalitate din partea poliţiei newyorkeze.

De patru sau de cinci ori în cursul acelei seri s-a auzit sunând la el telefonul; de fiecare dată, am avut impresia, pentru a i se cere ajutor şi sfat.

— Treci pe la mine mâine, rostea cu vocea lui obosită, liniştitoare. Da… sunt sigur că se poate aranja… Şi-acum te rog eu nu-ţi mai face griji. Bagă-te în pat şi culcă-te. Îţi recomand să iei două-trei aspirine…

Zâmbi moale, ironic. Era clar că urma să-i împrumute cu bani pe toţi interlocutorii lui.

— Şi spune-mi, te rog, mă întrebă el în clipa când să ies pe uşă, dacă nu ţi se pare o impertinenţă din partea mea, ce anume te-a determinat să vii la Berlin?

— Am vrut să-nvăţ germana, i-am spus.

După ce mă pusese Natalia în gardă, n-aveam de gând în niciun caz să încredinţez povestea vieţii mele tocmai lui Bernhard.

— Şi eşti fericit aici?

— Foarte.

— E un lucru minunat, cred… Absolut minunat… Şi Bernhard râse cu acel râs al lui blând şi ironic: Un spirit înzestrat cu atâta vitalitate încât să se poată simţi fericit până şi la Berlin. Trebuie neapărat să-mi împărtăşeşti şi mie secretul tău. Mă laşi să stau culcat la picioarele tale,

să învăţ înţelepciunea?

Zâmbetul i se contractă, făcându-se nevăzut. Din nou nepăsarea unei oboseli de moarte se coborî ca o umbră pe chipul său încă atât de tânăr.

— Nutresc speranţa, spuse el, că ai să-mi mai dai vreun telefon ori de câte ori nu o să ai ceva mai bun de făcut.

La scurt timp după această întâlnire, am fost să-l văd pe Bernhard la birou.

Supermagazinul Landauer era o clădire enormă din oţel şi sticlă, nu departe de Potsdamer Platz. Mi-a trebuit aproape un sfert de ceas până ce am reuşit să-mi găsesc drumul prin raionul de lenjerie, unelte, articole electrice, sportive şi cuţitărie până în lumea secretă din spatele scenei – serviciul de vânzare cu ridicata, serviciul comercial şi de tranzacţii şi birourile în care lucra Bernhard. Un portar mi-a dat drumul să intru într-o mică sală de aşteptare, cu lambriuri dintr-un lemn dungat şi foarte bine lustruit, având pe jos un covor gros albastru şi pe un perete o gravură cu Berlinul la 1803. După câteva clipe, şi-a făcut apariţia însuşi Bernhard. În acea dimineaţă arăta mai tânăr, mai spilcuit, purta papion şi avea un costum gri-deschis foarte elegant.

— Sper ca această cameră modestă să întrunească aprecierea ta, mi se adresă el direct. Sunt de părere că, deoarece ţin o mulţime de oameni aici în aşteptare, trebuie să le ofer o atmosferă plăcută, care să le mai aline nerăbdarea.

— E foarte frumoasă, am spus eu adăugând, pentru a face conversaţie, căci mă simţeam puţin stingher: Ce fel de lemn este ăsta?

— Nuc caucazian.

Bernhard pronunţa cuvintele cu obişnuita sa distincţie şi foarte precis. Deodată zâmbi. Acum părea într-o stare de spirit mult mai bună:

— Hai să-ţi arăt magazinul.

La raionul de articole casnice, o prezentatoare îmbrăcată într-o salopetă demonstra meritele unui filtru de cafea recent brevetat. Bernhard se opri s-o întrebe cum mergea vânzarea şi femeia ne oferi câte o ceaşcă de cafea. În timp ce eu sorbeam dintr-a mea, el începu să îi explice că eram un bine-cunoscut negustor de cafea din Londra şi că deci merita să afle părerea mea. La început femeia a înclinat să-l creadă, însă văzând că râdem cu atâta poftă, a devenit suspicioasă. Apoi lui Bernhard i-a scăpat ceaşca din mână şi s-a spart. Era dezolat; şi-a cerut o mulţime de scuze.

— Nu face nimic, l-a liniştit prezentatoarea, ca şi cum ar fi fost un mic funcţionar oarecare, speriat că ar putea fi concediat pentru stângăcia sa. Mai am încă două.

Curând am ajuns şi la raionul de jucării. Bernhard îmi mărturisi că nici el şi nici unchiul său nu admiteau ca în magazinele Landauer să se vândă soldaţi sau puşti de jucărie. Nu demult, la o întrunire a directorilor de filiale, avuseseră o controversă aprinsă în legătură cu vânzarea de tancuri în miniatură şi Bernhard reuşise să îşi impună punctul de vedere.

— Dar nu e decât un început foarte modest, adăugă el trist luând în mână un tractoraş cu şenile.

Apoi îmi prezentă o cameră unde copiii puteau să se joace în timp ce mamele lor îşi făceau cumpărăturile în magazin. O supraveghetoare în halat alb ajuta doi băieţei să construiască un castel din cuburi.

— Te rog să observi, îmi atrase atenţia Bernhard, că filantropia se împleteşte aici cu reclama. Vizavi de această cameră de obicei expunem pălării de damă ieftine şi foarte atractive. Astfel mamele care-şi aduc copiii aici cad imediat în ispită… Mă tem că ai să ne consideri dezolant de materialişti…

L-am întrebat de ce nu exista şi un raion de cărţi.

— Pentru că nu îndrăznim să avem şi un raion de

cărţi. Unchiul meu ştie că n-aş mai ieşi toată ziua de acolo.

Pretutindeni în magazin se vedeau lămpi colorate, roşii, verzi, albastre, galbene. Am întrebat pentru ce erau şi Bernhard mă lămuri că fiecare dintre ele era semnalul pentru câte unul din conducătorii firmei.

— Eu sunt lumina albastră. Poate că, într-o anumită măsură, e simbolic.

Dar, înainte de-a avea timp ca să-l întreb ce vrea să spună, lampa albastră la care ne uitam începu să clipească des. Bernhard s-a îndreptat spre cel mai apropiat telefon; i s-a transmis că îl aştepta cineva. Aşa încât ne-am luat rămas-bun. La plecare mi-am cumpărat o pereche de şosete.

Către începutul iernii m-am întâlnit frecvent cu Bernhard. Nu aş putea spune că am ajuns să-l cunosc mai bine după acele seri petrecute împreună. Rămânea curios de departe de mine – cu chipul său inert de epuizare umbrit de abajurul lămpii, cu glasul lui molatic depănând uşor anecdote vag amuzante. Îmi descria, de exemplu, un prânz luat împreună cu nişte prieteni de-ai să-i evrei ortodocşi. „A, le spusese Bernhard pe un ton lejer, de conversaţie, vasăzică prânzim afară azi? Ce încântare! Şi încă-i atât de cald pentru vremea asta, nu? Iar grădina voastră e o minune”. Apoi şi-a dat seama că gazdele sale îl priveau cam strâmb şi şi-a adus aminte cu oroare că de fapt era Sărbătoarea Corturilor.[36]

Am râs. Mă amuzase povestea. Bernhard spunea foarte frumos poveşti. Însă tot timpul mă încerca senzaţia unei anume nerăbdări. De ce mă tratează oare ca pe un copil? mă gândeam eu. Pe toţi ne tratează ca pe nişte copii – pe unchiul şi mătuşa lui, pe Natalia, pe mine. Ne spune tuturor poveşti. Este simpatic, fermecător. Dar gesturile lui, când îmi oferă un pahar cu vin sau o ţigară, sunt

36 Sărbătoare evreiască de toamnă, ce comemorează şederea vechilor evrei în deşert.

îmbrăcate în aroganţă, în umilinţa arogantă a Orientului. N-o să-mi spună niciodată ce crede sau ce gândeşte şi o să mă dispreţuiască pentru că eu nu ştiu. N-o să-mi dezvăluie niciodată nimic despre persoana lui sau despre lucrurile care pentru el sunt cele mai importante. Şi, pentru că eu nu sunt aşa cum este el, pentru că sunt exact opusul lui şi mi-aş împărtăşi cu drag ideile şi tot ce simt cu patruzeci de milioane de oameni dacă aceştia şi-ar da osteneala să mă citească, pe jumătate îl admiram pe Bernhard, însă pe jumătate îl şi respingeam.

Nu abordam decât rareori în discuţiile noastre situaţia politică a Germaniei, dar, într-o seară, Bernhard îmi povesti o întâmplare din zilele războiului civil. Primise vizita unui prieten student, care participa la lupte. Studentul era foarte nervos şi refuza categoric să ia loc pe scaun. I-a mărturisit lui Bernhard că avea ordin să ducă un mesaj în clădirea unui ziar, asediată de poliţie; pentru a ajunge la acele birouri, era nevoie să urce şi să se târască pe nişte acoperişuri expuse focului de mitralieră. Fireşte că nu se prea grăbea să treacă la fapte. Studentul purta un pardesiu neobişnuit de gros, pe care Bernhard a insistat să şi-l scoată, căci încăperea era bine încălzită şi pe faţa celuilalt curgea sudoarea. În cele din urmă, după îndelungi ezitări, studentul s-a dezbrăcat dezvăluindu-i, spre groaza sa, că pardesiul avea sub căptuşeală mai multe buzunare pline cu grenade de mână.

— Şi partea cea mai neplăcută a fost, povestea mai departe Bernhard, că luase hotărârea să nu-şi mai asume riscuri şi să îşi lase pardesiul la mine. Voia să îl pună în cadă şi să dea drumul la apa rece peste el. Până la urmă am reuşit să-l conving că mult mai sigur era să-l scoată pe întuneric din casă şi să-l arunce în canal – ceea ce a şi făcut până la urmă… Astăzi acel student este unul din cei mai distinşi profesori ai unei anumite universităţi din ţară. Sunt sigur că a şi uitat de mult episodul cu acea escapadă a lui cam jenantă.

— Dar tu ai fost vreodată comunist, Bernhard? l-am întrebat.

Pe dată – s-a observat pe faţa lui – a şi trecut în defensivă. După o clipă a spus încet:

— Nu, Christopher. Mă tem că întotdeauna am fost, prin însăşi constituţia mea, un om incapabil să se ridice pe culmea necesară a entuziasmului.

Brusc am simţit că-mi pierd răbdarea cu el; ba chiar că mă înfurii:

— …a entuziasmului de a crede în ceva?

Bernhard zâmbi distant la izbucnirea mea de violenţă. Poate că îl amuza faptul că mă vedea atât de ambalat.

— Eventual… Apoi adăugă, ca pentru sine: Nu… nu-i adevărat…

— Atunci în ce crezi tu? l-am provocat eu mai departe.

Rămase o vreme tăcut şi dus pe gânduri, cu profilul său coroiat imobil şi cu ochii pe jumătate închişi. În cele din urmă spuse:

— Cred probabil în disciplină.

— În disciplină?

— Nu poţi pricepe, Christopher? Atunci să încerc să-ţi explic… Eu cred în disciplină – în disciplină pentru mine, pe care nu vreau în niciun caz s-o impun şi altora. Pentru alţii nu pot judeca şi lua hotărâri eu. Ştiu doar atât, că trebuie să am anumite norme pe care să le respect şi fără de care aş fi pierdut… Ţi se pare că sună prea groaznic?

— Nu, i-am răspuns, şi mi-a trecut prin cap: vorbeşte ca Natalia.

— Nu trebuie să mă condamni prea aspru, Christopher. (Zâmbetul acela batjocoritor îi reapăruse pe faţă.) Şi apoi, nu uita că eu sunt o corcitură. În fond, până la urmă, poate că în venele mele curge şi un strop de sânge curat prusac. Poate că degetul ăsta mic – îl ridică el în lumină – e degetul unui sergent-major prusac… Tu,

Christopher, cu secolele de libertate anglo-saxonă în spate, cu Magna Charta gravată în inimă, nu poţi înţelege că noi, bieţii barbari, avem nevoie de ştaiful uniformei ca să ne ţină drepţi.

— De ce râzi mereu de mine, Bernhard?

— Să râd de tine, dragă Christopher? N-aş îndrăzni.

Dar, poate, cu acel prilej mi-a spus ceva mai mult decât avea de gând.

Am meditat îndelung dacă să fac sau nu experimentul de a o prezenta pe Natalia lui Sally Bowles. Cred că ştiam dinainte care va fi rezultatul. În orice caz, am avut atâta minte să nu-l mai invit şi pe Fritz Wendel.

Urma să ne întâlnim la o cafenea elegantă de pe Kurfürstendamm. Natalia trebuia să ajungă prima. A venit cu un sfert de oră întârziere – probabil dorind să aibă avantajul de a sosi la urmă. Numai că o evaluase prost pe Sally: ea avea tupeul să întârzie în stil mare. Săraca Natalia! Încercase să arate mai matură – dar nu reuşise decât să se îmbrace urât şi în haine demodate. Rochia lungă şi căutat sofisticată nu-i venea bine deloc. Deasupra unei sprâncene îşi plantase o pălărioară – parodie involuntară a tocii de paj a lui Sally. Însă părul ei era mult prea înfoiat pentru aşa ceva: pălărioara plutea pe valuri ca o barcă pe jumătate răsturnată în voia unei mări agitate.

— Ei, cum arăt? mă întrebă ea imediat aşezându-se vizavi de mine, destul de fâstâcită.

— Arăţi foarte bine.

— Te rog spune-mi sincer ce o să gândească despre mine?

— O să-i placi foarte mult.

— Cum poţi să spui aşa ceva? (Natalia era de-a dreptul indignată.) Nu ai de unde să ştii.

— Întâi vrei să afli părerea mea şi pe urmă spui că n-am de unde să ştiu.

— Prostule! Eu nu-ţi cer complimente.

— Mă tem că nu prea înţeleg *de fapt* ce vrei.

— O, nu? exclamă Natalia cu dispreţ. Nu înţelegi? Atunci îmi pare rău. N-am ce să-ţi fac.

În clipa aceea sosi şi Sally.

— Buuună, iubitule, începu ea cât mai gânguritor cu putinţă, îmi pare *teribil* de rău că am întârziat – mă ierţi? Se aşează cu multă gingăşie pe un scaun, învăluindu-ne pe amândoi în efluviile parfumului ei şi se apucă să îşi extragă, cu gesturi mici şi istovite, deget cu deget mănuşile de pe mâini: M-am culcat cu un împuţit de producător evreu, un babalâc, în speranţa că o să-mi dea un contract… Dar, până acum, nimic…

I-am tras zdravăn lui Sally un picior pe sub masă şi ea s-a oprit brusc, cu o expresie de consternare absurdă pe faţă – numai că acum, desigur, era prea târziu. Natalia îngheţă sub ochii noştri. Tot ce-i spusesem ori îi sugerasem eu mai înainte ca ipotetică scuză anticipată pentru felul de a fi al lui Sally deveni dintr-odată nul. După un moment de pauză glacială, Natalia mă întrebă dacă văzusem filmul *Sous les toits de Paris*[37]. Vorbea în germană. Nu voia să-i ofere lui Sally satisfacţia de a râde de engleza ei.

Dar Sally se băgă pe dată în vorbă, câtuşi de puţin descurajată de întâmplare. Văzuse *ea* filmul şi i se păruse magnific şi cât de magnific era Prejean şi mai ţineam noi minte scena aia cu trenul care trece în fundal când ei doi încep să se bată? Germana lui Sally era mult mai dezastruoasă decât de obicei; mă întrebam dacă nu cumva anume exagera, pentru a-şi bate joc de Natalia.

Restul întâlnirii a însemnat pentru mine o adevărată tortură. Natalia abia dacă scotea o vorbă. Sally continua să pălăvrăgească în germana ei catastrofală, făcând ceea ce ea credea că este o conversaţie uşoară pe teme cât mai generale cu putinţă, dar inspirată mai ales din industria cinematografică engleză. Însă, cum fiecare anecdotă

37 Film celebru regizat de René Clair, lansat în 1930.

includea şi precizarea că una era amanta cuiva, că unul era beţiv, că altul se droga, atmosfera n-a reuşit să devină în niciun caz mai agreabilă. Începeam să mă simt din ce în ce mai plictisit de amândouă – de Sally pentru vorbăria ei prostească şi pornografică ce nu se mai termina, iar de Natalia fiindcă era atât de puritană. După o vreme, care mie mi s-a părut o eternitate, dar care n-a însemnat în realitate decât abia vreo douăzeci de minute, Natalia s-a ridicat şi a spus că ea trebuie să plece.

— O, Dumnezeule mare, şi eu trebuie să plec! a exclamat Sally în engleză. Chris, iubitule, nu-i aşa că mă conduci tu până la Eden?

Cu laşitate, am privit spre Natalia încercând s-o conving că n-aveam ce face. Deşi ştiam cât se poate de bine că momentul avea să fie privit ca un test de loialitate din partea mea şi că deja căzusem la acest examen. Expresia de pe figura Nataliei nu arăta nici cea mai mică urmă de milă. Trăsăturile îi erau împietrite. Se supărase rău de tot.

— Când ne mai vedem? am întrebat-o eu într-o doară.

— Nu ştiu, răspunse Natalia şi porni cu paşi hotărâţi în jos pe Kurfürstendamm, ca şi cum niciodată în viaţa ei n-ar mai fi vrut să dea ochii cu vreunul din noi.

Deşi n-aveam de mers decât vreo sută sau două sute de metri, Sally a insistat să luăm un taxi. Nu se făcea, mi-a explicat ea, să ajungem la Eden venind pe jos.

— Fetei ălei a nu prea i-a plăcut de mine, nu? întrebă Sally când maşina porni din loc.

— Nu, Sally. Nu prea.

— Şi zău dacă înţeleg de ce… M-am dat peste cap ca să fiu drăguţă cu ea.

— Dacă la tine asta înseamnă a fi drăguţă… am râs eu, în ciuda supărării mele.

— Dar ce-ar fi trebuit să fac în plus?

— Mai important e ce-ar fi trebuit să *nu* faci… Tu nu poţi conversa despre nimic altceva decât despre adultere?

— Lumea n-are decât să mă ia aşa cum sunt, îmi replică Sally trufaşă.

— Cu tot cu unghii ojate şi restul?

Observasem privirea Nataliei ţintuindu-le cu o fascinaţie oripilată.

— Astăzi anume, râse tare Sally, nu mi-am ojat şi unghiile de la picioare.

— Ce naiba, Sally? Şi pe-alea le ojezi?

— Da, sigur că da.

— Dar, pentru Dumnezeu, de ce? Când nimeni… – dar m-am corectat – când foarte puţină lume le vede…

Sally îmi întoarse zâmbetul ei cel mai stupid:

— Ştiu, iubitule… Dar lucrul ăsta mă face să mă simt magnific de senzuală…

Această întâlnire a marcat începutul declinului relaţiilor mele cu Natalia. Şi nu fiindcă am fi avut vreo dispută sau s-ar fi produs vreo ruptură definitivă. De fapt, ne-am întâlnit din nou după câteva zile; însă din prima clipă mi-a fost clară schimbarea de temperatură în prietenia noastră. Am vorbit, ca de obicei, despre artă, cărţi, muzică – evitând amândoi cu grijă să dăm o notă prea personală dialogului purtat. Ne plimbam de aproape o oră prin Grădina Zoologică împreună, când Natalia m-a întrebat din senin:

— Îţi place domnişoara Bowles foarte mult?

În privirile ei, fixate asupra aleii pline de frunze căzute, juca un zâmbet maliţios.

— Cum să nu-mi placă…? Doar urmează să ne căsătorim curând.

— Prostule!

Am mai umblat câteva minute bune în tăcere.

— Ştii, spuse Natalia pe neaşteptate cu aerul cuiva care a făcut o descoperire surprinzătoare, că mie nu-mi place deloc domnişoara ta Bowles?

— Ştiu că nu-ţi place.

Tonul meu a jignit-o – exact ceea ce urmăream.

— Ce cred eu nu este important?

— Câtuşi de puţin, i-am zâmbit eu provocator.

— Numai domnişoara ta Bowles este importantă?

— Ea este foarte importantă.

Natalia roşi toată şi-şi muşcă buza de jos. Acum începea de-a binelea să se supere.

— Într-o zi tu vei vedea că eu am avut dreptate.

— Nu mă-ndoiesc.

Am făcut tot drumul înapoi până la Natalia acasă fără a schimba nici un singur cuvânt. În pragul uşii, m-a întrebat totuşi, ca de obicei:

— Poate mă vei telefona, într-o zi… – dar s-a oprit o clipă, trăgând apoi un ultim foc – … dacă va permite domnişoara ta Bowles?

— Şi dacă permite, şi dacă nu, am râs eu, am să te sun foarte curând.

Aproape înainte ca eu să-mi închei vorba, Natalia îmi şi trântise uşa în nas.

Cu toate acestea, nu m-am ţinut de cuvânt. A trecut o lună încheiată până să formez din nou numărul Nataliei. De câteva ori fusesem pe punctul de a o suna, dar de fiecare dată lipsa mea de tragere de inimă a fost mai puternică decât dorinţa unei revederi. Şi, când, în sfârşit, ne-am văzut, temperatura mai scăzuse cu alte câteva grade; păream acum doar simple cunoştinţe. Natalia era convinsă, cred, că Sally devenise amanta mea între timp, iar eu, pe de altă parte, nu vedeam ce rost ar fi avut să fac rectificările cuvenite; un asemenea pas ar fi însemnat, desigur, o lungă discuţie sinceră, de care pur şi simplu nu mă simţeam în stare. Şi, după toate explicaţiile de rigoare, probabil că Natalia ar fi fost la fel de şocată ca şi-acum, numai că mult mai geloasă, poate. Nu încercam să mă flatez singur spunându-mi că Natalia m-ar fi dorit vreodată, dar începuse categoric să mă trateze ca un fel de soră mai mare autoritară şi – într-un mod destul de absurd

– tocmai acest rol anume izbutise să i-l sufle Sally. Nu, era păcat, dar până la urmă, am hotărât eu, mai bine să rămână totul aşa cum era acum. Aşa că am dat apă la moară întrebărilor indirecte şi insinuărilor ei, lăsând din când în când să-mi scape sugestii vagi de fericire domestică: „Azi-dimineaţă, când luam micul dejun cu Sally…”, sau: „Îţi place cravata mea? Sally mi-a cumpărat-o…”. Natalia, săraca, le recepta într-o tăcere sumbră; iar eu, ca de atâtea ori până atunci, mă simţeam vinovat şi rău. Două întâlniri am mai avut pe urmă, amândouă soldate cu un eşec. Apoi, pe la sfârşitul lui februarie, când am sunat la ea, mi s-a comunicat că plecase în străinătate.

Nici pe Bernhard nu-l mai văzusem de multă vreme. De aceea am şi fost destul de surprins să-i aud într-o dimineaţă vocea la telefon. Voia să ştie dacă doream să merg în acea seară cu el „la ţară” şi să rămân peste noapte acolo. Totul suna foarte misterios, iar când am încercat să scot de la el unde anume urma să mergem şi de ce, a râs cu poftă.

A trecut să mă ia pe la opt, într-o maşină mare închisă, cu şofer. Maşina, mi-a explicat Bernhard, era a firmei şi o foloseau împreună el şi cu unchiul lui. Mi s-a părut caracteristic pentru simplitatea patriarhală a traiului familiei Landauer că părinţii n-aveau o maşină a lor şi că Bernhard părea să se scuze în faţa mea chiar şi pentru existenţa acestei maşini comune. Era un gen de simplitate complicată, un fel de negare a negaţiei. Rădăcinile ei se încolăceau adânc în teribila vinovăţie a sentimentului posesiunii. O, Doamne, oftam eu în sinea mea, o să ajung eu cândva să dau de capătul gândirii acestor oameni, o să reuşesc să-i înţeleg vreodată? Reflecţiile asupra structurii psihice a familiei Landauer îmi dădeau o senzaţie de epuizare şi de eşec total.

— Eşti obosit? mă întrebă prevenitor Bernhard.

— A, nu… am tresărit eu din moleşeală. Deloc.

— N-ai să te superi dacă trecem întâi pe la casa unui prieten de-al meu? Pentru că mai vine cineva cu noi... Sper că n-o să te deranjeze.

— Bineînţeles că nu. Cum să mă deranjeze? am spus eu politicos.

— E foarte liniştit. Un prieten vechi al familiei.

Cine ştie din ce motiv, Bernhard părea amuzat şi râdea în barbă abia perceptibil.

Maşina se opri în faţa unei vile de pe Fasanenstrasse. Bernhard sună la sonerie şi intră: după câteva clipe reapăru ducând în braţe un terrier mic şi blănos. Am început să râd.

— Ai fost extrem de politicos, îmi spuse Bernhard zâmbind. Cu toate acestea, am observat o anumită rezervă din partea ta... Am sau nu dreptate?

— Poate că...

— Mă întreb cine anume te aşteptai să fie? Poate vreun bătrân senil şi cam plicticos? Bernhard mângâie terrierul. Mă tem, Christopher, că tu eşti mult prea bine crescut ca să mărturiseşti deschis.

Maşina încetini şi se opri în faţa barierei de la intrarea pe autostrada Avus[38].

— Dar unde mergem? am întrebat eu. Te rog, spune-mi şi mie.

Bernhard zâmbi cu acel zâmbet al său moale şi cordial-asiatic:

— Sunt foarte misterios, nu-i aşa?

— Foarte.

— Sunt sigur că trebuie să fie o senzaţie fantastică pentru tine să mergi cu maşina prin noapte, fără să ştii încotro te îndrepţi. Dacă ţi-aş spune că mergem la Paris, la Madrid sau la Moscova, nu ar mai fi niciun mister şi ai pierde o jumătate din plăcere... Ştii, Christopher, cât te invidiez pentru că nu ştii unde mergem?

---

38 Prima autostradă între Berlin şi Wannsee, folosită multă vreme ca pistă pentru cursele automobilistice.

— E şi acesta un mod de a privi lucrurile… Dar, în orice caz, ştiu sigur că nu spre Moscova ne-ndreptăm. Pentru că mergem în direcţia opusă.

Bernhard râse:

— Cât de englez eşti câteodată, Christopher. Mă-ntreb dacă îţi dai seama de acest lucru.

— Tu eşti cel care scoţi tot anglicismul meu în evidenţă, cred, i-am răspuns eu şi aproape imediat m-am şi simţit puţin stingherit, de parcă remarca mea ar fi avut intenţia să fie jignitoare; însă Bernhard părea să fie perfect conştient de gândul meu.

— Trebuie să iau cuvintele tale ca pe un compliment sau ca pe un reproş?

— Ca pe un compliment, desigur.

Maşina gonea pe autostrada întunecată înspre imensa beznă a unui peisaj de iarnă. Semne reflectorizante uriaşe au strălucit o clipă în conurile de lumină ale farurilor, apoi s-au stins ca nişte chibrituri arse. Berlinul era deja doar o lucire roşiatică pe cerul din spatele nostru, ce s-a făcut nevăzută curând înapoia unei păduri masive de pini. Proiectorul de pe turnul de radio îşi plimba raza subţire prin noapte. Şoseaua dreaptă şi întunecată vuia mereu în contrasens, mistuindu-se în urma noastră. În întunericul capitonat al maşinii, Bernhard mângâia întruna câinele neliniştit de pe genunchii săi.

— Foarte bine, am să-ţi spun… Mergem la o casă de pe malul lui Wannsee, care a fost cândva a tatălui meu. Ceea ce în Anglia voi numiţi o vilă la ţară.

— O vilă? O, ce frumos…!

Tonul meu îl distra pe Bernhard. Îmi dădeam seama după vocea lui că zâmbeşte:

— Sper că n-o să ţi se pară prea neconfortabilă.

— Sunt sigur că o să-mi placă.

— S-ar putea să o găseşti cam sărăcăcioasă, la început… Bernhard râse discret, doar pentru sine: Oricum e ceva amuzant…

— Probabil că e…

Cred că mă aşteptasem la un hotel, cu lumini, muzică şi cu mâncare foarte bună. Şi reflectam cu amărăciune că doar un orăşean bogat şi civilizat până la decadenţă putea descrie dormitul într-o vilă la ţară jilavă şi sărăcăcioasă, acum, în toiul iernii, drept „ceva” amuzant. Şi ce tipic, în plus, să mă aducă până la ea într-o limuzină de lux! Şoferul unde o să doarmă oare? Probabil că la cel mai bun hotel din Potsdam… Când am trecut pe lângă luminile cabinei încasatorului de taxă de la celălalt capăt al autostrăzii, l-am văzut pe Bernhard zâmbind în continuare pentru sine.

Apoi maşina a cotit la dreapta şi a luat-o în jos pe un drum mărginit de copaci golaşi. Aveam senzaţia proximităţii marelui lac, ascuns după copacii deşi din stânga. Nici nu mi-am dat seama când drumul s-a oprit la o poartă înaltă, după care urma o alee; curând maşina a tras la scara unei vile mari.

— Unde suntem? l-am întrebat pe Bernhard, presupunând în zăpăceala primei clipe că mai avea de luat pe cineva – probabil vreun alt terrier. Dar Bernhard râse voios:

— Aici e capătul liniei, Christopher dragă! Toată lumea coboară!

Un valet în livrea cu dungi a deschis portiera maşinii. Câinele a sărit afară, iar Bernhard şi cu mine l-am urmat. Sprijinindu-şi o mână pe umărul meu, m-a condus prin antreu, în sus pe scări. Am observat în treacăt covorul gros şi nişte gravuri înrămate. A deschis uşa spre un dormitor luxos, în alb şi roz, cu o pilotă lucioasă de mătase brodată pe pat. În spate era o baie, în care strălucea argintul lustruit şi unde atârnau prosoape albe pufoase.

— Săracul Christopher! zâmbi Bernhard. Mă tem că eşti cam dezamăgit de vila noastră. Nu ţi se pare cumva prea mare sau prea ostentativă? Sau poate tânjeai după plăcerea frustă de a dormi direct pe jos, printre gândaci?

Atmosfera acestei glume ne-a învăluit şi-n timpul

mesei. De câte ori valetul aducea vreo mâncare nouă pe câte o tavă de argint, Bernhard îmi urmărea privirea şi zâmbea dezaprobator. Sufrageria era moderat barocă, elegantă şi destul de searbădă. L-am întrebat când fusese construită vila.

— Vila asta a construit-o tata în 1904. A vrut să facă din ea o casă cât mai englezească – de dragul mamei mele…

După cină, am coborât în grădină prin vânt şi prin întuneric. Rafale puternice suflau printre copaci din direcţia apei. L-am urmat pe Bernhard, împiedicându-mă mereu de terrierul care tot alerga printre picioarele mele, am coborât împreună câteva trepte de piatră, până am ajuns la un debarcader. Lacul întunecat era brăzdat de valuri, iar de partea opusă, în direcţia Potsdam, un şirag de lumini săltăreţe lăsau o coadă ca de cometă prin apa neagră. Pe parapet o lampă de gaz demontată clămpănea în bătaia vântului, iar sub noi valurile se spărgeau, stropind şi clipocind uşor, de piatra invizibilă.

— În copilărie, coboram treptele astea în serile de iarnă şi stăteam ore întregi aici… începu să povestească Bernhard. (Vocea îi era atât de joasă încât de-abia puteam să-l înţeleg; stătea cu faţa în partea opusă, privind prin întuneric peste lac. Dacă venea vreo rafală mai tare de vânt, şi cuvintele lui se auzeau mai distinct, ca şi cum însuşi vântul ar fi vorbit.) Asta se întâmpla în timpul războiului. Fratele meu căzuse pe front, încă din primele luni… Mai târziu, unii rivali în afaceri ai tatii au început să facă propagandă împotriva lui pentru că avea nevastă englezoaică, aşa că nu mai venea să ne viziteze nimeni şi umbla zvonul că am fi spioni. Până la urmă nici furnizorii locali nu mai voiau să treacă pe la noi… Totul era destul de ridicol şi în acelaşi timp îngrozitor – ca nişte fiinţe, omeneşti să poată avea atâta răutate în suflet…

Am început să tremur privind la suprafaţa apei. Era frig. Vocea moale şi blândă a lui Bernhard continua să

toarcă în urechea mea:

— Stăteam aici în serile de iarnă şi-mi închipuiam că sunt ultimul om rămas în viaţă pe lumea asta… Eram un băiat cu o fire ciudată, cred… Nu mă-mpăcam niciodată bine cu alţi băieţi, deşi îmi doream foarte mult să fiu popular şi să-mi fac o mulţime de prieteni. Poate că asta şi era greşeala mea – doream prea mult să mă împrietenesc cu ceilalţi. Băieţii au observat lucrul ăsta şi au devenit cu atât mai cruzi cu mine. În mod obiectiv, îi pot înţelege… poate că eu însumi aş fi fost capabil de asemenea cruzimi, dacă împrejurările ar fi fost diferite. E greu de spus… Dar, fiind aşa cum eram, şcoala era pentru mine ca picătura chinezească… înţelegi acum de ce-mi plăcea serile să vin aici, să stau singur pe malul lacului. Şi apoi mai era şi războiul… Pe atunci îmi închipuiam că o să dureze poate vreo zece, cincisprezece sau chiar douăzeci de ani. Eram conştient că foarte curând voi fi concentrat şi eu. În mod destul de ciudat, nu-mi amintesc să-mi fi fost câtuşi de puţin frică. Primeam ca atare faptul. Părea destul de firesc să trebuiască să murim cu toţii. Presupun că asta era mentalitatea generală în timpul războiului. Dar cred că, în ce mă priveşte, intervenea şi un element tipic semit în atitudinea mea. E foarte greu să vorbeşti imparţial despre asemenea chestiuni. Câteodată nu-ţi vine să recunoşti anumite lucruri nici chiar pentru tine însuţi, de teamă să nu-ţiştirbească respectul de sine…

Ne-am întors încet, urcând panta grădinii dinspre lac în direcţia casei. Din când în când auzeam gâfâielile câinelui gonind prin beznă. Vocea lui Bernhard torcea mereu, ezitantă, alegându-şi cuvintele:

— După ce fratele meu a fost ucis, mama n-a prea mai părăsit nici casă, nici grădina. Cred că încerca să uite că pe lumea asta există o ţară numită Germania. A început să studieze ebraica veche şi să se concentreze asupra istoriei şi literaturii antice evreieşti. Am impresia că e un proces simptomatic în faza modernă a evoluţiei

iudaismului – această îndepărtare de cultura şi de tradiţiile europene. Eu însumi uneori sunt conştient de el la propria mea persoană… Mi-o amintesc pe mama umblând prin casă ca o somnambulă. Regreta orice moment care o ţinea departe de studiul ei, ceea ce era destul de tragic în sine, fiindcă, în tot acest răstimp, era bolnavă grav de cancer… De îndată ce a înţeles ce se întâmpla cu ea, a refuzat să mai meargă la doctor. Se temea de o operaţie… În cele din urmă, când durerile au devenit insuportabile, s-a sinucis…

Ajunsesem la vilă. Bernhard a deschis o uşă de sticlă şi, printr-o mică seră, am intrat într-un salon imens, plin de umbre săltăreţe de la un foc ce ardea într-un şemineu englezesc. Bernhard aprinse câteva lămpi, încăperea devenind orbitor de luminoasă.

— Chiar e nevoie de atâta iluminaţie? am întrebat eu. Cred că lumina de la foc e cu mult mai plăcută.

— Serios? zâmbi Bernhard subtil. Şi eu sunt de aceeaşi părere… Dar am crezut că poate ai să preferi lumina lămpilor electrice.

— Şi de ce, mă rog, s-o prefer?

Eram neîncrezător în tonul lui.

— Ştiu eu?! Nu e de vină decât concepţia mea despre caracterul tău. Dar cât de prost sunt!

Vocea lui Bernhard era batjocoritoare. Nu i-am răspuns. S-a ridicat şi a stins toate luminile, cu excepţia unei veioze, pe masa de lângă mine. Urmă o linişte prelungă.

— Ţi-ar face plăcere să ascultăm radioul?

De data aceasta, tonul lui m-a făcut să surâd.

— Să ştii că nu e nevoie să mă distrezi! Mă simt foarte bine aşa cum sunt în clipa asta, aici, lângă foc.

— Dacă te simţi bine, atunci sunt şi eu fericit… E o prostie din partea mea, dar am avut impresia exact contrară.

— Cum adică?

— M-am temut că te plictiseşti.

— Cum să mă plictisesc?! Ce idee!

— Eşti foarte politicos, Christopher. Întotdeauna eşti foarte politicos. Dar eu îţi pot citi perfect gândurile…

Nu-l mai auzisem niciodată pe Bernhard vorbind aşa; vocea lui suna de-a dreptul ostilă:

— Te-ntrebi poate de ce te-oi fi adus eu în casa asta. Şi în primul rând te întrebi de ce oare ţi-oi fi spus ceea ce ţi-am spus adineauri.

— Dar eu mă bucur că mi-ai spus…

— Nu, Christopher. Nu-i adevărat. Recunoaşte că eşti puţin şocat. Despre lucruri dintr-astea nu se vorbeşte, după părerea ta. Sentimentalismele astea evreieşti lezează educaţia englezească pe care ai primit-o tu în şcoală. Îţi place să-ţi spui că eşti un om de lume şi ca nicio formă de slăbiciune omenească nu-ţi repugnă, dar educaţia ta e mult mai puternică decât tine. Oamenii n-ar trebui să vorbească între ei aşa, după părerea ta. Una ca asta nu se cuvine.

— Bernhard, eşti incredibil!

— Da? S-ar putea… Deşi nu cred. În fine… Dacă tot vrei să ştii, am să-ncerc să-ţi explic de ce te-am adus aici… Am vrut să fac o experienţă.

— O experienţă? Cu mine?

— Nu. O experienţă cu mine. Vreau să spun că… De zece ani n-am mai vorbit cu nimeni atât de intim cum am vorbit cu tine astă-seară… Nu ştiu dacă tu poţi să te pui în locul meu şi să-ţi închipui ce-nseamnă asta. Iar azi… Poate că, în fond, e şi imposibil de explicat… Să-ncerc să formulez altfel. Eu te aduc aici, în casa asta, care pentru tine nu-nseamnă nimic. N-ai niciun motiv să te simţi apăsat de trecut în ea. Apoi îţi spun povestea vieţii mele… să văd dacă reuşesc să ucid în mine nişte stafii… Mă exprim însă prost şi confuz. Ţi se pare foarte absurd ce spun?

— Nu. Câtuşi de puţin… Dar de ce m-ai ales tocmai pe mine pentru experienţa ta?

— Vocea ta sună foarte aspru, Christopher, când mă întrebi. Şi cred că mă dispreţuieşti.

— Nu, Bernhard. Mă gândesc că probabil tu mă dispreţuieşti… Adesea mă şi întreb de ce îţi pierzi timpul cu mine. Câteodată simt că mă antipatizezi şi că nu faci şi nu rosteşti decât lucruri care să mi-o dovedească – şi, totuşi, într-un fel, simt şi contrariul; altfel bănuiesc că nu m-ai chema întruna, să vin pe la tine, să ne-ntâlnim… Oricum, încep să mă cam plictisesc de ceea ce tu numeşti experienţele tale. Pentru că cea de astă-seară nu este prima, în niciun caz. Experienţele tale eşuează, iar tu apoi te superi pe mine. Trebuie să-ţi spun că mi se pare nedrept… Dar ceea ce nu pot suferi la tine e că-ţi arăţi resentimentele adoptând această atitudine fals umilă, când, de fapt, eşti omul cel mai puţin umil pe care l-am întâlnit vreodată.

Bernhard tăcea, îşi aprinsese o ţigară şi acum sufla fumul afară pe nări încet. După o vreme spuse:

— S-ar putea să ai şi dreptate… Dar cred că nu integral. Numai în parte… Da, există o anumită însuşire la tine care mă atrage şi pe care o invidiez foarte mult şi totodată această însuşire a ta îmi trezeşte şi ostilitatea… S-ar putea să fie tocmai din cauză că şi eu sunt pe jumătate englez, iar tu reprezinţi pentru mine o latură a propriului meu caracter… Nu, nici asta nu-i adevărat… Nimic nu-i atât de simplu pe cât aş vrea eu să fie… Mă tem, îşi trecu Bernhard o mână peste frunte şi ochi cu un gest obosit, că sunt un mecanism inutil de complicat.

Urmă o clipă de tăcere, după care adăugă:

— Dar toate acestea sunt doar o vorbărie prostească şi egoistă. Vreau să te rog să mă ierţi. N-am niciun drept să-ţi vorbesc în felul acesta.

S-a ridicat în picioare, a traversat încet încăperea şi a aprins radioul. Ridicându-se, şi-a sprijinit o clipă mâna pe umărul meu. Însoţit de primele acorduri ale muzicii, s-a întors la locul lui din faţa şemineului, zâmbitor. Avea un zâmbet blând şi totuşi ostil. O ostilitate străveche. Îmi amintea de una din statuetele orientale din apartamentul

lui berlinez.

— Astă-seară, zâmbi el molatic, se transmite ultimul act din *Maeştrii cântăreţi din Nürnberg.*

— Foarte interesant, am spus eu.

O jumătate de oră mai târziu, Bernhard mă conducea până la uşa camerei, ţinându-şi mereu mâna pe umărul meu şi zâmbind întruna. A doua zi dimineaţă, la micul dejun, arăta obosit, în schimb a fost vesel şi amuzant. N-a făcut nici cea mai vagă referire la dialogul nostru din seara precedentă.

Maşina ne-a dus înapoi la Berlin şi m-a lăsat în colţul lui Nollendorfplatz.

— Sună-mă cât de curând, i-am spus.

— Bineînţeles. La începutul săptămânii viitoare.

— Şi mulţumesc foarte mult.

— Eu îţi mulţumesc, Christopher dragă, pentru că ai venit.

Nu l-am mai revăzut timp de aproape şase luni.

Într-o duminică, pe la începutul lui august, a avut loc un referendum, pentru a hotărî soarta guvernului Brüning[39]. Eu mă întorsesem la domnişoara Schroeder şi zăceam în pat pe o vreme atât de frumoasă, blestemându-mi amarnic degetul de la picior: mi-l tăiasem într-o bucată de tablă făcând ultima baie în mare pe insula Rügen, iar acum rana se infectase şi era plină de puroi. Am fost fericit

39 Heinrich Brüning (1885-1970), om politic german. în calitatea sa de conducător al Partidului Centrist, a devenit cancelar (1930-1932), însă, neavând o majoritate în parlament (Reichstag), a guvernat prin decrete, încercând să depăşească dificila situaţie economică a Germaniei prin adoptarea unor măsuri de austeritate, ceea ce a produs o largă nemulţumire, şi a fost nevoit să demisioneze. în 1934, a emigrat în Statele Unite, unde a fost profesor la Harvard. întors în Europa, în perioada 1951-1954, a fost, cu intermitenţe, profesor la Universitatea din Köln.

când, pe neaşteptate, am primit un telefon de la Bernhard.

— Mai ţii cumva minte o anumită vilă la ţară pe malul lui Wannsee? Da? Tocmai mă întrebam dacă ţi-ar plăcea să petreci azi după-amiază câteva ceasuri acolo… Da, proprietăreasa ta mi-a povestit deja ce necaz ai păţit, îmi pare nespus de rău… Pot să trimit maşina după tine? Cred că o să-ţi prindă bine să evadezi puţin din oraşul ăsta. Eşti liber să faci acolo absolut ce vrei – să stai chiar şi în pat, să te odihneşti. Nimeni nu-ţi va tulbura libertatea.

Curând după masa de prânz a venit într-adevăr să mă ia maşina. Era o după-amiază de vis şi, în timpul drumului, l-am binecuvântat pe Bernhard pentru bunătatea lui. Dar când am sosit la vilă am avut un şoc neplăcut: gazonul din imensa grădină era înţesat de lume.

Asta nu-mi mai plăcea deloc. Era o glumă proastă, îmi spuneam. Cu hainele mele ponosite, cu un picior bandajat şi sprijinit în baston, fusesem atras în mijlocul unei petreceri şic în aer liber! Şi deodată apăru Bernhard în nişte pantaloni sport şi o bluză tinerească de marinar. Era uimitor cât de tânăr arăta. În graba cu care venea să mă întâmpine, sări peste o balustradă joasă.

— Christopher! Ai venit, în fine! Hai, fă-te comod!

În ciuda protestelor mele, m-a obligat să-mi scot haina şi pălăria. Spre ghinionul meu, purtam bretele. Majoritatea celorlalţi invitaţi erau îmbrăcaţi în costume sport. Zâmbind acru şi adoptând în mod instinctiv armura excentricităţii morocănoase, care mă proteja în asemenea ocazii, am avansat şontâcăind în mijlocul lor. Mai multe perechi dansau pe muzica unui gramofon portabil; doi tineri se băteau cu perne, încurajaţi fiecare de partenere; cei mai mulţi dintre protagoniştii acestei petreceri stăteau întinşi pe pături în iarbă şi discutau. Totul era extrem de neprotocolar, iar servitorii şi şoferii se ţineau discreţi deoparte, privindu-le scălâmbăielile cu aerul unor guvernante de copii celebri.

Ce căutau aici cu toţii? De ce-i chemase oare

Bernhard? Era şi aceasta o nouă încercare, mai sofisticată, de a-şi exorciza duhurile? Nu, am hotărât eu în sinea mea; era probabil doar o petrecere obligatorie, o dată pe an, pentru toate neamurile, prietenii şi apropiaţii familiei. Iar numele meu trebuia bifat şi el, aproape de sfârşitul listei. Oricum, ar fi fost o prostie să fiu urâcios acum. De venit tot venisem. N-aveam decât să mă simt bine.

Apoi, spre marea mea surprindere, am zărit-o pe Natalia. Era îmbrăcată într-o rochiţă galben-deschis, cu mânecuţe bufante şi ţinea o pălărie mare de pai în mână. Arăta atât de nostim, încât nici nu aş fi recunoscut-o. Mă întâmpină cu multă veselie:

— A, Christopher! Îmi pare atât de bine!

— Unde ai fost în tot timpul ăsta?

— La Paris. N-ai ştiut? Sincer? Aştept mereu o scrisoare de la tine – şi nu vine nimic!

— Dar, Natalia, nu mi-ai scris niciodată adresa.

— O, *ba da*!

— Ei bine, în cazul ăsta nu ţi-am primit scrisoarea… în plus, vezi tu, am fost şi eu plecat.

— Aşa? Ai fost plecat? Atunci îmi pare rău… N-am ce să-ţi fac!

Am râs amândoi. Râsul Nataliei era schimbat, ca de altfel totul în apariţia ei. Nu mai era acel râs de şcolăriţă severă, care îmi recomanda cândva să-i citesc pe Jacobsen şi Goethe. Iar pe chip i se instalase un zâmbet visător, de încântare, ca şi cum, îmi spuneam eu, ar fi ascultat întruna o muzică vioaie şi plăcută. În ciuda bucuriei vizibile de a mă reîntâlni, părea că abia participă la conversaţie.

— Şi la Paris ce faci? Studiezi artele plastice, cum doreai tu?

— Dar bineînţeles!

— Şi-ţi place?

— E minunat! dădu Natalia energic din cap.

Ochii îi străluceau. Însă cuvântul părea menit să descrie de fapt altceva.

— Este şi mama ta cu tine?

— Da. Da…

— Aveţi o locuinţă împreună?

— Da… dădu ea din nou din cap. O locuinţă… O, este minunat!

— Şi te întorci curând?

— A, da… Bineînţeles! Chiar mâine!

Părea complet surprinsă că pun asemenea întrebare – surprinsă că lumea întreagă nu ştie… Ce bine cunoşteam acest sentiment! Şi puteam spune cu toată siguranţa că Natalia este îndrăgostită.

Am mai stat de vorbă câteva minute – Natalia zâmbind întruna şi ascultând cu un aer visător, dar nu pe mine. Apoi, din senin, a cuprins-o graba, întârziase, spunea. Avea de făcut bagaje. Trebuia să plece de îndată. Mi-a strâns mâna şi am privit-o traversând gazonul în fugă spre o maşină care o aştepta. Uitase până şi să-mi ceară să-i scriu sau să îmi lase adresa ei. În timp ce-i făceam cu mâna, degetul meu infectat mi-a şi transmis o înţepătură de invidie.

Mai târziu, membrii cei mai tineri ai adunării au făcut baie, plescăind prin apa tulbure de la picioarele scărilor de piatră. Benrhard era şi el printre ei. Avea un trup nevinovat şi alb, ca de copil, cu un abdomen mic şi rotund şi uşor proeminent. Râdea şi plescăia prin apă mai tare ca toţi ceilalţi. Când mi-a întâlnit privirea, a început să facă şi mai mult zgomot parcă – oare, mă gândeam eu, poate dintr-o anumită sfidare? se gândea el acum, ca mine, la cele ce îmi spusese cu şase luni mai înainte, stând în acelaşi loc?

— Vino şi tu în apă, Christopher! îmi strigă el. Îţi face bine la rana de la picior!

Când, în cele din urmă, au ieşit din apă cu toţii şi acum se uscau, el şi cu alţi câţiva tinerei au început să se fugărească, râzând, printre copacii de pe mal.

Însă, cu toate zbenguielile lui Bernhard, petrecerea

nu „demara”. Societatea se împărţise pe bisericuţe şi grupuri; chiar şi atunci când veselia era mai în toi, cel puţin un sfert dintre invitaţi discutau politică pe un ton coborât şi grav. De fapt, unii dintre ei veniseră în chip atât de evident la Bernhard doar spre a se întâlni şi a-şi discuta problemele personale, încât nici măcar nu-şi dădeau osteneala de a se preface că luau cât de cât parte la acele mondenităţi. Puteau la fel de bine să fi rămas şi în birourile lor sau să fi stat acasă.

Când s-a înserat, o fată a început să cânte. A cântat în ruseşte şi, ca de obicei, cântecul a sunat copleşitor de trist. Valeţii au apărut cu pahare şi cu un bol imens de cruşon. În grădină era acum răcoare. Cerul se umpluse de un milion de stele. Pe suprafaţa întinsă şi calmă a lacului, ultimele pânze, ca nişte duhuri, pluteau încoace şi încolo, duse de briza nehotărâtă a serii. Gramofonul cânta. M-am rezemat de mai multe perne, ascultându-l pe un medic evreu care argumenta că Franţa nu îi putea înţelege pe germani fiindcă francezii nu trecuseră prin nicio experienţă comparabilă cu viaţa nevrozantă a celor din Germania în perioada de după război. O fată râse deodată strident în mijlocul unui grup de tineri. Departe, în oraş, se numărau în vremea aceasta voturile. Gândul îmi zbură pe neaşteptate la Natalia: gata, scăpase, poate chiar la momentul propice. Oricât s-ar mai amâna verdictul, toţi oamenii aceştia erau de fapt condamnaţi. Seara de azi nu era decât repetiţia generală dinaintea dezastrului. Semăna cu ultima noapte a unui ev.

Pe la ora zece şi jumătate petrecerea începu să se împrăştie. Stăteam în picioare în hol sau în preajma uşii de la intrare, în timp ce un invitat telefona la Berlin să afle primele rezultate. Câteva clipe de tăcere şi sâsâieli, după care chipul de la telefon se destinse şi arboră un zâmbet. Guvernul era în siguranţă, ne comunică el. Mai mulţi invitaţi au răcnit urale mai mult în glumă, dar uşuraţi. M-am întors, pentru a-l găsi pe Bernhard în spatele meu.

— Încă o dată capitalismul a fost salvat, surâse el uşor.

Mi-a aranjat să fiu luat pe strapontina unei maşini ce mergea spre Berlin. În timp ce înaintam pe Tauentzienstrasse, copiii vindeau ziare cu ştirea atentatului din Bülowplatz. M-am gândit la petrecerea noastră de pe gazonul de lângă lac, unde stăteam şi beam cruşon, iar gramofonul cânta întruna, în timp ce un ofiţer de poliţie, cu revolverul în mână, se împleticea rănit mortal pe scările unui cinematograf şi se prăbuşea fără viaţă la picioarele unei reclame din carton care anunţa o comedie nouă.

A urmat o nouă tăcere – de data aceasta de opt luni. Şi iată-mă acum sunând la soneria apartamentului lui Bernhard. Da, domnul era acasă.

— Ce onoare, Christopher. Din nefericire însă, una foarte rară.

— Da, îmi pare rău. Fiindcă adesea am avut de gând să trec să te vizitez... Nu ştiu nici eu de ce n-am făcut-o.

— Ai fost la Berlin tot timpul ăsta? Să ştii că de două ori am sunat la domnişoara Schroeder şi o voce cam ciudată mi-a spus că te-ai întors în Anglia.

— Eu i-am spus aşa domnişoarei Schroeder. Nu voiam să ştie că am rămas în oraş.

— A, serios? Doar nu v-aţi certat?

— Nu, dimpotrivă. I-am spus că mă-ntorc în Anglia fiindcă altminteri ar fi insistat să mă întreţină ea. Ajunsesem să cam trag mâţa de coadă... însă totul e din nou în regulă acum, m-am grăbit eu să adaug, văzând o expresie preocupată ivindu-se pe chipul lui.

— Eşti sigur? Atunci mă bucur foarte mult... Dar cum te-ai descurcat în tot timpul ăsta?

— Am stat cu o familie de cinci persoane în două camere la o mansardă din Hallesches Tor.

Bernhard zâmbi:

— Pe onoarea mea, Christopher… ce viaţă romantică duci!

— Mă bucur că numeşti lucrul ăsta romantic. Eu nu!

Am râs amândoi.

— În orice caz, adăugă Bernhard, îmi face impresia că ţi-a priit. Plesneşti de sănătate.

În schimb eu nu-i puteam întoarce complimentul. Parcă nu-l văzusem pe Bernhard niciodată atât de bolnav. Era palid la faţă şi tras; oboseala nu-i dispărea din priviri nici chiar atunci când încerca să zâmbească. Sub ochi avea cearcăne vineţii şi adânci. Până şi părul părea că i se rărise. Oricum, arăta cu zece ani mai în vârstă decât ultima oară când ne văzusem.

— Şi tu cum ai mai dus-o? l-am întrebat.

— Mă tem că existenţa pe care-o duc, prin comparaţie cu a ta, e deprimant de monotonă… Cu toate acestea apar şi unele diversiuni, să spunem, tragicomice.

— Diversiuni? De ce fel?

— De exemplu, asta… Şi Bernhard se îndreptă spre masa lui de scris, de pe care luă o hârtie, pe care mi-o înmână: A sosit cu poşta de azi-dimineaţă.

Textul era bătut la maşină:

„Bernhard Landauer, bagă de seamă. Se apropie ziua răfuielii cu tine şi cu unchiu-tău şi cu toţi ceilalţi jidani împuţiţi. Vă dăm douăzeci şi patru de ore ca să părăsiţi Germania. Dacă nu, sunteţi nişte oameni morţi”.

— Cam sângeros, nu-i aşa? râse Bernhard cu amărăciune.

— E incredibil… Cine bănuieşti că ţi-a putut trimite o asemenea porcărie?

— Vreun angajat care a fost dat afară, poate. Sau vreun glumeţ. Sau vreun nebun. Sau vreun elev cu mintea înfierbântată de idei naziste.

— Şi ce faci acum?

— Nimic.

— Dar te duci la poliţie, da?

— Christopher dragă, poliţia se va plictisi curând de toate prostiile acestea. Primim câte trei-patru asemenea scrisori pe săptămână.

— Dar poate că ăsta nu glumeşte… Or fi scriind ei, naziştii, ca elevii de curs primar, dar sunt în stare de orice. Tocmai de aceea şi sunt atât de periculoşi. Oamenii râd de ei, până-ntr-o zi când…

Bernhard zâmbi cu zâmbetul său obosit:

— Sunt deosebit de mişcat de grija ta pentru mine. Cu toate acestea, sunt absolut nedemn de ea… Existenţa mea nu e de asemenea importanţă vitală nici pentru mine, nici pentru alţii, încât să fie angajate forţele legii întru protejarea mea… Cât despre unchiul meu, în clipa de faţă e la Varşovia…

Am înţeles că voia să schimbe subiectul.

— Mai ai vreo veste de la Natalia şi de la doamna Landauer?

— O, da, desigur! Natalia s-a măritat. Cum, nu ştiai? Cu un medic francez tânăr… Aud că sunt un cuplu cât se poate de fericit.

— Mă bucur mult.

— Da… E plăcut, nu-i aşa?, să ştii că prietenii tăi sunt fericiţi. Bernhard se duse până la coşul de hârtii şi aruncă scrisoarea în el. Mai ales când sunt în altă ţară… zâmbi el blând şi plin de tristeţe.

— Şi în Germania ce crezi că o să se-ntâmple acum? l-am întrebat. Urmează un puci nazist sau o revoluţie comunistă?

— Văd că nu ţi-a pierit deloc entuziasmul, râse cu poftă Bernhard. Îmi pare rău numai că întrebarea ta nu e la fel de presantă pentru mine cum constat că este pentru tine…

„Într-o bună zi o să fie destul de presantă”, îmi stătea pe limbă să-i spun; acum mă bucur că n-am făcut-o. L-am

întrebat în schimb:

— Dar de ce spui că îţi pare rău?

— Pentru că ar fi fost un semn de sănătate în caracterul meu… E drept că, în ziua de azi, asemenea lucruri ar trebui să ne intereseze, recunosc. E un lucru normal. Un lucru sănătos… Dar, din cauză că toate acestea mi se par puţin ireale, puţin – te rog să nu te simţi lezat, Christopher dragă – cam prea comune, sunt conştient că-mi pierd contactul cu existenţa. Ceea ce-i rău, desigur… Un simţ al proporţiilor trebuie totuşi păstrat. Ştii că uneori, serile, stau aici singur, printre aceste cărţi şi statuete de piatră şi am o ciudată senzaţie de irealitate, ca şi cum asta ar fi toată viaţa mea? Da, în fond câteodată ajungeam chiar să mă îndoiesc dacă firma noastră – acea clădire mare, înţesată din pivniţă până în pod cu toată proprietatea noastră acumulată – există şi aievea, nu doar în închipuirea mea… Şi apoi aveam un sentiment extrem de neplăcut, cum numai în vise ni se întâmplă, şi anume că eu însumi nu mai exist. E un gând foarte morbid şi foarte dezaxat, fără îndoială… Am să îţi fac o mărturisire, Christopher… într-o seară eram atât de tulburat de această halucinaţie, cum că magazinul Landauer nu există, încât am luat în mână receptorul şi am purtat o lungă conversaţie cu unul din paznicii de noapte, invocând un motiv stupid pentru care pasămite îl deranjasem. Şi asta numai ca să mă asigur, înţelegi? Nu crezi că am început să înnebunesc?

— Nici gând de aşa ceva… I se poate întâmpla oricui munceşte prea mult.

— Şi atunci îmi recomanzi să iau o vacanţă? Cumva o lună în Italia la începutul primăverii? Da… Mi-aduc aminte de zilele frumoase când o lună de soare italian era soluţia pentru toate problemele mele. Dar, din păcate, medicamentul acesta şi-a pierdut puterea acum. Îţi ofer un paradox! Magazinul Landauer nu mai e deloc real pentru mine şi, cu toate acestea, sunt mai mult ca niciodată

sclavul lui. Iată pedeapsa unei vieţi de materialism sordid. Interzice-mi să mai muncesc până ce cad seara lat şi devin de-a dreptul nefericit... Ah, Christopher, învaţă din greşelile mele!

Zâmbea. Vorbea neserios, pe jumătate zeflemitor! Nu aş fi vrut să mai continui cu acest subiect.

— Să ştii, i-am spus, că de data asta chiar *plec* în Anglia. Peste vreo trei sau patru zile.

— Îmi pare rău. Şi cât ai de gând să rămâi plecat?

— Probabil că toată vara.

— Te-ai săturat de Berlin, în fine?

— A, nu... Simt mai degrabă că Berlinul s-a săturat de mine.

— Şi pe urmă te-ntorci?

— Da, cred că da.

— Eu cred că ai să revii mereu în Berlin, Christopher dragă. Locul tău pare să fie aici.

— Poate că da, într-un fel.

— Este ciudat cum unii oameni par să-şi găsească locul... mai ales acolo unde nu s-au născut... Prima oară când am fost în China mi se părea că mă simt acasă, pentru prima oară în viaţa mea... Poate, când o să mor, spiritul meu va fi purtat la Pekin.

— Ai face mai bine să laşi un tren să-ţi poarte trupul până acolo, şi asta cât mai repede cu putinţă!

— Prea bine, râse Bernhard. Am să urmez întocmai sfatul tău. Dar cu două condiţii: prima – să vii cu mine; iar a doua – să părăsim Berlinul astă-seară.

— Vorbeşti serios?

— Bineînţeles că da.

— Păcat! Fiindcă aş fi vrut să vin... Din nefericire însă, n-am decât o sută cincizeci de mărci în total.

— Se înţelege că ai fi invitatul meu.

— O, Bernhard, ce minunat! Câteva zile ne-am opri la Varşovia, pentru vize. Apoi la Moscova, să luăm Transsiberianul...

— Deci vrei să vii?

— Bineînţeles!

— Astă-seară?

M-am prefăcut că reflectez:

— Mă tem că în astă-seară nu se poate… Am încă rufele la curăţătorie… Dar mâine, ce zici?

— E prea târziu.

— O, ce păcat!

— Da, nu-i aşa?

Şi am râs amândoi. Pe Bernhard părea să-l înveselească gluma în mod cu totul deosebit. Era o notă uşor exagerată în râsul lui, ca şi cum situaţia ar fi avut şi o altă dimensiune umoristică, pe care eu n-o percepusem însă. Râdeam amândoi încă în momentul despărţirii.

Poate eram prea greu de cap pentru a înţelege gluma. În orice caz, mi-au trebuit aproape optsprezece luni ca să-i pricep, în fine, poanta – şi s-o recunosc în ea pe cea din urmă, dar şi cea mai îndrăzneaţă şi cinică experienţă a lui Bernhard. Fiindcă acum sunt sigur – aş băga chiar mâna în foc – că oferta lui în acel moment era cât se poate de serioasă.

Când m-am întors, în toamna lui 1932, la Berlin, i-am telefonat lui Bernhard, dar am aflat că era plecat cu afaceri la Hamburg. Îmi reproşez şi acum – mereu ne reproşăm doar *după aceea* – că nu am fost mai insistent atunci. Însă aveam atâtea de făcut, atât de mulţi elevi, atâta lume de vizitat; săptămânile s-au transformat în luni; a venit Crăciunul – i-am trimis lui Bernhard o felicitare, dar nu mi-a răspuns la ea; probabil era plecat. Apoi a venit Anul Nou.

A ajuns la putere Hitler, a urmat incendiul de la Reichstag şi simulacrul de alegeri. Mă tot întrebam ce se întâmpla cu Bernhard. De trei ori l-am sunat – de fiecare dată de la un telefon public, de teamă să nu-i creez domnişoarei Schroeder necazuri; niciodată nu mi-a

răspuns nimeni. Apoi, pe la începutul lui aprilie, într-o seară, am trecut pe la casa lui. Portarul a scos un cap ursuz pe ferestruica lui, mai urâcios ca niciodată. La început părea că vrea să nege că-l cunoscuse vreodată pe Bernhard. Apoi s-a răstit la mine:

— Domnul Landauer a plecat… s-a dus de aici.

— Cum, s-a mutat? l-am întrebat eu. Şi-aveţi adresa lui?

— S-a dus de-aici, mi-a repetat portarul şi mi-a trântit geamul în nas.

Nici eu n-am mai insistat, conchizând, pe bună dreptate, că în sfârşit Bernhard se pusese în siguranţă undeva, probabil în străinătate.

În dimineaţa când s-a declarat boicotarea evreilor, m-am dus degrabă să văd ce se întâmplă cu magazinul Landauer. Lucrurile păreau mai mult sau mai puţin normale, la suprafaţă. Câte doi-trei băieţandri în uniforme SA erau postaţi la fiecare dintre uşile principale. Când se apropia câte un cumpărător, unul din ei îi spunea: „Ţineţi cont că ăsta e un magazin evreiesc!” Băieţandrii erau destul de politicoşi, de zâmbitori şi făceau întruna glume între ei. Mici grupuri de trecători se adunau să asiste la acest spectacol – interesaţi, amuzaţi sau apatici, dar încă nesiguri dacă să aprobe totul sau nu. Nici vorbă de atmosfera din micile orăşele de provincie, despre care s-a putut citi mai târziu în presă, unde cumpărătorii au fost însemnaţi pe frunte şi pe obraji în mod samavolnic cu o ştampilă. Destul de multe persoane intrau în clădire. Printre ele am intrat şi eu, am cumpărat primul obiect pe care mi-au căzut privirile – s-a întâmplat să fie o răzătoare pentru nucşoară – şi apoi am ieşit agale, balansând pacheţelul în mână. Unul din băieţii de la uşă i-a făcut semn cu ochiul tovarăşului său şi i-a şoptit ceva. Mi-am amintit că îl văzusem o dată sau de două ori la Alexander Casino pe vremea când locuiam încă la familia Nowak.

În mai am părăsit definitiv Berlinul. Prima mea oprire a fost la Praga – şi acolo, stând într-o seară singur într-un restaurant aflat într-o pivniţă boltită, am auzit, în mod indirect, cele din urmă veşti despre familia Landauer.

La masa de lângă mine doi bărbaţi vorbeau în limba germană. Unul din ei era precis austriac; pe celălalt nu-l prea puteam situa: era gras şi lucios la faţă, de vreo patruzeci şi cinci de ani şi putea fi proprietarul unei prăvălioare în orice capitală europeană, de la Belgrad până la Stockholm. Amândoi erau fără îndoială prosperi, de origine ariană şi neutri din punct de vedere politic. Cel care mi-a atras atenţia a fost cel gras.

— Ştii magazinul Landaeur? Landauer din Berlin?

Austriacul a dat din cap:

— Sigur că-l ştiu… Am făcut şi afaceri cu ei, pe vremuri… Clădirea-i nemaipomenită. I-o fi costat ceva, cred…

— Ai văzut ziarele de azi-dimineaţă?

— Nu. N-am avut timp. Ştii, ne mutăm în locuinţa nouă. Se-ntoarce şi nevastă-mea.

— Ei, nu mai spune! Chiar se întoarce? Parcă a fost la Viena, nu?

— Exact.

— Şi? S-a distrat bine?

— Poţi să fii sigur! Întreabă-mă numai cât m-a costat.

— Viena e cam scumpă în ultima vreme.

— Aşa e. Cam scumpă.

— Mâncarea costă mult.

— Peste tot costă mult mâncarea.

— Aicea cred că ai dreptate. Şi grasul începu să se scobească între dinţi: Da’ ce-ţi spuneam?

— Spuneai ceva de magazinul Landauer.

— A, da… Nu ai citit ziarele de azi-dimineaţă?

— Nu, nu am apucat.

— Scria în ele de Bernhard Landauer.

— Bernhard? se miră austriacul. Stai să vedem – parcă e fiul, nu?

— De unde să ştiu eu?…

Grăsanul extrase un mic fragment de carne pe vârful scobitorii. Înălţându-l apoi în lumină, îl examină extrem de gânditor.

— Cred că e fiul, îşi dădu cu părerea austriacul. Sau poate nepotul… Nu. Cred că e fiul.

— Mă rog, oricine ar fi – depuse grăsanul bucăţica de carne pe marginea farfuriei cu un gest de scârbă – acum e mort.

— Ei, nu mai spune!

— Stop cardiac. (Grăsanul se încruntă şi ridică o mână la gură spre a masca un râgâit. Purta trei inele de aur pe degete.) Scrie-n ziar.

— Stop cardiac! se foi austriacul mirat pe scaun. Hai nu mă înnebuni!

— Sunt multe stopuri cardiace în ultima vreme în Germania, spuse grasul.

Austriacul confirmă din cap:

— Dar nu poţi crede tot ce se spune. Asta e cert.

— Ascultă-mă pe mine, spuse grăsanul, oricine poate face un stop cardiac, dacă îi trece un glonţ prin inimă.

Austriacul părea extrem de tulburat:

— Of, şi naziştii ăştia… începu el.

— Tipii să ştii că nu se joacă. Pe grăsan părea că îl distrează să-l îngrozească pe prietenul său. Ţine minte ce-ţi spun eu: Ăştia or să cureţe Germania de evrei. De toţi.

Austriacul clătină din cap:

— Asta nu-mi place.

— Lagărele de concentrare, spuse grăsanul aprinzându-şi un trabuc. Îi internează în ele, îi pun să mai semneze una-alta… Şi pac! un stop cardiac.

— Asta nu-mi place, repetă austriacul. E rău pentru comerţ.

— Aşa e, fu de acord grăsanul. E rău pentru comerţ.

— Totul devine atât de nesigur.1

— Aşa-i. Nici nu mai ştii cu cine faci afaceri. Grăsanul râse. Era destul de macabru în felul său: Te pomeneşti că dai peste un cadavru.

Austriacul fu scuturat de un fior.

— Dar bătrânul? Landauer-tatăl? Şi el a păţit-o?

— A, nu, el e bine mersi. Era prea şmecher pentru ei. Acuma e la Paris.

— Ei, nu mai spune!

— Eu cred că or să-i preia naziştii magazinul. Aşa se procedează acum.

— În cazul ăsta mă gândesc că bătrânul o fi ruinat.

— El?! Niciodată! Grăsanul scutură plin de dispreţ vârful de scrum de la trabuc. Are el pus ceva deoparte cine ştie pe unde, în ce ţară. O să vezi tu. Şi-o să pornească un alt gheşeft, precis. Pentru că-s şmecheri evreii ăştia…

— Aşa e, confirmă şi austriacul. Pe evreu nu-l pui niciodată cu botul pe labe. (Gândul păru să-l mai înveselească. Se lumină la faţă tot.) Apropo! Ştiam eu că vreau să-ţi spun ceva… Ai auzit bancul ăla cu evreul şi fata de goi cu piciorul de lemn?

— Nu. Grăsanul pufăi din trabuc. Digestia îi era normală acum şi masa copioasă îl bine dispusese. Ia spune-mi-l…

Jurnal berlinez
(iarna 1932–33)

Astă-seară, pentru prima oară de când a venit iarna, e foarte frig. Gerul tăios prinde cu ghearele sale întreg oraşul într-o tăcere totală, asemeni tăcerii din timpul amiezilor de vară, când arşiţa e în toi. Pe frig, oraşul pare că se contractă, că se chirceşte, până ce devine un punct negru, abia un pic mai mare decât sute de alte puncte, izolate şi greu de găsit pe nesfârşita hartă a Europei. Afară, în noapte, dincolo de ultimele blocuri nou clădite şi de străzile ce se sfârşesc la loturile de parcele individuale,

se întinde câmpia prusacă. O simţi pretutindeni în jurul tău astă-seară, târându-se către oraş, precum sinistra imensitate a unui ocean ostil – presărată cu trunchiuri de pomi desfrunziţi şi lacuri îngheţate şi sătucuri ce poartă nume stranii de mari bătălii din războaie pe jumătate uitate. Berlinul e un schelet ce doare când e frig: e propriul meu schelet care doare. Simt tăişul ascuţit al frigului în grinzile de fier ale liniilor suspendate ale trenului, în poduri, şine de tramvai, felinare, latrine. Fierul vibrează şi se contractă, piatra şi cărămida dor înăbuşit, mortarul amorţeşte.

Berlinul e un oraş cu două centre – un ciorchine de hoteluri, baruri, cinematografe şi magazine scumpe în jurul Bisericii Memoriale, un nucleu lucitor de lumină, ca un diamant fals pe fondul asfinţitului monoton; şi centrul civic, plin de sine, din jurul bulevardului Unter den Linden, garnisit cu tot ce-i trebuie şi cu multă grijă. Clădirile construite în stiluri arhitectonice universale, copii ale unor copii, întăresc prestigiul de capitală al marelui oraş – un parlament, o mână de muzee, o bancă naţională, o catedrală, o operă, o duzină de ambasade, un arc de triumf; nimic n-a fost uitat. Şi toate cu atâta pompă, cu atâta corectitudine excesivă – în afară de catedrală, care trădează în arhitectura ei acel licăr de isterie ce se aprinde o clipă în spatele oricărei faţade grave şi serioase de casă prusacă. Stinsă şi apăsată sub cupola ei absurdă, arată, la prima vedere, atât de caraghioasă, încât îţi vine să-i cauţi un nume pe măsura lipsei de noimă ce o dovedeşte – Biserica Imaculatei Complicaţiuni.

Dar adevărata inimă a Berlinului e o pădurice jilavă şi întunecată – Tiergarten[40]. În această perioadă a anului, frigul începe să-i gonească pe fiii de ţărani din sătucurile lor viscolite către oraş, în căutare de muncă şi de hrană. Însă oraşul, care-şi trimisese luminile atât de puternice şi îmbietoare spre cerul întunecat al nopţii, e rece şi crud cu

40 Grădina Zoologică.

ei şi lipsit de viaţă. Căldura lui e o iluzie, un miraj al pustiului iernii. El nu vrea să-i primească pe aceşti băieţi. Nu are nimic să le ofere. Frigul îi goneşte de pe străzi, îndreptându-i către pădurea care este inima lui cea crudă. Aici se ghemuiesc pe bănci şi mor de foame sau degeră de frig, visând la focul ce arde în vatră, în colibele lor, departe.

Domnişoara Schroeder urăşte frigul. Încotoşmănată în jacheta ei de catifea tivită cu blană, şade într-un colţ, cu picioarele proptite de sobă. Uneori fumează câte o ţigară, alteori soarbe din câte o ceaşcă de ceai, dar cel mai adesea stă, privind amorţită la cahlele sobei, într-un fel de somn hibernal. A rămas singură acum. Domnişoara Mayr e în turneu în Olanda, astfel că domnişoara Schröder nu mai are cu cine schimba o vorbă, în afară de Bobby şi mine.

Oricum Bobby a căzut în dizgraţie. Nu numai că a rămas fără lucru şi e în urmă de trei luni cu chiria, dar domnişoara Schroeder are şi motive să-l suspecteze că-i fură bani din poşetă.

— Ştiţi dumneavoastră, Herr Issyvoo, îmi spune ea, nu m-aş mira ca tocmai el să fi ciupit cele cincizeci de mărci de la domnişoara Kost… Ar fi în stare, porcul! Când mă gândesc numai cât m-am putut înşela în privinţa lui! Mă credeţi, Herr Issyvoo, că l-am tratat ca pe propriul meu copil – şi poftim de ce mulţumire am parte! zice că o să-mi plătească până la ultimul pfennig dacă apucă să ajungă barman la Lady Windermere… dacă, *dacă…* Domnişoara Schroeder pufneşte cu un imens dispreţ: Ştiţi ce zic eu? Dacă bunica avea patru roţi, la ora asta era tramvai!

Bobby a fost scos din fosta lui cameră şi exilat în „pavilionul suedez”. Trebuie să fie un curent teribil acolo sus. Câteodată bietul de el e vânăt de frig. S-a schimbat foarte mult de un an încoace – părul i s-a rărit, hainele îi sunt mai ponosite, obrăznicia lui a devenit sfidătoare şi aproape jalnică. Indivizii ca el nu sunt decât slujbele pe

care le au – ia-le slujba şi în mare parte încetează să mai existe. Uneori se mai strecoară în salon, nebărbierit, cu mâinile în buzunare şi lâncezeşte pe-acolo stingher şi sfidător, fluierând mai mult pentru sine – melodiile de dans pe care le fluieră nu mai sunt nici ele prea noi. Domnişoara Schroeder îi mai aruncă vreo vorbă din când în când, ca pe o coajă de pâine zvârlită cu reticenţă, dar fără să-l privească şi fără să-i facă loc lângă sobă. Poate că nu l-a putut ierta niciodată pentru aventura lui cu domnişoara Kost. Zilele când Bobby o gâdila şi o plesnea peste fund pe gazdă s-au terminat de mult.

Ieri am primit o vizită de la domnişoara Kost în persoană. Eu eram plecat de acasă; când m-am întors, am găsit-o pe domnişoara Schroeder în culmea fericirii.

— Închipuiţi-vă, Herr Issyvoo, că nici n-am recunoscut-o în prima clipă! Acum e o adevărată doamnă! Prietenul ei japonez i-a cumpărat o haină de blană – blană veritabilă, nici măcar nu vreau să mă gândesc cât o fi dat pe ea! Şi pantofii – din şarpe veritabil! Ei da, pesemne că le-o fi meritat! Ce face ea merge bine chiar şi-n ziua de azi… Mă gândeam să intru şi eu în branşă!

Dar, indiferent cât de mult sarcasm afecta domnişoară Schroeder pe seama domnişoarei Kost, se vedea că fusese puternic impresionată, şi nu defavorabil. Şi nu atât pentru haina de blană sau pentru pantofi, cât pentru faptul că domnişoara Kost câştigase mult mai mult decât atât, şi anume un simbol al respectabilităţii în lumea domnişoarei Schroeder: îşi făcuse o operaţie într-o clinică particulară.

— A, nu ce vă gândiţi dumneavoastră, Herr Issyvoo! A fost o intervenţie la gât. Tot prietenul ei a plătit şi pentru asta, bineînţeles… Închipuiţi-vă că doctorii i-au extirpat ceva din fundul nasului; iar acum poate să-şi umple gura cu apă şi s-o împroaşte pe nări, ca dintr-o seringă! Nu-mi venea să cred la început, dar mi-a arătat. Pe cuvântul meu de onoare, Herr Issyvoo, apa a zburat dintr-un colţ în altul

al bucătăriei! Nu-i vorbă, a evoluat foarte mult femeia asta de pe vremea când stătea aici… Nu m-aş mira să se mărite într-o zi cu vreun director de bancă. Da, da, ţineţi minte ce vă spun eu: fata asta o să ajungă departe.

Unul dintre elevii mei, Herr Krampf, un tânăr inginer, îmi descrie copilăria sa în timpul războiului şi al marii inflaţii. În ultimii ani ai războiului, au dispărut chingile de la ferestrele vagoanelor de cale ferată: oamenii le tăiau pentru că nu se mai găsea deloc piele. Ba chiar puteai întâlni bărbaţi şi femei care umblau în haine făcute din materialul folosit la tapisarea scaunelor în trenuri. Un grup de colegi de şcoală ai domnului Krampf au pătruns noaptea într-o fabrică, de unde au furat toate curelele de transmisie, care erau din piele. Toată lumea fura. Toată lumea vindea ce avea de vândut – inclusiv pe ei înşişi. Un băiat de numai paisprezece ani, din clasa lui Krampf, plasa cocaină pe stradă, între orele de curs.

Zarzavagiii şi măcelarii erau atotputernici. Trebuia să le îndeplineşti cele mai extravagante mofturi dacă voiai să ai zarzavaturi sau carne. Familia Krampf cunoştea un măcelar într-un sătuc de lângă Berlin, care avea întotdeauna carne pentru clienţi. Numai că avea şi o perversiune sexuală aparte. Plăcerea lui erotică supremă era să ciupească şi să plesnească peste obraji o fată sau o femeie fină, de familie bună. Posibilitatea de a umili în acest fel o doamnă precum mama lui Krampf îl excita la culme: dacă nu era lăsat să-şi realizeze fantezia, refuza categoric să stea de vorbă. Aşa că, în fiecare duminică, doamna Krampf îşi lua copiii şi se ducea în acel sat, oferindu-şi răbdătoare obrajii să fie ciupiţi şi plesniţi, în schimbul câtorva cotlete sau al unei bucăţi de muşchi.

La capătul îndepărtat al lui Potsdamer Strasse e un bâlci cu leagăne şi tiribombe. Una din principalele sale atracţii este un cort, unde au loc meciuri de box şi de

lupte. Plăteşti şi intri, concurenţii se înfruntă timp de trei sau patru reprize, după care arbitrul anunţă că, dacă vrei să-i vezi luptând, trebuie să plăteşti zece pfenigi în plus. Unul din luptători e un bărbat ras în cap, cu o burtă mare: poartă o pereche de pantaloni de pânză suflecaţi, ca şi cum ar merge să tragă la vâsle. Adversarul lui poartă chiloţi negri şi genunchiere de piele, ce arată de parcă ar fi fost luate de la un cal bătrân înhămat la un tramvai. Luptătorii se trântesc unul pe altul cât pot, făcând salturi spectaculoase pentru plăcerea spectatorilor. Grăsanul, care joacă rolul celui învins, se preface foarte supărat când e bătut de celălalt şi îl ameninţă cu pumnii pe arbitru.

Unul dintre boxeri e negru şi el câştigă întotdeauna. Boxerii se lovesc cu mănuşa deschisă, făcând un zgomot teribil în jurul lor. Celălalt, un tânăr înalt şi bine clădit, cu vreo douăzeci de ani mai tânăr şi vizibil mai puternic decât adversarul său, este făcut knock-out în doi timpi şi trei mişcări. Se zbate pe podea, aproape că reuşeşte să se ridice în picioare cât ai număra până la zece, dar în ultima clipă se prăbuşeşte înapoi cu un geamăt grav. După acest meci, arbitrul mai încasează câte zece pfenigi de la cei prezenţi şi întreabă dacă din public e cineva care doreşte să se înfrunte cu învingătorul. Înainte ca vreun posibil concurent cinstit să accepte provocarea sa, alt tânăr, care până atunci vorbise şi glumise deschis cu luptătorii, sare grăbit în ring şi-şi dă jos hainele de pe el, dovedindu-se deja echipat în chiloţi şi ghete de box. Arbitrul anunţă un gaj de cinci mărci; de data aceasta negrul e cel făcut knock-out.

Publicul ia meciul foarte în serios, cu strigăte de încurajare pentru combatanţi, certându-se şi pariind asupra rezultatului. Şi, cu toate acestea, au stat toţi în cort cât şi mine, ba chiar mai mult ca mine, căci i-am lăsat acolo la plecarea mea. Morala politică e absolut deprimantă: oamenii aceştia pot fi făcuţi să creadă în oricine şi în orice.

Plimbându-mă în seara asta pe Kleisistrasse, am văzut o mică mulţime adunată în jurul unei maşini particulare. În maşină erau două fete; pe trotuar, doi tineri evrei se angajaseră într-o dispută violentă cu un bărbat mare şi blond, care se vedea cât de colo că-i beat. Evreii, se pare, mergeau încet cu maşina pe lângă trotuar, încercând să agaţe fete şi le invitaseră pe cele două să facă o plimbare cu ei. Fetele acceptaseră şi tocmai urcau în maşină, când a intervenit bărbatul cel blond. Era nazist, ne spunea el, şi a simţit de datoria lui să apere onoarea femeii germane de ameninţarea obscenă a degeneraţilor anti-nordici. Cei doi evrei însă nu s-au lăsat intimidaţi; i-au comunicat nazistului, în termeni foarte duri, să-şi vadă de treaba lui. Între timp, fetele, profitând de îmbulzeală, s-au strecurat afară din maşină şi au luat-o la fugă pe stradă în jos. Atunci nazistul a încercat să-l târască pe unul din evrei cu el, în căutarea unui poliţist, dar, cu braţul rămas liber, acesta i-a tras un upercut care l-a răsturnat pe spate. Înainte ca nazistul să se ridice în picioare, cei doi tineri au sărit în maşina lor şi s-au făcut nevăzuţi. Mulţimea a început să se împrăştie încet, discutând. Foarte puţini martori ai scenei erau în mod deschis de partea nazistului; mai mulţi au luat apărarea celor doi evrei; însă majoritatea s-au mulţumit să clatine din cap cu îndoială, rostind în barbă: *„Allerhand!”*[41]

După trei ceasuri, când am trecut din nou prin acelaşi loc, nazistul patrula în continuare în sus şi în jos, căutând alte femei germane pe care să le scape eroic de la pierzanie.

Adineauri a sosit o scrisoare de la domnişoara Mayr: domnişoara Schroeder m-a chemat s-o ascult şi eu. Domnişoarei Mayr nu-i place în Olanda. A fost nevoită să cânte într-o serie de localuri de mâna a doua din oraşe de mâna a treia, iar dormitorul îi este adesea prost încălzit.

41 Fel de fel! (germ.)

Olandezii, ne spune ea, sunt inculţi, n-a întâlnit decât un singur domn într-adevăr rafinat şi superior, care e văduv. Acesta o asigură că ea este o femeie şi jumătate – lui nu-i trebuie mucoasele astea de fete. Vrând să-şi manifeste admiraţia pentru arta ei, i-a dăruit un set întreg de lenjerie de corp.

Domnişoara Mayr are de asemenea probleme cu colegele ei. Într-unul din oraşe, o actriţă rivală, invidioasă pe calităţile vocale ale domnişoarei Mayr, a încercat să-i scoată ochii cu un ac de pălărie. Nu pot să nu admir curajul acelei actriţe. Când domnişoara Mayr a terminat cu ea, cealaltă era atât de bine aranjată, încât o săptămână întreagă n-a mai putut apărea pe scenă.

Aseară Fritz Wendel mi-a propus un tur al „bombelor" capitalei, un fel de vizită de bun rămas, căci poliţia a început să se intereseze foarte îndeaproape de aceste localuri. Se fac adesea razii, iar numele clienţilor sunt notate. Umblă chiar vorba că va urma o curăţenie generală în Berlin.

L-am cam contrariat cu insistenţa mea de a merge la Salomé, un local unde nu mai fusesem deloc până atunci. Fiind un expert al vieţii de noapte a oraşului, Fritz mi-a arătat un dispreţ profund. Nici măcar nu era o cârciumă originală, mi-a spus el. Proprietarul ei oferea un program mai mult în folosul vizitatorilor provinciali.

Localul Salomé s-a dovedit foarte scump şi mult mai deprimant decât mă aşteptasem la început. Câteva femei îndoielnice şi băieţi cu sprâncene smulse lâncezeau pe lângă bar, scoţând ba răgete foarte groase, ba strigăte ascuţite – care voiau, se pare, să fie hohotele de râs ale dezmoşteniţilor sorţii. Întreg aranjamentul interior era pictat în auriu şi roşu-infernal – pretutindeni pluş stacojiu gros de câţiva centimetri şi oglinzi uriaşe cu rame aurii. Sala era aproape plină. Publicul consta mai ales din negustori respectabili de vârstă mijlocie însoţiţi de familii

care exclamau cu o uimire binevoitoare: „Cum, serios?” sau „Nici chiar aşa!”. Ne-am ridicat să plecăm pe la jumătatea programului de cabaret, după ce un tânăr, îmbrăcat în crinolină cu paiete şi un sutien cusut cu pietre preţioase, a executat, destul de greu, dar cu succes, o suită de trei şpagaturi.

La ieşire ne-am întâlnit cu un grup de tineri americani foarte ameţiţi, care voiau să intre în local. Cel ce părea să fie un fel de şef al lor era un tip bondoc şi care purta *pince-nez,* cu un maxilar pătrat.

— Ia zi, l-a întrebat el pe Fritz, ce se poate vedea aici?

— Bărbaţi costumaţi în femei, a zâmbit Fritz.

Americanului nu-i venea să creadă.

— Bărbaţi costumaţi *în femei*? *În femei,* zici? Adică-s nişte… dintr-ăia?

— Până la urmă, toţi suntem nişte dintr-ăia, rosti solemn Fritz, pe un ton lugubru.

Tânărul ne privi încet din cap până-n picioare. Până atunci probabil fugise, căci încă mai gâfâia. Ceilalţi s-au grupat stângaci în spatele lui, gata de orice – cu toate că feţele lor imberbe, cu gurile căscate, arătau puţin temătoare în lumina verde de deasupra uşii.

— Hei, şi tu eşti unul dintr-ăia? mă întrebă micuţul american, întorcându-se brusc spre mine.

— Da, i-am răspuns eu, foarte *dintr-ăia.*

A stat o clipă în faţa mea răsuflând greu, cu falca împungând în sus, neştiind parcă ce să facă: să mă lovească sau nu între ochi. Apoi s-a răsucit, a scos un strigăt sălbatic de luptă şi, urmat de ceilalţi, s-a repezit, cu capul înainte, pe uşa deschisă a localului.

— Ai fost vreodată la bomba aia comunistă de lângă Grădina Zoologică? m-a întrebat Fritz în timp ce ne îndepărtam de Salomé. Până la urmă n-ar strica să aruncăm şi noi un ochi pe-acolo… Peste şase luni, cine

ştie? te pomeneşti că purtăm cu toţii cămăşi roşii…

Am fost de acord. Eram curios să văd ce-nseamnă pentru Fritz o „bombă comunistă”.

De fapt, era un mic subsol cu pereţii văruiţi. Se şedea pe nişte bănci lungi la nişte mese goale mari; erau în total vreo duzină de oameni strânşi la un loc – semăna cu sala de mese a unei şcoli. Pe ziduri erau scrijelite desene expresioniste, tăieturi din ziare, cărţi de joc fixate cu pioneze în cartoane imprimate cu mărci de bere, cutii de ţigări şi capete decupate din fotografii. Cafeneaua era plină de studenţi, îmbrăcaţi majoritatea cu o nepăsare agresiv politică – bărbaţii în pulovere de marinari şi pantaloni şifonaţi şi pătaţi, fetele în bluze prost croite, cu fuste ce se ţineau doar în ace de siguranţă şi cu eşarfe ţigăneşti stridente, înnodate neglijent. Proprietăreasa fuma trabuc. Băiatul care servea în sală se tot plimba cu o ţigară în colţul gurii şi bătea clienţii pe spate când le lua comenzile.

Atmosfera era absolut degajată, veselă şi prietenoasă: nu puteai să nu te simţi imediat ca acasă. Bineînţeles, Fritz şi-a găsit şi aici o mulţime de prieteni. M-a prezentat şi pe mine la trei dintre ei – un tip pe nume Martin, un student la arte, Werner, şi prietena lui, Inge. Inge era zdravănă şi plină de viaţă şi avea o pălărioară cu pană care o făcea să semene în mod destul de comic cu Henric al VIII-lea. În timp ce Werner şi Inge discutau între ei, Martin tăcea. Era slab şi întunecat la faţă şi colţuros, cu acel zâmbet sardonic superior al complotistului. Mai târziu, când Fritz, Werner şi Inge s-au alăturat unui alt grup la capătul opus al mesei, Martin a început să-mi vorbească despre războiul civil iminent din Germania. Când va izbucni, îmi explica el, comuniştii, care n-aveau decât puţine arme automate, vor lua în stăpânire acoperişurile oraşului, de unde vor ţine poliţia la distanţă cu ajutorul grenadelor. Numai trei zile trebuiau să reziste, căci flota sovietică, mă asigura el, se va îndrepta urgent

spre Swinemünde[42] şi va începe debarcarea trupelor.

— Eu îmi petrec cea mai mare parte a timpului fabricând bombe, adăugă el.

L-am aprobat din cap şi am zâmbit, destul de încurcat – nedându-mi seama dacă-şi bătea joc de mine sau comitea în mod deliberat o indiscreţie cumplită. Precis nu era băut şi n-am avut impresia că ar fi nebun.

La un moment dat a intrat în local un băiat izbitor de frumos, de vreo şaisprezece sau şaptesprezece ani. Se numea Rudi. Era îmbrăcat cu o rubaşcă, pantaloni de piele scurţi şi cizme de călărie şi s-a îndreptat cu paşi apăsaţi spre masa noastră, afişând atitudinea eroică a mesagerului ce revine victorios dintr-o misiune disperată. N-avea însă niciun mesaj de transmis. După intrarea sa furtunoasă în scenă şi o suită de mâini strânse scurt şi solemn, s-a aşezat tăcut alături de noi şi şi-a comandat un pahar de ceai.

Astă-seară am vizitat din nou localul respectiv. E o mică lume fascinantă în sine, plină de intrigi şi contra-intrigi. Napoleon-ul ei este sinistrul fabricant de bombe artizanale Martin; Werner pare a fi Danton; iar Rudi – Ioana d'Arc. Toată lumea bănuieşte aici pe toată lumea. Martin m-a pus deja în gardă în privinţa lui Werner: acesta „nu prezintă garanţii politice" – vara trecută a subtilizat întregul fond al unei organizaţii de tineret. Şi Werner m-a prevenit să mă feresc de Martin, care e fie agent nazist, fie spion al poliţiei, fie în slujba guvernului francez. În plus, şi Martin şi Werner m-au sfătuit în modul cel mai grav să nu am de-a face cu Rudi, dar ambii au refuzat categoric să-mi spună de ce.

Numai că n-am putut nicicum să mă feresc de Rudi. Acesta s-a postat alături de mine şi s-a pornit pe loc să îmi turuiască – un adevărat vârtej de entuziasm. Cuvântul său favorit e *„knorke": „Rupător!"* E cercetaş. Voia să afle de la

42 Mic port la Marea Baltică, pe insula Usedom, azi în Polonia (Swinoujscie).

mine cum sunt cercetaşii englezi. Aveau spirit de aventură?

— Băieţii germani iubesc toţi aventura. Aventura e un lucru rupător. Avem un instructor – un tip rupător. Anul trecut s-a dus în Laponia şi a locuit într-o colibă, toată vara, singur… Eşti comunist?

— Nu sunt. Dar tu?

Era încurcat.

— Cred şi eu! Toţi suntem, aici… îţi împrumut nişte cărţi, dacă vrei… Ar trebui să vii să vezi clubul nostru. E rupător… Cântăm *Stindardul roşu* şi alte cântece interzise… Vrei să mă-nveţi englezeşte? Eu vreau să-nvăţ toate limbile străine.

L-am întrebat dacă există şi fete în detaşamentul lui. S-a arătat atât de şocat, de parcă aş fi spus ceva indecent.

— Femeile nu-s bune de nimic, mi-a mărturisit el cu amărăciune. Îţi strică tot cheful. N-au niciun pic de spirit de aventură. Bărbaţii se înţeleg mult mai bine între ei când sunt singuri. Nenea Peter, instructorul nostru, spune mereu că femeile ar trebui să stea acasă şi să cârpească ciorapi. Doar pentru atâta-s bune!

— Şi nenea Peter e comunist?

— Cred şi eu! exclamă Rudi, privindu-mă cu suspiciune. Dar de ce întrebi?

— A, întrebam doar aşa, i-am răspuns grăbit. Credeam că l-am confundat cu altul…

Azi după-amiază m-am dus la şcoala de corecţie să-l vizitez pe unul din elevii mei, Herr Brink, care-i profesor acolo. E un omuleţ scund, cu umeri laţi şi cu părul blond, subţire şi lipsit de viaţă, cu ochii blânzi şi cu acea frunte mare, proeminentă de intelectual vegetarian. L-am găsit în sala de sport, făcând exerciţii cu o clasă de deficienţi mintali – căci şcoala de corecţie adăposteşte atât copii handicapaţi, cât şi delincvenţi minori. Cu o mândrie puţin tristă mi-a arătat diferitele cazuri: un băieţel bolnav de

sifilis ereditar avea o privire teribil de crucişă; un altul, copil de beţivi bătrâni, nu se putea opri din râs. Se căţărau ca nişte maimuţe pe spaliere, râzând întruna şi ciripind, în aparenţă fericiţi.

Apoi ne-am dus în atelier, unde băieţi mai mari, în uniforme albastre – toţi infractori cu condamnare – confecţionau cizme. Cei mai mulţi dintre ei şi-au ridicat privirile la intrarea lui Brink şi au zâmbit; numai câţiva au rămas posomorâţi. Eu nu-i puteam privi pe niciunul în ochi. Mă simţeam extrem de vinovat şi de ruşinat: aveam impresia că sunt, în acel moment, reprezentantul unic al societăţii capitaliste, care era temnicerul lor. Mă-ntrebam dacă vreunul din ei nu fusese cumva arestat la Alexander Casino şi, dacă da, mă recunoştea el oare în această clipă?

Am mâncat în salonul sorei-şefe. Herr Brink s-a scuzat că-mi oferă aceeaşi mâncare pe care o mănâncă şi băieţii – supă de cartofi cu doi cârnaţi şi o mâncare din mere şi prune coapte înăbuşit. Am protestat – aşa cum, fără îndoială, se cuvenea –, spunând că totul era foarte bun. Şi totuşi gândul că băieţii erau nevoiţi să mănânce acea mâncare, sau orice altceva, într-o asemenea clădire îmi oprea fiecare dumicat în gât. Mâncarea de internat are un gust indescriptibil, deşi probabil doar în închipuirea noastră. (Una din cele mai vii şi mai greţoase amintiri ale mele din anii de şcoală este mirosul de pâine albă.)

— Văd că n-aveţi nici gratii, nici porţi încuiate, am remarcat eu. Mi-nchipuiam că o şcoală de corecţie ar trebui… Vreau să spun: băieţii nu-ncearcă să fugă de-aici?

— Doar când şi când, răspunse domnul Brink, iar recunoaşterea acestui fapt păru să-l facă de-a dreptul nefericit; îşi sprijini fruntea epuizat în palme. Şi-apoi, unde să fugă? Aici e rău. Dar la ei acasă e şi mai rău. Majoritatea lor ştiu foarte bine acest lucru.

— Dar nu simt un dor de libertate?

— Cum să nu? Dar şi-l pierd curând. Sistemul îi ajută să-l piardă. Eu cred că, la germani, acest instinct n-a fost

niciodată puternic.

— Înseamnă că n-aveţi prea multe probleme aici.

— Ba da. Uneori… Acum trei luni s-a întâmplat un lucru îngrozitor. Un băiat a furat haina altui băiat şi a cerut voie să meargă în oraş – la noi e permis – probabil cu intenţia ca s-o vândă. Însă proprietarul hainei l-a urmărit şi s-au încăierat. Băiatul căruia i s-a furat haina a luat un pietroi şi a aruncat în celălalt care, rănit fiind, şi-a băgat dinadins nişte praf în rană, sperând să i se infecteze, pentru a scăpa de pedeapsă. Rana, într-adevăr, i s-a infectat. După trei zile a murit de septicemie. Când celălalt a aflat de moartea lui, s-a sinucis cu un cuţit de bucătărie… Brink oftă din rărunchi: Câteodată mă apucă disperarea, îmi mărturisi el. Lumea de azi parcă ar fi lovită de un blestem, de o boală.

— Dar ce puteţi face concret pentru copiii aceştia? l-am întrebat eu.

— Foarte puţin. Îi învăţăm o meserie. Mai târziu încercăm să le facem rost şi de un loc de muncă – ceea ce-i aproape imposibil. Dacă-şi găsesc de lucru prin apropiere, pot încă dormi nopţile aici… Directorul nostru e de părere că viaţa lor mai poate fi îndreptată cu ajutorul învăţăturilor creştine. În ce mă priveşte, nu cred că-i posibil. Problema nu e atât de simplă. Mă tem că majoritatea, dacă nu se pot apuca de-o muncă cinstită, se vor apuca precis de furtişaguri. În fond, lumea nu poate fi condamnată să moară de foame.

— Şi nu există nicio alternativă?

Brink se ridică de pe scaunul său şi mă conduse la fereastră.

— Vedeţi clădirile alea două de colo? Una din ele e fabrica de maşini, cealaltă e închisoarea. Pentru băieţii din cartierul ăsta nu existau până acum decât două opţiuni… Numai că fabrica a dat faliment. Săptămâna viitoare or s-o închidă.

Azi-dimineaţă m-am dus să vizitez clubul lui Rudi, unde-şi are sediul revista cercetaşilor. Redactorul ei, nenea Peter, e un om încă destul de tânăr, slab, tras la faţă, cu o piele de culoarea pergamentului şi ochii înfundaţi în orbite, îmbrăcat cu o haină de catifea şi cu pantaloni scurţi. El este fără doar şi poate idolul entuziastului Rudi. Băiatul nu tace decât în clipa când nenea Peter are ceva de spus. Mi-au arătat zeci şi zeci de fotografii de băieţi, toate luate de undeva de jos, cu aparatul orientat spre cer, astfel încât să arate ca uriaşii din poveste, cu profilul proiectat pe norii maiestuoşi. Revista conţinea articole de vânătoare, de orientare şi prepararea hranei – toate într-un stil hiperentuziast, cu o notă ciudată de isterie în subtext, ca şi cum toate acţiunile descrise acolo ar fi parte componentă a unui ritual erotic sau religios. Mai erau câţiva băieţi în cameră cu noi: toţi într-o stare de seminuditate eroică, purtând cei mai scurţi pantaloni scurţi cu putinţă şi cele mai subţiri maiouri sau cămăşi, deşi afară vremea era extrem de rece.

Când am terminat de privit fotografiile, Rudi m-a dus în sala cea mare a clubului. Stindarde lungi şi colorate atârnau pe pereţi, brodate cu iniţiale şi prevăzute la vârf cu totemuri ciudate. Pe una din laturile camerei era o masă joasă, acoperită cu o faţă brodată de un roşu-aprins – semăna cu un fel de altar. Pe masă erau lumânări şi sfeşnice de alamă.

— Le-aprindem joia, îmi explica Rudi, când facem şezătoarea la focul de tabără. Ne-aşezăm în cerc pe jos, cântăm tot felul de cântece şi spunem poveşti.

Deasupra mesei cu acele sfeşnice era agăţată un fel de icoană – desenul înrămat al unui tânăr cercetaş de o frumuseţe nepământeană, privind sever spre zarea îndepărtată şi ţinând în mână un stindard. Decorul îmi crea o stare de disconfort. Mi-am cerut scuze şi m-am retras cât mai repede cu putinţă.

Dialog auzit într-o cafenea: un tânăr nazist, la o masă, cu iubita lui; discută împreună viitorul partidului. Nazistul e beat.

— A, ştiu că o să câştigăm, precis, exclamă el nerăbdător, numai că nu ajunge atât! Loveşte cu pumnul în masă: Mai trebuie să curgă şi sânge!

Fata îl temperează mângâindu-l pe braţ. Ar vrea să-l convingă să vină acasă.

— Dar bineînţeles că o să curgă, dragă, îi gângureşte ea liniştitor la ureche. Doar a promis şi Führerul în programul partidului nostru.

Azi e penultima duminică înainte de Crăciun. Străzile sunt înţesate de negustori ambulanţi. De-a lungul lui Tauentzienstrasse bărbaţi, femei şi băieţi oferă ilustrate, flori, cărţi de cântece, uleiuri de păr, brăţări. Pe aleea centrală dintre şinele de tramvai stau brazii de Crăciun expuşi la vânzare. SA-işti în uniformă îşi zdrăngăne cutiile de colectă. Pe străzile laterale, camioane de poliţie pline stau şi aşteaptă; căci orice mulţime mai mare în ziua de azi e în stare să se transforme într-o demonstraţie cu caracter politic. Armata Salvării a ridicat un brad înalt, frumos iluminat, în Wittenbergplatz, cu o stea din becuri albastre în vârf. Nişte studenţi stăteau în jurul lui, făcând întruna remarci sarcastice. Printre ei l-am recunoscut pe Werner, de la localul „comunist”.

— Anul viitor pe vremea asta, spunea el, steaua o să fie de altă culoare!

Şi a râs violent; era într-o stare de surescitare.

Ieri mi-a povestit că avusese o mare aventură:

— Să vezi, trei alţi tovarăşi şi cu mine am hotărât să facem o demonstraţie la Braţele de Muncă din Neukolln. Eu să vorbesc, iar ei să aibă grijă să nu fiu întrerupt. Ne-am dus acolo pe la zece şi jumătate, când este înghesuiala mai mare. Bineînţeles, pusesem totul dinainte la punct – fiecare din cei trei tovarăşi trebuia să ţină câte-o uşă,

astfel ca niciunul din funcţionari să nu poată ieşi afară. Îi găbjisem acolo ca pe nişte iepuri… Bineînţeles, n-aveam cum să-i împiedicăm să dea telefon la poliţie, de asta eram conştienţi. Ne-am făcut socoteala că aveam un răgaz de şase sau şapte minute… Şi, de îndată ce uşile au fost blocate, eu am sărit pe o masă şi am început să urlu ce mi-a trecut prin cap – nici nu mai ştiu acum ce-am spus. Oricum tipilor le-a plăcut… După o jumătate de minut îi ambalasem atât de tare încât mi s-a făcut şi frică. Mă temeam să nu intre cumva în birouri, să mai linşeze pe cineva. Te rog să mă crezi, a ieşit un tărăboi de mai mare dragul! Dar, când atmosfera începuse să se-ncălzească mai bine, un tovarăş a urcat de jos ca să ne anunţe că poliţiştii erau deja în stradă – şi tocmai coborau din camioane. A trebuit s-o ştergem rapid… Cred că ar fi pus ei mâna pe noi, însă mulţimea era toată de partea noastră şi nu i-a lăsat să intre până ce n-am ieşit pe cealaltă uşă în stradă… Werner încheie răsuflând din greu: Ascultă-mă ce-ţi spun eu, Christopher, sistemul capitalist nu mai poate dura prea mult. Deja muncitorimea se mişcă!

Pe seară mă plimbam pe Bülowstrasse. Fusese un mare miting nazist la Palatul Sporturilor şi acum grupuri de bărbaţi şi tineri veneau dintr-acolo în uniformele lor negre sau brune. În faţa mea pe un trotuar mergeau trei SA-işti. Purtau pe umeri stindarde naziste, ca pe nişte puşti, cu pânza înfăşurată strâns în jurul băţului – care la capăt avea un vârf ascuţit de metal, în formă de săgeată.

Deodată cei trei s-au trezit faţă-n faţă cu un tânăr de şaptesprezece sau optsprezece ani, îmbrăcat în haine civile, care mergea în direcţia opusă, grăbit. L-am auzit pe unul dintre ei strigând: „Asta e!” şi în aceeaşi clipă toţi trei s-au aruncat asupra lui. Băiatul a scos un ţipăt, a încercat s-o ia la fugă, dar SA-iştii au fost mai iuţi ca el. Într-o secundă l-au îmbrâncit în umbra unui gang, l-au doborât şi s-au pornit să-l lovească ba cu picioarele, ba să-l înţepe cu

vârfurile ascuţite de la stindarde. Şi totul cu o asemenea viteză, că nici n-am apucat să mă dezmeticesc când deja cei trei SA-işti şi-au şi părăsit victima, croindu-şi drum prin mulţime spre scara ce ducea către peronul staţiei de tren local.

Eu şi un alt trecător am fost cei dintâi care am ajuns în gangul unde zăcea tânărul rănit. Acesta era ghemuit într-un colţ, ca un sac aruncat la voia întâmplării. Când a fost ridicat, i-am zărit timp de o clipă faţa – globul ochiului stâng îi atârna pe jumătate afară, iar sângele îi curgea şiroaie din rană. Nu era mort. Cineva s-a oferit să-l ducă la spital cu taxiul.

Între timp se adunase o mulţime de oameni. Păreau surprinşi, dar nu deosebit de şocaţi – întâmplări de felul acesta se repetau prea des în ziua de azi. „*Allerhand*…”, îi auzeam şoptind. Doar câţiva metri mai încolo, la colţul cu Potsdamer Strasse, stătea un grup de poliţişti înarmaţi până-n dinţi. Cu piepturile bombate, cu mâinile pe centiron, ignorau cu desăvârşire întreaga scenă.

Werner a devenit un erou. Fotografia lui a apărut acum câteva zile în ziarul *Rote Fahne* sub titlul: „Încă o victimă a băii de sânge organizate de poliţie”. Ieri, în ziua de Anul Nou, am fost să-l vizitez la spital.

Imediat după Crăciun, se pare, a avut loc o încăierare pe stradă lângă Stettiner Bahnhof. Werner stătea undeva într-o margine a mulţimii, neştiind pentru ce se-nfruntau bătăuşii. Încercându-şi norocul, doar – doar o fi fost vreo împrejurare politică, a început să strige: „Frontul Roşu!” Un poliţist a vrut să-l aresteze. Werner i-a tras un picior în stomac. La care poliţistul a scos pistolul şi l-a împuşcat de trei ori în picior. Când a terminat de tras, a chemat un alt poliţist şi, împreună, l-au urcat pe Werner într-un taxi. În drum spre comisariat l-au bătut amândoi cu bastoanele până ce a leşinat. Când îşi va reveni îndeajuns, va fi aproape sigur deferit justiţiei.

Mi-a povestit toate aceste amănunte cu o imensă satisfacţie, şezând în capul oaselor în pat, înconjurat de prietenii săi plini de admiraţie, inclusiv Rudi şi Inge, cu pălărioara ei *à la* Henric al VIII-lea. Pe cuvertură era plin de tăieturi din presă. Cineva subliniase cu multă grijă orice apariţie în ziar a numelui lui Werner cu creionul roşu.

Azi, 22 ianuarie, naziştii au organizat o demonstraţie în Bülowplatz, în faţa sediului Partidului Comunist, Karl Liebknecht[43] Haus. De o săptămână încoace, comuniştii tot încearcă să obţină interzicerea demonstraţiei, susţinând că ea voia să fie o provocare – ceea ce fireşte că şi era. M-am dus şi eu să văd ce se întâmplă, împreună cu Frank, un corespondent de presă.

După cum spunea şi Frank după aceea, nu a fost deloc o demonstraţie a naziştilor, ci mai degrabă una a poliţiei – fiindcă erau cel puţin câte doi poliţişti pentru fiecare nazist prezent. Poate că generalul von Schleicher n-a îngăduit să aibă loc marşul decât spre a dovedi cine erau de fapt adevăraţii stăpâni ai Berlinului. Toată lumea vorbeşte că o să proclame o dictatură militară.

Însă adevăraţii stăpâni ai Berlinului nu sunt nici poliţia, nici armata, şi în niciun caz naziştii. Adevăraţii stăpâni ai Berlinului sunt muncitorii – în ciuda întregii propagande auzite şi citite de mine şi a tuturor demonstraţiilor la care am asistat, abia astăzi mi-am dat seama, cu toată claritatea, de această realitate incontestabilă. Doar câteva sute de oameni din lumea strânsă pe străzile de lângă Bülowplatz păreau să aparţină

---

43 Karl Liebknecht (1871-1919), politician german de stânga, deputat social-democrat din 1912, membru fondator (1917) şi conducător, împreună cu Rosa Luxemburg (1871-1919), al organizaţiei marxiste Liga Spartakiştilor. A fost asasinat în 1919, în timpul insurecţiei comuniste din Berlin, pentru pretinsă încercare de evadare.

organizaţiilor comuniste, şi totuşi aveai sentimentul acut că fiecare individ era solidar cu ceilalţi împotriva acelui marş al naziştilor berlinezi. Cineva a dat tonul *Internaţionalei* şi, într-o clipă, toată mulţimea i s-a alăturat – chiar şi femeile cu copii în braţe, ieşite la ferestrele de la etaj. Naziştii doar s-au strecurat prin piaţă, mărşăluind cât îi ţineau picioarele de iute, încadraţi pe cele două părţi de şirul protector al poliţiştilor. Cei mai mulţi fie priveau în pământ, fie stăteau cu ochii aţintiţi în faţă: câţiva au încercat un rânjet fugar, crispat. După încheierea procesiunii, un SA-ist în vârstă, grăsuţ, rămas, cine ştie cum, în urmă, veni în plină fugă şi gâfâind, cuprins de disperarea celui pierdut pe drum şi încercând zadarnic să prindă coloana. Un hohot de râs cuprinse mulţimea.

În timpul demonstraţiei, nimeni nu avusese voie să intre în Bülowplatz. Pe urmă lumea a avansat timid şi lucrurile au luat o întorsătură urâtă. Scoţându-şi puştile de pe umăr, poliţiştii ne-au ordonat să ne întoarcem urgent; unii, mai puţin experimentaţi, şi-au pierdut capul şi au luat chiar poziţie de tragere. Apoi a apărut o maşină blindată, care a început să-şi întoarcă mitraliera încet în direcţia noastră. Lumea a dat năvală în gangurile de la clădiri şi în localuri; dar nici n-a apucat să plece bine maşina, că oamenii sau şi repezit iar în stradă, ţipând şi cântând. Prea tare semăna totul cu o joacă de şcolari obraznici pentru ca situaţia să fie într-adevăr alarmantă. Distrându-se copios şi râzând cu gura până la urechi, Frank tot ţopăia de colo până colo, semănând, cu paltonul său descheiat şi ochelarii mari, ca de bufniţă, cu o pasăre cântătoare neîndemânatică pe asfaltul străzii.

Numai o săptămână a trecut de la însemnarea de mai sus. Schleicher şi-a prezentat demisia. Monoclurile şi-au trăit traiul. Hitler a format un cabinet împreună cu Hugenberg[44]. Nimeni nu crede că o să reziste până la

44 Alfred Hugenberg (1865-1951), om de afaceri şi politician

primăvară.

Ziarele devin din ce în ce mai mult un fel de variante ale unei reviste şcolare. Nu găseşti nimic altceva în ele decât noi dispoziţii, noi sancţiuni şi liste de persoane care au fost „reţinute”. Azi-dimineaţă, Göring a inventat trei cazuri proaspete de înaltă trădare.

În fiecare seară mă duc la marea cafenea, pe jumătate goală, a artiştilor, lângă Biserica Memorială, unde evrei şi intelectuali de stânga şi-apropie capetele deasupra mesei, vorbind cu voci scăzute şi speriate. Mulţi dintre ei ştiu că vor fi arestaţi – dacă nu azi, probabil mâine sau săptămâna viitoare. Acum sunt amabili, drăguţi unii cu alţii, ridică pălăria când se văd şi se interesează ce mai fac familiile. Celebrele controverse literare prelungite de câţiva ani sunt date complet uitării.

Aproape în fiecare seară la cafenea apare şi SA-ul. Uneori fac numai colecte de fonduri, la care toată lumea e obligată să participe. Alteori vin să aresteze pe cineva. Într-o seară, un scriitor evreu, aflat de faţă, s-a repezit la cabina de telefon şi a încercat să cheme poliţia. Naziştii l-au tras cu forţa afară, apoi l-au dus cu ei. Nimeni n-a ridicat un deget. Până au ieşit cu toţii din local, era o linişte de auzeai şi musca.

Corespondenţii ziarelor străine cinează în fiecare seară la acelaşi mic restaurant italian, în jurul unei mese mari dintr-un colţ. Toată lumea dinăuntru priveşte spre ei, încercând să prindă câte o vorbă din zbor. Dacă ai vreo ştire să le comunici – detaliile unei arestări, adresa unei victime a cărei familie ar putea fi interogată –, unul din ziarişti se scoală de la masă şi se plimbă cu tine în sus şi-n

---

german, director al uzinelor Krupp (1909-1918). Din 1916 director al concernului Hugenberg (ziare, agenţii de informaţii, studiouri de film), între 1928-1933 preşedinte al Partidului Popular Naţional German. In ianuarie 1933 a fost cooptat în cabinetul Hitler ca ministru al Economiei şi Alimentaţiei, dar a demisionat în luna iunie a aceluiaşi an.

jos pe trotuarul din faţa localului.

Un tânăr comunist pe care-l cunosc eu a fost arestat de SA-işti, dus la o cazarmă nazistă şi burduşit acolo rău de tot. După trei-patru zile l-au eliberat şi s-a întors acasă. A doua zi dimineaţă aude o bătaie în uşă. Şontâcăind, cu o mână în ghips, omul s-a dus, conştiincios, să deschidă; la uşă un nazist cu o cutie de colectă. La vederea lui cunoscutul meu şi-a ieşit din fire.

— N-ajunge, a strigat el, că m-aţi schilodit de tot? Acum mai aveţi şi tupeul să-mi cereţi bani!

Dar nazistul i-a râs în nas.

— Hai, lasă, tovarăşe! Fără ciorovăieli politice! Ţine cont că trăim în al Treilea Reich şi că toţi suntem fraţi acum! Trebuie să-ncerci să goneşti ura asta politică din sufletul tău!

Astă-seară m-am dus la ceainăria rusească de pe Kleisistrasse, unde m-am întâlnit cu D. Un moment am avut impresia că visez. M-a salutat însă ca de obicei, cu o expresie ce radia o mare bucurie.

— Doamne Dumnezeule! am şoptit eu. Ce faci aici?

D. Arăta încântat.

— Credeai că sunt deja în străinătate?

— Bineînţeles…

— Dar situaţia de-acum e atât de interesantă…

Am râs.

— E şi ăsta un punct de vedere, desigur… Deşi bănuiesc că eşti în pericol, nu?

A zâmbit doar. Apoi s-a întors spre fata cu care era şi i-a spus:

— El este domnul Isherwood… Poţi să-i vorbeşti absolut deschis. Urăşte naziştii la fel de mult ca şi noi. A, da! Domnul Isherwood e un antifascist convins!

Şi a râs din toată inima, bătându-mă pe spate. Mai multă lume din apropierea noastră l-a auzit ce-a spus. Reacţia a fost ciudată. Fie nu le venea să-şi creadă

urechilor, fie au fost atât de speriaţi, încât s-au prefăcut că nu aud nimic şi au continuat să-şi soarbă ceaiul într-o stare de teroare surdă. Cât despre mine, de puţine ori în întreaga-mi viaţă m-am simţit mai prost ca în acel moment. (Cu toate acestea, tactica lui D. Pare a fi fost eficientă. Şi nimeni nu l-a arestat. Două luni mai târziu trecea cu succes frontiera spre Olanda.)

Mergând de dimineaţă pe Bülowstrasse, am văzut o razie la locuinţa unui mic editor liberal pacifist. Naziştii aduseseră un camion cu ei, pe care îl umpleau cu biblioteca bietului om. Şoferul citea în bătaie de joc mulţimii titlurile cărţilor confiscate.

— *Nie wieder Krieg!* răcni el ţinând o carte de un colţ, cu scârbă, ca şi cum ar fi fost vreo reptilă greţoasă.

Toată lumea râdea pe-ntrecute.

— „Nicicând alt război!”, repetă o femeie grasă, bine îmbrăcată, cu un râs isteric, batjocoritor. Auzi ce idee!

În momentul de faţă, unul dintre elevii mei stabili este domnul N., fost mare şef în poliţie sub Republica de la Weimar. Vine la lecţie în fiecare zi. Vrea să se pună la punct cu limba engleză, căci urmează să plece curând pentru a prelua o slujbă în Statele Unite. Ciudat la aceste lecţii e numai faptul că le ţinem în uriaşa maşină închisă a domnului N., în timp ce ne plimbăm întruna pe străzi. Domnul N. Nu intră niciodată în casă; trimite în schimb şoferul să mă cheme şi maşina demarează pe loc. Uneori ne oprim câteva minute la marginea Grădinii Zoologice şi ne plimbăm o vreme pe alei – urmaţi întotdeauna de şofer la o distanţă respectuoasă.

Domnul N. Îmi vorbeşte mai ales de familia lui. E îngrijorat pentru fiul său, care e foarte plăpând şi pe care e nevoit să-l lase în ţară, urmând să i se facă o operaţie. Soţia e foarte plăpândă şi ea. Speră ca drumul să n-o obosească prea tare. Îmi descrie simptomele bolii ei şi

medicamentele pe care le ia. Îmi povesteşte unele întâmplări de când băiatul era mic. În mod impersonal şi cu mult tact, am devenit aproape prieteni. Domnul N. E fermecător de amabil şi ascultă mereu grav şi foarte atent explicaţiile mele gramaticale. Dincolo de fiecare vorbă a lui bănuiesc o tristeţe incomensurabilă.

Politică nu discutăm deloc; dar ştiu că domnul N. E precis un duşman al naziştilor şi poate chiar în pericol de a fi în orice clipă arestat. Într-o dimineaţă, plimbându-ne pe Unter den Linden, am trecut pe lângă un grup de SA-işti foarte plini de sine, care stăteau liniştiţi de vorbă, blocând întregul trotuar. Ceilalţi pietoni erau obligaţi să ocolească prin stradă. Domnul N. A schiţat doar un zâmbet vag şi trist.

— Se petrec lucruri ciudate pe străzile noastre azi, a fost unicul lui comentariu.

Din când în când se apleacă în dreptul geamului maşinii şi priveşte o casă, o piaţă ori câte o stradă cu un aer îndurerat, ca şi cum ar vrea să-şi imprime imaginea ei în minte şi să-şi ia totodată adio de la ea.

Mâine plec înapoi în Anglia. Peste câteva săptămâni mă-ntorc însă pentru a-mi lua bagajele, înainte de a părăsi Berlinul definitiv.

Săraca domnişoara Schroeder este neconsolată:

— Nu mai găsesc eu în veci, Herr Issyvoo, un domn ca dumneavoastră – mereu atât de punctual cu chiria… Zău dacă ştiu ce v-a venit să părăsiţi Berlinul aşa, deodată…

Tot n-ar avea niciun rost să-i explic sau să dezbatem acum politică. A şi început deja să se adapteze şi se va adapta la oricare regim. Azi-dimineaţă am auzit-o chiar eu vorbind cu mult respect despre „Führer” cu nevasta portarului, prietena ei. Dacă i-aş aminti cumva că, la alegerile din noiembrie, a votat pentru comunişti, probabil ar nega cu multă ardoare şi bună credinţă. Ea nu face

decât să se adapteze, după o lege naturală, întocmai ca un animal, care îşi schimbă părul pentru iarnă. Şi mii de oameni ca şi ea se adaptează în aceste vremuri. La urma urmelor, indiferent cine ar fi la putere, ei sunt sortiţi să trăiască în acest oraş.

Azi soarele străluceşte cu multă putere; vremea e plăcută şi caldă. Mă duc să fac ultima mea plimbare, fără palton şi fără pălărie. Soarele străluceşte, iar Hitler este stăpân peste oraş. Soarele străluceşte, iar zeci de prieteni de-ai mei – elevi de la Şcoala Muncitorească, bărbaţi şi femei pe care i-am cunoscut la IAH – se află în închisori sau poate-s morţi. Dar nu la ei mă gândesc în această zi frumoasă, la oamenii cu idei clare, cu scopuri precise, cu firi de eroi; aceşti oameni au ştiut care-i riscul şi l-au asumat. Nu, mă gândesc doar la bietul Rudi, îmbrăcat în rubaşca lui. O joacă fantezistă din cartea de poveşti devine de-acum serioasă; naziştii intră şi ei în joc. Şi n-o să le ajungă să râdă de el, ci or să-l ia în serios cu rolul pe care pretinde că-l joacă. Poate chiar în această clipă Rudi e torturat şi moare.

Îmi zăresc în treacăt chipul în vitrina unei prăvălii şi mi-e groază de mine când constat că zâmbesc. Dar pe o asemenea vreme frumoasă nu te poţi abţine să nu zâmbeşti. Tramvaiele trec în sus şi-n jos, ca întotdeauna, pe Kleisistrasse. Ele şi lumea de pe trotuar şi acoperişul ca un capac de ceainic al staţiei de tren din Nollendorfplatz au toate un aer de ciudată familiaritate, o izbitoare asemănare cu ceva ce-ţi aminteşti că, în trecut, era firesc şi era plăcut – ca într-o fotografie extrem de clară.

Nu. Parcă nici acum nu-mi vine să cred că toate acestea s-au întâmplat aievea…